

EL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA

**Anàlisi de la seva realitat
des de la perspectiva de la formació**

Tesi doctoral dirigida pel Dr. Antoni Petrus

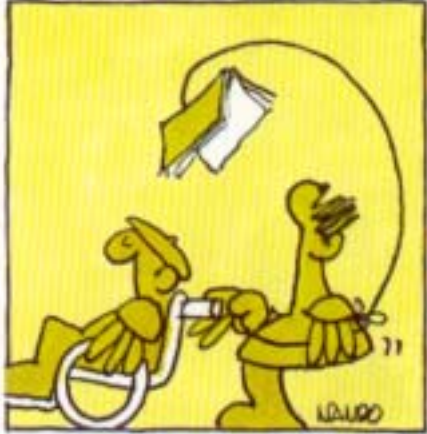
i

presentada per Irene Monferrer

2001

Als meus pares

EL TEU TEMPS. PER A LA GENT:
LA TEVA FORMACIÓ. PERMANENT.

Del voluntariat
de Sant Joan de Déu

AGRAÏMENTS

Sempre m'havia preguntat com és que una persona es decideix a fer una tesi doctoral. Quin és el detonant que el porta a presentar un projecte? Què el motiva a dedicar tant de temps i d'esforç a realitzar una recerca? Potser ho fa per progressar professionalment o per satisfer la seva curiositat investigadora? El cert és que tampoc no m'havia preocupat massa en trobar resposta a aquests interrogants.

Però, al llarg del temps que ha durat la meva tesi –tot i que només puc parlar del meu cas– he anat descobrint què és el que m'ha empès a iniciar-la, què és el que m'ha ajudat a no defallir a mig camí i tot l'agraïment que dec –i que vull palesar aquí– a tots els que, d'una manera o altra, l'heu feta possible.

He tingut la sort de néixer i de créixer en una família que s'ha preocupat moltíssim per la nostra educació. L'Albert i jo hem viscut en un ambient on el *saber*, el *ser* i l'*esforç per millorar com a persona* han estat valorats per sobre del *tenir*. Recordo que el pare, quan acabàvem una etapa educativa, deia –amb to humorístic però convençut– que, si volíem continuar estudiant, ell ens mantindria fins que tinguéssim 80 anys! Mentre escric aquest agraïment, el pare és a la UVI de l'hospital en estat de coma. La mare, que va morir el 15 de març de 2000, pocs dies abans manifestava el greu que li sabia no poder ser-hi quan jo llegís la meva tesi. Són les dues espurnes de tristor que m'acompanyaran en aquest dia, però ells seran ben presents en el meu pensament i en el meu cor.

Al meu costat, hi han estat sempre l'Albert i la Marga disposats a compartir amb mi, entre moltes altres coses, el seu esperit científic –tot i que el diàleg el mantinguem sobre temes diferents al d'aquest estudi–, a resistir les meves *crisis doctorals*, i a acudir ràpidament als meus *S.O.S. informàtics* que aturaven el meu treball. Des de sempre –i espero que per sempre– he mantingut amb ells una certa complicitat que aprecio molt.

I si continuo recordant els qui m'han ajudat a créixer com a persona i a valorar el coneixement i l'educació, no puc –ni vull!– oblidar el paper que, en la meva vida, ha jugat Leonor Cardó, professora de quan jo feia Batxillerat i de qui he après, entre

altres moltes coses, que educar és molt més que instruir. Tot i que la relació professora-alumna, al llarg dels anys, s'ha impregnat d'una bona dosi d'amistat, continua sent, encara avui, la meva professora.

Amb tots aquests *vents favorables* i tan ben acomboiada, havia de fer la tesi! Ara calia trobar el tema. Com és que vaig decidir fer l'estudi sobre el voluntariat social? Doncs, perquè he tingut la sort –la immensa sort!– d'entrar-hi per la porta gran de la mà de Lluís Martí que m'ha encomanat la seva convicció i el seu entusiasme. No podia haver trobat millor *guia*! A vegades de la mà i d'altres a *empentes* (que també n'hi ha hagut!), en Lluís m'ha ofert l'oportunitat de viure, al seu costat, l'opció engrescadora del voluntariat.

Hauria de fer esment d'un munt de familiars i d'amics de qui rebo suport i estimació. No voldria oblidar ningú, ni fer una llista massa llarga. Em limitaré, doncs, a citar la família Ros Baró amb qui, des de fa molts anys, comparteixo inquietuds i il·lusions. Ser padrina de la Marta és un fet entranyable en la meva vida.

Volia fer la tesi i el tema es va anar perfilant en descobrir que la formació del voluntariat social era un aspecte que em permetia posar-hi *cullerada* des del meu àmbit professional (l'ensenyament). Em faltava un director de tesi disposat a revisar, corregir, debatre, animar... i el Dr. Antoni Petrus va acceptar el meu projecte i l'ha dirigit amb una exigència que he de reconèixer que, a vegades, em superava, però també ho ha fet amb un rigor que li agraeixo molt.

No hi hauria resultats ni conclusions sense la disponibilitat dels voluntaris per facilitar-me informació i opinions a través del qüestionari, ni sense l'interès dels dirigents i professors d'escoles de voluntariat entrevistats per transmetre'm la seva motivació envers la formació. Uns i altres m'han ensenyat molt i penso que han donat a la tesi un to vivencial que resulta enriquidor.

A tots vosaltres, als voluntaris-amics amb els que comparteixo somnis i projectes, als qui com l'Ernest Mataix m'heu ajudat a cercar informació, als qui creieu que val la pena viure amb una actitud solidària, als qui tindreu la paciència de llegir aquesta tesi i als qui m'acompanyareu el dia de la lectura... **moltes gràcies!**

Setembre 2001

EL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA
Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de la formació

Í N D E X

1. INTRODUCCIÓ	1
2. APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A TERMES RELACIONATS AMB EL VOLUNTARIAT SOCIAL I LA SEVA FORMACIÓ	7
2.1. Introducció	7
2.2. Definició dels termes voluntari, voluntari social i voluntariat	9
2.2.1. Recull de definicions de voluntari, voluntari social i voluntariat	9
2.2.1.1. Definició de voluntari	10
2.2.1.2. Definició de voluntari social	16
2.2.1.3. Definició de voluntariat	17
2.2.2. Característiques remarcades en les definicions sobre voluntariat i conceptes afins. Estudi quantitatiu d'aquestes característiques	21
2.2.2.1. Altres característiques extretes de les definicions sobre voluntariat	34
2.2.3. Proposta personal de definicions relacionades amb el voluntariat	37
2.3. Definició de formació del voluntari social	40
2.3.1. Algunes definicions sobre la formació del voluntariat	41
2.3.2. Tipologies de formació del voluntari	42
2.3.2.1. La formació inicial-bàsica	42
2.3.2.2. La formació específica-especialitzada	42
2.3.2.3. La formació permanent	43
2.3.3. Anàlisi i comentaris personals sobre els conceptes relacionats amb la formació del voluntari	44
2.3.4. Proposta personal de definicions sobre conceptes relacionats amb la formació del voluntari	45
2.4. Definició d'acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari	47
2.4.1. Alguns conceptes sobre acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari	48
2.4.2. Anàlisi dels conceptes d'acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari	50
2.4.3. Proposta personal de definicions sobre els termes relacionats amb l'acció voluntària	51
2.5. Síntesi final	52

3. NOTES SOBRE L'ORIGEN I L'EVOLUCIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA	55
3.1. Introducció als orígens del voluntariat social	55
3.1.1. Nivells de l'acció voluntària	55
3.1.2. Fonaments del voluntariat social	57
3.1.2.1. El cristianisme i les altres religions	57
3.1.2.2. L'Església	58
3.1.2.2.1. Els ordes religiosos	60
3.1.2.3. El filantropisme	61
3.1.2.3.1. Origen del filantropisme	62
3.1.2.3.2. Funció social de la filantropia	63
3.1.2.4. L'Estat del benestar	63
3.1.2.4.1. Incidències d'aquest model d'estat sobre la societat civil	66
3.1.2.4.2. Estat del benestar i democràcia	67
3.1.2.4.3. Crítica a l'Estat del benestar	68
3.1.2.4.4. Crisi de l'Estat del benestar	68
3.1.2.5. L'associacionisme i el fenomen del voluntariat	71
3.1.2.5.1. Etapes de l'associacionisme	73
3.1.2.5.2. Principis fonamentals de les associacions de voluntaris	76
3.2. Desenvolupament del voluntariat social a Catalunya durant els darrers cinquanta anys	78
3.2.1. Context polític, econòmic i social de la darrera meitat del segle XX	78
3.2.1.1. Algun tret remarcable del context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell mundial	78
3.2.1.1.1. Declaració de l'ONU	79
3.2.1.2. Algunes característiques del context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell europeu	79
3.2.1.2.1. Recomanació del Consell d'Europa	79
3.2.1.3. Context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell de l'Estat espanyol	80
3.2.1.4. Trets que emmarquen l'evolució del voluntariat social a Catalunya	81
3.2.1.4.1. Llei de Serveis Socials	84
3.2.1.5. Síntesi	84
3.2.2. Entitats capdavanteres i coordinadores del voluntariat social a Catalunya	87
3.2.2.1. Càritas	87
3.2.2.2. Creu Roja	92
3.2.2.3. Federació Catalana de Voluntariat Social	100
3.2.2.4. Institut Català del Voluntariat	106
3.2.3. Moment actual del voluntariat social a Catalunya	110
3.2.3.1. El voluntariat social modern	111
3.3. Resum	113

3.3.1. Orígens i antecedents del voluntariat social	113
3.3.2. Fets remarcables de la segona meitat del segle XX	115
4. LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL A CATALUNYA	119
4.1. Justificació de la necessitat de la formació del voluntari social	123
4.2. Objectius de la formació del voluntari social	125
4.3. Competències per desenvolupar una acció voluntària de qualitat	128
4.3.1. L'educació per al desenvolupament	133
4.4. Interrelacions en l'àmbit de la formació del voluntari social	134
4.5. Organització de la formació del voluntari social	135
4.6. Tipologies de formació del voluntari social	137
4.7. Nivells de formació del voluntari social	138
4.7.1. La formació de formadors	140
4.8. Àrees de formació en l'àmbit del voluntariat social	142
4.9. Metodologies de formació	143
4.10. Com formar els voluntaris socials	144
4.11. Les escoles de formació de voluntariat	145
4.12. Els programes de formació de voluntaris socials	146
4.13. El pla de formació de l'associació de voluntariat	150
4.14. Els cursos impartits per les escoles de formació de voluntariat	153
4.15. Factors que dificulten el desenvolupament d'un procés formatiu coherent i mancances formatives	153
4.16. Evolució de la formació impartida als voluntaris socials de Catalunya en la darrera meitat del segle XX	155
4.16.1. Documents que recullen la necessitat i el dret del voluntari a rebre formació	155
4.17. La formació dels voluntaris en el segle XXI	158
4.18. Resum de la formació del voluntari social	161
5. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ	163
5.1. Objectius	163
5.2. Metodologia	164
5.2.1. El qüestionari	166
5.2.1.1. Tractament de les dades dels qüestionaris	174
5.2.1.2. Dades a extreure a partir del qüestionari	175
5.2.1.3. La població i la mostra estudiada pel que fa a la recollida d'opinions dels voluntaris mitjançant el qüestionari	181
5.2.2. L'entrevista	184
5.2.2.1. La població i la mostra estudiada pel que fa a la recollida d'opinions de dirigents i de professors d'escoles de formació mitjançant l'entrevista	185

5.2.3. Dificultats de les mostres estudiades	187
6. ESTUDI DE LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS SOCIALS A CATALUNYA	189
6.1. Dades obtingudes a partir dels qüestionaris contestats pels voluntaris socials de les associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social	189
6.1.1. Característiques de la mostra	189
6.1.2. Estudi estadístic dels ítems tancats del qüestionari en relació amb els objectius proposats: anàlisi i interpretació	196
6.1.3. Buidatge de les preguntes obertes del qüestionari	216
6.1.3.1. Respostes dels voluntaris de Càritas i comentari personal	217
6.1.3.2. Respostes dels voluntaris de la Creu Roja i comentari personal	218
6.1.3.3. Respostes dels voluntaris d'altres associacions i comentari personal	218
6.1.4. Conclusions	219
6.2. Escoles de formació de voluntaris	220
6.2.1. Classificació de les escoles de formació de voluntaris	220
6.2.2. Cursos impartits per les escoles de formació adreçats (o adequats) per a voluntaris socials	222
6.3. Anàlisi de la informació obtinguda mitjançant les entrevistes als dirigents de les escoles de formació de voluntaris	225
6.3.1. Resultats i interpretació de les respostes donades pels dirigents entrevistats	225
6.3.2. Conclusions obtingudes a partir de les entrevistes a dirigents	247
6.4. Anàlisi de la informació obtinguda mitjançant les entrevistes al professorat de les escoles de formació de voluntaris	249
6.4.1. Resultats i interpretació de les respostes donades pel professorat entrevistat	254
6.4.2. Conclusions obtingudes a partir de les entrevistes al professorat	269
6.5. Síntesi final de la informació recollida mitjançant el buidatge dels qüestionaris i de les entrevistes	270
7. CONCLUSIONS FINALS	273
7.1. Conclusions de la investigació	274
7.2. Limitacions de la investigació	280
7.3. Camins oberts per a properes recerques	281
8. PROPOSTES D'INTERVENCIÓ	283
8.1. Propostes d'intervenció per tal que la formació del voluntari social sigui un factor potenciador de la seva disposició a participar en l'acció social	283
8.2. Estratègies d'intervenció perquè la formació del voluntari social sigui un factor conscienciator de la importància de la integració social	285

8.3. Estratègies metodològiques i tècniques de formació en l'àmbit del voluntariat	285
8.4. Proposta formativa per a les escoles i per a les associacions	286
8.5. Unes frases per a la reflexió	292
9. BIBLIOGRAFIA	294
10. ANNEXOS (selecció i extracte)	303
11. ANNEXOS (volum II)	
ANNEX-1- Declaració Universal sobre el Voluntariat	
ANNEX-2- Declaració de l'ONU	
ANNEX-3- Recomanació del Consell d'Europa	
ANNEX-4- Manifest del Voluntariat	
ANNEX-5- Carta del Voluntariat de Catalunya	
ANNEX-6- Model de qüestionari	
ANNEX-7- Model de carta adjunta als qüestionaris, adreçada als responsables de les associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social	
ANNEX-8- Model de carta als responsables de Càritas	
ANNEX-9- Model de carta al professorat de Creu Roja	
ANNEX-10- Model d'entrevista adreçada a dirigents de les escoles de formació de voluntaris	
ANNEX-11- Model d'entrevista adreçada a una mostra de professorat de les escoles de formació de voluntaris	
ANNEX-12- Associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social	
ANNEX-13- Característiques de la mostra d'associacions	
ANNEX-14- Mostra de professorat	
ANNEX-15- Escoles de Formació de Voluntaris	
ANNEX-16- Cursos impartits per les escoles de formació adreçats (o adequats) per a voluntaris socials	
ANNEX-17- Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya	
ANNEX-18- Resum del buidatge de les preguntes obertes dels qüestionaris	
ANNEX-19- Entrevistes a dirigents de les escoles de formació (transcripció)	
ANNEX-20- Entrevistes a professors de les escoles de formació (transcripció)	
ANNEX-21- Tractament estadístic dels qüestionaris	

EL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA

Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de la formació

1. INTRODUCCIÓ

Les transformacions experimentades en el món del voluntariat social, especialment durant el darrer quart de segle, tant pel que fa al creixement (increment considerable del nombre de voluntaris) com a la diversificació (ampliació dels àmbits d'atenció), i també a l'orientació donada (diferències entre el voluntariat tradicional i el modern), requereix una seriosa reflexió sobre el paper del voluntari/a social, especialment pel que fa a les característiques d'aquest moviment i a la manera de millorar qualitativament la tasca que desenvolupa.

Les exigències de la societat de finals del segle XX no permeten continuar comptant amb un voluntariat social basat únicament en la bona voluntat i en l'altruisme, malgrat que aquestes qualitats siguin indispensables. El segle XXI ens presenta unes necessitats socials que s'aniran incrementant (per exemple, els immigrants i les persones grans que viuen soles) i unes de relativament noves (com ara els malalts de sida) que necessitaran, sens dubte, una acció solidària, basada en la convicció segons la qual tots tenim una part de responsabilitat a ajudar a pal·liar-les. Però caldrà, també, una acció que detecti les noves mancances, que reivindiqui davant de les administracions i que conegui plenament el problema social al qual el voluntari/a ha ofert gratuïtament el seu temps i els seus coneixements.

Des del món de l'educació, al qual em dedico professionalment, tot i que des d'una especialitat aparentment allunyada del món social (la biologia), em preocupa que l'alumnat ignori, en la majoria dels casos, que hi ha persones (els voluntaris) que prenen, davant la vida, una actitud basada en uns valors ètics o que, d'aquestes persones, en coneguin només la definició teòrica, però no la vivència.

Des del món del voluntariat, al qual estic vinculada des que tenia 16 anys, em preocupa l'excessiu *anar per feina* del voluntari/a i el fet que tingui els seus ulls posats contínuament en el rellotge quan algun dirigent o formador li demana que dediqui una estona a la reflexió, simplement perquè allò li sembla *perdre el temps*. Al llarg dels anys que he dedicat al voluntariat, he passat de l'acció directa a la coordinació de programes. Aquest doble vessant (el contacte directe amb el món de l'exclusió i la tasca de reraguarda que té com a finalitat projectar i dinamitzar) m'ha permès entendre, en primera persona, quines són les necessitats (moltes vegades no percebudes pel mateix voluntari) d'aquest

col·lectiu que, mogut per una motivació no sempre reflexionada i conscient, ha optat per fer donació del seu temps i de les seves aptituds i coneixements.

Sovint m'he preguntat com podríem aconseguir que el voluntari/a social aixequés el cap de la tasca que fa, és a dir, que deixés per uns moments d'adreçar-se només a la persona atesa i que estengués la seva mirada una mica més enllà: cap a l'associació que l'acull per tal de sentir-se'n membre actiu, cap al moviment voluntari per formar-se des del punt de vista humà, cap al col·lectiu que atén per tal de conèixer les necessitats i les mancances en general i per adquirir una formació específica.

No és gens fàcil! Així com el voluntari de lleure, per exemple, entén que necessita formació perquè està immers en un procés educatiu, i els nens i les nenes que té al voltant la hi reclamen, el voluntari/a social no se sent, en general, agent de canvi, és a dir, agent de transformació social. No sol ser conscient que el servei que ofereix no deixa de ser educatiu i que, per tant, li cal formar-se humanament i tècnicament per dur-lo a terme. El voluntari social, en la mesura que és una persona que transmet, que comparteix, que ajuda, sempre té una dimensió educadora en la seva relació. Però, com fer que la descobreixi?

La reflexió sobre les possibles respostes a aquest interrogant m'han tornat a situar en l'àmbit professional de docent i a plantejar-me que... potser un docent-voluntari podria aprofitar la reflexió feta des del món educatiu per fer alguna petita aportació sobre la formació del voluntariat.

La meva preocupació pel tema que proposo com a motiu de la recerca ha sorgit d'aquest doble *paper* (docent-voluntària) que interpreto amb el convenciment agosarat que estic participant en dos grans projectes: el de l'educació i el del voluntariat. La gosadia pretenciosa em ve donada per la sort que he tingut de trobar, en els meus *dos móns*, persones que m'han encomanat el seu entusiasme.

Els objectius d'aquesta tesi són, doncs, conèixer les necessitats de formació que té el voluntari social, esbrinar el percentatge de voluntaris socials que, a Catalunya, reben formació i quin tipus de formació reben. També pretenc detectar quina relació hi ha entre la formació del voluntari i el grau de satisfacció que sent, així com el grau d'adequació que existeix entre la formació rebuda i la pràctica realitzada. A partir de les dades recollides, intentaré fer una proposta de millora de la formació actual.

L'experiència demostra que el voluntari social requereix un procés de formació permanent per actualitzar coneixements, intercanviar experiències, aprendre a detectar necessitats i trobar solucions per pal·liar-les. Aquest fet exigeix un aprenentatge continu per garantir que la seva acció tingui el màxim de qualitat i per aprofundir el sentit i el valor de la seva opció personal de voluntariat. La

formació, sens dubte, és l'única manera d'assegurar el pas del voluntariat tradicional a un voluntariat modern adaptat a les exigències del segle XXI.

Tot i que Catalunya disposa d'una àmplia tradició de voluntariat i d'associacions de voluntaris, la qual cosa ha facilitat que, al llarg de la història, les mateixes entitats s'hagin esforçat a proporcionar formació per als seus voluntaris, és evident que encara hi ha mancances i que cal revisar l'estat de la qüestió. En un moment en què es parla tant de la formació del voluntariat social i en què l'administració potencia la creació d'escoles de formació dins les mateixes associacions, seria bo conèixer quina és la realitat del problema per fer una proposta de millora.

Per tal de clarificar conceptes, contextualitzar el tema i estructurar l'estudi, hem diferenciat els apartats següents:

APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A TERMES RELACIONATS AMB EL VOLUNTARIAT SOCIAL I LA SEVA FORMACIÓ

Un cop estudiades les definicions trobades en la bibliografia consultada i extretes les característiques que tenen en comú, hem volgut donar una proposta pròpia relacionada amb els conceptes vinculats al voluntariat. La necessitat d'aquesta proposta descansa en la gran diversitat de definicions que s'accepten com a vàlides per identificar el voluntariat social i en la preocupació que, per manca de clarificació, pugui arribar a malmetre's o a perdre la seva essència.

NOTES SOBRE L'ORIGEN I L'EVOLUCIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA

A partir de la bibliografia existent, ens hem proposat esbrinar com els contextos polític, econòmic i social han anat conformant el voluntariat social actual. Aquest apartat se centra principalment en la segona meitat del segle XX i inclou una cronologia de fets, que permet obtenir una visió evolutiva dels canvis produïts. No és aquest apartat l'objectiu principal de l'estudi, però per facilitar la comprensió del fenomen del voluntariat, calia emmarcar l'evolució del fet voluntari en les característiques pròpies del context en el qual s'ha desenvolupat.

LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA

En aquest apartat presentem un breu estudi bibliogràfic que pretén resumir, des del punt de vista teòric, la situació actual de la formació del voluntariat a Catalunya. També és important la justificació de la necessitat d'aquesta formació, ja que és el tema motivador de la tesi, el recull de documents que palesen aquesta necessitat i el dret del voluntari a rebre formació.

DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

Establim, en aquest capítol, la manera com obtindrem informació per tal de conèixer la realitat de la formació dels voluntaris en el nostre país. Pel que fa a la metodologia emprada en el treball de camp, utilitzarem dos instruments: *el qüestionari*, per recollir dades sobre la situació i l'opinió, pel que fa a la formació, d'una mostra de voluntaris socials de les associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social, i *l'entrevista*, per conèixer dades i opinions sobre formació de dirigents i professorat de les escoles de formació reconegudes per l'Incavol (Institut Català del Voluntariat de la Generalitat de Catalunya).

ESTUDI DE LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS SOCIALS A CATALUNYA

Presentem els resultats del buidatge dels qüestionaris i de les entrevistes per esbrinar la situació actual, pel que fa a formació, recollida a partir d'una mostra de voluntaris i de dirigents i professorat d'escoles de formació. Ens interessem per detectar l'adequació entre l'oferta de formació de les escoles especialitzades en el tema i les necessitats formatives dels voluntaris.

CONCLUSIONS

En aquest apartat aportem les nostres conclusions finals sobre la investigació i sobre la tesi. Dediquem també un punt a destacar les limitacions d'aquesta recerca. Ens atrevim a suggerir quins podrien ser els camins oberts a propers estudis, que no han estat tractats o aprofundits en el nostre, amb la intenció de facilitar recerques posteriors sobre el mateix tema o sobre temes afins.

PROPOSTES D'INTERVENCIÓ

Un cop esbrinada quina és la situació actual de la formació dels voluntaris socials, fem una proposta d'intervenció per intentar millorar-la. Aquesta proposta es concreta en una sèrie d'estratègies adreçades tant a escoles de formació com a associacions que imparteixen formació per als seus voluntaris.

BIBLIOGRAFIA

Hem escollit bibliografia preferentment d'origen nacional ja que l'estudi s'encaixa en aquest espai. Davant l'escassetat de fonts bibliogràfiques existents sobre el tema, hem admès també algunes definicions i conceptes que apareixen en articles, conferències, etc., que sovint no han estat publicats (les hem acceptades sempre que l'autor tingui certa experiència i coneixements sobre voluntariat) i que ens han arribat per mitjà de fotocòpies. Hem consultat diferents fonts: Departament de Publicacions de Càritas, Servei de Voluntariat de Càritas, Departament de Formació de la Creu

Roja i Fons bibliogràfic de la Federació Catalana de Voluntariat Social... La recerca a les biblioteques de Facultats afins, d'Escoles Universitàries de Treball Social i d'organismes governamentals de caire social també ha suposat una ajuda. La utilització de noves tecnologies (consulta a Internet), encara que hi hem trobat diversitat d'informació, no ha aportat massa dades sobre el tema de la formació ni sobre el voluntariat en el nostre entorn proper. Les filmacions en vídeo que hem consultat són majoritàriament sectorials i dedicades a donar a conèixer i a sensibilitzar sobre el voluntariat. Pel que hem pogut comprovar, en aquests moments, la millor manera de recollir informació sobre el tema de la formació del voluntariat social és mitjançant la transmissió oral de les persones implicades en el tema.

ANNEXOS

Aquest apartat té la finalitat de completar els diferents aspectes investigats aportant dades que no s'inclouen en l'estudi i que, d'una manera o altra, amplien el coneixement sobre el voluntariat i la seva formació, faciliten la reflexió sobre el tema o justifiquen el perquè d'algunes afirmacions o propostes. Presentem, dintre d'aquest volum, una selecció i extracte dels annexos més directament esmentats en els apartats de la tesi i, en un altre volum, la totalitat dels annexos amb el text complet.

En alguns apartats, els comentaris personals a la informació recollida l'hem remarcada sagnant el paràgraf pels dos costats, mentre que, en altres, la nostra opinió sobre els resultats obtinguts l'hem indicada, a sota de cada resultat, amb lletra cursiva amb la finalitat de diferenciar-ho bé i de facilitar-ne la lectura.

Quant a les limitacions i dificultats de l'estudi, cal dir que no han estat poques. D'una banda, el voluntariat no té encara un cos teòric que li serveixi de fonament. Hi ha poca bibliografia editada, una gran diversitat de conceptes, una reflexió mínima sobre el fet voluntari, etc. D'altra banda, força dirigents d'associacions i d'escoles no compten encara, atesa la curta història de les entitats, amb un recull de dades que els permeti parlar d'una manera quantitativa i precisa sobre el que han fet i el que es proposen fer. No podem oblidar un tercer aspecte: no hi ha, en aquests moments, gaire recerques sobre voluntariat ni sobre la seva formació.

Afegint encara a aquestes dificultats el fet que el mètode d'enquesta resulta molt complex a l'hora d'aconseguir recuperar un cert nombre de qüestionaris amb les respostes, que és una font d'informació no sempre fiable i que tampoc no és fàcil concertar una entrevista amb persones professionalment i *voluntàriament* molt ocupades, ha allargat l'acabament d'aquesta tesi. Tots aquests obstacles, sumats a les meves limitacions que no són poques, són les responsables que,

en llegir aquest estudi, hi trobeu mancances i, segurament, imprecisions. Disculpeu-les. Temps, manca de marc teòric, dificultats metodològiques, inexistència d'altres tesis sobre aquest tema en concret... han dificultat fer un acurat estudi científic. Tot doctorant que inicia –i finalitza!- una tesi pretèn demostrar la seva capacitat investigadora. En el meu cas, el que voldria haver aconseguit és cobrir les exigències d'una recerca d'aquestes característiques.

Però, el que desitjaria, sobretot, és que hi descobríssiu unes ganes immenses de millorar la tasca del voluntariat, una crida a reflexionar sobre el tema i, molt especialment, el convenciment que val la pena prendre, davant la vida, l'actitud solidària que el voluntariat social convida a viure.

2. APROXIMACIÓ CONCEPTUAL A TERMES RELACIONATS AMB EL VOLUNTARIAT SOCIAL I AMB LA SEVA FORMACIÓ

El concepte *voluntariat* té una curta història i els termes *voluntari/a* i *voluntari/a social* són relativament recents tot i que l'acció solidària s'ha manifestat des de sempre en les relacions personals.

Com qualsevol fenomen social, els termes relacionats amb el voluntariat són difícils de definir. Però, a més, en aquest cas, l'aparició tardana d'aquest concepte fa que, actualment, encara quedi molt per matisar, ja que no es pot parlar de voluntariat a partir d'una idea restrictiva perquè el voluntariat no és un grup compacte amb unes característiques quantitatives i qualitatives concretes i precises. L'adaptabilitat, la diversitat i la constant evolució d'aquest moviment i, sobretot, la seva complexitat, fan que es detecti una tendència a simplificar el significat del terme, la qual cosa no facilita entendre ni aprofundir-ne l'essència, tot i que pot semblar que ajuda a aclarir quins són els trets que l'identifiquen. Per altra banda, pensem que s'ha dedicat poc temps a reflexionar sobre els conceptes vinculats amb el voluntariat per arribar a elaborar una definició consensuada. D'aquí sorgeix la disparitat de criteris, que, en alguns casos, pot originar confusions i, fins i tot, dóna lloc a equiparacions entre el voluntariat i altres col·lectius que no són afins (per exemple, els objectors de consciència).

2.1. INTRODUCCIÓ

En aquest apartat, intentem fer una aproximació conceptual a termes relacionats amb el voluntariat social, tot i que, pel fet de ser una realitat heterogènia i canviant, resulta difícil i exposat de definir-los.

És complicat definir-los perquè no estan clars ni els orígens ni com es va passar del que era simplement una actitud solidària a un voluntariat organitzat, primer de caràcter essencialment assistencial i, més endavant, detector de necessitats. És, també, exposat perquè la seva heterogeneïtat dificulta seleccionar les característiques sobre les quals es fonamenta i que són imprescindibles incloure en la definició.

Abans, però, d'iniciar l'estudi conceptual, volem fer una matisació. Tot i que en parlar de

voluntariat fàcilment s'associa aquest concepte amb el de solidaritat, cal precisar: de solidaritat, se n'ha parlat sempre, d'actituds solidàries també. En canvi, de voluntariat, se'n parla des de fa relativament poc temps, des d'aproximadament els darrers cinquanta anys. L'aparició recent dels termes *voluntariat*, *voluntari* i *voluntari social* i l'escassa reflexió teòrica que s'ha fet fins ara sobre el tema, juntament amb el tarannà practicista d'aquest col·lectiu, fa que actualment existeixi poca documentació sobre voluntariat i que, fins i tot, part de les referències bibliogràfiques no siguin tan rigoroses com seria recomanable¹.

Com es manifesta en el document *El voluntariat a Catalunya* (1987), que conté les reflexions i els acords presos a les *Jornades sobre voluntariat* celebrades a Monells (Girona) el maig de 1986, el terme *voluntariat*² no existeix fins al segle XX. Amb anterioritat, les denominacions que es donaven a l'acció voluntària la identificaven amb la caritat o, simplement, amb la prestació d'ajuda. La denominació de *voluntari* està molt vinculada a l'aparició de les associacions (primer anomenades de beneficència i posteriorment de voluntariat), ja que és en aquest moment quan s'estructuren les actituds solidàries. Llavors apareix el terme *voluntariat*, davant la necessitat de les mateixes organitzacions d'identificar-se i de donar nom a la seva actitud i al seu paper en la societat.

El concepte de *voluntariat* pretén manifestar un contingut actitudinal i motivacional que es contraposa a una bona part de les fites que orienten el comportament de l'ésser humà (recompenses, gratificacions, prestigi...). Les associacions amb aquesta denominació prenen posició ideològicament i mostren la seva adhesió a una determinada escala de valors. Segons escriu A. Petrus (1991, 8):

Voluntariat és una categoria conceptual. No hem de confondre-la, doncs, amb les particulars actuacions del complex i variat univers dels voluntaris, que, per la pròpia riquesa i contextualització, admeten formes i dissenys ben diferents, fins i tot oposats.

Tampoc hem de caure en l'error de pensar o voler donar una definició del voluntariat com a reflex d'una situació social determinada o concreta. Precisament, per tractar-se d'una categoria conceptual específica no sempre s'adequarà a totes les realitats del

¹ El fet que, en alguna de les definicions recollides, la referència sigui incompleta (hi consti la font, per exemple, però no la pàgina) és degut a què els documents referents al tema no són molt precisos, però alguns conceptes s'han tingut en compte per la categoria de l'autor tot i que procedissin d'un article o d'una conferència transcrita sense referències bibliogràfiques completes.

² Encara actualment hi ha col·lectius que, sent voluntaris, no s'identifiquen amb aquest terme (per exemple, els monitors d'esplai).

"voluntariat" existents. És el caràcter essencial de la definició el que li atorgarà universalitat, no pas la descripció dels aspectes puntuals presents en una societat civil concreta. És prioritari determinar quines són aquestes característiques essencials i qualitatives del voluntariat per a poder detectar allò que és significatiu (...).

L'objectiu d'aquest apartat conceptual és, doncs, intentar aclarir i delimitar aquells trets que són bàsics i fonamentals per definir els termes relacionats amb el voluntariat social.

2.2. DEFINICIÓ DELS TERMES VOLUNTARI, VOLUNTARI SOCIAL I VOLUNTARIAT

En la bibliografia consultada, s'observa que els conceptes *voluntariat*, *voluntari* i *voluntari social* sovint s'empren indistintament i no es fa, en la majoria dels casos, una diferenciació clara. Tot i així, hem cregut convenient fer-ne una anàlisi per separat i aportar una definició específica per a cada concepte.

La nostra proposta de definició es basarà en les característiques extrems dels conceptes recollits i en la reflexió feta sobre el moviment voluntari i l'acció voluntària.

2.2.1. Recull de definicions de voluntari, voluntari social i voluntariat³

Aquest recull s'estructura segons el criteri de procedència bibliogràfica de la definició. D'acord amb aquest criteri, en primer lloc, presentem les definicions proposades per persones o entitats catalanes, atès que l'estudi és d'àmbit català. A continuació, hem classificat les definicions de persones o associacions d'àmbit estatal i, per últim, hi ha alguna contribució estrangera, que apareix recollida en publicacions catalanes.

Al final de cada definició, remarcuem amb xifres, les característiques que s'hi destaquen,⁴ i que classifiquem a l'apartat 2.2.2 perquè serviran per analitzar els termes i elaborar la pròpia definició. Seguidament, fem un comentari personal. Tot i que algunes definicions no tenen referència bibliogràfica, com ja hem justificat anteriorment, les hem tingudes en compte si

³ Un cop fet el recull de les definicions trobades en la bibliografia consultada, s'ha fet el buidatge de les característiques que s'hi esmenten per tal d'estudiar quines són proposades per un percentatge més elevat d'autors i de reflexionar sobre la necessitat i la conveniència d'incloure-les en la nostra proposta de definició del terme.

⁴ Les característiques es remarquen en negreta.

l'experiència de l'autor en l'àmbit del voluntariat avala la definició en qüestió.

2.2.1.1. Definició de voluntari

Segons A. Petrus (1991, 24), *el voluntari/a és una persona que: actua **lliurement**, habitualment ho fa **associat** amb altres; aporta el seu treball; **sense compensació econòmica**; de forma altruista.* (1-2-14).

L. Martí i Bosch, fundador i president de la Federació Catalana de Voluntariat Social fins l'any 1998, insisteix que *un voluntari **no** és qui fa el que pot només amb bona voluntat i **a estones perdudes**, sinó qui pren **responsablement** enfront de la vida **una actitud de servei, de lliurament i de disponibilitat**.* (4-5-8-12).

M. D. Vázquez (1985), coordinadora de l'associació de voluntaris de l'Hospital de Sant Joan de Déu, es pregunta: *Qui són els voluntaris? Els qui, **tenint una gran humanitat**, desitgen que els altres participin d'aquest bé: "ésser home, viure com a home", en unes condicions tan òptimes com sigui possible. Són persones que, disposant d'unes hores lliures a la setmana, estan disposades a donar-les **gratuïtament** per realitzar alguna de les múltiples tasques de l'associació.* (1-3-14).

Joan González, professor de l'escola de formació de la Federació Catalana de Voluntariat Social, remarca que *el voluntari és una persona que tracta amb persones, és una persona que **percep**, és una persona interessant.* (4).

Segons M. C. Furés (1985, 201), *la paraula voluntari té el seu origen en el verb llatí volo que significa voler (de voluntat). Voluntari, en sentit ampli, és la persona que realitza qualsevol activitat "**perquè vol i perquè estima**", a favor d'altres, individus o grups. Els voluntaris són persones que posseeixen el "sentit de l'altre", que se senten solidàries amb qui passa per situacions conflictives o amb mancances i no en poden sortir pels seus propis mitjans. Ser voluntari no és una forma de fer sinó **una forma de viure**.* (2-4).⁵

L. Folch i Camarasa, en una conferència recollida a *Dimensions del Voluntariat* (1994, 32), diu que *fer-se voluntari vol dir estar disposat a dedicar una part del teu temps lliure a fer una tasca útil als altres sense esperar **cap retribució i des d'una organització**.* (1-14).

⁵ Es pot observar com les primeres definicions es fonamentaven molt clarament i gairebé exclusivament en els valors.

En el Curs d'Iniciació al Voluntariat, publicat per l'Incavol (1994, 49), s'inclou la definició següent: *el voluntari és una persona que està disposada a actuar **al servei dels altres o de la comunitat** en la millora de la qualitat de vida (...). És una persona **sensibilitzada** per la realitat que l'envolta i que decideix intentar millorar i ho fa **gratuïtament**, amb l'única satisfacció de saber que està fent un **servei** (...). És una persona que estableix **per pròpia voluntat i des de la plena llibertat un compromís d'actuació**. Ha de ser una persona **plenament capacitada per a la tasca que té encomanada** i damunt la qual ha adquirit un **compromís**.* (1-2-3-6-11-15).

En unes Jornades d'Intercanvi entre Lluçanès-Rosselló-Catalunya, organitzades el 1996, s'acordà que el voluntari és *l'estatus d'una persona que proposa **gratuïtament** les seves competències a **organismes socials o caritatius** per posar-se al **servei dels altres**.* (1-8-14).

T. Cortina, de la Fundació Engrunes, afirma que *ser voluntari és anar amb els ulls oberts per la vida i, en moltes ocasions, també vol dir acostar-se a un altre, escoltar-lo i deixar-se interpel·lar pel misteri de la persona. Ser voluntari vol dir descobrir que la persona pot ser útil, que els altres el necessiten i ell necessita els altres per créixer, compartir, ser feliç*.

Diu el Diccionario de la Real Academia Española de la Lengua, que voluntari és *la persona que por **propia voluntad** se presta a hacer un servicio o trabajo.* (2).

I, en el Diccionario de M. Moliner, el voluntari es defineix com *la persona que se presta **libremente** a realizar un acto.* (2).

En el recull de definicions que fa F. Aragonés (1986, 13), la Creu Roja afirma que és voluntària *tota persona que per **la seva pròpia voluntat** dedica part del seu temps i capacitat a activitats empreses per la Creu Roja per a **prestar serveis a la comunitat**.* (2-11).

En la mateixa publicació (1986, 14), V. Álvarez proposa que voluntari és *tota persona que, adoptant **una decisió lliure i reflexiva**, com a expressió de la seva consciència **solidària**, està disposada a destinar el seu temps lliure, **en associació amb altres persones**, a la prestació d'un **servei**, el qual s'espera que contribueixi a **despertar en les persones desfavorides la seva capacitat per millorar la qualitat de la seva vida**.* (2-3-4-8-9-10-14).

I també inclou la definició de Rosa María Cabellos (1986, 14): *subjectes amb **sensibilitat pels problemes socials** que, **en grup**, treballen, denuncien i intenten solucionar aquells problemes pels quals la societat, a través de les seves institucions, no ha aconseguit solucions*

satisfactòries. (3-14).

Del recull de definicions de la mateixa publicació (1986, 14) hem seleccionat, finalment, la d'Álvarez, Rodríguez y Manóval (1986, 14), que diu: *tota persona pertanyent a un grup o associació amb els quals comparteix normes, objectius i projectes; accepta treballar en equip i donar comptes de les seves activitats; la seva acció és gratuïta i desinteressada, tot i que rebi una gratificació, que en cap cas pot considerar-se com a salari.* (1?-14)⁶.

En un altre article de F. Aragonés, trobem aquesta definició del mateix autor: *el retrat-robot del voluntari té les característiques següents: temps lliure, continuïtat, absència de retribució econòmica, solidaritat, associacionisme i preparació adequada.* (1-12-14-15).

M. Espinoza Vergara diu que *el voluntari del futur és una persona que adquireix una consciència solidària que l'incita a actuar amb la finalitat de despertar en el proïsme la capacitat de millorar la qualitat de la seva vida. La idea d'ajuda als altres perquè s'ajudin a si mateixos esdevé el motor de l'acció voluntària, que ja no actua per a les persones sinó que treballa amb aquestes per lliberar noves energies i innovar junts.* (3-5-9-11).

Sense referència bibliogràfica, hem trobat una definició de la Creu Roja: *és una persona que reflexivament arriba a adquirir una consciència solidària que l'impulsa a actuar en col·laboració amb altres persones, amb l'objecte de despertar-hi la seva pròpia capacitat per a millorar la seva qualitat de vida. Per a això es capacita i s'organitza adequadament.* (3-4-5-9-14-15).

I també la Creu Roja subscriu, en la seva Carta de Drets i Deures del voluntari de Creu Roja Espanyola (1987), que *voluntari de la Creu Roja Espanyola és tota persona que d'una manera reflexiva, solidària i desinteressada desenvolupa una activitat en benefici de la comunitat.* (1-3-5-11).

En *Aspectes Jurídics del Voluntariat de l'Acció Social*, J. M. Almansa Pastor i J. I. García Ninet proposen que voluntari és *aquella persona que realitza un treball social en benefici de la comunitat en general (i en concret d'un grup de persones que hi pertanyen), amb caràcter altruista, sense que sigui la seva ocupació laboral professional, amb caràcter temporal durader i sense afany de lucre, que els serveis que presta no pretenen ni reben retribució, que compta amb altres mitjans de vida, que no es tracta d'activitats competencials amb altres que es desenvolupen reconegudament per empreses privades pel fet de no tractar-se de serveis*

⁶ L'interrogant darrera d'una xifra que identifica una característica significa que aquest tret no queda prou clar.

essencials de la comunitat (no s'ha de confondre el voluntariat amb mà d'obra barata, ni tampoc envair legítimes activitats professionals). Els serveis que es presten tenen caràcter gratuït per a qui els reben. (1-7-11-12).

Ambdós autors afegeixen que *el voluntari és la persona física especialment **sensibilitzada** envers les necessitats socials, que s'integra en una organització social de voluntaris per col·laborar **altruïstament** en el treball social, que no té necessàriament una preparació científica, que en la seva actuació respecta la llibertat, creences, valors i ideologia del subjecte assistit, i que tant pot dur a terme la seva tasca **de manera ocasional com permanent.*** (1-3-11-12-13).

J. Madrid, subdirector nacional del Telèfon de l'Esperança, apunta que *voluntari és la persona que s'integra lliurement en una organització per, de manera **altruïsta**, ajudar en el treball social respectant i **potenciant la llibertat, els valors i les capacitats de la persona assistida.*** (1-2-9-14).

Segons F. Bernardo i J. Madrid, en una conferència sobre voluntariat pronunciada l'any 1988, *el voluntari actua **lliurement**, ho fa associat a altres persones, actua de manera **altruïsta** i la finalitat de la seva acció és **prestar autèntica ajuda.*** (1-2-9-14).

A. Petrus (1991, 12) fa un recull de definicions entre les quals volem destacar la de L. Tavazza, secretari general de la FIVOL (Federació italiana de voluntariat): *voluntari és el ciutadà que **un cop complerts els seus deures d'estat (estudi, família, professió) i civils (vida administrativa, política o sindical)** es posa a disposició desinteressada de la comunitat, promovent la **solidaritat.** Per això, ofereix energies, capacitats, el seu temps i, eventualment, els mitjans de què disposa, com a resposta creativa a les necessitats emergents del territori i, prioritàriament, a aquelles que corresponen als **marginats.** Tot això preferiblement, **mitjançant l'acció d'un grup** que subministri **la formació permanent i la continuïtat del servei** en col·laboració amb les institucions públiques i les forces socials.* (1-3-7-10-11-12-14-15).

F. Aragonés (1986, 12) fa esment del concepte de voluntari de Càritas i L. Tavazza⁷: és qui, a més dels **seus propis deures professionals** i d'estatus, **de manera contínua, desinteressada i responsable,** dedica part del seu temps a activitats no a favor de si mateix ni dels associats (a diferència de l'associacionisme), sinó **a favor dels altres o d'interessos socials col·lectius,**

⁷ Altres autors atribueixen aquesta definició només a Càritas.

*segons un projecte que no s'exhaureix en la intervenció mateixa (a diferència de la beneficència), sinó que tendeix a **eradicar o modificar les causes de la necessitat o marginació social** (1-5-7-10-11-12).*

A. Petrus (1991, 14) inclou la definició de M. Espinoza Vergara: *persona que per mitjà d'una **decisió lliure, més o menys conscient**, ocupa una part del seu temps lliure a realitzar una acció que es relaciona amb altres persones.* (2-5-11).

I la del Comitè Preparatori del Cicle d'Estudis Europeus sobre Voluntariat (1966, 11): *persona que **ofereix els seus serveis de manera gratuïta**, sense haver rebut una formació adequada referent al servei social i realitzant la seva tasca en el propi país.* (1-8).

Segons la definició del Centre National du Voluntariat de France (1990), recollida a A. Petrus (1991, 13), *voluntari és la persona que es **compromet, per pròpia voluntat, sense remuneració monetària**, freqüentment en el si d'una associació, en una acció en benefici de la comunitat.* (1-2-6-11-14?).

En el mateix llibre del professor Petrus (1991, 11), trobem que *voluntaris són les persones que presten **lliurement serveis sense cap remuneració**, en organitzacions públiques o voluntàries dedicades a les diverses activitats del sistema del benestar*, segons la definició de l'Encyclopedia of Social Work (1977). (1-2-14).

En l'obra esmentada (1991, 12) també s'hi recull l'aportació de G. Péytavin, presidenta fundadora de l'Association pour le Voluntariat en Europe, que afirma que *voluntari és qui es **compromet voluntàriament** en una acció determinada a favor d'altri i **gratuïtament**, preferentment en una organització.* (1-2-6-14).

M. Kohen, experta en temes de voluntariat d'Israel, defineix el voluntari com *una persona que **dóna hores del seu temps sense rebre cap remuneració*** (vegeu Petrus, 1991, 13). (1).

Segons els estatuts de l'Associació per al Voluntariat de Bèlgica,⁸ *voluntari és aquell o aquella que, individualment o en grup, **compromet desinteressadament** la seva persona, les seves capacitats i una part del seu temps en **tasques socials, culturals o cíviques**, al servei d'un individu, d'un grup o de la col·lectivitat.* (1-6-11).

⁸ Aquesta referència i d'altres, com ja hem indicat abans, s'han trobat en documents que no tenen dades bibliogràfiques completes.

En la Declaració Universal sobre el Voluntariat (1991), *el voluntari és una persona que experimenta la plenitud de la seva vida, tot compartint-la amb els altres.* (3-4).

A la Conferència Europea de les Societat Nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja, celebrada a Budapest el 1981, s'acorda que *voluntari de la Creu Roja és tota persona que, per pròpia voluntat, consagra una part del seu temps i de les seves aptituds a activitats empreses per la Creu Roja al servei de la comunitat. El voluntari actua a títol gratuït o pot rebre remuneració.*" (1?-2-11).

Segons J. Meurant (1986, 43), *s'entén per voluntaris els membres de les associacions que es dediquen de bon grat a una activitat organitzada per al servei dels individus i/o de la comunitat. Poden ser professionals o no, altruistes o remunerats.* (1?-14).

Comentari a les definicions anteriors:

Observem que en les definicions procedents d'autors catalans, la major part profundament implicats en el món del voluntariat, les dues característiques que es remarquen més són la gratuïtat i la vinculació a una associació. No hi ha cap autor que accepti remuneració ni gratificació de cap mena, ni tampoc que consideri la possibilitat de desenvolupar aquesta tasca individualment. Apareixen, també, tot i que més esporàdicament, trets que considerem fonamentals, com ara la llibertat de decidir prestar aquest tipus de servei, la sensibilització, etc.

Les definicions corresponents a autors de l'estat espanyol remarquen preferentment el fet d'organitzar-se, l'ajuda a autointegrar-se i també la gratuïtat, tot i que aquesta darrera condició no es troba en algunes definicions com ara les de M. Espinoza i de la Creu Roja, i fins i tot hi ha qui accepta que es pugui rebre una gratificació.

En les definicions d'origen internacional, s'accepta més que el voluntari rebi remuneració, tot i que, en alguns casos, es remarca la condició de gratuïtat. En són trets fonamentals pertànyer a una associació i fer un servei a favor de la societat. No apareixen gairebé les característiques que donen a la definició de voluntari un caràcter més modern, com ara adherir-s'hi lliurement, ser una actitud, contribuir a l'auto-integració o la necessitat de la formació.

Estudiades les característiques remarcades en les definicions recollides, pensem que l'aportació catalana és més precisa i més rigorosa pel que fa al concepte estudiat; és a

dir, tant l'Administració com els mateixos voluntaris i experts, amb una àmplia experiència de col·laboració en aquest món, són més estrictes i restrictius a l'hora d'acotar el terme i, per tant, a l'hora d'exigir que el voluntari compleixi certs requisits fonamentals.

Sembla, sense pretendre afirmar-ho rotundament, que la resta del món no hagi avançat tant com Catalunya a l'hora de reflexionar i de consensuar les característiques diferenciadores del voluntariat modern envers el voluntariat tradicional.

Com a definicions força completes, en la nostra opinió, seleccionem les de L. Tavazza, F. Aragonés i l'Incavol perquè es fonamenten en qualitats que han d'emmarcar l'actitud del voluntari i aporten punts per a la reflexió alhora que clarifiquen aspectes que sovint són motiu de discussió. No som partidaris de definicions que podrien correspondre a col·lectius de persones que adopten una actitud solidària concreta davant d'un fet que requereix *un cop de mà*, tot i que valorem aquest *cop de mà*.

Algunes definicions traspuen la ideologia de la persona o de l'organisme que les aporta i, per tant, tot i entenent que ho facin així i acceptant-les, no ens són d'utilitat a l'hora de fer una reflexió àmplia i sense connotacions.

Després de fer aquest recull de definicions, pensem que la reflexió feta pels diferents autors sobre aquests conceptes ens aporta prou informació per elaborar una definició pròpia.

2.2.1.2. Definició de voluntari social

A les Jornades celebrades a Monells el maig de 1986,⁹ s'acorda que voluntari social és qui compleix quatre condicions: *fa un servei sense rebre remuneració a canvi, en favor d'un sector de població marginada o amb mancances bàsiques, des d'una associació i ho fa lliurement, sense coacció externa.* (1-2-8-10-14).

L'Incavol (1994, 55) proposa que voluntari social *és qui cobreix necessitats bàsiques de persones concretes o col·lectius socials. Fa intervenció de caràcter preventiu, terapèutic o de suport. Realitza tasques assistencials a persones amb dèficits o problemes d'integració. Fa*

⁹ Aquestes jornades foren les promotores de la creació de la Federació Catalana de Voluntariat Social.

treball de sensibilització a la població en general. Els destinataris són persones o col·lectius que presenten temporalment o permanentment necessitats, dèficits o alguna característica problemàtica que dificulta la seva plena integració. (10-11).

Segons F. Aragonés i altres (1986), voluntari social és *tota persona que en determinada ocasió ha prestat, altruïstament, un servei a la societat o als seus membres, encara que hagi estat de forma esporàdica, sense continuïtat (qui ajuda un cec a passar el carrer) (qui agafa un paper i el posa a la paperera). Concepte íntimament lligat a les idees de responsabilitat i solidaritat social. (1-3-5-8-11-13).*

En A. Petrus (1991, 14) trobem la definició de M. Espinoza: *són voluntaris socials els que tenen com a raó d'existir el fet de donar un suport a les persones amb les quals col·laboren per desvetllar i generar la pròpia capacitat de les persones a fi que es mobilitzin en la solució dels problemes. (4-9).*

Comentari a les definicions anteriors:

Troblem poques definicions que, estrictament, es refereixen al terme *voluntari social*. Fins i tot, algunes de les propostes recollides no consideren que la tasca realitzada pel voluntari social s'adreça a persones marginades, sinó que remarquen simplement que es fa a favor de la societat (en general) la qual cosa faria, en la nostra opinió, que el terme adequat en aquest cas fos el de voluntari (no social). Pensem que, a mesura que el voluntariat vagi creixent, organitzant-se i formant-se, també s'anirà perfilant i delimitant el concepte.

2.2.1.3. Definició de voluntariat

A les esmentades Jornades a Monells de maig de 1986,¹⁰ s'estableixen com a *elements de definició del concepte de voluntariat*:

- *Es tracta d'una actuació voluntària, no obligada.*
- *És una forma de treball en benefici de la comunitat.*
- *Té un caràcter altruïsta.*
- *No ha d'implicar cap tipus de relació laboral; no ha de realitzar tasques professionalitzades.*
- *És una prestació de caràcter gratuït.*

¹⁰ Definició recollida en un document d'ús intern i difós per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

- *S'ha de realitzar **integrat en una organització de voluntaris.***
- *No demana una formació acadèmica determinada.*
- *Implica **un compromís.*** (1-2-6-11-14).

L. Folch i Camarasa, en una conferència editada a *Dimensions del Voluntariat* (1994, 31), afirma que *el voluntariat és un moviment solidari de persones que donen suport a altres persones que ho necessiten. Pretén contribuir a la millora de la qualitat de vida, a crear un món més solidari i a contribuir a un millor desenvolupament social. És fruit d'una decisió voluntària que es basa en motivacions personals, perquè si tota la humanitat és una família cal que ajudem els que són víctimes de mancances o d'una marginació. El voluntariat és una participació activa en la vida de la comunitat en forma d'una acció d'equip on tothom hi surt guanyant.* (2-3-10-11-14).

En la mateixa publicació i en la mateixa conferència (1994, 51), Folch i Camarasa afegeix que *els trets que diferencien el voluntariat són:*

- ***El desinterès econòmic.***
- ***La responsabilitat.***
- *Que obeeix a un programa d'acció a través d'una activitat solidària i social.* (1-5-11).

En el Curs d'Iniciació al Voluntariat (1994, 16) s'esmenta que, en la Llei de creació d'aquest organisme, voluntariat és *el conjunt de persones que efectuen una prestació voluntària i lliure de serveis cívics o socials, sense contraprestació econòmica, dins el marc d'una organització estable i democràtica que comporti un compromís d'actuació a favor de la societat i de la persona.* (1-2-6-11-14).

En la publicació esmentada anteriorment (1994,16), s'afegeix que *el voluntariat és una resposta col·lectiva -d'un conjunt de persones- a actuar moguts per un sentiment de solidaritat que ens fa sensibles a detectar problemes i mancances i a dinamitzar recursos per tal de pal·liar-les. És a dir, el voluntariat és una actitud social que dóna resposta a un sentiment comú de sentir-se solidari. No és, però, una actitud unidireccional. En el voluntariat cadascú dóna segons les seves possibilitats, i a cadascú segons les seves necessitats.* (3-4-14).

També en el Curs d'Iniciació al Voluntariat (1994,16) s'inclou que el voluntariat suposa:

- *Ocupar-se dels interessos dels altres o de la comunitat en general.*
- *Sense prestació econòmica.*
- *En una organització.*
- *Lliurement, sense coacció.*
- *Des de la solidaritat.* (1-2-3-11-14).

Segons F. Aragonés i altres (1986, 11), voluntariat *ve del nom genèric assignat als quintos que realitzen el servei militar abans d'entrar en sorteig. Se li afegeix social per diferenciar el servei prestat a l'exèrcit del que es realitza en el marc general de la societat.*

Amb la mateixa referència bibliogràfica, trobem una definició de Cristina Vega i Xavier Soler, responsables d'Auxilia (p.12): *voluntariat designa a aquelles persones que realitzen **un treball social en benefici de la societat** (o d'un sector) sense que sigui la seva ocupació laboral professional. És a dir, persona que realitza un treball social en el seu temps lliure sense que li sigui retribuït.* (1-7-11).

I, també, la definició de V. Álvarez (p. 14) que diu que *es la acción y operación **colectiva, solidaria, gratuita y organizada** de los voluntarios **hacia la comunidad.*** (1-3-11-14).

Petrus (1991, 151) recull la definició de l'article 91 de la Llei 8/1985, de 9 de desembre, de Serveis Socials de la Regió de Múrcia: *els moviments voluntaris són aquells que presten un servei no remunerat a les persones o als grups que pateixen marginació, per col·laborar en la seva superació.* (1-8-10).

F. Aragonés i altres (1986, 13), recullen també la definició del Volunteer Center UK: *és el treball que s'emprèn **lliurement, sense expectativa de remuneració econòmica** a benefici d'algú que no sigui família immediata, no requereix per l'estat o altres institucions públiques.* (1-2).

I. López de Aguilera aporta dues definicions d'interès: la de la Fundació Agnelli: *és una qualitat que caracteritza l'acció d'aquell que **a més dels seus propis deures professionals i d'estatus, de manera continuada i desinteressada,** dedica part del seu temps a activitats a favor dels altres* (1-7-12), i la de Bahro: *respon a **una cultura de la solidaritat** que activa i promou les reserves d'altruisme existents a la societat. És una qualitat de l'acció que neix de **la consciència solidària.** Pertany a la seva fisonomia tenir com a referent **la cultura de la gratuïtat** que es recolza en la consciència excedent alliberada per a la solidaritat i disponible per a la cooperació.* (1-3-5).

Segons la definició de C. Pazacone (vegeu Petrus, p. 15): *el voluntariat es converteix, fins i tot davant l'estat, en portaveu de les necessitats de la població. És l'expert de les possibles solucions que cal adoptar.* (3-10).

També es recull a la mateixa publicació (p. 15) la de H. Marçal en el I Congrés Europeu del Voluntariat, celebrat a Lisboa l'any 1987: *el voluntariat és el moviment promogut per persones que, mitjançant organitzacions o institucions, es comprometen de forma responsable, disciplinada i desinteressada a servir la comunitat.* (1-5-6-11-14).

I el que digué el Parlament Europeu el desembre de 1983: *el voluntariat no és obligatori, és interessant per a la societat; normalment no és remunerat, i es realitza en un marc més o menys organitzat.* (1?-2-11-14).

En la Declaració Universal sobre el Voluntariat promulgada en el Congrés Mundial de la IAVE (París, setembre 1990), s'acorda que el voluntariat:

- És una **decisió voluntària** que es basa en motivacions i opcions personals.
- És una forma de **participació activa del ciutadà en la vida de les comunitats humanes i de les ciutats.**
- Es manifesta generalment en una acció i en **un moviment organitzat en el si d'una associació.**
- Contribueix a la millora de la qualitat de vida i a crear un món més solidari.
- Respon als principals desafiaments d'una societat que cerca aconseguir un món més just i pacífic.
- Contribueix a l'enfortiment d'un desenvolupament social i econòmic més equilibrat, àdhuc a la creació de nous llocs de treball i de noves professions. (2-11-14).

Segons D. Ferrand Bechmann (1992, 36), el voluntariat es defineix en relació amb sis dimensions:

- **La relació amb els altres: de servei, d'ajuda a grups de persones marginades.**
- **L'ètica: perquè un individu adopti un comportament voluntari cal que li hagin estat transmèsos valors com l'altruisme i la responsabilitat.**
- **La remuneració: l'acte voluntari és totalment gratuït.**
- **La valoració social: l'acció voluntària manté l'individu en l'anonimat.**
- **El projecte social: el voluntariat pot inserir-se en un projecte que aspiri a canviar l'ordre de les coses, la societat... Implica compromís amb la societat.**
- **La relació amb les altres esferes de la solidaritat: el voluntariat depèn del que es fa a la família, amics, veïns...** (1-3-5-6-8-10-11).

Comentari a les definicions anteriors:

En les definicions de procedència catalana, hi ha una predominança clara de les característiques següents: gratuïtat, adhesió lliure, servei fet a favor de la societat (en general) i des d'una associació (és a dir, de manera organitzada).

Estem d'acord en la insistència a remarcar aquests quatre trets, ja que es tracta del concepte de voluntariat en general. Trobem a faltar, però, tots els valors i actituds que el fonamenten (solidaritat, compromís, disponibilitat...). La manera de definir el moviment voluntari ens sembla més superficial i menys compromesa que la de voluntari.

No hi ha diferències remarcables entre les definicions de procedència catalana i les de la resta de l'Estat. Aquestes últimes obliden, com abans, fer referència a actituds i valors que conformen el voluntariat i donen una aproximació poc profunda al concepte.

En les definicions de nivell internacional s'insisteix una mica més que en els grups anteriors en els trets referents a les actituds i valors que comporta el voluntariat, la qual cosa ens sembla molt positiva.

2.2.2. Característiques remarcades en les definicions sobre voluntariat i conceptes afins.

Estudi quantitatiu d'aquestes característiques.

El que presentem en aquest apartat és una relació de les característiques que identifiquen les definicions seleccionades, i una breu explicació sobre l'enfocament que alguns dels autors donen als valors i a altres trets en què es fonamenta l'acció voluntària. També indiquem, en alguns casos, com les diferents fonts bibliogràfiques consultades justifiquen la relació d'aquestes característiques amb el voluntariat.

De cada una de les característiques remarcades, n'hem fet un estudi quantitatiu per tenir una visió més objectiva abans de fer la nostra aportació personal mitjançant una proposta de definició sobre cada un dels termes estudiats.

Hem agrupat les característiques buidades de les definicions en sis blocs: a) les que fan referència a qualitats o valors que identifiquen el voluntari; b) les que es relacionen amb la motivació i la manera d'introduir-se en el voluntariat; c) les que expressen l'enfocament donat a

l'acció social; d) segons els destinataris del servei; e) les que indiquen la continuïtat de l'acció i f) les que remarquen la vinculació amb l'associació.

A- Característiques pel que fa als valors i actituds que comporta el voluntariat social, és a dir, per les qualitats humanes que l'identifiquen¹¹:

1 - **Gratuitat** (és el valor oposat a rebre remuneració, gratificació o compensació material pel servei prestat). F. Aragonés i altres (1986) l'entenen com l'absència de contraprestació de serveis laborals entre associació i voluntari, tot i que no eliminen la possibilitat que hi pugui haver gratificacions. Per altra banda, la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988) concreta la definició una mica més, i explica que quan es parla de gratuïtat es refereix tant a la remuneració com a la gratificació personal.

En el Curs d'Iniciació al Voluntariat, editat per l'Incavol (1994), encara s'aprofundeix més a remarcar que la gratuïtat es refereix no sols a l'interès econòmic, sinó també a la gratuïtat psicològica: alliberar-se d'ambicions, protagonismes, estimes possessives o altres intencions que donin preferència a ser voluntaris. La gratificació del voluntari es troba en el mateix servei cooperatiu i en la relació interpersonal. En la mateixa publicació (1994, 40), J. Cussó diu que *el voluntariat té un sentit tan profundament humà i és d'una urgència social tan important, que posar-li un preu seria menystenir-lo*. El professor Petrus (1991, 25) afegeix:

L'intercanvi treball per gratificació econòmica o salari és avui per avui contrària a l'esperit -i a la realitat- del voluntariat (cal fer excepció d'algunes formes de voluntariat professional, com per exemple, els Voluntaris de les Nacions Unides).(…) En aquest sentit cal destacar la polèmica existent respecte a l'anomenat "voluntari paraprofessional". Es tracta d'una persona que treballa en el terreny de l'acció social amb plena dedicació. La seva tasca és d'ajuda, i completa el treball realitzat pels professionals. Són remunerats.

Per altres autors el concepte no és tan clar ni tan delimitat. F. Bernardo i J. Madrid (1986) defensen que el voluntari presta un servei sense buscar compensacions materials, econòmiques, laborals o professionals. Per això és necessari que el voluntari tingui un alt nivell de sensibilització social ja que aquesta actuació altruista i solidària és l'expressió d'una jerarquia personal de valors.

La Creu Roja, en les diferents definicions que dóna sobre el concepte de voluntari, a vegades, contempla la característica *desinteressadament* i d'altres accepta que pot rebre remuneració

¹¹ La xifra que apareix davant de cada característica és la mateixa que la identifica al final de les definicions.

perquè justifica que *desinteressadament* és sinònim de gratuït, però també es pot entendre que el principal mòbil de l'actuació, tot i que es cobri, no és el diner sinó prestar un servei. En aquest cas també considera que el servei és desinteressat. Altres autors justifiquen la gratificació de la manera següent: consideren la manca de retribució del treball voluntari, però accepten que determinats serveis prestats per personal especialitzat sigui recompensat. Accepten la gratificació si compleix tres requisits:

- a)- No ha de quedar esmentada com a condicionament a l'inici de la relació entre voluntari i associació.
- b)- Ha de tenir lloc en acabar el servei i no abans.
- c)- L'import no ha de permetre al voluntari crear-se expectatives de procurar-li una manera de solucionar els seus problemes econòmics.

Si compleix aquestes tres característiques, alguns autors afirmen que no desvirtua l'essència del voluntari social, sinó que es tracta d'una simple motivació. Altres opinions donen suport a la idea que gratificació i remuneració no són conceptes oposats, perquè la gratuïtat és entesa com a una actitud de vida de qui és generós amb el que té (temps, coneixements...) i no la identifiquen exclusivament amb l'aspecte econòmic.

Estudi quantitatiu:

Un 9 % de les 57 definicions estudiades admeten que es pugui rebre remuneració o gratificació i 32 recullen la característica de la gratuïtat, la qual cosa correspon al 56 % del conjunt.

Comentari:

Segons la nostra opinió, no es pot admetre que el voluntariat rebi remuneració ni cap tipus de gratificació econòmica a canvi del seu servei. No acceptem, per tant, ni els incentius considerats en la Ley del Voluntariado ni els del Reglamento para la Convalidación de la Prestació Social Substitutòria aprovat pel Ministerio de Justicia.

Pel que fa a la gratificació psicològica que considera una de les definicions, caldria diferenciar si aquesta gratificació comporta un benefici social o professional per al voluntari o no. És a dir, no acceptem tampoc que el voluntariat es mogui per una ambició de poder, de càrrec, etc., però sí que considerem com a vàlida una gratificació personal a nivell de sentiments (gaudir del servei, per exemple). La gratuïtat és condició essencial per rebre la qualificació de voluntari. Segons el nostre parer, el fet que només el 56 % de les definicions recollides remarquin aquesta característica representa un percentatge molt baix per a un valor tan fonamental.

Només podem admetre que hi hagi remuneració en el cas que l'acció voluntària ocupi una bona part del dia i impedeixi, per la durada o pel lloc on es desenvolupa (Tercer Món), dur a terme, a més, una activitat professional remunerada. Tot i així, en aquest cas, la remuneració no ha d'equiparar-se a un sou professional ni ha de permetre que el voluntari s'enriqueixi.

2 – **Lliurement** (entesa com l'actitud que condueix a la persona a decidir de participar en l'acció voluntària, sense veure's forçada per cap tipus de coacció externa). Segons l'opinió d'A. Petrus (1991, 24):

La llibertat no ha de quedar reduïda al moment d'elegir si ser voluntari o no. La llibertat ha d'abastar també el procés de la seva intervenció social. Ningú li pot exigir la seva participació, ni tan sols se'l pot "obligar" a actuar d'una determinada manera dins d'un programa. Si el voluntari/a no sent respectat la seva llibertat, deixa de ser, conceptualment parlant, "voluntari".

F. Bernardo i J. Madrid (1988) afirmen que, per poder actuar lliurement, és necessari que la persona no tingui cap tipus d'obligació de fer el servei ja sigui per concepte de justícia (la que té un contractat), per coacció externa o per qualsevol altre tipus d'obligació (la dels pares de tenir cura dels fills).

Estudi quantitatiu:

Un 39 % del total (22 definicions de les 57 estudiades) parlen d'incorporar-se al voluntariat sense cap tipus de coacció externa.

Comentari:

Pensem que el concepte de llibertat va lligat al de respecte. El voluntari ha de ser lliure per integrar-se al moviment voluntari i també per, un cop acceptat el compromís, expressar les seves opinions i participar en l'elaboració de programes o en la determinació de les formes d'actuació. Aquestes opinions poden ser admeses o no, però han de ser respectades pels restants membres de l'associació. Només així el voluntari serà realment lliure i podrà arribar a adquirir el sentit d'associació. En cas contrari (si aquesta característica no és considerada), la decisió de participar en el voluntariat es podria equiparar a la d'una persona contractada o bé a la d'un servei civil o social, i no correspondria a la decisió pròpia d'un voluntari. Si aquesta característica fos més tinguda en compte (el 39 % és, sens dubte, un percentatge reduït) evitaria malentesos com ara el de comparar i confondre, de vegades, els voluntaris amb els objectors de consciència.

3 – **Solidaritat, sensibilització** (valor entès com a motivació que condueix a prestar un servei). Diu F. Aragonés (1988, 18), respecte a la solidaritat, que *el voluntari no pot prescindir d'aquesta qualitat. Ha d'interessar-se pels problemes dels altres. Si no té interès pels problemes i necessitats dels altres difícilment podrà col·laborar en la recerca de solucions. Però, a més, aquesta solidaritat ha de ser militant: el voluntari ha d'arribar a comprendre l'arrel del problema com si fos seu.*

Estudi quantitatiu:

De les 57 definicions estudiades, 18 recullen aquesta característica (32 % del conjunt), tot i que no especifiquen quin és el sentit que donen al terme solidaritat i, segurament, la majoria no arriba a aprofundir tant com F. Aragonés.

Comentari:

El sentit que F. Aragonés dóna al concepte solidaritat, en aquest document i en d'altres, va enfocat que el voluntari no només manifesti un sentiment solidari, sinó que aquesta solidaritat posada en pràctica el porti a aprofundir en la reflexió i en l'estudi de la causa de l'exclusió que pateix el col·lectiu a què atén. Ens sembla molt adient aquesta interpretació que amplia el que normalment entenem per solidaritat i li dóna un caràcter pràctic i profund, que conduirà, al voluntari que així ho entengui, a adquirir un dels trets que ha de diferenciar el voluntariat tradicional del voluntariat modern: el fet de no preocupar-se únicament pel cas a qui dedica la seva atenció, sinó de conèixer el problema del col·lectiu que pateix aquell tipus d'exclusió per cercar maneres de pal·liar-lo.

B- Característiques pel que fa a la manera d'apropar-se al voluntariat social, és a dir, pel motiu que condueix a les persones a posar-se en contacte amb el món del voluntariat i a introduir-s'hi. No es refereix al mitjà (un amic, una situació viscuda...), sinó al motiu.

4 - És una **actitud** (és a dir, una disposició a reaccionar o a afrontar una situació amb un comportament determinat). El voluntariat suposa una participació activa en la societat com a sentiment d'implicació social i de deure cívic envers la comunitat.

Estudi quantitatiu:

Buidades les definicions, n'hem trobat 8 que esmenten aquesta característica, la qual cosa correspon al 14 % del conjunt.

Comentari:

El percentatge obtingut és mínim atesa la importància de viure el voluntariat com una actitud.

Entendre que *ser voluntari* és diferent de *fer de voluntari* i que la primera proposta (*ser*) comporta una actitud de vida permet lligar aquesta actitud amb les característiques 12 (fer un servei de manera continuada) i 13 (fer-lo de manera puntual), que fan referència a la periodicitat de la col·laboració voluntària. Si acceptem que és una actitud, no podem acceptar que es faci de manera esporàdica. A una actitud li correspon una certa continuïtat, sense la qual allò que es fa esdevé excepcional en la nostra vida i deixa de ser actitud.

5 - De **manera conscient**, reflexiva, responsable (per tant, la decisió de ser voluntari requereix un temps per prendre-la). Segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988), es tracta d'una responsabilitat sostinguda, és a dir, una responsabilitat personal, però que compta amb el suport de l'equip i de l'associació.

Estudi quantitatiu:

Recullen aquest tret 12 de les definicions estudiades (21 % del conjunt).

Comentari:

El tret *conscient* està relacionat amb la llibertat per escollir l'opció del voluntariat i expressa la manera de fer l'elecció. Acceptar-ho significa eliminar possibles motivacions que condueixen a comportaments poc adequats en el voluntariat: manca de responsabilitat, de compromís, etc. Ens sorprèn que només el 21 % de les definicions estudiades recullin aquesta característica ja que la considerem tan important com la de la llibertat d'elecció.

Des de l'experiència viscuda i davant l'elevat nombre de voluntaris que hem vist que abandonen la tasca poc després d'iniciar-la o que no respecten el temps de dedicació acordat amb l'associació, entenem que aquesta característica no es compleix en moltes de les persones que s'apropen al voluntariat. Apostem perquè una formació prèvia mínima i el diàleg amb un voluntari convençut ajudaria a fer aquesta reflexió conscient i garantidora de continuïtat.

6 - **Compromís** (la decisió de ser voluntari comporta un compromís). En les definicions estudiades i en la bibliografia consultada, no s'han trobat gaires explicacions ni aclariments sobre el significat precís que conté aquest concepte.

L'Incafol (1994, 40) explicita que el compromís és *vers l'altre i la societat. En aquest servei, hom s'autoreafirma satisfactòriament. És apel·lar a la voluntat de ser per als altres. Tot compromís comporta continuïtat perquè les mancances no fan vacances.*

Estudi quantitatiu:

De les 57 definicions estudiades, 7 recullen aquesta característica, la qual cosa correspon al 12 % del conjunt.

Comentari:

El fet que aquest valor no consti en gaires definicions ens preocupa força perquè va lligat al de responsabilitat i perquè el compromís és un dels fonaments de la continuïtat en el voluntariat.

Pensem que el compromís, dintre del voluntariat, no té res a veure amb la signatura d'un contracte (tot i que algunes associacions fan signar un document als futurs voluntaris, on s'estableixen unes condicions i, segons el qual, es comprometen a acomplir una sèrie de normes i de requisits). Segons la nostra opinió, el compromís del voluntari té tres vessants: compromís amb un mateix, amb les persones ateses i amb l'associació de la qual és membre. Aquest compromís, adquirit sense necessitat de signatura que l'avalii, garanteix, en certa manera, la continuïtat del voluntari i exigeix formació per a la millora de la tasca que fa.

7 - **A més dels deures familiars i professionals** (no és una opció per omplir un temps buit, sinó un complement d'altres facetes personals). F. Aragonés (1986) afirma que el voluntari ha de tenir una ocupació principal aliena a la seva missió social; és a dir, ha de tenir un treball retribuït que constitueixi el seu mitjà de vida i, també, temps lliure, part del qual el dediqui a l'acció voluntària.

Altres autors proposen que tan voluntari és l'aturat com qui treballa, i no fan diferenciació quant a la dedicació de les persones que es troben en aquestes dues situacions tan oposades en relació, entre altres factors, amb la quantitat de temps disponible.

Estudi quantitatiu:

En 5 definicions hem trobat aquesta característica (9 % del conjunt).

Comentari:

Els autors que remarquen aquest tret ho fan per destacar que el temps que s'ha de destinar al voluntariat és una part del temps lliure i que aquesta dedicació no ha d'impedir desenvolupar altres aspectes de la persona (familiar, professional, de relacions, etc.).

Tot i que no considerem que aquesta característica sigui essencial, sí que hem pogut constatar en la pràctica viscuda que, per exemple, la persona aturada que decideix ser voluntària sovint ho fa per sentir-se útil i per omplir un excés de temps lliure. La prova es troba en el fet que, la majoria, quan troba un treball remunerat, abandona completament el servei voluntari, bona part de les vegades sense acomiadar-se, sense passar el relleu a un altre voluntari i sense oferir part del seu temps lliure, ara més limitat, a l'associació a la qual estava vinculat.

C- Característiques respecte a l'enfocament donat a l'acció social, és a dir, entès com un servei assistencial o d'ajuda a l'autointegració:

8 - **Servei**, lliurament (s'empra, en les definicions estudiades, amb un to assistencial, més a l'estil del voluntariat tradicional). En el Curs d'Iniciació al Voluntariat editat per l'Incavol (1994, 40), es remarca que *més que la tasca concreta, el que és important és l'actitud de servei, de generositat i d'estimació envers els altres. I és precisament aquesta actitud de servei la que separa l'actuació del voluntari de l'activisme o del "fer per fer"*.

Estudi quantitatiu:

Un 12 % de les definicions parlen de servei, és a dir, 7 de les 57 recollides.

Comentari:

És un encert l'aclariment que fa l'Incavol de vincular dues de les característiques principals del voluntariat: actitud i servei. Aquesta puntualització no fa més que remarcar un dels trets que ha de caracteritzar el voluntariat modern: més enllà de l'assistència puntual, la societat necessita, cada vegada més, persones compromeses i interessades socialment pels altres.

9- **Servei d'ajuda a autointegrar-se**, a despertar els valors de la persona (no tant donar la mà a qui ho necessita, com caminar al seu costat. Aquesta segona opció correspon a un concepte més modern de voluntariat).

Estudi quantitatiu:

De les 57 definicions estudiades, 6 inclouen aquesta característica, és a dir, l'11 % del conjunt.

Comentari:

Revisats els anys d'edició de la bibliografia consultada, es dedueix que no es tracta de definicions gaire actualitzades i que aquesta pot ser la raó per la qual no s'hagi inclòs aquest tret definitori del voluntariat modern i que el distingeix del que és estrictament assistencial. Hi ha una diferència fonamental entre donar la mà, solucionar un problema i treure la persona de la marginació, i caminar al seu costat, ajudant-la a descobrir les seves capacitats i facilitant-li l'autointegració. Un cop integrades dues persones ateses per voluntaris, una amb la primera actitud i l'altra amb la segona, la primera té moltes més possibilitats de tornar a caure en la marginació perquè no compta amb punts de referència ni se li han donat eines ni recursos per resoldre els futurs problemes.

La diferència l'aporta el voluntari segons l'actitud que prengui. Hem de saber passar del voluntariat paternalista i assistencial al voluntariat preparat per orientar i ajudar a transformar la societat.

D – Característiques respecte als destinataris del servei, és a dir, si la definició explícita a qui s'adreça l'acció voluntària.

10 - **Atenció a marginats** (aquesta característica defineix el voluntariat *social*). F. Bernardo i J. Madrid (1988, 63) afirmen que:

L'objectiu principal de l'acció voluntària és ajudar les persones que ho necessiten. Això implica ajudar a resoldre una necessitat. Els destinataris d'aquesta ajuda poden ser les persones individuals, els grups o la societat en general. Perquè aquesta ajuda es realitzi adequadament s'ha de fer respectant i potenciant la llibertat, els valors i les capacitats de la persona assistida.

Estudi quantitatiu:

Hem trobat aquesta referència en 9 de les 57 definicions estudiades (16 % del conjunt).

Comentari:

Amb l'explicació d'aquests dos autors queda ben delimitat el terme voluntari social. Tot i que acaben parlant de societat en general, el concepte *persones que ho necessiten* està estretament vinculat amb l'exclusió. Actualment, cada vegada més, se substitueix la paraula *marginació* per *exclusió*.

El baix percentatge obtingut (16 %) confirma el que ja s'ha exposat anteriorment sobre la poca diferenciació que es fa entre els tres termes estudiats (voluntari, voluntari social i voluntariat).

11 - **A favor de la societat** o de la comunitat (si es parla de societat en general, també es pot referir a altres tipus de voluntariat que no sigui el social). No s'ha trobat (segurament perquè no cal) aclariment sobre aquest tret.

Estudi quantitatiu:

De les 57 definicions estudiades, 25 recullen aquesta característica, la qual cosa suposa el 44 % del conjunt.

Comentari:

A Anglaterra, s'utilitza sovint el terme comunitat perquè entenen que l'acció voluntària ha de repercutir en l'entorn proper i les campanyes de sensibilització i de crida envers el voluntariat adreçades als diferents sectors de la població (empreses, treballadors, joves...) utilitzen aquesta idea: el servei voluntari ha de millorar el barri. A Catalunya, no es dóna tanta importància a la destinació de l'acció. El terme societat és ampli i no comporta proximitat física.

Pensem que el fet d'entendre que formem part d'una societat en què no tothom ha tingut les mateixes possibilitats ni gaudeix de la mateixa qualitat de vida, ens ajuda a veure la necessitat de treballar per aconseguir una societat més justa tant si l'acció voluntària es desenvolupa en l'entorn proper com si no.

E- Característiques pel que fa a la periodicitat amb què el voluntari presta el servei, és a dir, una aproximació a saber quant de temps hi dedica (no en hores, sinó en continuïtat de l'acció):

12 - De manera **continuada**.

13 - De manera **puntual**, esporàdica.

La continuïtat en la prestació de serveis, segons F. Aragonés (1986), no s'ha d'entendre com un temps mínim de servei, sinó com el terme contrari a esporàdic. L'autor ho justifica dient que la continuïtat entesa d'aquesta manera permet a l'associació programar les seves activitats sabent amb quants voluntaris compta. La Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988) parla de continuïtat prevista i remarca que el voluntari ha de mantenir el seu compromís de dedicació.

Estudi quantitatiu:

Hem detectat 2 definicions (3 %) que donen per vàlid que el servei sigui puntual o esporàdic mentre que 7 (12 %) precisen la necessitat de la continuïtat.

Comentari:

Estem completament d'acord amb les dues precisions apuntades per Aragonés i la Plataforma. Tot i que aquesta característica és poc considerada en les definicions estudiades, creiem que és una de les més fonamentals per dos motius:

- Una dedicació al voluntariat esporàdic suposa un sentiment de solidaritat palesat en ocasions puntuals. Si s'accepta que el voluntariat és una actitud (un estil de vida), s'ha d'admetre també que forma una part important i constant en la vida de la persona.
- Poques associacions realitzen tasques que es puguin dur a terme amb voluntaris que s'hi dediquen de manera esporàdic (per exemple, campanyes de captació de fons, etc.). La majoria desenvolupen programes que requereixen assiduïtat i continuïtat.

No entenem com la característica de *continuïtat* és proposada per un percentatge tan baix d'autors atesa la importància que té pel bon funcionament de les associacions i per a la satisfacció personal del voluntari.

F- Característiques referents a la vinculació del voluntari a una associació i al que aquesta ofereix:

14 – **Dins d'una associació**, de manera organitzada, en equip. Respecte a aquest punt, A. Petrus (1991, 24) escriu:

(...) s'observen reticències respecte al fet de no poder considerar com a voluntari aquella persona que actua fora d'una associació o organització. Quan diem això, no fem sinó expressar un dubte personal quant a la necessitat d'enquadrar el voluntari per tal que

sigui mereixedor d'aquesta consideració. (...) el que és cert és que la major part de les definicions inclouen aquesta característica, (...) concepte que prenc en el sentit més extens: tenir un company perquè l'ajudi.

Per F. Aragonés, el fet que el voluntari actui des d'una associació és una simple característica, però no una condició excoent. I J. Madrid (1988, 58) apunta que *l'exigència d'algun tipus d'estructura associativa no implica ni exigeix que el grup hagi de ser legalment constituït.*

Estudi quantitatiu:

Un 46 % de les definicions estudiades (26 de les 57) recullen aquesta característica.

Comentari:

Són, sobretot, les aportacions més modernes les que insisteixen en aquest tret. El fet de pertànyer a una associació, és a dir, de dur a terme l'acció voluntària de manera organitzada, resulta imprescindible per poder rebre el suport que el voluntari necessita i, per mitjà de la formació, millorar la tasca que fa. Per altra banda, treballar en equip afavoreix la descoberta de necessitats, el seguiment i l'avaluació de programes...Són molts els avantatges del voluntariat organitzat envers el voluntariat individual (per nosaltres, l'acció individualitzada no la considerem com a voluntariat), i aquest és un dels trets que característic de l'evolució que ha sofert el voluntariat al llarg de la segona meitat del segle XX.

En l'únic cas en què podríem acceptar el voluntari de caràcter individual és si no existís associació on aixoplugar-se. Fins i tot en aquest cas, s'hauria de buscar si una parròquia o algun tipus de casal pogués organitzar l'acció solidària duta a terme pel voluntari.

La perspectiva que s'observa en relació amb el segle XXI, és el fet de supraassociar-se, és a dir, de formar xarxes de voluntariat esdevenint membres de federacions i organitzacions nacionals i estrangeres per afavorir l'intercanvi d'experiències.

15 – El grup **subministra formació**. F. Aragonés afirma que la preparació adequada, és a dir, la formació impartida a un voluntari per realitzar la seva tasca de la millor manera possible, és una característica més desitjable que real.

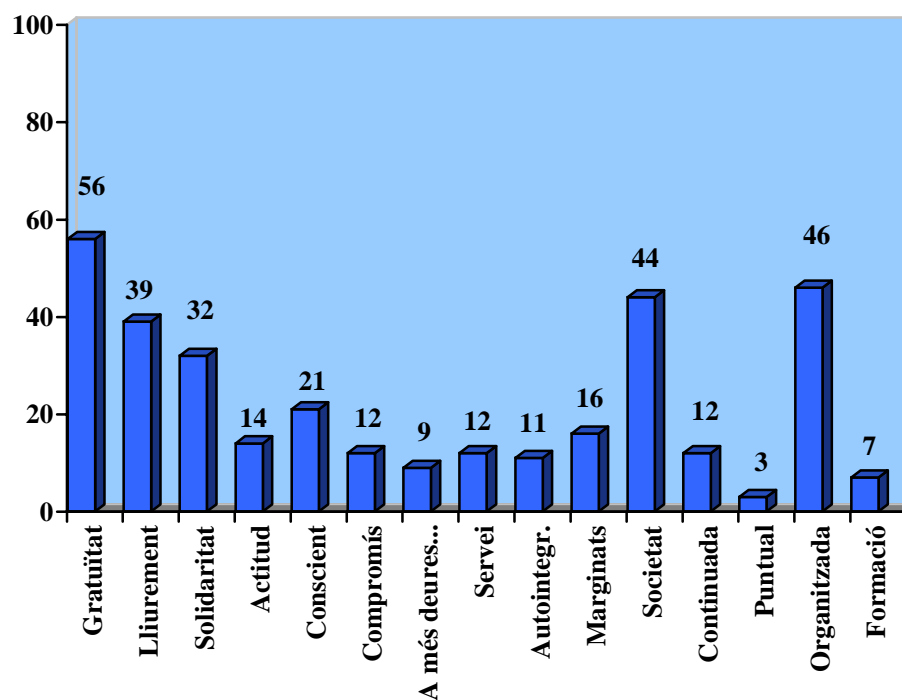
Estudi quantitatiu:

De les 57 definicions estudiades, 4 recullen aquest tret (el 7 % del total).

Comentari:

Aquesta característica, motiu de la tesi, es veu molt poc reflectida en les definicions. Fins i tot, sembla que hi ha autors, com ara Aragonés, que dubten que les associacions facin una oferta formativa. Pensem que la necessitat que té el voluntari de rebre formació de l'associació que l'aixopluga és inqüestionable. Les escoles de formació de voluntaris, especialitzades en aquest àmbit, poden aportar molt pel que fa a tècniques, recursos, etc., però el sentit d'associació, la motivació del mateix voluntari, les respostes als perquè... el voluntari només les trobarà en la seva entitat, ja que assumeix els seus objectius, participa activament en els seus programes i té molt a intercanviar amb els altres voluntaris amb qui comparteix experiències i problemes.

Característiques recollides a les definicions estudiades (%)

2.2.2.1. Altres característiques extretes de les definicions sobre voluntariat

A més dels trets remarcats anteriorment, hem considerat convenient recollir alguns altres que no apareixen freqüentment però que ens sembla interessant constatar. Ho fem, per exemple, amb el que M. C. Furés (1985, 202), promotora i primera directora de l'Escola de Formació de voluntaris de Càritas Barcelona, diu:

Tot i que la bona voluntat és important, es precisa també, tant en l'ordre físic com en el psíquic, un mínim de condicions adequades al servei que es presti (força física, coneixements...). Per a tots els serveis o camps en general hi ha qualitats que és important posseir en major o menor grau:

- *Cert equilibri i maduresa.*
- *Tenir resoltes les necessitats bàsiques.*
- *Saber acceptar les pròpies limitacions.*
- *Posseir una norma de conducta estable.*
- *Creure que l'ésser humà, per més limitat que sigui, és capaç de créixer i de superar-se.*
- *Aspirar al fet que ell sigui el constructor de la seva pròpia història, confiar que podrà ser-ho.*
- *Ser responsable i constant per a assegurar una certa continuïtat en les tasques que es duen a terme.*
- *És molt útil una certa dosi de creativitat, entusiasme, optimisme, bon humor, il·lusió... i com més qualitats millor.*
- *Cal tenir en compte l'actitud que s'ha de tenir si entenem com a tal la disposició d'ànim que marca el servei que es fa.*
- *Cal actuar amb esperit de servei i no de superioritat, sabent escoltar, sent discret, comprensiu i respectuós.*

M. C. Furés remarca i insisteix en diferents aspectes de la personalitat del voluntari que són necessaris per dur a terme un servei en benefici de la persona atesa amb garantia de qualitat i, també, per aconseguir la satisfacció del mateix voluntari per la tasca realitzada.

Segons M. Espinoza (1982, 80)¹², els factors determinants del servei voluntari són els següents:

- *És un instrument d'acció social.*
- *Té per objectiu bàsic el desenvolupament integral.*
- *És un camí de participació popular.*

¹² Aquest és un altre exemple de definició *antiga* en la qual apareix el vessant educatiu.

- És un mitjà per dinamitzar els grups juvenils.
- És un mètode d'educació informal o extraescolar.

I M. D. Vázquez (1985, 217), per la seva banda, afirma que (...) *el voluntari ha d'actuar lliurement i per pròpia elecció. Es necessita també una determinada aptitud, segons la tasca a realitzar, i una actitud que ha de ser sempre respectuosa amb els receptors del servei.*

Aptituds bàsiques:

- *Es requereixen unes condicions morals, psíquiques i físiques. Les dues primeres s'entenen quant a les normals d'una persona equilibrada. Les físiques dependen del servei que cal realitzar.*
- *Qui vulgui ser voluntari haurà de disposar de temps lliure suficient, per tal que la seva ajuda sigui d'utilitat i encaixi dintre d'una determinada organització.*
- *Totes les edats i sexes són aptes en principi per als serveis voluntaris.*
- *Totes les classes socials estan capacitades per ajudar.*
- *Per tenir l'aptitud necessària, cal una bona formació, adequada per atendre les persones que ens necessitin.*

Actituds bàsiques amb vista a la institució organitzadora:

- *Bona relació amb les persones encarregades de coordinar el servei.*
- *La relació amb els professionals de la institució s'ha de fer a través de l'oficina coordinadora de l'associació de voluntaris. En cap cas el voluntari ha d'ocupar el lloc d'un professional.*
- *Si arriben a conèixer el secret professional, han de ser tan responsables com els professionals.*
- *Presentar-se de forma adequada segons la direcció del centre.*

De l'aportació de M. D. Vázquez valorem especialment que no exclogui ningú de la possibilitat de ser voluntari, és a dir, que la seva invitació a participar-hi arribi a tota la població, però que, per altra banda, sigui una crida amb condicions de formació.

A. Petrus (1991, 23) remarca com a *característiques del voluntari la seva riquesa, amplitud i heterogeneïtat. Es tracta d'un moviment social caracteritzat per la seva espontaneïtat i diversitat.*

L'Incavol (1994, 41) aporta un tret nou: gaudir,¹³ (...) *perquè l'acció voluntària és lliurement escollida, és també gaudida. Un bon paràmetre per mesurar la tasca del voluntari és preguntar-se: gaudeixo sent voluntari? El voluntari no va de màrtir per la vida, no renuncia a... sinó que comparteix amb... li agrada ser voluntari. La seva actitud ha de ser entusiasta i l'entusiasme s'encomana.*

El Preàmbul de la Declaració Universal sobre el Voluntariat diu:

El voluntariat:

- *És una decisió voluntària que es recolza en motivacions i opcions personals.*
- *És una forma de participació activa del ciutadà en la vida de les comunitats humanes i de les ciutats.*
- *Es manifesta generalment en una acció i en un moviment organitzat en el si d'una associació.*
- *Contribueix a la millora de la qualitat de vida i a crear un món més solidari.*
- *Respon als principis desafiadors d'una societat que cerca aconseguir un món més just i pacífic.*
- *Contribueix a l'enfortiment d'un desenvolupament social i econòmic més equilibrat, àdhuc en la creació de nous llocs de treball i noves professions.*

Comentari general sobre els resultats obtinguts:

Queden ben paleses la riquesa i la diversitat de les conceptualitzacions que suposem que és deguda a les diferents experiències i realitats viscudes pels autors, i al fet que el voluntariat sigui un fenomen tan heterogeni i en continua evolució. De totes maneres, dintre de la diversitat, hem recollit uns quants trets comuns definitoris.

L'única característica que tenen en compte més de la meitat dels autors és la *gratuitat*. Entre el 40 % i el 50 % de les definicions, recull que el servei es faci *a favor de la societat* i que es dugui a terme *des d'una associació*, de manera organitzada.

És important remarcar que la definició del Volunteer Center UK considera que no ha de ser requerit per l'Estat o per altres institucions públiques. Estem plenament d'acord amb aquesta puntualització ja que, en aquest cas, el voluntari esdevindria fàcilment *mà d'obra barata*.

¹³ En els qüestionaris utilitzats en aquesta tesi per a la recollida d'opinions dels voluntaris hem tingut en compte aquest aspecte.

Trobem a faltar que no s'indiqui més freqüentment que la figura del voluntari mai no substitueixi la del professional, ja que aquest punt és motiu de discussions sobre les fronteres del rol del voluntari i de friccions amb professionals del sector social (treballadors socials, educadors socials, etc.).

En síntesi, detectem, per una banda, la dificultat de donar una definició que pugui ser més o menys consensuada, però, per una altra, la necessitat de fer-ho per aclarir conceptes i delimitar funcions.

2.2.3. Proposta personal de definicions relacionades amb el voluntariat¹⁴

Fet l'estudi de les definicions sobre els conceptes de voluntari, voluntari social i voluntariat, realitzat el buidatge dels trets més remarcables i explicat perquè considerem que unes característiques són més fonamentals que unes altres, fem a continuació una proposta de definició de cada un dels termes seguida d'un comentari justificatiu.

VOLUNTARI/ VOLUNTÀRIA:

És aquella persona que:

- **fa un servei sense rebre remuneració ni cap tipus d'incentiu econòmic ni material**
- **el fa de manera continuada**
- **per a la millora de la societat (en general)**
- **des d'una associació que li proporciona, entre altres coses, formació**
- **i ho fa lliurement.**

En aquesta proposta incloem, com a trets fonamentals, la gratuïtat, l'actitud de vida que es reflecteix en la continuïtat del servei, en la manera organitzada de col·laborar, en la formació i en la llibertat d'elecció.

Deixem de banda la possibilitat d'un voluntari que actua individualment, de manera esporàdica o que ho fa coaccionat o incentivat. Tot i que anteriorment hem recollit la possibilitat de dur a terme una acció voluntària individual, no trobem justificació a

¹⁴ La gosadia de suggerir una proposta de definició no té altra finalitat que convidar a fer una reflexió aclaridora.

fer, des del voluntariat, un servei esporàdic i menys si hi manca la llibertat de decidir si el fem o no, i si rebem una gratificació material. Repectant i valorant l'acció solidària altruista i puntual, ens permetem no incloure aquest comportament en el concepte de voluntari.

Per tant, la proposta ens permet diferenciar el voluntari de la persona solidària que sí que pot actuar individualment, sense formació i esporàdicament. És el cas del bon veí que, en una determinada circumstància, ajuda qui ho necessita, o bé de la persona que, davant d'una catàstrofe, fa una aportació econòmica o ajuda a fer una col·lecta. També queden descartades les associacions d'ajuda mútua, tot i que, en aquest cas, hi ha un límit molt difícil d'establir: la persona que ajuda i, a la vegada, s'autoajuda, arriba un moment que supera el seu problema i, a partir d'aquí, el temps que dedica a l'associació l'utilitza solament per ajudar a superar als altres el problema que ella ja té assumit. Aquest moment suposaria el pas de l'ajuda mútua al voluntariat social. Hi ha moltes associacions dedicades a una determinada malaltia que funcionen d'aquesta manera: els voluntaris són els mateixos malalts que ja han superat la malaltia i que esdevenen el millor exemple per ajudar els altres a sortir-se'n (malalts de cor, càncer, etc.).

El comportament del voluntari ha de reflectir una actitud de vida fonamentada en uns valors ètics i no pot limitar-se a l'horari en què *fa* de voluntari. La decisió de participar en el voluntariat respon a la pregunta: *I jo, què puc fer?*, plantejada com a conseqüència d'una reflexió feta sobre la injustícia social, sobre una situació viscuda, sobre el coneixement d'alguna persona propera que participa en el voluntariat. Aquesta decisió, fonamentada en els valors de la solidaritat, la disponibilitat i el compromís, ni pot ser coaccionada, ni pot ser presa sense la convicció que és responsabilitat de tots millorar la societat en què vivim.

VOLUNTARI/VOLUNTÀRIA SOCIAL:

És aquella persona que:

- **fa un servei sense rebre remuneració ni cap tipus d'incentiu econòmic ni material**
- **el fa de manera continuada**
- **el fa per la millora de la qualitat de vida d'un sector de població socialment exclosa**
- **des d'una associació que li proporciona, entre altres coses, formació**
- **i ho fa lliurement.**

L'única diferència amb la definició anterior es troba en el fet que la paraula *social* acota el camp d'actuació. Mentre que el voluntari es dedica a la millora de la societat en general (hi podem incloure qui es dedica a l'educació en el lleure, a la sensibilització ambiental...), l'objectiu del voluntari social és ajudar a millorar la qualitat de vida de les persones marginades.

Si hem defensat que un voluntari ha de realitzar la seva acció de manera continuada, ho defensem encara més en el cas del voluntari social, que tracta amb persones que poden patir, directament i profundament, el desencís de perdre la relació humana establerta amb el voluntari.

Pensem que en el cas del voluntari social és imprescindible la formació i el treball en equip. Les situacions a què s'enfronta, l'equilibri emocional que requereix per entendre-les i acceptar-les, i si li és possible, solucionar-les, no poden ser superades sense una formació que li aportí estratègies d'actuació i sense un equip amb el qual intercanviar experiències i del qual rebre suport.

Més que en altres àmbits de voluntariat, el voluntari social ha de prendre la decisió lliure de participar en un determinat programa d'acció social perquè s'ha de *sentir bé* amb el sector que atengui. *Sentir-se bé* significa, en aquest cas, ser capaç de relacionar-se, senzillament i obertament, amb la persona atesa i acceptar la seva mancança o patologia. Vol dir, també, dominar psicològicament la situació per no patir la síndrome del *burn-out* i, en aquest cas, veure's obligat a abandonar. *Sentir-se bé* no és fàcil, però només qui ho aconsegueix continua en el voluntariat.

VOLUNTARIAT:

És un moviment solidari que, de manera conscient i responsable, es compromet a dedicar una part del seu temps a fer un servei a favor de la societat, sense rebre cap tipus d'incentiu econòmic a canvi.

Alguns dels trets que hem considerat més fonamentals en l'estudi realitzat sobre les definicions els hem inclòs aquí i no en les propostes anteriors perquè, evidentment, la persona que és voluntària o voluntària social pertany al voluntariat. També hem intentat fer així més entenedores les definicions anteriors. Els nous trets són:

solidaritat, conscienciació, responsabilitat i compromís. De tots aquests trets, n'hem justificat anteriorment la importància.

Hem parlat abans dels valors en què es fonamenta el voluntariat, però no s'han explicat tots detalladament en cada definició. Això no vol dir que no els donem importància. El voluntariat no té sentit si no es basa en aquests pilars ètics que li donen consistència, que el justifiquen i que li aporten coherència. Altrament estaríem parlant d'una moda passatgera, que sorgida de no se sap on, afectaria i seria seguida per una part de la població; en realitat, però, ens estem referint a un moviment de participació ciutadana que aplega nombroses persones, algunes de les quals, sense haver pensat gaire per què ni com, han sentit la necessitat de *fer alguna cosa* pels altres i de *sentir-se útils*.

No és el moment d'avaluar motivacions i, per tant, ens limitem a aportar unes definicions i a justificar-les amb la pretensió que puguin ser aclaridores i, a la vegada, que garanteixen la conservació d'allò que fa que les persones donin a la solidaritat un paper important en la seva vida.

2.3. DEFINICIÓ DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Poques són les fonts bibliogràfiques que fan una definició de la formació de voluntariat o de les seves tipologies. La major part de les referències es dediquen, directament, a proposar com s'ha d'estructurar aquesta formació.

Atès que la formació del voluntari social és el motiu d'aquest estudi, dediquem l'apartat següent a fer-ne algunes consideracions, després de presentar el concepte general de formació del voluntariat que aporta M. E. Alfaro (1990, 5) i que prenem com a punt de partida:

*Quan ens referim a la formació del voluntariat estem parlant d'un **procés constant de transformació**, en el qual el voluntari, **amb el seu grup d'acció**, va dialogant amb la realitat, va aprenent d'ella i va sistematitzant els seus coneixements, els seus hàbits de treball i les seves habilitats. Significa, per tant, una revisió, un aprofundiment i **una transformació en les seves actituds**.*

Hem escollit aquesta aportació perquè parla de procés i de transformació i ambdós termes ens semblen fonamentals per defensar el concepte de formació que volem proposar.

2.3.1. Algunes definicions sobre la formació del voluntari

Com diu A. Petrus (1991, 77), *concebem la formació des d'una perspectiva d'"eficàcia", és a dir, com a adquisició de coneixements i habilitats que poden fer més eficaç l'acció social.*

En les I Jornades d'intercanvi Llenguadoc-Rosselló-Catalunya (1996), s'afirma que *es tracta d'una formació no reglada que s'imparteix des de diferents centres d'educació no formal (Benestar Social, escoles de Formació d'Educadors en el Lleure, moviment associatiu, ONG, etc.) amb l'objectiu de proporcionar un coneixement mínim sobre un sector d'intervenció i de descobrir diferents formes d'ajuda.*

Diuen F. Aragonés i altres (1986, 19) que *la formació no s'ha d'entendre com a formació acadèmica que només pot ser exigida a treballadors socials professionals, sinó com a cursos de coneixements generals del marc i dels problemes socials de l'entorn del voluntari.*

Segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988, 89), *la formació capacita el voluntari per a la tasca que desenvolupa, tasca que, a la vegada, si es fa amb autèntic esperit de servei voluntari, promou quantitativament i qualitativament l'acció social i afegeix que la formació del voluntariat ha de ser considerada com un procés d'acció social, atès que esdevé un factor de capacitació per a l'ajuda i el treball social, de servei i d'assistència i, com a conseqüència, de promoció.*

Per F. J. Ortega (1990, 1), *la formació és un procés que té per finalitat educar integralment a una persona, capacitant-la per a desenvolupar una tasca beneficiosa per a ella mateixa, per a l'organització i per al destinatari del treball.*

Comentari a les definicions anteriors:

Les definicions de M. E. Alfaro i de F. J. Ortega són les que més s'ajusten a la nostra opinió. La primera perquè parla de *procés constant de transformació* i la darrera perquè especifica que la finalitat de la formació és *educar integralment*.

Pel fet de tractar-se de definicions generals sobre la formació, les restants es decanten massa cap a la formació específica i deixen, al nostre parer, una mica de banda la formació humana. Ens neguem a valorar la formació en termes d'eficàcia, encara que concedim importància al fet que la formació ofereixi al voluntari la possibilitat de millorar la tasca que fa.

Ens agradaria haver trobat algun document en què, a més de la definició, algun autor s'arrisqués a proposar metodologies innovadores que anessin més enllà dels cursos i jornades clàssics perquè pensem que hem de trobar noves maneres de formar el voluntari, complementàries a les actuals.

2.3.2. Tipologies de formació del voluntari

Per estudiar les tipologies de formació, hem adoptat una classificació consensuada per la majoria d'autors consultats, que es basa en la seva finalitat i que agrupa la formació en tres blocs: formació inicial-bàsica, formació específica-especialitzada i formació permanent. El fet que els dos primers blocs rebin indistintament dos noms ens ha obligat a seleccionar-ne un i a justificar l'elecció en fer la nostra proposta de definició.

2.3.2.1. La formació inicial-bàsica

En les Jornades a Monells celebrades el maig del 1986 (p. 30), la formació inicial-bàsica es defineix com *la que es dona al voluntari quan s'incorpora a les organitzacions i els continguts de la qual estan orientats a donar a conèixer de forma general el voluntariat, l'acció voluntària i el funcionament intern de l'entitat.*

Per la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, la formació inicial o bàsica *ha de facilitar al voluntari sentir-se identificat amb* l'organització i amb el seu pla d'actuació i també a tenir una disposició oberta i positiva, preparada per *vèncer les dificultats que trobi en un principi. Ha de facilitar al voluntari saber clarament a què es compromet i a ser realista davant de les seves possibilitats al respecte. En aquesta primera etapa de la formació s'ha de transmetre el que podem anomenar "l'esperit voluntari".*

Segons M. Espinoza (1982, 80), *la capacitació a nivell bàsic va destinada als components d'un grup o institució que tinguin interès per participar en futures activitats de servei voluntari. El seu objectiu és qualificar-los per assumir eficientment el seu paper de voluntaris.*

2.3.2.2. La formació específica-especialitzada

A les Jornades de Monells (1986, 30), es defineix aquesta formació com *la destinada a capacitar el voluntari/a per poder realitzar una tasca concreta dintre del voluntariat. És indispensable per iniciar qualsevol activitat. Aquesta formació ha d'estar realitzada d'acord amb les característiques del servei i dels tipus d'usuaris receptors.*

En el mateix document (1986, 30), diu que la formació específica és *la que s'imparteix per aconseguir el grau d'especialització que requereix el desenvolupament d'activitats, les quals pel mitjà on es desenvolupen o per les seves característiques impliquen necessàriament l'adquisició de coneixements tècnics especialitzats.*

Segons M.T. Salgado (1991), aquesta formació és necessària perquè el voluntari amb la major competència pugui realitzar el seu treball en la institució a la qual servirà, pugui **ser informat de les necessitats** d'aquesta institució així com del **medi social** en el qual està integrada.

Des de la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988, 89), s'especifica també que és **per a un projecte concret**: *pretén que el voluntari tingui una visió total del projecte, de les característiques del medi en el qual es desenvoluparà i que adquireixi la capacitat tècnica necessària.*

M. Espinoza (1982, 81) diu que aquesta formació és la que s'imparteix **per a un projecte específic**: *un procés temporal de capacitat que és necessari realitzar amb l'objecte de preparar un grup de voluntaris per enfrontar-se amb èxit a una activitat concreta de servei voluntari. És convenient que sigui complementària a un procés de formació permanent.*

2.3.2.3. La formació permanent

A les Jornades a Monells (1986, 31), aquest tipus de formació es defineix com la que s'imparteix per augmentar i/o mantenir els coneixements adquirits amb anterioritat i pretén **millorar els nivells globals de capacitat**.

Segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en Europa (1988, 89), aquesta formació s'ha de fer a partir d'**una avaluació formativa del treball, tutelar l'esperit del voluntari** (relació voluntari-organització, voluntari-voluntari i voluntari-camp de treball) i, especialment, de l'aprofitament personal davant la combinació de les seves experiències-expectatives.

Sobre la formació permanent, M. Espinoza (1982, 80) afirma que *entenem la capacitat permanent en servei voluntari com el procés d'anàlisi que els integrants d'un grup estable o els recursos humans que componen la base de sustentació d'una institució voluntària realitzen entorn de la teoria, mètode i pràctica del servei voluntari, independentment de l'existència d'un projecte específic.*

2.3.3. Anàlisi i comentaris personals sobre els conceptes relacionats amb la formació del voluntari

Entenem la *formació* com una manera de garantir la millora de l'acció voluntària i, per tant, en el cas del voluntari social, la millora de la qualitat de vida de la població atesa. L'entendem també com una ajuda per al mateix voluntari atès que incrementa el grau de satisfacció per la tasca realitzada. L'entendem, a més, com a inversió i no com a despesa, tant de l'associació que la imparteix com del voluntari que la rep.

Apreciem els matisos que puntualitzen que una de les aportacions de la formació és donar sentit d'associació al voluntari i els que insisteixen en el valor formatiu del treball en equip i del tutelatge, i ens adherim a la incorporació del concepte de formació permanent perquè defensem l'aplicació de metodologies formatives que van més enllà de les de la formació de tipus formal.

La formació inicial-bàsica: en un principi, havíem pretès diferenciar ambdós tipus de formació i donar a la *formació inicial* la categoria de formació impartida a qui encara no forma part del voluntariat i el de *formació bàsica* al primer nivell formatiu que s'imparteix als qui ja s'hi han incorporat. Però, en les definicions buidades, no queda clara la diferència, perquè només una de les definicions indica que és la que es dóna al voluntari quan s'incorpora a les organitzacions. En aquest cas es podria denominar inicial. Pel que fa a les altres aportacions, podríem anomenar-la bàsica per raó dels continguts que es proposen: sentit d'associació, formació com a voluntari, etc. Ens sembla molt correcta la definició dels objectius que aporta cada autor.

Els coneixements i les habilitats assolits mitjançant aquests tipus de formació (segons les definicions estudiades) són:

- Sentit d'associació.
- Venciment de les dificultats. Assumpció eficient del paper que cal desenvolupar.
- Compromís.
- Transmissió de l'esperit voluntari.
- Coneixement del voluntariat.

La formació específica-especialitzada: sembla que no hi ha discrepàncies pel que fa al terme *formació específica-especialitzada*. Potser els autors remarquen poc que aquest tipus

de formació aporta eines, recursos i estratègies per facilitar que el voluntari actui correctament davant una determinada situació.

Els coneixements i les habilitats assolits mitjançant aquests tipus de formació (segons les definicions estudiades) són:

- Per a un projecte específic o concret.
- Visió global del projecte.
- Característiques de l'entorn.
- Capacitació tècnica especialitzada.

La formació permanent: valorem molt positivament que, a més d'entendre que la *formació permanent* aporta un aprofundiment sobre aquest tema, aquesta formació es consideri també una manera d'analitzar i d'avaluar el projecte que du a terme l'associació, la metodologia emprada, etc. Qui ho indica així, encara que no d'una manera massa explícita, deixa entreveure que hi ha altres metodologies formatives que no són solament els cursos i les conferències.

Els coneixements i habilitats assolits mitjançant aquests tipus de formació (segons les definicions estudiades) són:

- Procés d'anàlisi sobre la teoria, el mètode i la pràctica.
- Avaluació del treball.
- Tutelatge de l'esperit del voluntari.
- Millora dels nivells de capacitació.
- Aprofitament personal (combinació experiències-expectatives).

Per tant, entendrem com a *formació permanent* aquella formació que es basa principalment en la programació, el seguiment i l'avaluació dels programes i que s'obté fonamentalment mitjançant el treball en equip.

2.3.4. Proposta personal de definicions sobre conceptes relacionats amb la formació del voluntari

Fet el recull d'algunes definicions, estudiades les característiques que hi inclouen els autors, i analitzades i comentades en l'apartat 2.3.3, presentem la nostra proposta.

FORMACIÓ BÀSICA:

Formació que convida el voluntari a reflexionar sobre el fet voluntari, l'ajuda a adquirir el sentit d'associació i l'esperona a assumir un compromís amb l'entitat on realitzarà la seva tasca.

Hem escollit la formació bàsica i no inicial perquè aquest concepte indica nivell i no moment en què és impartida i el fet de ser *bàsica* ens permet clarificar els objectius que pensem que ha d'assolir.

Tant és que aquesta formació s'imparteixi abans d'iniciar la tasca voluntària com mentre es desenvolupa. El que és important per a nosaltres és que la imparteixi l'associació a la qual es pertany i no una entitat aliena. D'aquesta manera, els continguts poden ser més concrets i les possibilitats de compartir experiències i d'intercanviar opinions amb els altres voluntaris s'incrementaran i resultaran més enriquidores.

Pel nou voluntari, o pel que s'ha incorporat recentment, el fet de saber que l'associació a què pertany li aporta formació, és a dir, li facilita el camí, i li clarifica punts foscos i poc entenedors de la seva mateixa decisió, li dóna seguretat i li serveix com a punt de referència on anar a cercar la motivació que pot arribar a perdre, la informació que li manca o el suport que necessita.

FORMACIÓ ESPECÍFICA:

Formació que dóna al voluntari una visió global del projecte en el qual participa, li proporciona el coneixement de la situació del sector de població atès, en el cas del voluntari social, i li aporta les eines i els recursos per desenvolupar una tasca concreta.

Hi ha una diferència considerable entre formació bàsica i formació específica, tant

pel que fa a qui la imparteix com pel que fa als objectius que ha d'assolir.

Pensem que la formació específica ha d'aportar preferentment coneixements. Per tant, cal que la imparteixin persones especialitzades en el tema, per títol o per experiència. Les estratègies i recursos que el voluntari necessita per dur a terme la tasca que s'ha compromès a fer no són conegudes per qualsevol formador de voluntaris. Proposem, doncs, que aquesta formació no sigui impartida per l'associació si aquesta no compta amb el suport humà i material per fer-ho.

FORMACIÓ PERMANENT:

Formació continuada que és duta a terme, des de l'associació, pels formadors i que comporta un procés d'anàlisi del desenvolupament del projecte en el qual està implicat el voluntari (programació, avaluació...) i un tutelatge (seguiment). Aquesta formació millora la tasca que es realitza i enriqueix les persones implicades (tant qui la imparteix com qui la rep).

Assumir que l'associació ha d'impartir aquest tipus de formació vol dir reconèixer que hi ha processos formatius que van més enllà dels cursos, que es forma mentre es realitza la majoria de les activitats de l'entitat, que la formació no és responsabilitat exclusiva de la persona encarregada d'impartir-la i que el procés de transformació que està potenciant el voluntariat és un procés educador.

Només si s'accepten aquestes premisses, l'associació donarà a la formació permanent la importància que li correspon i l'entendrà, com hem dit anteriorment, com una inversió i no com una despesa. Quan parlem d'inversió ens referim a millorar la persona del voluntari, l'acció que realitza, el desenvolupament dels programes de l'associació i la persona del formador o del dirigent.

2.4. DEFINICIÓ D'ACCIÓ VOLUNTÀRIA, SERVEI VOLUNTARI I TREBALL VOLUNTARI

Incloem en un mateix apartat les definicions d'acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari perquè, segons es desprèn de la documentació consultada, els autors solen emprar aquests conceptes indistintament. No pretenem, per tant, diferenciar els termes. La finalitat d'aquest apartat és, un cop analitzades les definicions recollides, aportar la nostra opinió, seleccionar el terme que ens sembla més adequat i justificar l'elecció feta.

2.4.1. Alguns conceptes sobre acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari

En *Dimensions del Voluntariat* (1994, 31) es publica una conferència de L. Folch i Camarasa on es manifesta que *l'acció voluntària és una activitat social assumida voluntàriament, sense afany de lucre i amb el propòsit de ser socialment útil. És un dret que té qualsevol ciutadà a participar en les tasques solidàries de compromís i de benestar social que la comunitat necessita.*

La definició que dona M. Espinoza (a F. Aragonés i altres (1986, 13)) és que l'acció voluntària *és un mitjà d'acció social solidari mitjançant el qual persones plenament conscients de la seva responsabilitat amb la societat en què viuen, realitzen durant el seu temps lliure algun tipus de servei a la comunitat, concebuda com un mitjà d'interrelació o diàleg amb l'objectiu.*

En la mateixa publicació (1986, 13) s'inclou la definició del mateix concepte de B. Magnano i M. Méndez que parlen d'*una acció conscient, reflexiva i crítica, que tendeix a realitzar una acció cap a la comunitat, sense expectatives de remuneració econòmica, l'objectiu central de la qual és promoure el desenvolupament de la comunitat, en el marc de l'autoajuda, solidaritat, pluralisme i democràcia.*

I també en el document esmentat anteriorment (1896, 14), V. Álvarez afirma que *un servei voluntari és el sistema d'organització del voluntariat, per mitjà d'un conjunt articulat de principis, propòsits, estructures i tècniques específiques del voluntariat.*

A la 38a Assemblea General de Càritas espanyola (1983) s'acordà, com a 11a conclusió, que l'acció voluntària *és l'acció que s'exerceix a través d'un conjunt de serveis destinats a ajudar els grups socials a resoldre les seves necessitats, i com a instrument per crear els recursos necessaris per a una millor qualitat de vida. L'acció social així concebuda implica participació de la persona, dels grups i de la comunitat per a resoldre els seus problemes. Es demana una acció col·lectiva*

Respecte al mateix terme d'acció voluntària, la Plataforma para la Promoción del Voluntariado

en España (1987, 17) afirma que són *les tasques socials assumides voluntàriament, sense afany de lucre i sense compensació econòmica, amb un propòsit socialment útil. I com a tal acció voluntària fa referència a l'actitud dels voluntaris per contribuir al benestar de la comunitat, a la qualitat de vida dels altres i a eradicar o modificar les causes de la necessitat i de la marginació social.*

A A. Petrus (1991, 135) es troba la definició de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa (article 27.2 de la Llei 3/1986, de 16 d'abril, de Serveis Socials de la Comunitat Autònoma de Castella-La Manxa, DOCM, núm. 20, de 20 de maig de 1986): *s'entendrà per Treball Voluntari en Serveis Socials aquella acció cap a la comunitat, sense expectatives de remuneració econòmica, l'objectiu central de la qual és promoure el desenvolupament de la comunitat en el marc de l'autoajuda, la solidaritat, el pluralisme i la democràcia, reforçant i, en el seu cas, suplint subsidiàriament els Serveis Públics.*

La publicació anterior (1991, 138) inclou la definició donada per la Comunitat de Castella-Lleó (article 27.2 de la Llei 18/1988, de 28 de desembre, d'Acció Social i Serveis Socials de la Comunitat Autònoma de Castella i Lleó, BOCL, núm. 5, de 9 de gener de 1989): *s'entendrà per treball voluntari el conjunt d'accions realitzades per ciutadans o associacions sense contraprestació econòmica, amb l'objectiu d'aconseguir els fins esmentats en l'article 3r d'aquesta Llei.*

També, en el llibre del professor Petrus (1991, 161), hi ha la proposta de la Comunitat Valenciana (article 18 de la Llei 5/1989, de 6 de juliol, de Serveis Socials de la Comunitat Valenciana): *aquella acció cap a la comunitat, sense expectativa de remuneració econòmica i l'objectiu central de la qual és promoure el desenvolupament de la comunitat en el marc de l'autoajuda, la solidaritat, el pluralisme i la democràcia, i reforça els Serveis Socials.*

I, en la mateixa publicació, es recull la definició de Hawaylyshy, del 1978: *el treball voluntari consisteix en activitats desenvolupades per un individu al marge del mercat de treball, però que poden realitzar-se, malgrat això, mitjançant la contractació reglamentària d'una persona.*

A. Petrus (1991, 13) inclou la definició de Volonteurope: *el treball voluntari pot definir-se de diferents maneres, però aquestes definicions han d'incloure els elements següents: les activitats s'ocupen dels interessos d'altres persones o de la societat; no hi ha cap interès econòmic personal; es desenvolupa en un marc més o menys organitzat; és una elecció lliure i que s'expressa per mitjans pacífics.*

El Volunteer Center UK fa aquesta aportació: *el treball social voluntari és el que s'emprèn lliurement sense expectativa de remuneració econòmica en benefici d'algú que no és la família immediata, i que no és requerit per l'Estat o per altres institucions públiques.*

Una de les recomanacions del Consell d'Europa (1985) diu que *el treball del voluntariat és realitzat de manera desinteressada per persones que per pròpia iniciativa participen de l'acció social.*

En un document editat per l'Institut de la Juventud (1984)¹⁵, J. Beaumont diu que l'acció voluntària *no és el producte immutable i definit d'una ideologia. És la recerca d'un compromís que té en compte l'evolució històrica.*

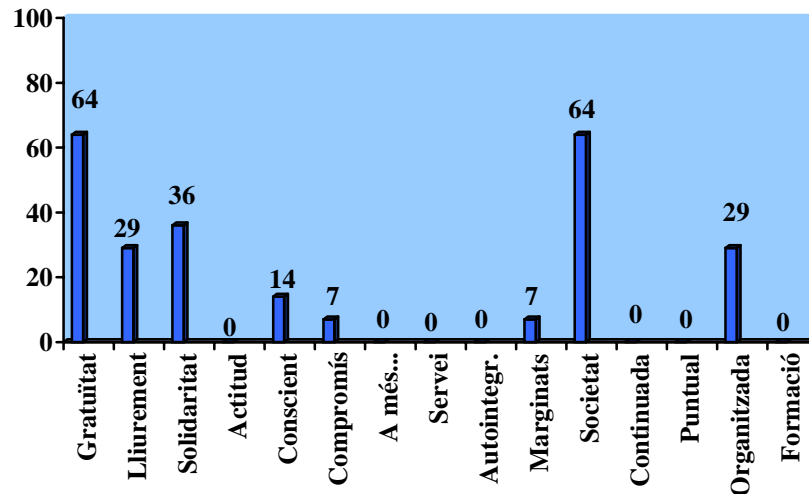
2.4.2. Anàlisi dels conceptes acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari

És evident, estudiades les definicions anteriors, que els conceptes recollits defineixen la tasca duta a terme pel voluntariat amb les mateixes característiques que s'utilitzen per definir els conceptes de voluntari, voluntari social i voluntariat.

Sobre 14 conceptes buidats, hem obtingut els resultats següents:

¹⁵ Es tracta d'un dossier fotocopiats sense més referència bibliogràfica.

Característiques recollides a les definicions (%)

Comentaris dels conceptes estudiats:

Del buidatge dels conceptes de voluntari, voluntari social i voluntariat, per una banda, i d'acció social, servei social i treball social, per altra, deduïm que hi ha poca diferència pel que fa a les característiques que s'hi destaquen. Remarcarem, però, que el tret *a favor de la societat* és més esmentat en les definicions del segon grup (acció voluntària, servei voluntari i treball voluntari) i que la característica *dins d'una associació* queda més reflectida en les del primer grup (voluntari, voluntari social i voluntariat).

La *gratuïtat* queda més palesa en aquest recull de definicions (sobre acció, treball i servei voluntaria) que en el primer (el que fa referència al voluntariat), possiblement perquè el terme emprat per alguns autors en relació amb el de treball voluntari pot induir fàcilment a l'error en relacionar-lo amb l'àmbit laboral i, cal, per tant, precisar-ne la diferència.

La definició del Consell d'Europa destaca que l'acció voluntària es realitza per *iniciativa pròpia*, la qual cosa es pot entendre com una decisió lliure que és originada per una motivació interna.

La majoria d'autors estudiats, en definir l'acció duta a terme pels voluntaris, no perd

l'oportunitat de recordar les característiques que identifiquen aquest moviment participatiu.

2.4.3. Proposta personal de definició sobre els termes relacionats amb l'acció voluntària

Descartem, el terme *servei voluntari* atès que és emprat amb un altre significat. De fet, el servei civil voluntari és una figura prevista a la Constitució espanyola que el govern català va creure necessari regular i desenvolupar arran de la desaparició de la prestació social substitutòria. És una iniciativa de l'Administració per incentivar els ciutadans a col·laborar socialment. Aquest servei es defineix com una prestació lliure i voluntària, sense contraprestació econòmica, en el marc d'una organització, amb un compromís d'actuació a favor de la societat i de la persona no inferior a sis mesos i amb una dedicació no superior a les 25 hores setmanals. L'Incavol seria l'organisme encarregat d'aprovar els programes en els quals es podria participar i el govern podria signar convenis amb empreses, entitats públiques i privades que reconeguessin i afavorissin les activitats fetes per les persones acollides a aquest servei. Des del voluntariat, hem demanat que no s'anomeni servei civil *voluntari*, perquè entenem que desvirtua l'essència del voluntariat.

Descartem també el terme *treball voluntari* perquè és utilitzat en el món laboral i pot crear confusió i escollim, doncs, el concepte *acció voluntària* recuperant els mateixos trets que hem considerat fonamentals a l'hora de definir el voluntari, el voluntari social i el voluntariat. Per això fem la proposta de definició següent:

ACCIÓ VOLUNTÀRIA:

Acció mitjançant la qual persones solidàries, conscients de la seva responsabilitat amb la societat, es comprometen lliurement a realitzar un servei, sense rebre remuneració ni cap tipus d'incentiu econòmic, per contribuir a la millora de la societat.

Aquesta proposta de definició està en la línia del que afirma el Dr. Francesc Torralba (1999, 33) i que s'ajusta completament a la nostra opinió: *l'acció voluntària (...) és quelcom de molt futur si els seus agents són capaços d'adaptar-se als signes dels*

temps i esdevenir així, un espai idoni per a la construcció de la utopia, per a la fortificació de la democràcia representativa i de la Societat del Benestar.

2.5. SÍNTESI FINAL

Al llarg d'aquest apartat, hem volgut fer un recull (no exhaustiu) de reflexions fetes per diversos autors sobre els termes que defineixen el fet voluntari.

La finalitat és donar a conèixer les diferents opinions que els experts tenen sobre el voluntariat, un moviment certament difícil de classificar. Però l'objectiu prioritari és convidar tothom, especialment els voluntaris, a emmarcar i delimitar de manera convenient aquesta figura, poc estudiada i, a vegades, controvertida.

Prendre posició i defensar una determinada característica davant d'una altra no hauria estat correcte, segons la nostra opinió, si ens deixàvem endur simplement per l'estadística, és a dir, pels resultats quantitatius. Això hauria suposat un senzill recompte de trets i el càlcul dels percentatges respectius. Hem volgut explicar el fonament de les característiques remarcades en les definicions per justificar les nostres definicions, que estan més basades en l'experiència viscuda i en la reflexió personal que en l'estadística.

No hem pretès delimitar tant els conceptes segons els quals, qui no compleixi un dels requisits no pugui ser admès en aquest moviment ciutadà. No ha estat la nostra intenció ni hauria estat adequat atesa la diversitat i l'evolució constant del voluntariat. Sí que ens hem atrevit, però, a proposar algunes modificacions a les definicions elaborades per altres autors, ja que ens han semblat incompletes o, en alguns casos, poc aclaridores.

Amb aquesta pretensió, volem manifestar-nos respecte a allò que considerem que va en contra de l'essència del voluntariat, ja que alguns organismes, darrerament, creen confusió en voler, no sabem amb quina intenció, barrejar moviments i eixamplar límits sense cap justificació vàlida. Quan aquesta confusió es crea des de la promulgació d'una llei com ara la del voluntariat, el perill de contaminació creix. Quan a les associacions els és beneficiós el treball dels objectors i, a partir d'aquest

punt, convé *rebaixar* el nivell de rigorositat respecte a la identificació de la mateixa associació (de/amb voluntaris), el perill és immiment.

Valorem positivament, com ja hem manifestat anteriorment, la tasca realitzada pel que hem definit com una *persona solidària*, però ens neguem a eliminar de la definició de voluntari els trets que fan referència a la seva actitud continuada i emmarcada en una associació i, per tant, la participació social puntual i individualitzada no la podem incloure dintre del concepte de voluntari que hem proposat. La nostra aportació no té la finalitat de discriminar, sinó de situar i de poder sensibilitzar la societat en relació amb la importància de la participació ciutadana conscient i compromesa, la qual cosa és molt més que un acte generós: és un acte responsable.

En síntesi, hem intentat ajudar a aclarir certs aspectes que són fonamentals i que sovint esdevenen font de discussió perquè pensem que no s'ha acabat d'entendre que ser voluntari és una manera de viure la solidaritat convenient (seria agosarat dir *indispensable*?) per gaudir d'una *bona salut*, segons la definició que en donen els metges i biòlegs de parla catalana en un dels seus congressos: *salut és una manera de viure autònoma, solidària i joiosa...*

3. NOTES SOBRE L'ORIGEN I L'EVOLUCIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA

Ens hem aproximat als antecedents, l'origen i l'evolució del voluntariat social amb la intenció de recollir referències bibliogràfiques útils per conèixer les característiques d'aquest moviment social, per entendre'n el desenvolupament i, també, per fer una prospectiva sobre la manera com ha de ser el voluntariat del segle XXI, especialment pel que fa a la seva formació.

La nostra aportació en aquest apartat no té, però, la pretensió de recórrer històricament, pas a pas, el camí que ha fet el voluntariat, perquè aquesta no és la finalitat de la tesi. Tampoc no pretenem oferir una recopilació exhaustiva de caràcter científic. Per això, no hem inclòs massa citacions d'autors experts en aquest tema. Només pretenem donar a aquest recull un valor de síntesi, de recordatori de trets fonamentals i de punts bàsics que han marcat i emmarcat l'origen i l'evolució del voluntariat social al nostre país.

3.1. INTRODUCCIÓ ALS ORÍGENS DEL VOLUNTARIAT SOCIAL

No és gens fàcil determinar els orígens del voluntariat social, segurament perquè no existeix, al llarg de la història, un moment amb característiques prou definides per justificar-los. El que sí que es pot fer és remarcar situacions i esdeveniments que han propiciat el desenvolupament del voluntariat i que l'han anat estructurant fins a convertir-lo en el que avui dia es coneix com a voluntariat social.

Si s'entén l'actitud solidària del voluntari com una manera de pensar i de fer d'un col·lectiu de persones mínimament organitzat, que va més enllà de l'actitud solidària personal que és tan antiga com l'exclusió social, sí que es pot establir un origen recent i més fàcilment determinable, perquè, tot i que acceptem que la solidaritat, inherent a la persona, és immutable al llarg dels temps, el que ha canviat (segons les èpoques i les necessitats) és la manera d'actuar de les persones disposades a ajudar la població marginada a millorar la seva qualitat de vida.

3.1.1. Nivells de l'acció voluntària

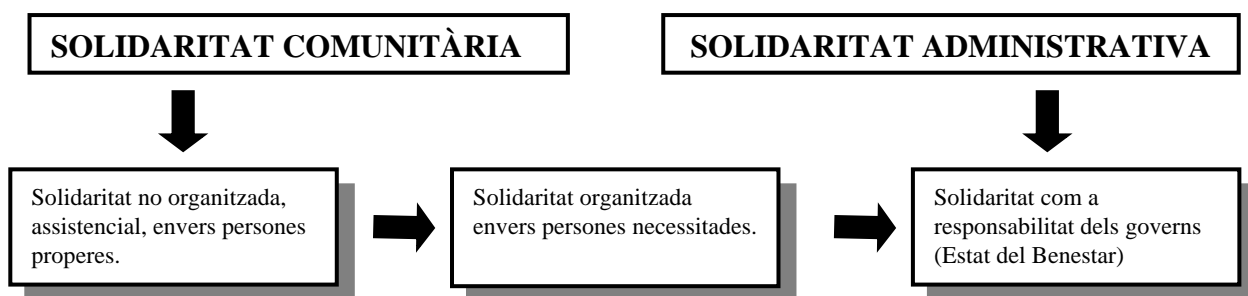
En l'evolució del voluntariat social, podem diferenciar dos nivells o etapes si escollim com a criteri classificador qui s'implica en aquesta acció solidària i com ho fa.

Nivell de solidaritat comunitària: dins del que s'anomena els grups primaris, trobem una primera aproximació a l'acció voluntària, que es manifesta a través de fets quotidians, com ara el suport entre familiars, l'ajuda mútua entre veïns, l'atenció als menys afavorits de la comunitat, etc. Ni les famílies extenses ni les tribus abandonaven ni descüraven la protecció i l'ajuda als més necessitats del seu entorn proper. En les societats primitives, s'heretava, per tradició, l'obligació natural de vetllar pels membres de la família. Així, els més rics ajudaven els desvalguts. No era necessària, per tant, la caritat entesa com el deure de socórrer persones que no pertanyen a la mateixa família. No existien, perquè no calia, casos de solidaritat aplicada a persones alienes a l'entorn proper. Cada petita comunitat assumia les necessitats del seu clan.

En aquesta primera etapa, s'ha de parlar d'una *solidaritat comunitària* no organitzada, de caràcter assistencial, que no es proposava transformar la societat, sinó que pretenia simplement pal·liar necessitats concretes i viure d'acord amb uns valors. Ajudar els altres suposava, en aquells temps, una manera de viure coherent amb els propis principis, i aquest tipus de solidaritat s'exercia a través de la vida quotidiana. No existien, en cap d'aquests casos, estructures organitzades ni suports institucionals que impulsessin aquesta tasca. Era, per dir-ho d'alguna manera, una forma natural de comportament.

Més endavant, aquesta mateixa solidaritat comunitària s'organitzarà per aixoplugar-se en associacions que tenen uns objectius concrets i que es proposen assolir-los mitjançant uns determinats programes.

Nivell de solidaritat administrativa: arriba un moment en què es fa necessari complementar la solidaritat comunitària amb l'*administrativa* que dona com a resultat l'Estat del benestar¹⁶. És l'etapa de la solidaritat com a responsabilitat dels governs.

(Quadre d'elaboració pròpia)

3.1.2. Fonaments del voluntariat social

Al llarg de la història, una sèrie de fets, teories i filosofies, han marcat el desenvolupament del voluntariat social i l'han anat conformant fins a convertir-lo en el que és actualment. Aquests esdeveniments i teories, que són els fonaments d'aquest moviment, els exposem breument a continuació, com a trets que emmarquen el moviment estudiat, però sense aprofundir-hi ni analitzar-los detingudament. El valor d'aquest apartat, com hem indicat anteriorment, és únicament servir de marc de referència per facilitar-nos el pas vers el tema de la formació.

3.1.2.1. El cristianisme i les altres religions

La primera comunitat cristiana de Jerusalem és un bon exemple de grup primari que no necessitava voluntaris perquè cada un dels seus membres actuava solidàriament. *La multitud de creients no tenia sinó un sol cor i una sola ànima. Ningú anomenava seus els seus béns, sinó que tot ho tenien en comú... No hi havia entre ells cap necessitat, perquè els qui posseïen camps o cases els venien, portaven l'import de la venda i el posaven als peus dels Apòstols i es repartia a cadascú segons les seves necessitats* (Fets dels Apòstols 4, 32-35).

Moltes citacions dels llibres sagrats palesen aquesta actitud solidària, que es desenvolupa d'una manera natural i que no requereix d'organitzacions estructurades. Per exemple, trobem que els helenistes criticaven els hebreus perquè abandonaven les seves vídues *mentre Jesús se'n compadïa* (Lc.7-13). En un altre fragment, es relata com els apòstols van convocar tots els deixebles i van plantejar el tema de les obres socials: *No sembla bé que nosaltres abandonem la paraula de Déu per servir les taules. Per tant, germans, busqueu d'entre vosaltres a set homes de bona fama, plens d'Esperit i de saviesa, i els nomenarem per a aquest càrrec, mentres que nosaltres ens dedicarem a l'oració i al ministeri de la paraula* (Fets dels Apòstols 6, 1-4).

L'Evangeli remarca, amb precisió, quina ha de ser l'actitud del voluntari quan diu que és més important l'esperit amb què es dóna que la quantitat del que es dóna (Marc, 12, 41-44). L'evangeli de Sant Lluç (a 12, 35) recomana *manteniu-vos en actitud de servei*. Pel cristià, el voluntariat és una resposta de coherència amb la seva fe i constitueix una manera de viure els valors de l'Evangeli.

Troblem, encara, una altra idea que es relaciona amb la solidaritat i el fet voluntari: la idea del delme, que prové dels hebreus i que era un deure religiós. La solidaritat s'entén, en aquest cas, com a col·laboració econòmica aportada als qui pateixen qualsevol forma de misèria. No es considera, en aquest punt, la relació humana de suport i d'ajuda per a la integració, sinó solament l'ajuda

¹⁶ A aquest tema dediquem l'apartat 3.1.2.4.

econòmica.

A l'Orient, la religió ha estat també la principal força motivadora de la caritat. Molts versets de l'Alcorà exhorten els creients a donar almoïna. A la Xina, l'ensenyament de Confuci va contribuir decisivament a implantar la beneficència. La religió hindú remarca també que la generositat serà recompensada després de la mort.

3.1.2.2. L'Església

L'Església, com a institució, ha seguit i segueix l'exemple de les primeres comunitats cristianes. A totes les diòcesis, existia l'anomenada *quarta dels pobres*, que consistia en el fet que una quarta part del pressupost diocesà era destinat a cobrir les necessitats dels marginats. És un exemple de caritat, com a suport econòmic, posada en pràctica des d'una estructura organitzada.

Ja a l'inici de l'era cristiana, les institucions religioses predicaven, i practicaven, el fet de donar almoïna com un deure del cristià. El donant tenia, en aquells temps, una visió directa i immediata dels problemes dels pobres. La caritat del cristià era, doncs, un assumpte personal que complementava el de caràcter institucional ja esmentat. Però la concepció i l'organització de la caritat es van veure obligades a canviar a causa d'uns fets que, d'una manera o altra, van agreujar el problema de la indigència i van afavorir l'extensió de la misèria arreu: la decadència de la societat medieval a Europa, les guerres i les plagues, la migració del camp a les ciutats i el creixement de la població a partir del 1400.

Com a conseqüència d'aquests fets, a les ciutats, cada vegada més poblades, s'incrementava considerablement la pobresa i apareixia una preocupació col·lectiva per aquesta situació, que va deixar d'afectar algunes persones en concret per esdevenir un problema social. Per alguns autors, el voluntariat té les seves arrels en la societat europea medieval i s'emmotlla a la idea de caritat propugnada per l'església cristiana.

Dins de la mateixa Església, el laïcat també ha realitzat, de manera organitzada, accions socials. Moviments com ara l'Acció Catòlica, les Congregacions Marianes, les Conferències de Sant Vicenç de Paül, etc., aixoplugats i impulsats per l'Església, han ofert als laics la possibilitat de dedicar-se als més pobres de manera col·lectiva. D. Casado (1992) afirma que, en l'àmbit de l'Església catòlica, és on es troba el fons més antic i nombrós d'institucions voluntàries.

A més de les grans entitats d'acció social de l'Església catòlica, com ara Càritas (a qui dediquem un apartat especial (3.2.2.1)), Mans Unides i d'altres de dimensions considerables, n'hi ha moltes que

han nascut i funcionen al si de l'Església, com són les delegacions pastorals de la salut, Drapaires d'Emaús, Fraternitat Cristiana de Malalts, Justícia i Pau, Obra Mercedària, Compartir, Voluntaris de Sant Joan de Déu, Societat Sant Vicenç de Paül, grups d'acció social de parròquies, Hermanas hospitalarias del Sagrado Corazón de Jesús, i moltes més, que apleguen una majoria de voluntaris que fan un servei, a canvi de res de material, guiats només pels principis evangèlics. La presència de l'Església catòlica en la constitució i en la promoció d'organitzacions i de persones voluntàries dedicades a l'acció social és molt important, però també ho és la seva aportació en el camp de l'ensenyament doctrinal i de pautes de comportament sobre el paper social dels creients. Entre els documents que insisteixen en aquest tema, hem de destacar l'encíclica del Papa Joan Pau II *Sollicitudo rei socialis*, de l'any 1987, presentada en complir-se el vintè aniversari de la *Populorum Progressio* i després de la publicació de documents socialment tan rellevants i influents en les actituds dels cristians com ara les Encíclics *Rerum Novarum* (Lleó XIII, 15-5-1891), i *Quadragesimo Anno* (Pius XI, 15-5-1931).

En l'Encíclica *Sollicitudo rei socialis*, Joan Pau II, diu que *l'ensenyament i la difusió d'aquesta doctrina social forma part de la missió evangelitzadora de l'Església i com que es tracta d'una doctrina que ha d'orientar la conducta de les persones, té com a conseqüència el compromís per la justícia, segons la funció, vocació i circumstàncies de cada ú. I encara afegeix: A l'exercici d'aquest ministeri (...) pertany també la denúncia dels mals i de les injustícies...*

I, complementant aquesta aportació doctrinal, trobem molts d'escrits de diversos organismes que insisteixen a promoure i recomanar la participació dels cristians en l'acció social organitzada. Citem, per exemple, el que diu el Secretariat Interdiocesà de Catequesis de Catalunya i les Illes, en el seu quadern *A la recerca del Déu vivent*, edició 1995:

... (...) l'ésser humà neix amb vocació per obrir-se als altres i per ser solidari amb ells. La comunió és la nostra vocació radical i encara que l'ésser humà actui en contra d'aquesta crida interior, ell mateix es deixa reconduir per ella cap a la convivència pacífica i solidària amb els altres.

Dissortadament, la religió cristiana no sempre ha estat instrument d'unió i esperó d'accions justes i solidàries: les guerres de religió, l'aliança entre el poder polític i el poder espiritual, les riqueses de l'Església en altres temps, no sempre ben administrades amb fins evangèlics, algun suport de l'Església a determinades bandes en guerres fratricides, etc., etc. han provocat accions injustes i divisió entre els mateixos cristians i escàndol en els creients allunyats.

Es cert, malgrat tot, que l'Església com a institució i mitjançant molts dels seus fills i

filles profundament creients predica amb la paraula i fomenta amb les obres la instauració del Regne de la fraternitat entre els homes i els pobles del nostre món. En tot cas, la noblesa del cor de l'home porta les persones de bona voluntat a sentir la joia, l'atractiu de fomentar la felicitat dels altres amb accions justes i gestos solidaris concrets.

De diferents maneres, l'Església ha anat recordant la responsabilitat del cristià de participar en la millora de la societat. Joan Pau II, en el document *Vocació i missió dels laïcs a l'Església i en en Món* (1988, 63), remarca l'obligació del cristià, com a membre de l'Església, de fer apostolat personal *sigui quina sigui la seva condició, encara que no tingui possibilitat de col·laborar en les associacions*. Dedicava, però, un apartat a exhortar *les formes agregatives de participació* dels laïcs. Reconeix la nova orientació i el nou impuls que han adoptat les associacions, proposa parlar d'una nova època associativa dels fidels laïcs, i que han induït a una gran diversificació, però que mantenen una profunda convergència en la finalitat que les mou: *la de participar responsablement en la missió que té l'Església de portar a tothom l'Evangelí de Crist com a font d'esperança per a l'home i de renovació per a la societat*. (1988, 65)

Tot i que no es tracta d'un document massa actual ni d'una proposta moderna ni agosarada, hem de reconèixer que reflecteix un aspecte innovador que nosaltres hem remarcat repetidament al llarg de l'estudi com a canvi imprescindible que cal assolir per passar del voluntariat tradicional al voluntariat modern. Hem fet referència a la necessitat que el voluntariat ajudi a descobrir les aptituds i les possibilitats de la persona atesa i que l'ajuda que li ofereixi no sigui assistencial sinó d'autointegració. En el mateix sentit, Joan Pau II afirma que *redescobrir i fer redescobrir la dignitat inviolable de cada persona humana constitueix una tasca essencial, és més, en certa manera és la tasca central i unificadora del servei que l'Església, i en ella els fidels laïcs, són cridats a prestar a la família humana*. (1988, 84)

Arriba un moment, però, en què l'aportació de l'Església és insuficient per fer front a la situació de marginació cada vegada més estesa. És llavors quan es comencen a crear institucions benèfiques de caràcter secular i privat, tot i que moltes continuen vinculades, totalment o parcialment a l'Església.

3.1.2.2.1. Els ordes religiosos

Quan sorgeixen els ordes religiosos, els seus membres es disposen a ajudar els marginats a canvi únicament d'allò que necessiten per viure. Mitjançant els vots de pobresa i d'obediència, allunyats de tot possible afany de lucre i de poder, dediquen la seva vida a l'oració i a tenir cura de les persones socialment excloses. Aquests ordes treballen en camps molt diversos: assistència sanitària, cultura,

educació i suport als més pobres, predicació de la Paraula de Déu en el Tercer Món, etc.

Alguns estudiosos del tema afirmen que els ordes religiosos sorgeixen com una resposta a les diferents mancances de la societat i la seva vinculació amb l'exclusió social es fa plenament palesa. Poden considerar-se un tipus de voluntariat motivat per la fe en Crist, que compleix les condicions proposades en la definició del concepte de voluntari. Cal remarcar, però, el seu caràcter eminentment assistencial dels inicis que, en alguns casos i excepcionalment, continua conservant-se encara, sense haver donat el pas cap a la integració activa de la persona exclosa per la qual lluita, o per la qual hauria de lluitar, el voluntariat modern.

L'Incavol (1994) (Institut Català del Voluntariat del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya) situa les primeres accions caritatives organitzades per moviments eclesiàstics, especialment orientades a l'atenció a malalts, a gent gran i a indigents, durant l'edat mitjana. És cap al segle XVIII que el ciutadà reclama l'assistència de l'Estat i es creen els *institutos* (hospitals de pobres). Els governs van assumint algunes de les prestacions benèfiques que abans oferien exclusivament les entitats religioses. Progressivament, les tasques voluntàries d'atenció i suport a les persones necessitades van quedant distribuïdes entre l'Església i l'Estat. A finals del segle XIX, tenen lloc les primeres iniciatives d'acció voluntària fora de l'Església, amb la qual cosa neix el voluntariat social aconfessional, sorgit de la iniciativa privada.

Encara avui, es troben moltes associacions destinades a millorar la qualitat de vida de les persones marginades, que tenen origen religiós i que mantenen, totalment o parcialment, vinculació amb els ordes religiosos que les van originar. Actualment, algunes són dirigides bàsicament per laics i, en altres, hi participen religiosos i laics. Aquest nou enfocament ve donat, per una banda, per la disminució de les vocacions religioses i, per una altra, per la conveniència i el desig d'incloure els seglars creients en tasques solidàries. La implicació creixent dels laics en l'acció social ha estat un pas decisiu per incrementar el voluntariat considerat com a moviment de participació ciutadana en la tasca d'atenció a les persones excloses de la societat.

3.1.2.3. El filantropisme

Tot i que sembla ser que el voluntariat social té clares arrels en l'acció que, des de l'edat mitjana, han exercit alguns ordes religiosos, es pot considerar també que determinades organitzacions econòmiques, primer, i les societats filantròpiques, més tard, i, fins i tot, persones de manera més individual, com ara el *cavaller* o el *filantrop*, han influït en el desenvolupament de l'esmentat moviment solidari.

Filantrop, segons el diccionari, és la persona que estima les altres persones, el gènere humà. És qui cerca de millorar la situació material i moral de les altres persones.

Hem consultat una publicació del 1860, titulada *La Beneficencia, la Filantropía i la Caridad*, en què Concepción Arenal, amb visió clara sobre la situació del moment, proposa algunes pautes per avançar en el camí cap a una societat més justa que són encara vigents. L'autora manifesta la seva preocupació per aclarir els esmentats conceptes i diferenciar-ne les funcions. Ella defineix la beneficència com *la compassió oficial que empara el desvalgut per un sentiment d'ordre i de justícia*, i especifica que està constituïda per dos elements: un material i un moral (el poder i el desig de fer el bé); la filantropia la defineix com *la compassió filosòfica, que auxilia el desgraciat, per amor a la humanitat, i la consciència de la seva dignitat i el seu dret*; i la caritat com *la compassió cristiana que acudeix al necessitat per amor a Déu i al proïsme* (1860, 43).

I, després de la conceptualització, n'explica les funcions amb un exemple clarificador: *la beneficència dóna al malalt un local, un llit, un infermer. La filantropia li dóna un amic que vetlla perquè es compleixin els reglaments de l'hospital i les prescripcions del metge. La caritat li dóna un àngel de consol que espia les seves necessitats i endevina el seus mals* (1860, 75).

En una relació d'antecedents del voluntariat social, per alguns autors, les organitzacions filantròpiques són, doncs, un punt de referència. Sense voler negar la seva vinculació amb el voluntariat, no ens sembla que sigui un dels antecedents més importants.

3.1.2.3.1. Origen del filantropisme

El filantropisme va ser un moviment pedagògic alemany del segle XVIII. Johann Bernhard Basedow (Hamburg, 1724 - Madeburg, 1790), el més important pedagog alemany de la Il·lustració, funda, el 1774, el *Philanthropinum*, institució en la qual els ideals de la Il·lustració adquireixen un tarannà gairebé religiós, i que fonamenta l'educació en l'ideal filantròpic de donar felicitat. El seu objectiu era conduir les persones a la felicitat per mitjà de l'educació.

Sovint els termes *filantropia* i *caritat* s'han emprat indistintament, però, al llarg del temps, el terme *caritat* adquireix una connotació pejorativa, o molt vinculada al vessant religiós, mentre que es manté com a concepte més modern i laic el de *filantropia*. Segons l'*Oxford English Dictionary*, *filantropia és la disposició o dedicació activa per promoure la felicitat i el benestar dels congèners*.

Per tant, cal entendre aquest concepte en un sentit més ampli que el de caritat: mentre que la filantropia s'adreça al benestar total de l'individu, la caritat suposa simplement l'alleugeriment de la seva misèria.

El filantropisme ha anat canviant al mateix temps que ho feien les necessitats i l'estructura social. A l'antiga Roma, la filantropia tenia poc a veure amb la pobresa i no era considerada una virtut important. L'Estat vetllava pels ciutadans i els més rics no feien donacions destinades a fins caritatius, sinó que més aviat ajudaven l'Estat (per exemple, armant vaixells).

Al llarg de la història, la participació en activitats filantròpiques és més característica de societats lliberals, en què es potencia la llibertat personal per a la participació ciutadana, que de règims comunistes. Aquesta aportació filantròpica individualista es va institucionalitzar i integrar en l'estructura social. Les col·lectes organitzades a través de campanyes en constitueixen un bon exemple. Ara bé, en els països en què els drets de la comunitat tenen preferència sobre els drets de l'individu no és tan necessària la filantropia perquè l'Estat es fa responsable de les necessitats dels ciutadans.

3.1.2.3.2. Funció social de la filantropia

La filantropia ha estat el reflex d'una societat jerarquitzada en classes (donants-rics i beneficiaris-pobres). Els rics no donaven exclusivament perquè tinguessin més, sinó perquè, en atenuar la misèria, s'asseguraven les seves posicions, evitant revolucions, etc. Els donatius eren també un mitjà per augmentar el seu prestigi. Per tant, pensem que aquest tipus de solidaritat es trobava encara ben lluny de la que fonamenta el voluntariat. Possiblement fou en temps d'Isabel I que es definiren més les actituds filantròpiques, ja que les desigualtats eren tan evidents que es feia difícil ignorar-les. Isabel I (1601) promulgà una llei per *crear, controlar i protegir els fons assignats o donats per a caritats*. Aquesta vinculació entre posició social i responsabilitat econòmica va continuar sent evident des del segle XVII fins al segle XIX.

El concepte bàsic de filantropia s'ha anat actualitzant a mesura que han anat canviant les necessitats socials. En el segle XIX, ja no consistia a ocupar-se de les mancances materials dels indigents en unes societats simples, sinó a intentar atendre tant les necessitats materials com les socials i les psicològiques de la població total en societats molt més complexes. En aquell moment, pretenia, sobretot, aconseguir un món millor, més feliç, més saludable per a tots, és a dir, el seu objectiu s'ha via desplaçat des de la solució a necessitats immediates fins a la planificació a llarg termini per prevenir necessitats futures.

3.1.2.4. L'Estat del benestar

Per definir i ubicar l'Estat del benestar, hem escollit l'explicació que fa T. Montagu (2000, 44): *L'Estat del Benestar correspon a una forma d'organitzar la vida social -política i econòmica- en les*

democràcies capitalistes, després de la segona guerra mundial.

Un cop situat en el temps i amb la finalitat d'estudiar la relació existent entre l'aparició d'aquest model d'estat i l'evolució del voluntariat, ens convé fer un pas enrere en la història a fi de trobar els seus antecedents i els orígens de la vinculació entre aquell primer esbós i la solidaritat-beneficència tal com s'entenia en aquell context.

En un article publicat a *Labor hospitalària* (1985), M. C. Furés dóna una primera pista sobre aquests orígens quan afirma que el moment que els estats assumeixen la responsabilitat de certes accions socials i constitueixen el que s'anomena la *beneficència oficial*, esdevé un punt clau en la història del voluntariat social. No és possible, però, determinar exactament aquest moment, que Furés intueix que en pot ser el detonant, ja que no hi ha una data fixa, sinó que varia segons el desenvolupament sociopolític de cada país; es pot situar, però, aproximadament, cap a finals del segle XV i començaments del XVI amb la creació dels hospitals reials i, posteriorment, dels municipals. Juntament amb l'aparició d'aquesta beneficència oficial, es multipliquen els moviments paral·lels que s'ocupen dels pobres i dels marginats que no són subsidiaris de l'assistència del municipi. Una altra pinzellada sobre l'aparició d'una estratègia social que pretén resoldre mancances de la població es troba, a mitjan segle XIX, quan comencen a aparèixer els sistemes mutualístics en què els mateixos treballadors es preocupen de les seves necessitats i organitzen mútues que els assegurin la cobertura dels seus mínims vitals davant de determinades situacions: malaltia, accident, jubilació...

Fet aquest breu parèntesi sobre algunes situacions prèvies a l'aparició de l'Estat del benestar, recollim l'aportació de J. Navarro i S. Lorente (1991, 7) que afirmen, en un estudi sociològic sobre el voluntariat a Espanya, que *l'Estat benefactor és un tipus d'organització estatal basat en la idea que l'Estat ha de realitzar i controlar la política social i econòmica per sotmetre-la a un criteri de benestar socioeconòmic i cultural, que permeti a qui participa en la vida estatal i en la realitat social, solucionar degudament les exigències biològiques i socials més urgents.*

A. Petrus (en J. Trilla, 1998, 328) aporta la seva visió sobre aquest tema quan diu:

Estat del benestar (Welfare State) és la denominació que rep la nova i legítima forma de govern capaç de regular el creixement econòmic i planificar la redistribució dels recursos socials de manera més justa. Sol caracteritzar-se com un Estat que, gràcies a una solvent situació econòmica i com a conseqüència d'una nova cultura i forma de concebre la societat, proporciona extenses prestacions socials a determinades capes de la població (generalment les menys afavorides). Es tracta d'un model d'estat que, després d'haver assolit cotes satisfactòries de benestar econòmic, decideix intervenir en la vida dels ciutadans amb l'objectiu de possibilitar

el seu benestar social i facilitar una major qualitat de vida a tots ells.

Segons ambdues aportacions, aquest estat preveu crear i mantenir una organització que vetlli pel benestar de tota la població i pal·liï les seves mancances bàsiques. No queda especificat quin tipus d'intervenció durà a terme, tot i que es pot deduir que es tractarà, fonamentalment o exclusivament, d'una ajuda econòmica que només resoldrà determinats problemes.

Per centrar-nos en el propòsit que l'Estat del benestar vol dur a terme, T. Montagut (2000, 47) diu que *l'Estat del Benestar pretén cobrir dos objectius: a) garantir un continu creixement econòmic potenciant l'increment del consum; b) establir una garantia de mínims de protecció social a tota la població.* Entès així, i sense aprofundir-hi, hi ha qui afirma que l'Estat del benestar no requereix l'acció voluntària. Més endavant justificarem el nostre desacord amb aquesta decisió.

Quant als fonaments d'aquest model de govern, López de Aguilera (1990, 9) exposa que *es basa en la creença de l'obligació que té l'Estat d'estendre les seves responsabilitats i en la confiança en la seva efectivitat per resoldre els problemes d'integració social, entre d'altres.* L'esmentat autor afirma, també, que *aquest consens gira entorn de tres grans eixos:*

- *Un intervencionisme econòmic que respecti la llibertat de propietat i d'inversió (no en base a criteris morals sinó d'eficàcia, de creixement econòmic).*
- *El fet d'assegurar unes prestacions socials bàsiques per a tots i l'organització dels treballadors com a màquina de distribució i seguretat social (com la renúncia explícita a la transformació social a canvi d'aquest estatus consolidat).*
- *I la democràcia representativa a través d'un sistema de competència entre partits (limitant l'abast dels conflictes a l'àmbit de la política).*

T. Montagut (2000, 47), des d'una altra perspectiva, analitza una sèrie de característiques d'aquest model d'estat, de les quals remarquem, per la seva relació amb el tema d'estudi, les següents:

- *El consens o pacte social entre govern, treballadors i empresaris:* des del nostre punt de vista, el que és més important d'aquest pacte i de la situació que se'n deriva és el que Montagut anomena *l'aparició de subjectes polítics col·lectius i la desaparició, en part, de la importància de l'individu aïllat.* Aquesta tendència afavorirà la creació de nous moviments socials que es mouran per un determinat objectiu i que s'organitzaran en associacions.
- *...(..) la universalització de la protecció social:* aquesta nova política econòmica comporta un canvi considerable: els beneficiaris de l'atenció de l'estat no seran només els treballadors, com va ocórrer fins a finals del segle XIX, sinó tota la població. Un tret més que justifica que, en aquest Estat del benestar, és innecessària, per alguns, l'existència del voluntariat.

Amb la intenció d'establir una relació entre aquest estat i el voluntariat, hem de fer esment de la distinció que aquest model fa entre la solidaritat i les actituds que se'n deriven. Montagut diferencia que, mentre que per l'estat lliberal, la caritat és la principal via d'assistència social, l'Estat del benestar fa un nou plantejament que es proposa obtenir una societat més justa a partir de la intervenció pública. Valorem positivament l'avenç que suposa passar de caritat assistencial a solidaritat basada en la justícia social, tot i que pensem que la intervenció pública no és suficient per assolir aquesta justícia social que pregona i que deixa de banda la participació ciutadana de cadascun dels individus que formem la societat, els quals han de ser educats en la responsabilitat, el respecte i la solidaritat com a vies de convivència.

Sigui perquè s'ha previst una solució des d'una única perspectiva i no des de la participació, sigui per altres i múltiples causes, s'entreveu una crisi d'aquest model d'estat quan es detecta que no respon a les necessitats de la població. Dels trets que remarca Montagut (2000, 63) com a caracteritzadors de la crisi, en seleccionem els relacionats amb el voluntariat: a) l'increment de l'atur; b) el dualisme social.

L'aparició d'un nou sector d'exclusió social (els aturats) amb tots els problemes addicionals que se'n deriven (alcoholisme, pobresa...), com també l'escissió cada vegada més profunda de la societat són dues característiques en què es basa qui defensa que el voluntariat social organitzat sorgeix o s'incrementa per solucionar el que l'Estat del benestar no havia pogut resoldre.

3.1.2.4.1. Incidències d'aquest model d'estat sobre la societat civil

Tot i que ja hem apuntat algun tret que ens permet relacionar l'Estat del benestar amb l'evolució del voluntariat social, ens cal insistir-hi fent una petita aportació en la incidència que aquest model de govern va tenir sobre la societat civil i que, segons I. López de Aguilera (1990, 10), condueix cap a:

- **L'expansió estatal:** en el moment que l'Estat es fa càrrec de la major part de les funcions, tant de les tradicionals (l'exèrcit, l'ordre públic...) com d'altres (l'educació, la sanitat...), la societat civil redueix el seu camp d'acció.
- **La privatització política i social:** les societats industrialitzades actuals mostren una clara tendència a la privatització. La privatització civil suposa la separació entre política i vida quotidiana i té el seu paral·lelisme en la vida quotidiana: a la despolitització s'uneix el foment de la competitivitat, l'individualisme, l'abandó dels espais públics, etc., i es redueixen, cada cop més, els espais d'interacció social fins a limitar-los a l'àmbit familiar.
- **L'extensió dels mecanismes de control social:** l'Estat augmenta els sistemes de control de la població. S'intenta mantenir sota control la població insolvent a través de polítiques d'assistència social.

Una de les àrees de discussió, segons T. Montagut (2000, 65), per valorar si la intervenció de l'Estat del benestar ha estat positiva o no, és la del seu impacte sobre el benestar dels individus. L'autora esmenta que hi ha qui avalua negativament la implantació, a partir dels anys 80, de programes socials governamentals i els fan responsables del deteriorament de les condicions socials.

Des de la nostra perspectiva, acceptem que una assistència estatal pugui pal·liar les necessitats bàsiques de la població. És més: pensem que és responsabilitat dels governs fer-ho. Però no tota l'exclusió social es redueix a una problemàtica econòmica que es resolgui amb la creació d'un programa social i amb l'assignació d'un determinat pressupost més o menys elevat. En el mateix sentit es manifesta T. Montagut (2000, 92) quan apunta que *el benestar individual que persegueixen els estats del benestar significa i exigeix alguna cosa més que la simple assistència social i la compensació dels desavantatges. El grau de benestar que cada individu pot assolir té un clar condicionament social.*

D'altra banda, la mateixa autora proposa una altra àrea de discussió que també repercuteix en el tema d'estudi: l'impacte de l'estat sobre la igualtat. Era previsible que aquest model d'estat que posava l'educació, l'habitatge i la seguretat social a l'abast de tota la població, reduís les diferències socials. Es va comprovar, però, que lluny de promoure una major igualtat, els programes socials no reduïen les desigualtats, ja que les classes mitjanes i altes tenien un accés més fàcil als programes i rebien uns serveis millors que les classes treballadores.

3.1.2.4.2. Estat del benestar i democràcia

Els estudiosos de l'Estat del benestar situen els seus inicis, en el nostre país, al voltant de 1960, tot i que no pot parlar-se, en sentit estricte, d'Estat del benestar sense democràcia política i, per tant, alguns retarden més d'una dècada la implantació d'aquest model d'estat. En concret, T. Montagut (2000, 169) situa l'inici de l'Estat del benestar a Espanya en l'any d'acabament de la dictadura. L'esmentada autora afirma que *al meu entendre, un estat del benestar no solament representa l'adopció de determinades polítiques socials, sinó que requereix també una plena democràcia que permeti un ampli pacte social amb la prestació de serveis generalitzats a tota la població –no només als treballadors- a canvi de la contribució amb impostos.* Per concretar la seva aportació, fixa la data del 25 d'octubre de 1977 (signatura dels Pactos de la Moncloa) com a data d'inici de l'Estat del benestar a Espanya.

En un dossier sobre aquest tema¹⁷, s'esmenta l'aportació que fa A. del Valle en l'article titulat *Política social i voluntariat*, quan diu que, des de 1977 fins ara, s'han produït una sèrie d'actuacions molt significatives:

- *L'increment de la despesa social (amb especial referència a la despesa en educació, sanitat...).*
- *Un procés emergent de participació de les administracions en els serveis socials.*
- *Un afany de descentralització i afirmació comunitàries (l'estat de les autonomies).*
- *Uns canvis substancials en l'orientació dels ajuntaments (a partir de 1979).*
- *Un creixement de la intervenció de l'Estat en l'àmbit social i en la vida econòmica.*
- *L'aparició de noves formes de desigualtat, marginació (drogoaddicció, delinqüència, atur) i pobresa, amb certs signes de societat dual.*
- *La confirmació que el creixement econòmic sol coincidir amb un increment de la desigualtat social.*

3.1.2.4.3. Crítica a l'Estat del benestar

Claus Offe (1974, 17) considera que *l'Estat del benestar actua com una institució política i administrativa el principal objectiu del qual és dominar, amb finalitats polítiques partidistes, les estructures de la socialització dels ciutadans*. Segons el mateix autor, les crítiques a aquesta fórmula política provenen tant de la dreta com de l'esquerra. Els primers afirmen que l'Estat del benestar imposa una càrrega fiscal que suposa un desincentiu per a la inversió i que ho és també per al treball. La crítica de l'esquerra socialista se centra a denunciar que aquest Estat és ineficaç, repressiu i condicionador d'una comprensió falsa de la realitat social i política dins de la classe obrera. Ambdós punts de vista, diu C. Offe, coincideixen a afirmar que l'Estat del benestar no és la resposta prometedora i vàlida als problemes de la societat.

Després de fer una crítica des dels punts de vista polític, sociològic, etc., R. García Cotarelo (1986, 137, conclou que *la crisi de l'Estat del benestar, en el seu aspecte sociològic, es fa aquí palesa ja que resulta que el que és definitiu per aconseguir la transformació social emancipadora no era el temps lliure del que disposés l'individu aïllat (i més o menys condicionat per factors socials), sinó, precisament, la funció social d'un temps lliure col·lectiu. És a dir, l'acció col·lectiva (...).*

3.1.2.4.4. Crisi de l'Estat del benestar

Per A. Petrus (1998, 331), *les grans transformacions econòmiques i socials produïdes a les darreres dècades, així com la confiança en uns sistemes econòmics capaços de consolidar el desitjat*

¹⁷ Es tracta d'un dossier fotocopiats sense cap referència bibliogràfica.

benestar, no van poder evitar que la recessió econòmica, l'envelliment de la població i la constant demanda de drets socials per part de la població menys afavorida trenquessin i qüestionessin part dels principis en què se sustentava l'Estat del benestar. I. López de Aguilera (1990, 14) explica que *l'Estat del benestar va funcionar adequadament durant la dècada dels 50-60, i va donar lloc a un grau considerable de prosperitat econòmica i d'integració social. A finals dels 60, es produeixen lluites socials, que tenen com a denominador comú l'oposició a la ideologia dominant.* Aquesta crisi fa reaparèixer antigues formes de marginació i en genera de noves, perquè, segons A. Petrus (1998), l'espai que es veu més afectat és el dels drets socials dels ciutadans. Es detecta, llavors, que l'Estat de benestar és incapaç de fer front a les expectatives que havia generat.

Si bé durant uns anys, l'Estat del benestar va solucionar problemes materials de la població, no ha estat capaç de fer-ho amb les necessitats que afecten l'aspecte més íntim de les persones, és a dir, en tot allò que sovint, des del voluntariat social, es diu *que no es pot posar en nòmina.* Ens plau l'afirmació que T. Montagut (2000, 180) fa quan diu que *el desenvolupament de les activitats voluntàries està aportant nous valors i maneres alternatives de convivència, que podrien encoratjar l'enfortiment d'una ciutadania participativa, responsable i més compromesa a la vida social.*

T. Montagut (2000, 172) fixa els anys 80 com a data en què, a Espanya, es produeixen una sèrie de fets que qüestionen l'Estat del benestar. A més de la descentralització, la integració a la Unió Europea, l'impacte de les noves tecnologies, etc., remarca que, a nivell social, es detecta un important increment de l'atur de llarga durada, un augment de la pobresa i d'altres canvis socials que comporten certa conflictivitat social. Durant les dècades dels 80 i dels 90 s'obre un debat per replantejar-se *la naturalesa dels estats assistencials.* Es questiona l'eficiència dels serveis que presta aquest model d'estat.

Possibles estratègies per sortir de la crisi de l'Estat del benestar

Un cop demostrat que l'esmentat estat no solucionava els problemes socials, calia trobar vies per sortir de la crisi i superar la situació. En la publicació de I. López de Aguilera (1990), es proposen quatre estratègies per superar la crisi:

- **Reducció de l'intervencionisme estatal:** es tracta d'eliminar, fonamentalment, les polítiques socials.
- **Estratègies culturals:** alguns estudiosos apunten que el problema de fons és un problema moral (no econòmic ni polític): s'han perdut els valors. Com a possible solució, es busquen mesures per recuperar-los des del camp de l'educació.
- **Nous mecanismes de filtre i de repressió:** suposa recórrer a estructures supragovernamentals que imposin moderació.

- **Foment del corporativisme:** des dels governs, s'han d'activar els grups socials organitzats per tenir interlocutors socials controlats. Cal promoure l'associacionisme i fomentar l'aparició de nous moviments organitzats per donar resposta a nous problemes.

Crisi de l'Estat del benestar i desenvolupament del voluntariat

En la darrera estratègia proposada de López de Aguilera (foment del corporativisme) se situa la raó que utilitzen els que justifiquen l'aparició o l'increment del voluntariat com una solució a la crisi de l'Estat del benestar: la societat civil solidària, degudament organitzada, *entoma* el repte d'afrontar les situacions d'exclusió que pateix una part de la població.

La Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1987) recull aquesta idea quan afirma que l'increment de la intervenció de la comunitat en la seva pròpia problemàtica és una resposta a la crisi de l'Estat del benestar. No és l'única aportació en aquest sentit. Hem consultat diferents fonts i hem trobat opinions de persones vinculades al voluntariat que defensen aquesta hipòtesi: el voluntariat té raó de ser com a moviment social que pretén suplir les mancances de l'Estat del benestar, és a dir, com a col·lectiu de persones que treballa desinteressadament per arribar on les polítiques socials no arriben.

Hi ha, per tant, segons alguns autors, una relació directa entre la crisi de l'Estat del benestar i l'increment del voluntariat i de les associacions sense afany de lucre que sorgeixen per fer front als problemes socials que, des del darrer quart del segle XX, s'estan incrementant, com ara les persones grans que viuen soles i en condicions precàries, els malalts de SIDA, els immigrants, etc. El voluntariat queda, doncs, com a responsable de solucionar l'exclusió.

Però no tothom dóna suport a aquesta relació entre Estat del benestar i voluntariat. Hem recollit, dues opinions que, des de l'Administració, es manifesten contràries a aquesta hipòtesi:

- En un dossier titulat *Voluntariat-Associacionisme*, editat per la Secretaria General de Joventut (1992), s'afirma que *el voluntariat no es desenvolupa a causa de la crisi de l'Estat del benestar, entenent-lo com una tendència del que és privat per suplir el que és públic. És més aviat una tendència privada per treballar amb i per al que és públic. Apareix així un capítol nou i important, absent al llarg de la història del voluntariat: les seves relacions amb les administracions públiques (a nivell econòmic, legal...).*
- L'Incavol, en el Curs d'Iniciació al Voluntariat (1994, 23), manifesta que *el voluntariat no es desenvolupa a causa de la crisi de l'Estat del benestar, com una tendència de la privacitat per suplir les mancances dels serveis socials. Es mou, més aviat, per paràmetres de solidaritat, i això, ve de lluny.*

Estem totalment d'acord amb aquestes dues darreres opinions, en especial amb la segona, perquè:

- El voluntariat no sorgeix durant la darrera part del segle XX, sinó que la seva aparició és anterior.
- L'apogeu d'aquest moviment, durant les dues darreres dècades, és degut a diversos factors entre els quals, probablement, podem comptar la difusió donada pels mitjans de comunicació amb motiu de la celebració dels Jocs Olímpics .
- No volem descartar, com un dels motius de l'increment del voluntariat a partir dels anys 80, l'educació en valors que esdevé un factor conscienciador i responsabilitzador que fa que cada persona se senti part activa d'una societat que, tot i ser moderna i tecnològicament avançada, no assoleix una justícia social que garanteixi la integració de tothom.

3.1.2.5. L'associacionisme i el fenomen del voluntariat

Hem de dedicar un apartat a l'associacionisme perquè, tal i com hem justificat en l'aproximació conceptual a termes relacionats amb el voluntariat (apartat 2) i, en concret, en la nostra proposta de definicions, hem descartat l'opció del voluntari que actua individualment. I l'associacionisme l'hem de relacionar amb la democràcia perquè, tot i que el dret d'ajudar dintre d'aquest sistema de govern contempla la participació lliure, el bon veïnatge, etc., no entenem la democràcia sense una comunitat organitzada i capaç de representar-se a si mateixa en la vida ciutadana. En aquesta aproximació a un govern democràtic, les associacions signifiquen una manera de construir la vida social amb la participació dels interessats i una manera de col·laborar en la marxa de la societat. Per tant, una societat democràtica es caracteritza, entre altres aspectes, per la presència d'institucions i associacions en el si de les quals els ciutadans poden actuar lliurement, és a dir, l'associacionisme converteix la comunitat en protagonista del seu desenvolupament.

És així que el concepte de democràcia va lligat al d'associacionisme i el d'associacionisme està estretament vinculat al concepte modern de voluntariat, tal com justifiquem en l'apartat següent.

En la nostra opinió, actualment està totalment desfasada una acció voluntària purament assistencial, en la qual la persona voluntària, de manera individual, ajuda el beneficiari a resoldre un problema concret. Tot i que valorem aquest tipus d'acció, el voluntariat modern camina cap a una nova concepció d'aquest moviment i l'entén, en l'aspecte organitzatiu, com el que es du a terme des de la col·lectivitat i de forma estructurada.

Segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1987, 18), *l'acció individualitzada corre el risc de perdre objectius i quedar-se en acció concreta. La complexitat de les situacions exigeix que l'acció voluntària es realitzi de forma programada. Cal, doncs, comptar*

amb objectius i metodologia adequats.

L'associacionisme sorgeix, en part, de la necessitat d'aconseguir allò que individualment no és possible. Per aquest motiu, alguns estudiosos plantegen el voluntariat organitzat com una necessitat social: el país necessita voluntaris i associacions de voluntariat, perquè avui, en moments de desencís com els que vivim, calen persones amb conviccions profundes, capaces de transmetre confiança i de regenerar uns nous valors i una nova ètica col·lectiva. Diu P. Martínez, en el seu article *La tradición asociativa en la sociedad catalana (Documentación social, 177)*, que *el fenomen associació sorgeix a partir de l'agrupació voluntària d'un conjunt de persones unides lliurement per aconseguir uns objectius que transcendeixen les possibilitats individuals.*

Altres remarquen el vessant individual que empeny a associar-se i el plantegen com a necessitat personal que condueix al compromís social. El voluntariat ha facilitat a molta gent assumir i interioritzar els valors i, per l'esperit de servei que comporta, ha constituït alhora un aprenentatge i un procés educatiu per a qui el viu. És a partir d'aquesta acció voluntària que molta gent ha donat el primer pas cap a un compromís social més profund. Sigui quin sigui l'enfocament que donem al fet d'associar-se, volem remarcar la importància d'aquest fenomen com a via de participació social. Diu F. Pindado (1997, 15) que hi ha *alguns tipus d'actuacions que, necessàriament i per tal de ser efectives, s'han de fer de forma col·lectiva...(..)* i que l'associacionisme també garanteix *fer efectiva la llibertat, la igualtat i impulsar la solidaritat i altres valors democràtics.*

La creació de les institucions voluntàries es converteix en un fet de la darrera meitat del segle passat, quan el món descobreix, definitivament, el sentit d'organitzar-se, no solament per a la solidaritat, sinó també per a la reivindicació i la consecució d'objectius socials. Els darrers 50 anys del segle XIX marquen l'inici del que ara són les organitzacions voluntàries privades, que realitzen les funcions que abans exercien exclusivament els ordes religiosos i la iniciativa individual.

Segons es troba a la publicació *La gestió de les organitzacions no lucratives* (1997, 30), els autors defineixen associació com *una associació o organització no lucrativa que és una entitat constituïda per prestar serveis que millorin o sostinguin la qualitat de vida de la societat, formada per un grup de persones que aporten el seu treball voluntari per liderar l'entitat, no dedicada al lucre personal de cap dels membres i amb un caràcter no governamental.* Per F. Pindado (1997, 36), *una associació és una agrupació de persones que, voluntàriament i sense ànim de lucre, persegueix finalitats de tipus general amb una organització pròpia i autònoma i amb capacitat de decisió sobirana.*

A la revista *Documentación Social* (article sobre "Mundo Asociativo", núm. 94), el fenomen associatiu se situa entre la micro i la macro societat, com un element intermediari que du a terme una

sèrie d'activitats que no pertanyen ni a l'estat ni al mercat.

Arribat a aquest punt de la reflexió sobre l'associacionisme, volem diferenciar, com fa P. Martínez (1994, 190), entre associacions en general i associacions que adquireixen connotacions de moviment social. Així veu el problema aquest autor: *Per una banda, existeixen les organitzacions que intenten representar el conjunt dels ciutadans, actuant com a portaveus i interlocutors de problemes, i situacions concretes davant de l'administració. Per l'altra, existeixen associacions que, o bé es plantegen oferir un determinat servei, o bé desenvolupar activitats culturals o de lleure, sense plantejar-se el canvi de determinades situacions ni l'elaboració d'alternatives.*

Si ens qüestionem per què les persones s'associen voluntàriament podem trobar diverses respostes. Però bàsicament els experts conclouen que ho fan per trobar en els altres el que no troben en una persona aïllada, és a dir, cerquen un enriquiment que només proporciona el grup que camina plegat vers un mateix objectiu. Aquest enriquiment s'aconsegueix mitjançant la comunicació, el treball en equip, l'anàlisi de la tasca que es realitza, l'avaluació dels programes...

El món associatiu es mou, remarca la revista abans esmentada, per altres valors contraposats al poder i a l'acumulació, els quals, fonamentalment, són valors de transformació social. En aquest punt anunciem una idea apuntada en l'apartat dedicat a la formació del voluntari, que defensa que el voluntariat social és agent de canvi i que només qui sent que està duent a terme un projecte educatiu de transformació social, veu la necessitat de formar-se per fer-ho. Qui resumeix la riquesa de l'associacionisme d'una manera molt afí al nostre pensament és F. Torralba (1999, 43) quan diu que *l'associacionisme és, principalment l'expressió de la riquesa solidària i democràtica d'una societat, així com una prova de la seva corresponsabilitat.*

3.1.2.5.1. Etapes de l'associacionisme

Si mirem enrere per aportar unes senzilles pinzellades sobre l'evolució de l'associacionisme català, sense pretendre fer un recorregut històric, hem de dir que, en el segle XVIII, paral·lelament a una societat catalana bàsicament rural, a les ciutats ja es comencen a establir formes d'organització com ara els gremis, les confraries, etc., que tenien, sovint, un punt de trobada i d'intercanvi a les parròquies. L'Església tenia un paper fonamental en aquest afany d'associar-se per assolir una fita.

El proper pas en la consolidació de l'associacionisme és motivat per una disminució de la influència de l'Església, que cedeix espai a l'Estat. A Catalunya, apareixen, a mitjan segle XVIII, les penyes lligades a l'existència d'unes classes populars il·lustrades (els artesans i els pagesos que sabien llegir i escriure). L'apogeu industrial de finals del segle XIX i principis del XX dona lloc a un increment dels moviments socials que es reuneixen en ateneus, centres...

Fem un salt fins el 18 de juny de 1997, data en què s'aprova la nova Llei d'Associacions, que, en el seu preàmbul, manifesta:

L'any 1978 es va aprovar, per referèndum, la Constitució espanyola, l'article 22 de la qual reconeix com a dret fonamental el dret d'associació. Malgrat això, no hi ha hagut des d'aquesta data una regulació específica de les associacions no lucratives que tenen un lloc important en el nostre teixit social. Cal un marc jurídic nou que posi fi a la vigència a Catalunya d'una llei tan obsoleta com la de 1964.

Catalunya té una gran tradició associativa manifestada pels milers d'associacions inscrites. El fet associatiu català ha estat decisiu per a la defensa i el creixement de la societat i la cultura catalanes i, de manera especial, durant les etapes més difícils de la nostra història com a poble i com a nació. La reconstrucció social i política de Catalunya durant el segle XIX es fonamenta absolutament en la capacitat d'articular-se associativament de tots els seus components individuals. L'element associatiu es configura, així, clau en la construcció d'una societat més participativa i com a factor essencial per al progrés social i l'avenç de Catalunya com a país.

Si ens referim a l'Estat espanyol i segons es desprèn del que els diferents estudiosos del tema assenyalen com els moments decisius en l'evolució de l'associacionisme de la segona meitat del segle XX, es poden diferenciar tres etapes:

1- De finals dels 60 fins a la crisi del franquisme o etapa preconstitucional: la dictadura franquista suposa un període de repressió que elimina tot allò que estigui vinculat a *esquerres, democràcia i catalanisme*, incloses les associacions, segons P. Martínez (1994, 183). Les úniques mostres associatives que existeixen estan lligades al Movimiento Nacional, al Sindicat vertical o a l'Església. Un moment clau en l'evolució dels moviments socials té lloc, a finals de desembre de 1964, amb l'aprovació de la llei d'associacions, segons la qual ja no cal dependre del Movimiento Nacional per agrupar-se de manera lícita. A finals dels 60 es manifesta un increment de l'associacionisme que no és encara molt nombrós, però té una gran capacitat de convocatòria.

2- La transició política (fins als ajuntaments democràtics): aquest període va de 1970 a 1976 i es caracteritza per les lluites obreres antifranquistes i per la constitució de nuclis de persones que s'uneixen amb una fita comuna. És l'inici de les associacions de veïns, que esdevenen nous espais de sociabilitat i que incorporen reivindicacions democràtiques. Amb la democràcia neixen altres tipus de moviments socials. D'altres ja existents, com els de voluntariat, s'incrementen. En aquesta etapa va ser especialment significatiu el paper de l'associacionisme ciutadà, entès no

solament com una via per opinar o per estar informat, sinó com una possibilitat de sentir-se part d'un col·lectiu a partir del qual es pot intervenir a la societat. Una de les fites que s'hi van assolir fou aconseguir que les associacions actuessin com a interlocutors vàlids amb l'Administració.

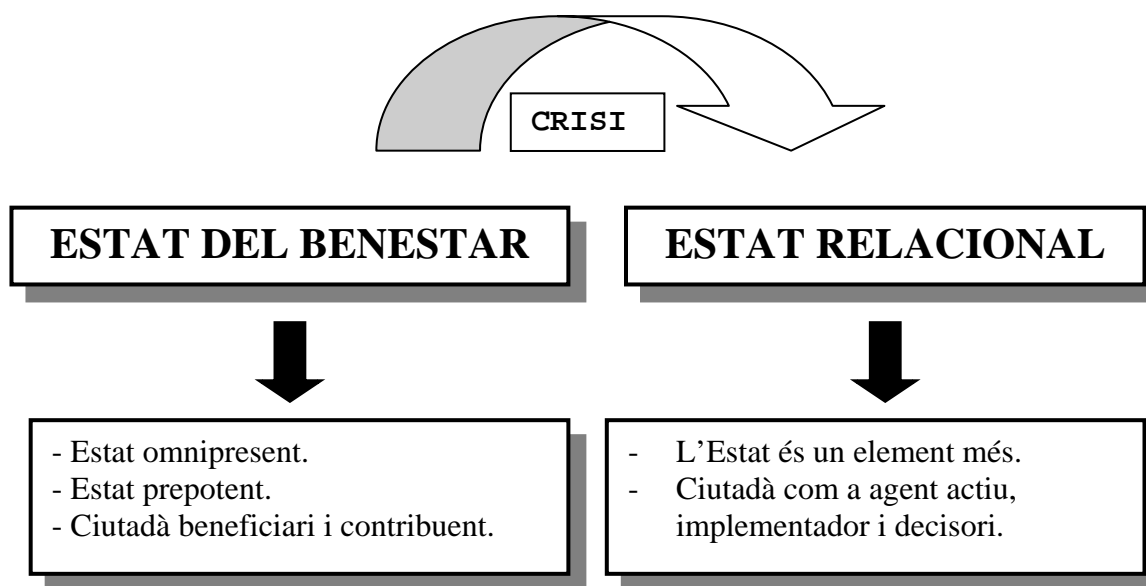
3- L'etapa constitucional (a partir de 1979): quan entra en vigor la Constitució, el dret d'associació queda reconegut com a fonamental sense cap tipus de limitacions (llevat de les que persegueixen fins il·lícits). La Constitució ordena als poders públics *facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social* (article 9.1). Aquest fet, unit a la dinàmica dels moviments socials que s'havia anat produint des de finals dels anys 70 (sindicats...), produeix un augment considerable de l'associacionisme a tot l'Estat.

Adoptem la definició que dóna F. Pindado (1997, 10) sobre participació ciutadana, en un estudi promogut pel Patronat Flor de Maig de la Diputació de Barcelona. Segons aquest autor, *utilitzarem el terme participació en el sentit de prendre part en la gestió d'allò col·lectiu, de la cosa pública. I la cosa pública (res publica) és allò que afecta la societat en el seu conjunt...(..). I afegeix: Participar no és tan sols col·laborar, ni opinar sobre determinada actuació. No és donar-se per assabentat, o sentir-se informat d'allò que fan els representants. Participar suposa un plus de voluntat, d'intervenció, un sentiment de pertinença a un col·lectiu, a un grup, a una ciutat, a un país...*

Entenem que, en una societat democràtica, la ciutadania desenvolupa un paper essencial i que la participació és un dret fonamental de tota persona, el qual, per fer-se efectiu, ha de comptar amb una voluntat d'actuació a dues bandes:

- Els governs democràtics han facilitat aquesta participació creant espais de diàleg i comissions de treball conjuntes.
- La població ha d'entendre que, a més del dret a participar, té el deure i la responsabilitat de fer-ho.

L'acceptació d'aquesta ciutadania activa suposa, com indica el Consell Municipal d'Associacions de Voluntariat de Barcelona, en el dossier núm. 29, "Radiografia de les Associacions de Voluntariat de Barcelona" (1997, 7), *allunyar-se del model d'Estat del benestar cap a un nou model emergent anomenat l'Estat relacional, caracteritzat per les relacions de cooperació, de col·laboració i de corresponsabilitat entre els tres grans grups d'agents en els que s'estructura el nostre entorn.*

(Quadre d'elaboració pròpia)

3.1.2.5.2. Principis fonamentals de les associacions de voluntaris

La llibertat d'associació i la llibertat d'expressió són els dos principis fonamentals de les associacions, segons assenyalen A. Magraner i M.V. Hernández, en l'informe presentat en la XXI Conferència del Consell Internacional sobre Benestar Social (Brighton 1982). Ambdós principis estan reconeguts en les constitucions dels estats democràtics i, per tant, també a la Constitució espanyola de 1978. Per altra banda, a la llibertat d'associacionisme i d'expressió, cal afegir-hi els principis següents fonamentals també per l'acció voluntària:

- **Solidaritat:** com a expressió de la sensibilitat humana que actua en resposta a les necessitats dels altres.
- **Participació:** principi de tota organització democràtica.
- **Descentralització:** suposa una tècnica imprescindible en la democratització i la racionalització en l'adopció de decisions.
- **Subsidiarietat:** és l'acció de responsabilitat que supleix o enforteix una altra de principal i que fa referència a la necessitat de cobrir buits que necessàriament es produeixen en la prestació de serveis.

Sense negar els principis esmentats anteriorment, la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1998) assenjala que apareixen problemes i valors nous que afecten l'associacionisme voluntari i les actituds ciutadanes. Així, per exemple, la primacia del confort i de la recerca de

promoció personal, en detriment del valor de la solidaritat i també es dóna l'aparició de nous problemes psicosocials: patologia social de l'aturat, drogoaddicció, accentuació dels conflictes generacionals, famílies uniparentals... Aquesta entitat afirma que l'associacionisme voluntari es fonamenta en el fet que les relacions socials s'enquadren al voltant de tres grans centres d'interès:

- a)- La multiplicitat de relacions que s'estableixen, o poden establir-se, en funció de la proximitat de residència. La vida local proporciona un ampli ventall de centres d'interès que poden ser mobilitzats per mitjà d'un procés d'animació.
- b)- Les relacions que tenen com a punt de partida les afinitats personals, socials i ideològiques. Els centres d'interès grupal, que tenen com a fonament les aficions (culturals...), solen ser un factor aglutinador d'alt valor.
- c)- Els grups i associacions de voluntaris que compleixen funcions de servei a la vida de la col·lectivitat.

A aquestes acurades consideracions, es pot afegir l'aportació interessant que fa la revista *Documentación social* (1994, 18) quan afirma que (...) *la potència de les associacions està en ser experiències grupals d'autoemancipació, de reflexió ...(...). l'experiència de les associacions permet formes creatives i alliberadores*. I destaca, com a tret fonamental de les associacions de voluntariat, que *la reflexió vivenciada, i no solament teòrica, sobre aquests aspectes, és una de les claus fonamentals de les associacions, quan realment se sap aprofitar*.

Un aspecte que relaciona l'associacionisme amb el tema d'aquesta tesi és el que exposa J. M. Lozano, a la publicació de les ponències de les Jornades d'Associacionisme i Voluntariat (1994, 40), quan diu: *Les entitats de voluntariat també s'han de veure a si mateixes com a escoles de ciutadans, com a promotores de ciutadania. Perquè ciutadà no és només aquell que sap on viu, sinó, sobretot, qui es planteja on vol viure: en quina ciutat, en quina societat, en quin país*.

Ens sembla que és donar un pas endavant el fet de definir les associacions de voluntariat com a espais formatius. Acceptada aquesta idea innovadora, no ens serà difícil justificar l'efecte transformador del servei del voluntariat i la seva participació en un procés educatiu. Aquest és l'aspecte de l'associacionisme que volem destacar aquí i que ja hem remarcat quan hem fet la nostra proposta conceptual. Sense aixopugar el voluntariat dins d'una associació, sense el sentit de pertànyer-hi que ha de tenir el voluntari, sense una acció formativa entesa en el sentit més ampli del terme que permeti al voluntari conèixer, reflexionar i solucionar, difícilment es donarà aquesta transformació de la societat que el voluntariat ha de tenir com a fita de la seva donació.

3.2. DESENVOLUPAMENT DEL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA DURANT ELS DARRERS CINQUANTA ANYS

Com s'ha remarcat en l'apartat anterior, l'evolució del voluntariat està íntimament lligada al desenvolupament dels processos socials, econòmics i polítics del país que tenen lloc en una determinada època. Definirem, doncs, els principals trets dels contextos polític, econòmic i social de la darrera meitat del segle XX per emmarcar el moviment voluntari i entendre el perquè d'uns canvis que han estat originats per uns fets polítics determinats, per una situació econòmica i per unes característiques socials concretes. A tot això hem d'afegir la tasca duta a terme per unes entitats capdavanteres que han estat detonants i promotores de bona part del camí recorregut pel voluntariat i que, de cap manera, no podem oblidar en fer aquest recull de notes sobre l'evolució del voluntariat social a Catalunya.

3.2.1. Context polític, econòmic i social de la darrera meitat del segle XX

3.2.1.1. Algun tret remarcable del context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell mundial

En la dècada dels 70, es constata el greu problema de l'escassetat de recursos com a conseqüència de l'augment de la població mundial. El nivell de vida millora ràpidament en els països rics i en els posseïdors de petroli, mentre que s'incrementa la diferència respecte als països pobres. El 8 % de la humanitat disposa d'1/3 de la renda mundial.¹⁸

Es pot parlar de manca de recursos, de crisi demogràfica i de crisi ecològica i, més en concret, de crisi del petroli i de l'enfrontament Nord-Sud (països desenvolupats versus països en vies de desenvolupament), així com de l'increment del voluntariat dels països rics que enfoca la seva acció a l'ajuda als països més necessitats.

Aquesta situació contextual propicia, per una banda, que, des dels governs, es reconegui el valor del voluntariat i, per l'altra, que iniciatives promogudes des de la societat civil exigeixin el respecte als valors de la persona. Ambdues coses s'han de tenir en compte en estudiar allò que actua com a detonant per al creixement i l'evolució del voluntariat. Com a fet polític destacable a nivell mundial, extractem a continuació el contingut de la Declaració de l'ONU.

¹⁸ Actualment es calcula que el 20 % de la població compta amb el 80 % dels recursos.

3.2.1.1.1. Declaració de l'ONU

Un dels moments determinants, pel que fa a la difusió i a la consideració del voluntariat a nivell mundial, fou el 17 de desembre de 1985, quan, en la resolució adoptada per l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides, en la seva 120 reunió plenària (vegeu-ne el text íntegre en l'ANNEX-2), es declara el Dia Internacional del Voluntari per un Desenvolupament Econòmic i Social, i es convida els governs a celebrar-ho, amb aquestes paraules:

Primer: Invita els governs a celebrar anualment, el 5 de desembre, un Dia Internacional del Voluntari per un Desenvolupament Econòmic i Social, i encoratja a prendre mesures per conscienciar i posar en relleu la important contribució del servei voluntari, estimulant més persones de totes les classes socials a oferir els seus serveis com a voluntaris, tant al seu país com a l'estranger.

Remarquem que aquesta data és fonamental en el desenvolupament del voluntariat social pel fet que és la primera crida que un organisme fa als governs i pel reconeixement que s'hi palesa sobre la importància social de la participació voluntària. Pensem que és un dels detonants del voluntariat modern, un punt d'inflexió que va esperonar els dirigents de les associacions catalanes a conèixer-se i a dialogar amb les administracions.

3.2.1.2. Algunes característiques del context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell europeu

Entre altres accions que es van dur a terme durant el període estudiat i a nivell europeu, destaquem, des del punt de vista dels valors, que un grup d'intel·lectuals i polítics txecs, molts dels quals van participar activament en la *Primavera de Praga* de 1968, trameten, el 7 de gener de 1977, un extens comunicat als mitjans de comunicació i al govern txec en el qual expressen el seu desig de veure respectats els drets humans i civils en el seu país. Recorden que la URSS i els països alineats van signar l'acord de Helsinki, en el qual una sèrie de nacions es comprometien a protegir els drets fonamentals i les llibertats civils dels individus.

Uns anys més tard, el Consell d'Europa fa públic un document que dóna suport al voluntariat i del qual en fem un extracte tot seguit.

3.2.1.2.1. Recomanació del Consell d'Europa

En la reunió del Consell de Ministres del 21 de juny de 1985, es fa la recomanació següent als estats membres (vegeu el text íntegre a l'ANNEX-3), després d'unes consideracions sobre la importància d'afavorir el progrés social mitjançant accions d'ajuda mútua :

Reconèixer el paper, les característiques i el valor del treball (en endavant designat pel terme "treball voluntari") efectuat de manera desinteressada per les persones que, amb plena dedicació, participen en les accions socials (en endavant designades pel terme "els voluntaris").

A més, s'estableix que s'han de prendre mesures per millorar el treball i la sensibilització envers el voluntariat. El fet que, per una banda, la població demani respecte pels drets humans i, per l'altra, el Consell d'Europa reconegui el valor del voluntariat, es poden considerar dues exigències que, des de nivells diferents, apunten cap a una mateixa fita.

3.2.1.3. Context en què es desenvolupa el voluntariat a nivell de l'Estat espanyol

Segons M. Marchioni (1987), a partir dels anys 60, a la societat espanyola hi ha un ràpid procés de desenvolupament basat en el creixement econòmic, en l'expansió productiva i en l'augment de l'ocupació. Va ser fonamental que, durant aquells anys, molta gent tenia assegurada la feina, i amb la feina, un salari més o menys digne. El que no es garantia, però, era tot el que es pot agrupar sota els termes seguretat social i qualitat de vida.

Quan arriba la democràcia, comença una altra dinàmica social amb l'aparició legal dels partits i dels sindicats. La demanda social que havia nascut i que s'havia desenvolupat paral·lelament al creixement econòmic no és satisfactòria: té un cost econòmic. El model de l'Estat del benestar que s'intenta introduir també té un cost i uns requisits fonamentals: un d'ells és que els que hagin treballat durant molts anys puguin jubilar-se amb una pensió adequada. El procés de creixement econòmic entra en crisi. Es produeix la davallada econòmica que neix amb la crisi del petroli (1973). Un tret fonamental d'aquest període és la introducció accelerada de noves tecnologies i, com a conseqüència, la disminució de la mà d'obra.

Davant la crisi, els estats retallen pressupostos, començant per la part dedicada a la despesa social. Aquest canvi brutal que té lloc en pocs anys, produeix greus conseqüències socials i apareix una nova manera de marginació social que se suma a les anteriors. Els nous marginats són homes i dones expulsats dels processos productius molt abans de tenir l'edat corresponent a la jubilació.

L'avenç tecnològic també produeix un altre efecte: redueix l'entrada en el mercat de treball de les noves generacions. Per tant, es detecta un nou problema social: l'atur. Una de les conseqüències que se'n deriva és l'aparició, o si més no, l'increment de certes conductes que condueixen a la marginació: increment del consum d'alcohol, droga... Un altre sector de la població planteja un nou

tipus de demanda: l'avortament, la lluita contra els maltractaments, els drets de la dona, etc.

Es produeixen canvis en la piràmide de la població: augmenta notablement el nombre de persones grans. Aquest fet planteja unes noves peticions als serveis socials. Aquestes situacions i demandes requereixen la presència dels serveis socials, que es veuen desbordats i que no donen una resposta satisfactòria. En aquests moments, hi ha consciència que es té dret a rebre ajuda quan es té un problema social i que l'ajuda s'ha de demanar i l'ha de proporcionar l'Estat. Però també s'entén que la marginació no se superarà mai si no es troba la manera que els mateixos afectats puguin aportar alguna cosa a la col·lectivitat, és a dir, a la societat. Tota ajuda social, tot treball social, resultaria inevitablement assistencial i repetitiu si no s'intenta que les persones ajudades aconseguixin aportar alguna cosa a les altres. La prevenció de la marginació requereix la participació, no només dels usuaris, sinó dels ciutadans en general. Es constata que cal avançar cap a una acció social per a la població i també amb ella.

3.2.1.4. Trets que emmarquen l'evolució del voluntariat social a Catalunya

Al llarg del segle XX, a Catalunya i pel que fa a l'evolució del voluntariat social, podem distingir, a partir de les característiques que destaquen diferents autors, vuit etapes clarament diferenciades:

1. Període anterior a la Guerra Civil: a la trobada de dirigents d'associacions de voluntariat, convocada per l'Escola Universitària de Treball Social i pel Departament de Benestar Social, celebrada a Monells (1986), es recorda que, durant aquesta etapa, es produeixen dos moviments de gran importància per a la vida associativa del nostre país:

- Un moviment cultural que dóna com a resultat l'agrupació de la població catalana en organitzacions de caràcter intel·lectual, cultural i recreatiu.
- Un moviment que agrupa organitzacions d'ajuda molt vinculades a la realitat política i social. Sindicats, organitzacions professionals, Església i la Creu Roja representen uns importants motors de les ajudes aportades als més necessitats.

2. Guerra Civil: suposa un parèntesi pel que fa a l'evolució de l'associacionisme. Es desenvolupa una actitud solidària relacionada amb les mancances generades per la guerra, que són pal·liades per persones i agrupacions.

3. Període posterior a la Guerra Civil: la caritat torna a ser exercida per l'Església i per organitzacions protegides per la dictadura. Aquesta etapa no només impedeix l'evolució de l'associacionisme, sinó que suposa un retrocés, ja que les entitats només poden desenvolupar-se i expressar-se de manera clandestina.

4. Transició democràtica (anys 70): l'etapa de la transició democràtica no va ser fàcil per a l'evolució del voluntariat. Les administracions es van trobar tan desarticulades que era difícil que s'acceptés l'existència, i sobretot la promoció, del voluntariat social. Calia, abans, constituir els serveis bàsics d'atenció social.

5. Període comprès entre 1975 i 1984: en aquesta etapa es va pensar que el voluntariat no tenia un espai clar en la prestació de serveis a persones necessitades, fins que, a mesura que es van anar professionalitzant aquests serveis, va quedar ben palesa la limitació de les administracions per afavorir la solidaritat.

El 1977, Catalunya recupera la democràcia i l'autonomia, però aquest fet té lloc en el marc d'una crisi econòmica i social que afecta especialment les zones molt industrialitzades. S'incrementa el problema de l'atur i aquest fet repercuteix en l'augment de la marginació. En conseqüència, tant a Catalunya com a la resta d'Espanya es va configurant una societat dual, on coexisteixen el benestar i la marginació, amb fronteres marcades en gran part pel fenomen de l'atur i les circumstàncies que l'acompanyen (economia submergida, pensions insuficients...).

La societat civil catalana, que havia arribat a tenir un protagonisme clar durant els darrers anys del franquisme, va perdre iniciativa davant la presència i l'actuació de les institucions democràtiques i dels partits polítics. Aquests, des de 1979, s'erigeixen en únics i legítims representants de la societat i van marginant progressivament els dinàmics moviments socials i les seves associacions. Les associacions de veïns, per exemple, que eren l'eix bàsic dels moviments populars de principis dels 70, comencen a decaure a partir de les eleccions municipals del 79, ja que no aconsegueixen establir una relació prou clara i complementària davant els nous consistoris democràtics.

6. L'any 1985: un fet polític dóna suport al voluntariat i afavoreix la seva expansió: l'aprovació de la Llei de Serveis Socials (vegeu apartat 3.2.1.4.1.).

7. Període comprès entre 1986 i 1990: cal destacar, com a fets rellevants l'estructuració d'una administració pública catalana, la institucionalització de les comarques en consells comarcals i la progressiva introducció del català en l'ensenyament.

El problema social dels col·lectius de joves, aturats i pensionistes esdevingué el protagonista principal dels anys 80, durant els quals es convoquen dues vagues, a nivell estatal, per protestar contra l'atur, el salari i les pensions mínimes. Atur i pensions insuficients conflueixen en la configuració d'un marc de pobresa. El fet més destacable d'aquesta pobresa és que obeeix a causes més socials que individuals i que suposa un contrast violent amb un benestar molt generalitzat. En el

1986, es detecten a Catalunya un 15 % de persones pobres.

Un altre dels problemes del moment és el de la immigració: més de 100.000 treballadors estrangers arriben a Catalunya. Apareix, també, un altre obstacle que dificulta la inserció social: el del preu inaccessible dels habitatges.

Tots aquests problemes socials permeten parlar, com s'ha indicat anteriorment, de l'existència d'una societat dual, en la qual, a més de les diferències esglaonades entre rics i pobres, apareix una diferenciació molt marcada entre els que tenen feina i els que no en tenen. No es pot parlar de diferència de classes, sinó, més aviat, d'exclusió d'una part de la població (la que no compta amb un lloc de treball). A més dels problemes socials abans esmentats, hi ha altres qüestions que preocupen la població: la normalització de la llengua catalana, la seguretat ciutadana, l'ecologia i la democràcia.

8. A partir de 1990: A partir de la dècada dels anys 90, podem afirmar que es consolida el voluntariat i es diversifiquen les associacions. Quin és el motiu d'aquests fets? On cal situar el detonant de l'apogeu del voluntariat?

Hi ha diversitat d'opinions i és difícil de prendre posicions. Recollint les opinions de les persones que, des de les mateixes associacions, han viscut aquest creixement, sembla que, les Olimpíades van oferir a la població un coneixement de l'acció voluntària que fins aleshores havia quedat reduït a les grans associacions com ara Càritas, Creu Roja, Metges sense Fronteres i algunes més.

Segons altres opinions, la difusió que es va fer d'un voluntariat el servei del qual tenia una durada molt limitada, que portava *uniforme* i que sortia diàriament als mitjans de comunicació, desvirtuava la imatge callada, anònima i continuada del voluntariat social que existia, des de feia anys, i que treballava sense uniforme i sense tenir l'oportunitat de comptar amb un espai a la premsa o a la televisió per demanar col·laboració. Hi ha qui assegura que el fet de donar a conèixer aquest voluntariat va animar la població a trucar a la porta de les associacions de voluntariat social. Per altres, va suposar una crida enganyosa. Per les justificacions que hem anat donant fins ara, queda clar que no inclourem el voluntariat olímpic dintre d'aquest moviment.

Si analitzem el que ha succeït amb el voluntariat dels darrers anys, sense tenir dades precises que ho justifiquin, ens atrevim a dir que hi ha hagut una davallada en el nombre de nous voluntaris i un decencís per part dels qui es decideixen a ser-ho. Trobar la causa d'una circumstància i l'altra requeriria un estudi profund que resultaria molt enriquidor per conèixer què passa a la societat de final de segle. Sense possibilitat de fer una aportació científica al tema, volem suggerir algunes pistes que en podrien ser els *ingredients*:

- Un jovent sense models de referència adults
- Unes persones no resistents a les frustracions i que, per aquest motiu, opten per viure una vida còmoda i fàcil
- Uns educadors (pares, professorat...) que no assumeixen el seu paper
- Una societat competitiva i consumista
- Uns nous valors entesos com allò que *val per viure*
- Uns mitjans de comunicació que ofereixen una realitat distorsionada i que han perdut, o potser no han tingut mai, un caràcter educatiu.

3.2.1.4.1. Llei de Serveis Socials

L'any 1985, el Parlament de Catalunya aprova la Llei de Serveis Socials (26/1985, del 27 de desembre), que manifesta que la Generalitat i les altres administracions públiques de Catalunya, competents en matèria de serveis socials, han de fomentar formes de solidaritat mitjançant la col·laboració del voluntariat en les activitats regulades per aquesta llei.

Article 12 - Les institucions privades es consideraran institucions d'iniciativa social si no tenen afany de lucre. Si en tinguessin s'anomenarien d'iniciativa mercantil.

Qualsevol d'elles, si rebés finançament públic, hauria de garantir la democràcia en la seva composició i el seu funcionament, i complir amb allò que reglamentàriament es determini.

Article 14 - En el Consell General de Serveis Socials, òrgan de participació i consulta, hi seran representades les entitats d'iniciativa social degudament registrades.

Article 17 - L'Administració fomentarà la solidaritat mitjançant la col·laboració de voluntariat.

3.2.1.5. Síntesi

El major desenvolupament del voluntariat es dona, entre els anys 1970-1990, quan els contextos polític, econòmic i social propicien l'increment de la participació ciutadana i el voluntariat s'organitza i adopta noves formes d'afrontar l'exclusió i de lluitar contra la injustícia social.

L'aspecte a remarcar en el context polític és la transició cap a la democràcia i la seva consolidació, mentre que, pel que fa al context econòmic, es manifesta una crisi econòmica, en general, i, en l'àmbit social es fàcil distingir una societat dual. Aquesta és, a grans trets, la situació que propicia el desenvolupament del voluntariat i que s'esquematitza en el quadre adjunt.

Cada una d'aquestes situacions contextuais afavoreix l'aparició d'unes situacions determinades: increment de la participació ciutadana, augment de la immigració, de l'atur i de la pobresa, i reducció de les pensions.

Tot això condueix, naturalment, a un increment de l'exclusió social que propicia que la ciutadania activa s'organitzi en associacions per intentar pal·liar els problemes de la població marginada i, és durant l'any 1985 quan, des dels governs, es dóna suport al voluntariat com a moviment de participació ciutadana (vegeu textos de la Declaració de l'ONU¹⁹, de la Recomanació del Consell d'Europa²⁰ i de la Llei de Serveis Socials a Catalunya²¹).

Tampoc no es pot oblidar que, en la dècada dels 90, la redacció i la difusió del Manifest del Voluntariat²² i la Carta del Voluntariat a Catalunya²³(ambdós documents van ser elaborats durant el I Congrés Català de Voluntariat organitzat per l'Incavol), aporten, des del mateix voluntariat, trets identificadors del voluntariat actual. Sintetitzem el que hem remarcat en aquest apartat en el quadre següent que fa referència exclusivament a Catalunya:

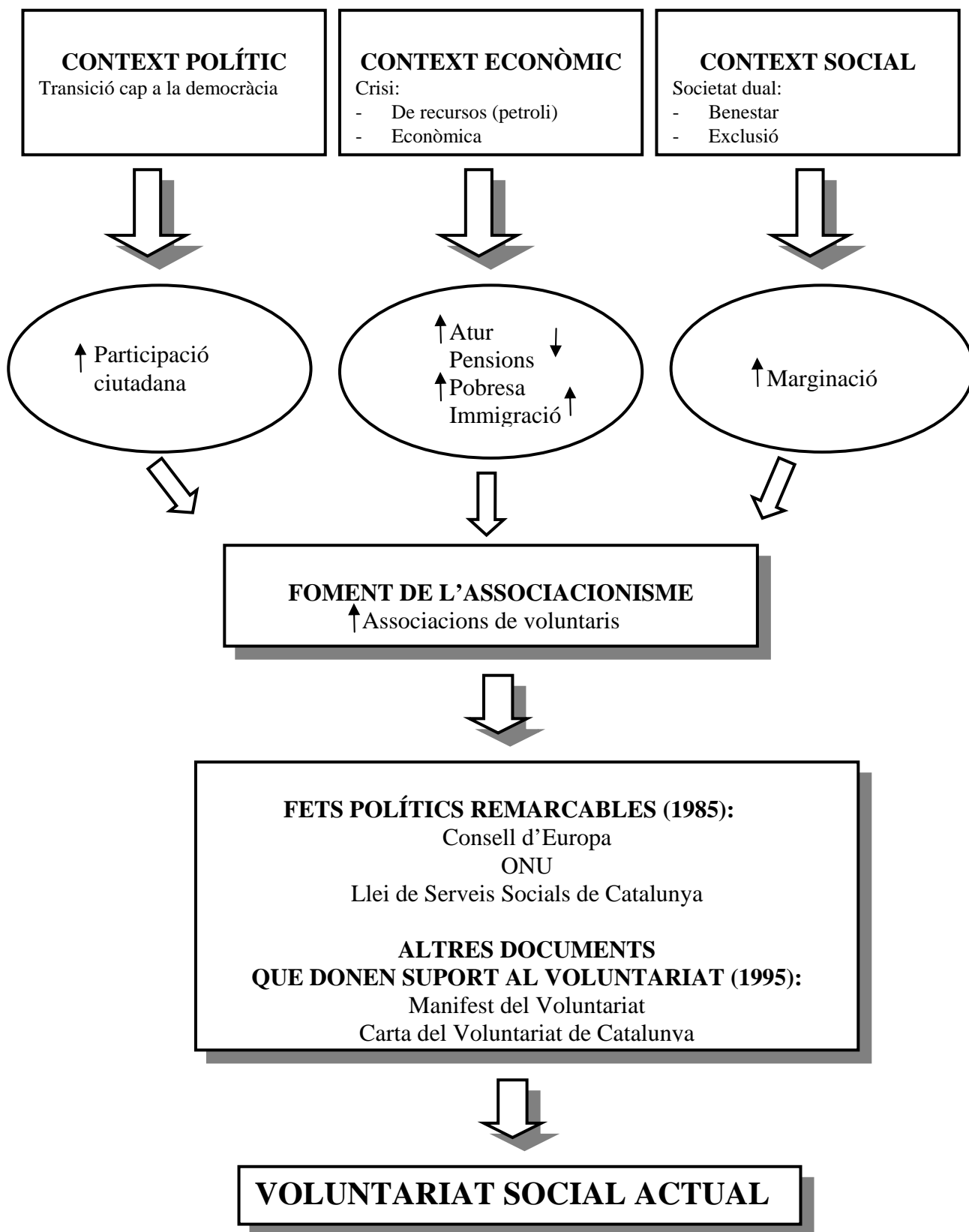
¹⁹ Apartat 3.2.1.1.1 i annex-2

²⁰ Apartat 3.2.1.2.1. i annex 3

²¹ Apartat 3.2.1.4.1

²² Annex 4

²³ Annex 5

(↑ indica increment - ↓ indica disminució)
(Quadre d'elaboració pròpia)

3.2.2. Entitats capdavanteres i coordinadores del voluntariat social a Catalunya

Entre moltes altres associacions que han col·laborat en posar els fonaments pel desenvolupament del voluntariat social a Catalunya, n'hem escollit quatre com les més representatives, sent conscients que altres mereixerien també figurar en aquesta presentació.

3.2.2.1. Càritas

Els mateixos documents de Càritas defineixen aquesta organització com una entitat de l'Església catòlica que treballa en els sectors socials més desfavorits. La seva acció s'orienta a ajudar les persones a sortir de la pobresa i de l'exclusió, comptant amb les seves capacitats i recursos. I això ho fa en el Quart Món (la pobresa en les societats desenvolupades) i en el Tercer Món (en projectes d'ajuda, d'emergència i de desenvolupament).

Compartir el temps i els béns ha estat una finalitat comuna en les comunitats cristianes i en el voluntariat social, i Càritas ha motivat els creients a posar en pràctica el missatge de l'Evangelí, fent de pont i apropant la comunitat cristiana al món de la marginació. Càritas obre les portes a les persones que ho necessiten, sense discriminació per raó de creença, d'ètnia o d'ideologia. La mateixa institució, en una publicació titulada *Càritas, què és, què fa* es defineix com *una mena de canal de solidaritat cap als més necessitats*.

Orígens i objectius

Els inicis de Càritas de Barcelona remunten a l'any 1942, moment en què es constitueix el *Secretariado Nacional de Caridad*. Aquest Secretariat, depenent d'Acció Catòlica, intenta unificar les diferents accions benèfiques de l'Església. Càritas diferencia quins són els objectius de la institució i els dels voluntaris que hi pertanyen. Així, per exemple, en un document divulgatiu sense referència bibliogràfica, diu que els objectius de l'associació són:

La realització de l'acció caritativa i social de l'Església en la diòcesi, com també de promoure, coordinar i instrumentar la comunicació cristiana de béns en totes les seves formes i ajudar la promoció humana i el desenvolupament integral de tots els homes.

Càritas estableix prioritats en els diferents sectors de persones desfavorides a qui cal atendre. Actualment, Càritas Diocesana de Barcelona, per exemple, té programes adreçats especialment als col·lectius que considera que reclamen una atenció més urgent: gent gran amb recursos mínims, infants en situació de risc, aturats, immigrants, persones sense sostre, drogoaddictes...

Per tal de no duplicar accions, Càritas coordina els seus programes amb els serveis socials de les

administracions públiques i deixa ben palès en els seus documents que entén que des dels governs s'ha de donar resposta als problemes de la ciutadania.

Pel que fa al voluntariat de Càritas, l'objectiu és:

Treballar en la tasca que Càritas realitza en favor dels grups i de les persones menys afavorides de la nostra societat i que reben més directament les conseqüències de la injustícia social.

Càritas parteix de la idea que moltes persones no se'n surten elles soles de la seva situació d'exclusió. Aquest fet motiva que els seus programes no considerin accions concretes sinó que la seva tasca es caracteritzi per la constància en l'acompanyament i l'adaptació al ritme de les persones ateses. Per dur a terme aquesta tasca continuada, Càritas compta amb professionals (treballadors socials, educadors, psicòlegs...) i voluntaris.

Història de Càritas²⁴

Mossèn Albert Bonet fou, el 1924, el primer responsable del *Secretariat Diocesà de Beneficència*. El va succeir mossèn Pere Tarrés i després de la seva mort, l'any 1950, mossèn Narcís Prat n'agafà el relleu. Cinc anys abans d'aquest relleu, el 1945, Pius XII institueix Càritas per pal·liar l'increment de pobresa originada com a conseqüència de les guerres. Es pot dir, doncs, que el Secretariat és l'avantpassat de Càritas, tot i que van coexistir ambdós noms durant molt de temps, amb les mateixes fites, mentre un anava deixant pas a l'altre. A partir del 1956, el Secretariat adopta el nom de Càritas i aquesta nova denominació es va estenent en les diferents diòcesis i depenent dels bisbats respectius. Càritas s'ubica a les parròquies que estan immerses en la realitat del seu entorn i aquest fet provoca que estigui molt a prop dels marginats, coneixent i vivint a fons i dia a dia les seves necessitats.

El Concili Vaticà II (1962-1965) dóna una empenta a Càritas perquè concedeixi més protagonisme a la comunitat, moment en què aquesta entitat s'involucra encara més en els barris. L'any 1981, Càritas ja treballava, de manera coordinada, amb grups de voluntaris de parròquies que, com a necessitat formativa, demanen xerrades sobre voluntariat. Tot i que Càritas ha comptat amb l'ajuda del voluntariat des de sempre, les primeres fitxes de voluntaris de Barcelona són de l'any 1986, i es trobaven al local que la institució tenia al carrer Capellans. El setembre de 1988, es van reestructurar els fitxers de voluntaris a la seu de Banys Nous. Com a primera forma d'organització del voluntariat, Càritas va crear una secció anomenada *Escola i servei*. Posteriorment, el voluntariat s'organitzà des d'un departament dins del qual es va incloure l'escola de formació de voluntaris.

²⁴ Fem un breu recorregut històric –de cap manera exhaustiu– per situar Càritas dintre de l'àmbit del voluntariat.

Organització

Els orígens de Càritas (i també els serveis que ofereix) requereixen una organització lligada, per una banda, a l'Església i, per una altra, a cada barri en concret. La seva presència mundial també fa necessària una estructura rigorosa si tenim en compte que aquesta institució actualment és present a 155 països.

Així doncs, diverses Càritas Parroquials, vinculades als respectius entorns socials, formen una Càritas Arxiprestal i aquesta, normalment, està vinculada a Càritas Diocesana. Però cada Càritas Diocesana, que té per missió la seva diòcesi, és autònoma i cada una de les Càritas Parroquials també ho és. Aquest fet permet respectar-ne la diversitat i afavorir que s'organitzi d'una manera o altra segons les seves necessitats i el tipus de comunitat on es trobi.

Totes les Càritas Diocesanes estan confederades i formen Càritas Espanyola. Per qüestions relacionades amb catàstrofes internacionals, Càritas Espanyola es posa en contacte amb Càritas Internationalis (que té seu a Roma), que és qui coordina tots els moviments i els ajuts que arriben i que es gestionen a través de la Càritas més propera al conflicte.

Principis i criteris

El mateix any 1988, com a resultat de les reflexions fetes en trobades de les Càritas de diferents capitals de província espanyoles, es comença a redactar la *Carta del Voluntariat a Càritas*, que es fa pública, a Madrid, el gener del 1989. Entre altres temes, aquest document inclou les característiques que han de definir el voluntari social:

- 1- És una persona sensibilitzada envers els temes socials, que viu la caritat com quelcom inseparable de la justícia i la lluita per la defensa dels drets humans.*
- 2- Es compromet de forma desinteressada i gratuïta a posar les seves capacitats i el seu temps lliure al servei de les necessitats de la comunitat.*
- 3- Sap acollir les persones tot respectant la seva llibertat individual i els desperta la capacitat d'autoajudar-se.*
- 4- És capaç d'establir una bona relació personal i treballar en equip.*
- 5- Assumeix tasques adequades a les seves aptituds, possibilitats i preparació.*
- 6- Està disposada a actualitzar la seva formació i a modificar els seus models d'acció en funció d'una major eficàcia en la tasca a desenvolupar.*
- 7- Coneix la identitat de l'acció voluntària i no contribueix a la inhibició i a la manca de responsabilitat d'altres agents socials.*
- 8- La seva acció és educativa i promotora de canvi social descobrint, fent front i*

*denunciant disfuncions socials.*²⁵

La carta esmentada recull la relació entre Càritas i el voluntari, i deixa ben palès que hi té accés tot tipus de persones sense cap discriminació per la seva condició social, de raça, cultura... Estableix, també, quins són els drets i deures del voluntari i remarca, com un dels drets, *ser format adequadament per a les tasques que ha de realitzar i per a un millor creixement personal i social i, com un dels deures, preparar-se per a l'acció, avaluar-la i reorientar-la si cal.*

La carta es complementa amb un article titulat *Qui forma el voluntariat de Càritas?*, en què la institució explicita, tal i com queda transcrit, quins han de ser els valors fonamentals del voluntari de Càritas:

- *L'humanisme i la solidaritat, com a expressió de la sensibilitat humana que actua en resposta a les necessitats dels altres.*
- *La receptivitat i l'atenció a la realitat, que significa adequar els serveis a les necessitats de les persones.*
- *La col·laboració i la participació d'altres persones a l'hora de prendre decisions, a fi que les activitats que s'hagin de dur a terme siguin tan adequades com sigui possible.*

En el mateix article abans esmentat, *Qui forma el voluntariat de Càritas?*, s'estableixen els criteris que han de guiar l'acció dels seus voluntaris i hi destaca:

- *Acció educadora de les persones: s'ha d'ajudar les persones amb les quals es treballa a prendre decisions i compromisos. Cal ser crític amb la realitat que ens envolta a fi d'ajudar les persones a ser conscients dels drets i deures que tenen en la societat.*
- *Desenvolupament de la comunitat: cal promoure una sensibilització per les situacions d'injustícia i de marginació que pateixen persones i grups. El voluntari ha de tenir la preocupació de crear i escampar una consciència de solidaritat amb els més pobres.*
- *Acció promotora de canvi social: el treball del voluntari no es limita a resoldre problemes puntuals. La seva acció ha de tenir en compte una visió global de la societat i, per això, l'orientarà de cara a una transformació d'aquesta societat. Cal fer prevenció, és a dir, actuar abans que apareguin els problemes.*
- *Enfrontament amb les causes de la pobresa: la pobresa és la realitat més immediata que aborda l'acció social de Càritas. L'acció, per ser realment eficaç, ha de tenir un doble vessant: les causes del mateix individu (apatia, malaltia...) i les causes estructurals (atur...).*
- *Denúncia de les injustícies: el treball voluntari ha de contribuir a defensar els drets de les persones, sobretot de les més pobres. Ha d'ajudar la comunitat a formar-se en una*

²⁵ Sobta el fet que aquella definició de les característiques del voluntari social redactada l'any 1988 ja inclogui aspectes moderns com ara la formació, l'acció educativa, la llibertat, etc.

consciència crítica de l'entorn i saber recórrer als col·lectius que puguin denunciar realitats injustes.

Si s'estudien conjuntament les aportacions que fan els dos documents esmentats sobre els valors fonamentals del voluntari, les característiques que el defineixen i els criteris que han de guiar la seva acció, s'observa que es complementen i que són una pauta fonamental per a tota persona que vulgui formar part de Càritas. La definició rigorosa i clara dels criteris no dóna lloc a dubtes sobre la seva filosofia i el seu pla d'acció. Valorem molt positivament que els criteris i els principis es fonamentin tant en la persona del voluntari com en la de qui és atès per aquest voluntari. No trobem a faltar cap dels valors que constitueixen, per nosaltres, la base de l'acció voluntària i que hem defensat en l'aproximació conceptual (apartat 2).

Paper de Càritas en el desenvolupament del voluntariat social

Com ja ha quedat reflectit, Càritas treballa per millorar la qualitat de vida dels pobres, per ajudar-los a sortir de la pobresa. La tasca que realitza té, per tant, una dimensió pedagògica, d'acompanyament i d'estudi de les causes de la pobresa. Ara bé, juntament amb aquest suport individual a la persona socialment exclosa, Càritas denuncia la situació de pobresa en què es troba una part de la població i tracta de sensibilitzar la societat perquè conegui aquesta realitat propera i perquè col·labori a la seva eradicació.

L'acció social de Càritas es pot estructurar en tres vessants:

- **Assistencial:** davant les necessitats que no admeten ajornament.
- **De promoció:** o capacitació de les persones marginades perquè puguin sortir de la seva situació.
- **Preventiva**²⁶.

Actualment Càritas ha posat en marxa programes socials relacionats amb la vellesa, l'atur, la infància i les famílies, la migració i les drogodependències, que requereixen la participació, solidària, lliure i gratuïta de persones compromeses i disposades a posar temps i coneixements al servei de l'acció social. Càritas i voluntariat social són, doncs, dues idees estretament vinculades des dels orígens de l'entitat, tot i que no ho hagi estat de manera estructurada i reglamentada.

L'increment de persones voluntàries, a finals de la dècada dels 70 i inicis dels 80, ha requerit una reflexió sobre el paper dels voluntaris dins de la institució, com també la redacció d'uns criteris o bases que Càritas publica, l'any 1981, amb tres finalitats:

- **Garantir l'organització del treball dels voluntaris:** remarquen la necessitat de

²⁶ Pensem que aquest vessant hauria de ser present en tots els plans d'actuació de les associacions de voluntariat.

treballar en equip i la relació entre voluntari i associació. Càritas sempre ha vetllat perquè els seus voluntaris siguin realment membres actius de l'entitat i perquè realitzin la seva acció voluntària dintre del marc d'un projecte associatiu dut a terme en equip i participant en l'avaluació del seu desenvolupament.

- **Definir el terme:** Càritas té ben establerts els criteris i els valors en què es fonamenta el seu voluntariat. Els dóna a conèixer freqüentment en els seus documents i, en aquesta publicació, indica criteris per diferenciar, i a la vegada relacionar, el voluntari amb el professional.

- **Difondre els projectes:** ofereixen una llista d'activitats que requereixen l'actuació de voluntaris.

És sobrer tota justificació del paper fonamental que ha tingut, i que té, Càritas en el desenvolupament del voluntariat social a Catalunya. Tot i que no és una entitat que tingui gaire publicacions sobre la seva història o els seus objectius, sí que tenen cura de difondre sovint, mitjançant senzills mecanismes com poden ser els *Fulls Dominicals*, fullets d'informació, etc., qui són, què fan i per fer una crida a la població perquè col·labori en els seus programes.

Podem dir que, per recollir informació sobre Càritas, la font més enriquidora no són les publicacions, sinó les persones que dirigeixen l'entitat. Així, doncs, mitjançant les entrevistes a dirigents i professorat de l'escola de formació es copsa la dedicació que l'entitat presta al voluntariat i com valora la seva tasca tant pel que fa al benefici que aporta a les persones ateses com pel que fa a l'enriquiment que suposa per a la persona del voluntari.

Si hem d'escollir un dels trets diferenciadors de Càritas respecte a les altres associacions que presentem, i que pensem que li dóna una peculiaritat molt positiva pel voluntariat i per les persones ateses, és la vinculació de les Càritas parroquials amb el barri, és a dir, la proximitat entre la necessitat i l'actuació

3.2.2.2. Creu Roja

Orígens i objectius

En el llibre de J. C. Clemente (1997, 24), s'especifica que *la Creu Roja va néixer en un acte de guerra i sofriment, però des de la pau i amb la intenció d'ajudar el proïsme*. La fundació de la Creu Roja és deguda a Henry Dunant, qui, el 1859, ajudat per dones voluntàries, auxilia els ferits a la batalla de Solferino sense fer distinció d'uniforme o de nacionalitat, sinó senzillament perquè ningú no els atenia.

Henry Dunant, en el llibre *Recuerdo de Solferino* (escrit l'any 1965), es pregunta: *No seria*

possible crear Societats de Socors que treballin en temps de pau, la finalitat de les quals sigui tenir cura dels ferits en temps de guerra, mitjançant voluntaris entusiastes i dedicats, perfectament qualificats per al treball?... Aquesta idea, clau per a la fundació de la Creu Roja, s'amplia considerablement amb el pas dels anys. Actualment, tot i que l'entitat continua oferint suport en situacions de catàstrofes, els objectius de la Creu Roja s'han orientat, també, vers actuacions vinculades al suport a col·lectius exclosos i a situacions de risc: ajuda en carretera, socorrisme, teleassistència, etc.

Pel que fa als objectius de la Creu Roja, la finalitat bàsica i general, enunciada als seus inicis, era la d'assistir els ferits de guerra, fossin del bàndol que fossin. Posteriorment, es van ampliar els objectius per donar resposta a necessitats socials, és a dir, no només es tractava d'intervenir en situacions de guerra o de desastre natural, sinó també en la prevenció i el socor i en altres àmbits.

A la XXI Conferència Internacional de la Creu Roja (Istanbul, 1969), s'expressa la preocupació per protegir els drets de la persona en temps de pau i, d'aleshores ençà, es continua treballant en aquest àmbit.

Història de la Creu Roja²⁷

El 1863, quatre ciutadans suïssos van adoptar la idea de Dunant i van crear el Comitè Internacional de Socors als militars ferits. Espanya va participar en la I Conferència Internacional del Moviment. Posteriorment, el 1864, amb el suport del Govern de Suïssa, el Comitè organitzà la I Conferència Diplomàtica a Ginebra, a la qual assistiren setze països europeus i on es van prendre dos acords importants:

- a)- Promoure les Societats de Socors
- b)- Establir un comitè permanent: Comitè Internacional de la Creu Roja (CICR) per desenvolupar les accions següents:
 - Dret Internacional Humanitari
 - Ajuda a presoners i a refugiats
 - Mediació

Durant aquest mateix any, dotze estats van signar el I Conveni de Ginebra amb la finalitat de:

- Protegir els militars ferits en campanya.
- Neutralitzar i protegir el personal sanitari, com també els hospitals militars
- Adoptar el símbol de la Creu Roja sobre fons blanc com a signe protector.

El 6 de juliol de 1864 va néixer la Creu Roja Espanyola. En aquesta mateixa data fou publicada una

²⁷ Fem un breu recorregut històric –de cap manera exhaustiu– per situar la Creu Roja dintre de l'àmbit del voluntariat.

reial ordre, segons la qual se la reconeixia com a societat d'utilitat pública, i, el 3 de juliol de 1872, es creà la Creu Roja a Catalunya amb delegació a Barcelona, Lleida i Mataró. Fou en el 1893 quan s'instal·là a Tarragona i en el 1899 a Girona.

L'any 1919, es fundà la Lliga (actualment Federació) de Societats Nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja per tal de desenvolupar les accions següents:

- Prevenir i alleujar
- Protecció de la salut
- Acció en desastres
- Socorrisme (ajuda en carretera).

En el 1983, el Comitè Internacional, en col·laboració amb la Secretaria de la Lliga, elaborà l'informe *La Creu Roja i els Drets Humans*, que revisa la contribució de Creu Roja als Drets Humans. L'any 1987, es va constituir el Grup d'experts sobre els Drets Humans i, el 1990, es redactà el pla estratègic de Treball de la Federació Internacional.

Les primeres accions de la Creu Roja a Espanya: la Creu Roja es va organitzar a Espanya sota els auspicis de l'Orde Hospitalari de Sant Joan de Jerusalem, perquè representants d'aquesta institució havien assistit a la reunió de Ginebra.

Com a primeres accions remarcables de la Creu Roja, cal assenyalar la seva participació en la resolució de les catàstrofes de Múrcia de 1901, 1906 i 1910, en la Setmana Tràgica de Barcelona, en les inundacions de Catalunya al 1917 i 1919, en la repatriació de les tropes procedents d'Àfrica del 1901 al 1921, en la Guerra Civil espanyola de 1936 a 1939, etc.

La Creu Roja a Catalunya: els orígens de la Creu Roja a Catalunya es poden trobar, l'abril del 1870, en l'ajuda prestada per uns voluntaris als ferits en un acte d'insurrecció que va esclatar a l'actual barri de Gràcia de Barcelona. Com a conseqüència d'aquesta aportació benèfica, i entenent la necessitat de continuar-la, el 3 de juliol de 1872 se celebrà la reunió fundacional de l'Assemblea per constituir la Creu Roja de Barcelona.

La guerra carlina i els conflictes socials que van tenir lloc a Catalunya durant els anys 1872, 1873 i 1874, van afavorir l'aparició de noves assemblees en altres poblacions catalanes (Mataró, Lleida, Vilanova i la Geltrú, etc.).

Se cita, en l'esmentat llibre de J. C. Clemente (1997, 94), un aspecte que configurà la Creu Roja des de la postguerra fins ben entrada la dècada dels 80: *Són anys en què la Institució navega amb*

dificultat el seu camí de la independència. Per un cantó, per la configuració mateixa que li donen els Estatuts de 1936; i per l'altre, perquè es converteix en auxiliar sanitària de l'Estat a tots els efectes, gestionant una quarantena d'hospitals de tot el país, l'extracció de sang, escoles d'infermeria i de socorrisme i gairebé monopolitzant l'auxili a les carreteres i les platges (...).

La Creu Roja de la Joventut (a Barcelona): pel que fa a la creació de Creu Roja de la Joventut, el primer antecedent es remunta al 1922, moment que la Lliga de Societats recomana la creació de seccions de la joventut, tot i que Espanya no va acceptar aquesta recomanació fins el 1925. Però no fou fins l'any 1970 que aquesta secció juvenil adquirí, en el nostre país, una entitat pròpia amb la finalitat de crear espais educatius i formatius per a nens i joves.

És la secció juvenil de la Creu Roja Espanyola, integrada per nens i joves des de 8 a 30 anys. Fins al 16 anys són els destinataris de l'acció de Creu Roja. A partir d'aquesta edat, poden esdevenir-ne voluntaris.

Quan el 1988, es crea, dins de la Creu Roja a Barcelona, l'Àrea de Benestar Social, la Creu Roja de la Joventut s'integra plenament en els seus projectes (colònies d'integració, etc.). Les finalitats d'aquesta secció són:

- Educar en la prevenció de la salut i en la protecció de la vida.
- Fomentar la pau entre els pobles del món.
- Defensar i protegir el medi ambient.

Tenint en compte que un important percentatge de voluntaris són joves, ens ha semblat important esmentar aquesta branca de la Creu Roja dedicada a aquest sector de la població i que suposa una invitació a participar en l'acció voluntària feta a una franja d'edat que pot trobar dificultats a introduir-se en algunes associacions, ja sigui per l'horari de col·laboració o pel tipus de marginació que atenen.

Una entitat com la Creu Roja Joventut, dedicada exclusivament a nens i joves, ha de preveure (i ho fa) entre els seus objectius prioritaris la formació i sensibilització dels seus membres. Més que solucionar problemes o detectar-ne de nous, aquest tipus d'associacions s'ha de proposar fomentar actituds i desenvolupar comportaments.

Organització

El Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja està format per tres components, amb personalitat jurídica pròpia i funcions diferents, però complementàries.

Aquests tres components són:

1. Comitè Internacional de la Creu Roja: és l'òrgan fundador de la Creu Roja i està integrat per 25 membres, tots suïssos. Actua a tot el món per protegir i socórrer les víctimes de conflictes armats.

2. Federació Internacional de Societats de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja: neix com a conseqüència de la I Guerra Mundial. Va ser fundada l'any 1919 i té seu a Ginebra. Coordina totes les accions internacionals de socors. Presta assistència a les societats nacionals per al desenvolupament de la seva organització.

3. Societats Nacionals: existeixen actualment 169 Societats Nacionals de la Creu Roja en tot el món. Estan organitzades per estats i poden incloure subdivisions de caràcter regional o autonòmic (per exemple, la Cruz Roja Española i la Creu Roja a Catalunya).

La Federació Internacional, conscient que cal motivar els joves voluntaris, aprova una resolució segons la qual *cada societat nacional haurà de declarar, com a objectiu de la seva Secció de la Joventut, inculcar als nens l'ideal de la pau, cuidar la seva salut, ensenyar-los a comprendre els deures de la solidaritat humana i cívica.* (segons Clemente, 1997, 41).

Aquests tres components (el Comitè, la Federació i les Societats) es coordinen a través de tres òrgans: la Conferència Internacional, la Comissió Permanent i el Consell de Delegats.

L'organització de Creu Roja Espanyola consta dels òrgans de govern següents:

- Assemblea general
- Comitè nacional
- Comitès autonòmics
- Comitè provincial
- Comitès locals, comarcals i insulars

Principis i criteris

Els principis fonamentals del moviment internacional de Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja van ser proclamats per la XX Conferència Internacional de la Creu Roja el 1965. Des d'aleshores, han estat actualitzats i aprovats novament per la XXV Conferència Internacional.

A la Conferència del 1965, es van adoptar els set principis actuals del moviment que constitueixen el Codi de Conducta o l'Ideari del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.

Reproduïm, a continuació, un resum d'aquests set principis extractat del llibre de Clemente (1997, 127):

- *HUMANITAT. La Creu Roja s'esforça, sota el seu aspecte internacional i nacional, a prevenir i alleujar el patiment dels homes i les dones en totes les circumstàncies, tendeix a protegir la vida i la salut, així com a fer respectar la persona humana, afavoreix la comprensió mútua, l'amistat, la cooperació i una pau duradora entre tots els pobles.*
- *IMPARCIALITAT. La Creu Roja no fa cap mena de distinció de nacionalitat, raça, religió, condició social ni credo polític; es dedica únicament a socórrer els individus en proporció amb els sofriments i posa remei a les seves necessitats prioritzant les més urgents.*
- *NEUTRALITAT. A fi de conservar la confiança de tots, s'absté de prendre part en les hostilitats i, en tot moment, en les controvèrsies d'ordre polític, racial, religiós i filosòfic.*
- *INDEPENDÈNCIA. La Creu Roja és independent. Per bé que són auxiliars dels poders públics²⁸ en les seves activitats humanitàries i estan sotmeses a les lleis que regeixen els països respectius, les Societats Nacionals han de conservar una autonomia que els permeti actuar sempre d'acord amb els principis de la Creu Roja.*
- *CARÀCTER VOLUNTARI. La Creu Roja és una institució de socors voluntària i desinteressada.*
- *UNITAT. En cada estat només pot existir una sola Societat de la Creu Roja. Ha de ser accessible a tothom i estendre la seva acció humanitària a la totalitat del territori.*
- *UNIVERSALITAT. La Creu Roja és una institució universal, al si de la qual totes les Societats tenen els mateixos drets i el deure d'ajudar-se mútuament.*

Paper de la Creu Roja en el desenvolupament del voluntariat social

En el *Manual del Voluntariat* que la Creu Roja lliura als qui participen en el Curs de Formació Institucional, la mateixa entitat dóna aquesta definició de voluntari: *Voluntari/ària de la Creu Roja Espanyola és tota aquella persona que d'una manera reflexiva, solidària i desinteressada desenvolupa una activitat en benefici de la comunitat dins del marc i les finalitats de la Creu Roja Espanyola.*

En el mateix document, s'afegeix que les característiques del comportament i de les accions que desenvolupa el voluntariat de la Creu Roja són:

- Actua d'acord amb els principis fonamentals de la Creu Roja
- Realitza una acció en benefici de la comunitat
- La seva activitat obeeix a un programa d'acció
- Suposa una decisió reflexiva i responsable de l'individu, escollida lliurement

²⁸ Es remarca la relació entre la Creu Roja i el govern.

- Treballa generalment en grup i de manera organitzada
- Ha d'adquirir la formació necessària per al desenvolupament de la seva activitat

I defineix els trets que configuren el perfil dels seus voluntaris:

- Tolerància i adaptació
- Transigència
- Autoestima
- Capacitat solidària i de participació
- Pèrdua de l'esperit competitiu
- Capacitat de controlar l'angoixa
- Formació permanent

Pel que fa al compromís de dedicació estableix que una persona s'hi pot incorporar a partir dels 16 anys i que el compromís és lliure, però responsable. Aquest procés d'incorporació consta de les etapes següents:

- Primer, el Servei de Captació lliura un fulletó titulat *Sabia que...* al possible futur voluntari.
- Un cop llegit i si l'aspirant està d'acord amb el contingut a través del qual es presenta breument l'entitat, se'l convoca a una entrevista, durant la qual se li resolen els dubtes, es coneixen les seves preferències pel que fa a àmbit d'actuació, etc.
- Si continua volent ser voluntari de la Creu Roja, ha de fer el Cours de formació bàsica institucional, de 8 hores de durada i rep, com a documentació complementària, el *Manual del voluntariat*.
- Seguidament se li assigna un àmbit d'actuació i se li ofereix un curs especialitzat de 40 hores segons la tasca escollida.

La Creu Roja té un paper important en el desenvolupament actual del voluntariat quan recull en els seus documents els trets que caracteritzen el pas del voluntariat tradicional al voluntariat modern i enuncia les funcions bàsiques de l'acció duta a terme pels seus voluntaris:

- **Detecció de necessitats:** poden accedir a grups o a entorns als quals difícilment poden arribar les administracions. Aquesta funció és considerada com un avantatge de l'acció dels voluntaris, que, sense ser titllats d'intrusisme, troben més portes obertes que les administracions i segurament que certs professionals.
- **Intervenció:** fins que la necessitat és coberta per l'Administració o atesa pels interessats mitjançant l'autoajuda. En aquesta funció, la Creu Roja recorda la provisionalitat de l'acció voluntària i la necessitat de complementar-la amb l'exigència als organismes responsables de pal·liar-la.

- **Transmissió de valors:** solidaritat, participació, pluralisme, associacionisme, respecte a les minories, compromís social, diàleg, etc.
- **Denúncia o sensibilització social:** per participar en la construcció i en el desenvolupament de les polítiques i del canvi social, col·laborant amb la resta d'agents. Aquesta funció és paral·lela a la de la intervenció.

Valorem positivament aquesta declaració de la Creu Roja tot i que hi trobem a faltar una definició clara pel que fa al vessant educatiu, és a dir, de transformació social. Igualment, ens sembla insuficient la funció dedicada a la transmissió de valors, que ha de considerar molts d'altres inherents a la persona del voluntari i que són transmesos mitjançant la seva acció.

Al Full Informatiu de la Creu Roja, editat el 27 d'agost de 1987, s'indica:

A la XXV Conferència Internacional de la Creu Roja, celebrada entre el 23 i el 31 d'octubre de 1986, s'aprovà una resolució sobre el voluntariat (Resolució XXIII Servei voluntari de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja en el món contemporani):

La XXV Conferència Internacional de la Creu Roja... (...)

5.- Convida els membres del Moviment Internacional de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja que continuïn prestant especial atenció a la condició, als drets i deures dels voluntaris, a la seva motivació, formació, captació i participació dels voluntaris en totes les etapes de la planificació, la posada en marxa de les activitats, a les relacions entre els voluntaris i professionals remunerats i, per últim, a les relacions entre els voluntaris i els altres organismes voluntaris.

6.- Recomana a les Societats Nacionals... (...)

e)- Que promulguin, si no en tenen encara, una carta nacional dels voluntaris on es facin constar els seus drets i deures.

f)- Que prenguin les mesures necessàries a fi de garantir la protecció dels voluntaris i de les persones a les quals presten assistència.

g)- Que estableixin pautes pràctiques per a la captació de voluntaris.

h)- Que garantitzin una formació bàsica dels voluntaris pel que fa als Principis Fonamentals del Moviment i una formació específica adaptada a les diverses tasques que se li puguin encomanar.

i)- Que encoratgin la participació dels voluntaris en la planificació dels programes d'activitats, així com en la seva avaluació.

j)- Que prevegin un pla de desenvolupament individualitzat dels voluntaris que els permeti perfeccionar-se i accedir a llocs de més responsabilitat.

Com a tret positiu i peculiar de la Creu Roja en el desenvolupament del voluntariat social a Catalunya, remarcuem que té molt ben definida la transmissió del sentit d'associació entre els seus membres. Utilitza metodologies formatives que són innovadores (el tutelatge) i que complementen els cursos tradicionals. Pel que fa als programes que desenvolupa, ens qüestionem si persones voluntàries, tot i que hagin rebut formació, han de participar en accions com les de socorrisme, en què la vida de les persones depèn d'una actuació ràpida i professional.

3.2.2.3. Federació Catalana de Voluntariat Social

La Federació Catalana de Voluntariat Social és una entitat privada, apolítica i aconfessional que agrupa i dóna suport a les associacions i els grups de voluntariat social de Catalunya. És gestionada i dirigida per voluntaris que ho són de les associacions membres, la qual cosa li dóna sentit i la vincula a la realitat diària de l'acció social.

Orígens i objectius

La Federació fou creada el 18 de novembre de 1989, després d'uns anys de preparació en què els dirigents d'associacions de voluntariat social es van proposar caminar vers la constitució d'aquest ens que els permetria intercanviar experiències. La Federació Catalana de Voluntariat Social és, per tant, fruit de l'acord de diferents associacions privades i es constitueix després d'uns dos anys de consulta de l'entitat precursora (el Secretariat Català Pel Voluntariat Social) que va merèixer el suport i l'aprovació de més de les 300 entitats voluntàries censades en aquells moments.

Els estatuts de la Federació marquen els dos objectius que orienten i defineixen la seva actuació:

- *Ajudar totes les entitats i grups de voluntariat social que tinguin els voluntaris necessaris en les millors condicions (preparació, mitjans...) per realitzar el seu treball amb eficàcia.*
- *Animar la població a fer-se voluntària social participant en l'acció social organitzada.*

En el mateix document es remarquen, també, que les dues característiques fonamentals de la seva actuació són:

- *La Federació respectarà plenament la sobirania de cada entitat federada.*
- *El seu caràcter absolutament descentralitzador tendirà a aconseguir que cadascuna de les entitats federades senti la Federació com a cosa pròpia.*

Història de la Federació Catalana de Voluntariat Social²⁹

La Federació Catalana de Voluntariat Social va néixer com a resposta de les associacions de voluntariat social als fets polítics del 1985 (declaració de l'ONU, recomanació del Consell d'Europa i Llei de Serveis Socials).³⁰ Després d'aquests tres fets, la reacció dels responsables de les associacions no va trigar i, amb la finalitat d'aprofitar la situació política, per iniciativa de l'Escola de Treball Social de Barcelona i de la Direcció General de Serveis Socials de la Generalitat de Catalunya, es reuneixen, el maig del 86, a Monells³¹ (poblet del Baix Empordà), trenta representants d'associacions de voluntariat a fi de reflexionar sobre aquest tema i d'elaborar una sèrie de conclusions i de recomanacions que clarifiquin la situació del voluntariat social a Catalunya.

Resumim, a continuació, les conclusions i recomanacions sorgides de la reunió a Monells que figuren a l'acta corresponent:

MONELLS-1³²: Conclusions i recomanacions: es va acordar quins havien de ser els elements de definició del voluntariat social:

- *Es tracta d'una actuació voluntària, no obligada*
- *Té una forma de treball en benefici de la comunitat*
- *Té un caràcter altruista*
- *No ha d'implicar cap tipus de relació laboral; no ha de realitzar tasques professionalitzades*
- *És una prestació de caràcter gratuït*
- *S'ha de realitzar integrada en una organització de voluntaris*
- *No demana una formació acadèmica determinada³³*
- *Implica un compromís*

Estem parlant de 1986 i, en aquells moments, definir el concepte era un fonament imprescindible sobre el que anar construint l'estructura del voluntariat social.

Altres conclusions preses al llarg d'aquesta trobada, i que figuren en el document corresponent, fan referència a la diferenciació entre voluntari i altres figures properes com pot ser l'ajuda mútua o els objectors de consciència. També es va debatre sobre el paper de les Administracions en relació al voluntariat i es va arribar a la conclusió que, *en matèria de voluntariat, el paper de*

²⁹ Fem un breu recorregut històric –de cap manera exhaustiu- per situar la Federació dintre de l'àmbit del voluntariat.

³⁰ Vegeu l'apartat 3.2.1

³¹ Parlar de *Monells* significa fer esment de la trobada detonant per a l'estructuració del voluntariat a Catalunya.

³² Aquesta trobada va rebre el nom de Monells-1 perquè posteriorment hi va haver una nova trobada (Monells-2).

*l'Administració ha de ser subsidiari*³⁴ i, es va proposar els aspectes en què s'havia de centrar la seva actuació: creació d'un registre d'organitzacions voluntàries, potenciació d'ajuts econòmics, assessorament tècnic, etc. Els capdavanters del voluntariat consideraven prioritària la difusió i la invitació a la població a participar-hi i, per això, es va decidir crear punts informatius i elaborar un cens d'entitats.

Per dur a terme els acords presos es va proposar la creació d'una Comissió o Consell Assessor que continués treballant els temes tractats en aquestes jornades i que estudiés la possibilitat de crear una federació d'organitzacions voluntàries.

Pensem que les conclusions i recomanacions de Monells tenen un paper fonamental en la història del voluntariat social a Catalunya. La seva aportació (estudiada amb 15 anys de perspectiva) estableix diferenciacions clares sobre temes que encara són discutits avui dia. La definició dels trets que caracteritzen el voluntariat, que delimiten la seva essència i la distingeixen de la de figures properes s'hauria d'haver tingut en compte a l'hora de redactar documents legals com ara la Ley de Voluntariado, per tal d'evitar la contaminació de conceptes i els malentesos.

Del Secretariat Català Pel Voluntariat Social a la Federació Catalana de Voluntariat Social: considerem aquesta transició com un segon pas que cal tenir en compte en la història de la Federació per raó del seu caràcter provisional, però constitutiu a la vegada. El 13 de març del 1987, nou persones a títol personal i com a gestió necessària per poder fer-se càrrec d'un local que cedia, a Barcelona, la Generalitat de Catalunya, van constituir el Secretariat Català Pel Voluntariat Social, una societat privada particular amb personalitat jurídica pròpia.

Quan començà a funcionar el Secretariat Català Pel Voluntariat Social, a mitjan el 1987, hi havia dos criteris diferents sobre la manera com preparar la creació de la Federació: o bé constituint-la entre les entitats que ja patrocinaven la idea i després convidar-hi la resta d'associacions; o bé exposar el projecte a tothom que hi pogués estar implicat i fundar la Federació només si un bon nombre d'entitats hi estava d'acord. Un cop donat a conèixer el projecte a tot Catalunya, amb l'esperança i la il·lusió de no excloure-hi ningú, es comprovà que més de seixanta entitats estaven decidides a crear un ens supraassociatiu que possibilités millorar la tasca que feia el voluntariat social i augmentar el suport que mereixia dels estaments públics i privats. Així doncs, el Secretariat Català pel Voluntariat Social va ser, a partir de 1987, una entitat que es va moure principalment en dues direccions: a) ajudar les entitats de serveis socials a mantenir o a tenir el seu voluntariat; b) animar i orientar les persones a fer-se voluntàries socials. I envers aquests dos objectius, que posteriorment esdevindrien els objectius de la Federació, el Secretariat va canalitzar tota la seva

³³ Obliden indicar que sí que precisa una formació sobre el tema del voluntariat i la tasca a fer.

actuació, que quedava reflectida en el pla d'actuació per al curs 87-88 en el qual es proposa, entre altres temes: a) publicar una guia del voluntariat social a Catalunya que ajudi les entitats a donar-se a conèixer i als presumptes voluntaris a escollir; b) establir una *secretaria de servei* a disposició tant dels possibles voluntaris com de les entitats amb voluntariat; c) organitzar un recull exhaustiu de documentació sobre voluntariat social, tant nacional com estrangera, per posar-la a disposició dels voluntaris i de les entitats; d) orientar i ajudar a voluntaris o aspirants a ser-ho, oferint conceptes clars, explicant drets i deures, informant sobre l'ampli ventall de possibilitats per actuar, fent de pont entre entitats i voluntaris, proporcionant formació, etc. ; i e) col·laborar amb els mitjans de comunicació per donar a conèixer millor la tasca que du a terme el voluntari.

Detectem l'interès dels dirigents del Secretariat per conèixer la situació real del voluntariat com també el desig de servir els qui ja estaven organitzats, però no tenien encara prou entitat per desenvolupar-se convenientment. Podríem dir que el Secretariat oferia un servei d'aixopluc a l'hora que es proposava incrementar i estructurar el voluntariat per mitjà de la difusió de la seva tasca.

S'havia fet un pas important, previ a la constitució de l'ens formal (una federació), que feia possible començar a caminar fins a assolir tots els objectius proposats a Monells i els que s'anirien marcant més endavant.

El 1988, amb el Secretariat en marxa, es proposà una nova trobada a Monells (Monells-2) per decidir, finalment, la conveniència de crear una federació que coordinés el voluntariat existent i que sensibilitzés la població tot convidant-la a formar part d'aquest moviment de participació social. El document que s'elaborà a Monells-2 marca els passos que cal fer abans de la constitució de la federació i hi implica les entitats que s'havien mostrat favorables a aquesta creació.

MONELLS-2: Proposta de conclusions que cal que confirmin les respectives entitats: en aquesta segona trobada, es fa palesa la necessitat d'una coordinació entre totes les entitats de voluntariat social i s'acordà de constituir una federació per continuar les tasques començades pel Secretariat Català Pel Voluntariat Social. Per preparar la creació de l'esmentada federació es formà una comissió integrada per representants de vuit entitats que s'havia d'encarregar de: a) preparar un esborrany d'estatuts de la Federació; i b) aconseguir, abans del 30 de juny del 89, adhesions per signar l'acta fundacional.

³⁴ És un punt important que no queda reflectit en altres idearis.

Es va fer, en aquesta mateixa reunió, una proposta d'objectius de la Federació (coordinar, donar suport i representar les entitats amb voluntariat social, i motivar i sensibilitzar la societat sobre el voluntariat social), així com de funcions (dedicar una atenció especial a les entitats més petites amb voluntariat social, ser interlocutor de les entitats federades, descobrir les mancances de serveis i fomentar la creació d'associacions en aquell àmbit, realitzar estudis sobre voluntariat i informar dels resultats, etc.).

Comprovem, en llegir el text íntegre del document, com la proposta de Monells-2 es preocupa tant d'aspectes organitzatius com de contingut. Pel que fa als primers, deixa ben clar quines entitats formaran part de la comissió, quines són les seves funcions, quin tipus de relació es preveu amb les administracions, etc. Valorem positivament que les entitats capdavanteres del voluntariat social a Catalunya formessin part d'aquesta comissió i que la selecció d'associacions fos plural. Pel que fa al segon àmbit (el contingut) el document recull clarament el seu interès per l'estudi, la formació i la unificació de conceptes, ja que, en aquells moments, no hi havia gaire reflexió escrita, ni dades quantificades, ni clarificació de termes.

Organització

Els òrgans de govern de la Federació són el Consell Directiu, la Junta Executiva i les Comissions o Secretaries (formació, informació, mitjans de comunicació, programes, tresoreria, unitats territorials, relacions, sectorial i serveis).³⁵

La Federació està dirigida per voluntaris que ho són, a la vegada, de les associacions membres. Tots els òrgans de govern estan formats íntegrament per voluntaris, que d'una manera o altra, participen en el voluntariat que es podria anomenar *de base* per tal de garantir que la teoria, la reflexió i la planificació no queden allunyades ni desvinculades de la realitat quotidiana.

Principis i criteris

Al llarg del caminar de la Federació, es va creure convenient de formular uns criteris i uns principis, que tot i que eren implícits, no figuraven en cap document. Aquests fonaments, que recollim a continuació, van ser presentats i aprovats a l'assemblea del 15 de març de 1997:

La Federació Catalana de Voluntariat Social i, per tant, els membres que en formen part, creiem:

- *En una societat justa.*
- *En un voluntariat responsable, amb esperit de servei i compromès.*
- *En unes associacions nascudes per intentar pal·liar unes necessitats i per denunciar*

³⁵ El nombre i l'objectiu de les comissions han anat variant segons les necessitats.

unes injustícies.

- En una Federació de voluntariat, amb voluntariat i per al voluntariat.

Aquesta declaració no feia més que recordar trets que ja s'havien anat difonent en conferències, xerrades i documents interns. El primer i el tercer punts fan referència a la finalitat de les associacions de voluntariat social en un moment en què en neixen moltes, algunes de les quals no tenen uns objectius massa definits. Es reafirma el convenciment que l'acció social voluntària ha de tenir una finalitat única: treballar per eradicar la injustícia social i fer-ho amb atenció i reivindicació alhora. El segon punt va adreçat a recordar els valors que són el fonament del voluntari i l'actitud que ha de tenir per pertànyer a aquest moviment, mentre que el darrer tret confirma el convenciment que per al voluntariat s'ha de treballar des del voluntariat i amb voluntariat (és un *no* a les mal anomenades associacions de voluntariat on el voluntari només fa tasques de reraguàrdia, i que són, en realitat, entitats de servei sense afany de lucre).

Per això, el nostre fer de cada dia es basa en quatre principis:

- L'esperit voluntari: duem a terme la nostra acció social amb voluntat de servei, disponibilitat i responsabilitat.*
- Viure els valors: els tenim presents en totes les nostres accions.*
- Les associacions, única raó de ser de la Federació: som conscients que, cada pas que donem, ens acostava a una realitat associativa més forta, rica i plural i, per tant, tot el que fem ha de ser d'utilitat per a les associacions.*
- La comunicació, eina bàsica per a la Federació: sabem que la comunicació ha de ser una eina eficaç que promogui l'esperit voluntari i que sensibilitzi la població.*

Aquests principis no han sofert modificacions atès que són prou amplis per aixoplugar noves tendències, però també són prou clars per evitar confusions.

Paper de la Federació en el desenvolupament del voluntariat social

La Federació ha treballat, des de la seva creació, per ser:

- **Un espai de trobada:** on associacions de voluntaris que treballen en un mateix sector puguin intercanviar experiències.
- **Un espai de formació:** amb l'oferiment de cursos, fonamentalment específics, que facilitin, també, l'intercanvi entre voluntaris de diferents associacions.
- **Un espai de sensibilització:** per fomentar l'educació en els valors i difondre el missatge del voluntariat a la població.
- **Un espai de representació:** davant les administracions i en grups de treball.
- **Un espai de reivindicació:** per fer arribar, allà on calgui, la veu dels que no tenen veu.

Amb vista al segle XXI, el voluntariat ha entès que ha d'organitzar-se en estructures cada vegada més àmplies a fi d'abastar més pel que fa a informació i experiències, de coneixements, per comptar amb més suport, per poder dialogar amb més àmbits i per salvaguardar la seva essència i el seu esperit. En aquest sentit, la Federació ha fet, i continua fent, un paper important, atès que ofereix al voluntariat i a les associacions l'espai adequat per enriquir-se i els punts de referència que l'ajudin a consolidar el que està fent i l'esperonin a continuar la seva tasca.

Coneixem personalment la Federació més que les altres entitats esmentades en aquest apartat. Això ens permet opinar i valorar des d'una òptica més propera, però potser també més crítica.

A més de ser un espai on el voluntariat pugui desenvolupar-se, intercanviar i créixer personalment i a nivell associatiu, la Federació representa les associacions membres en diferents comissions i grups de treball, sovint vinculats amb les administracions. Ens sembla imprescindible que aquesta representativitat l'ha converteixi en la plataforma ideal per reivindicar, sempre que calgui i davant de qui sigui, que tots (societat civil, govern...) tenim part de responsabilitat en aconseguir que la nostra societat sigui més justa i solidària, i per defensar i conservar l'esperit del voluntariat, denunciant qualsevol tipus d'intrusisme o de contaminació.

3.2.2.4. Institut Català del Voluntariat

L'Institut Català del Voluntariat és un organisme autònom del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya.

Orígens i objectius

L'any 1991, la Generalitat de Catalunya creà l'Institut Català del Voluntariat amb la intenció de dotar el moviment associatiu i de voluntariat d'un suport més gran i més específic.

Tal com es formulen a la llei de creació de l'Incavol (article 4), els objectius són:

- *La promoció del voluntariat en tots els seus àmbits i vessants, a tots els nivells i per tots els mitjans possibles, com poden ésser la informació, la documentació, la docència, la investigació, les publicacions i qualsevol tipus de servei, en especial per mitjà de serveis de suport i assessorament.*
- *La planificació de l'acció voluntària. L'Incavol ha de dur a terme la planificació, el foment i la promoció del voluntariat respectant escrupolosament la voluntat i la independència de les organitzacions de voluntaris i dels mateixos voluntaris.*
- *Vetllar per la coordinació dels diversos programes que incideixen en l'acció voluntària dels diferents departaments de la Generalitat.*

- *L'establiment dels criteris de distribució dels recursos materials i dels diferents serveis que el govern destini a l'Incavol per a foment i promoció del voluntariat a Catalunya i també la seva gestió i administració.*

Història de l'Incavol³⁶

En el Preàmbul a la Llei 25/1991, de 13 de desembre, per la qual es crea l'Institut Català del Voluntariat (Incavol) es diu:

El Parlament de Catalunya, reconeixent la tasca social que ha portat i està portant a terme el voluntariat, i la dimensió comunitària que té, considerant el contingut de la Resolució de 16 de desembre de 1983 del Parlament Europeu, les recomanacions de 13 de juny de 1985 del Consell de les Comunitats Europees i de 21 de juny de 1985 del Consell d'Europa sobre el Voluntariat.

Resol

Proposar al Govern de la Generalitat i a les altres administracions públiques catalanes els principis següents, que constitueixen la Carta del Voluntariat de Catalunya i impulsar-ne el desplegament posterior.

- 1. Les administracions públiques de Catalunya fomentaran formes de solidaritat mitjançant la col·laboració amb les organitzacions de voluntariat,*
 - Promovent el desenvolupament del voluntariat en tots els seus aspectes, respectant sempre la seva independència i l'autonomia, i facilitant tots els recursos necessaris i la màxima utilització de les infraestructures públiques per tal de donar suport a un treball beneficiós per a la comunitat.*
 - Sensibilitzant la societat respecte dels problemes socials i de les solucions que poden afrontar les accions solidàries del voluntariat.*
 - Adoptant, des de les seves competències, les mesures fiscals favorables a les organitzacions de voluntariat sense ànim de lucre.*
- 2. S'entén com a voluntària, en el marc d'aquesta Carta, tota prestació voluntària i lliure de serveis cívics i socials, sense contraprestació econòmica, dins del context d'una organització estable i democràtica, que comporti un compromís d'actuació a favor del medi, la societat i/o la persona.*
- 3. El voluntari té dret a conèixer les finalitats, els estatuts i el funcionament de l'organització, prèviament al seu compromís, el qual haurà de ser respectat per l'entitat en els seus termes.*
- 4. Així mateix, té dret a deixar la seva acció directa en qualsevol moment, sempre que ho notifiqui amb un temps prudencial per a no perjudicar el servei que ha de realitzar.*
- 5. El voluntari té dret a estar acreditat per l'entitat davant de tercers, mitjançant document*

³⁶ Fem un breu recorregut històric –de cap manera exhaustiu– per situar l'Incavol dintre de l'àmbit del voluntariat

identificatiu, mentre duri la seva actuació, i a un reconeixement de la tasca realitzada.

6. El voluntari té dret a participar en el funcionament democràtic de l'entitat i, en tot cas, en la presa de decisions que l'afectin directament.

7. L'organització de voluntaris podrà excloure un individu per incompliment del compromís adquirit o d'acord amb el previst als seus estatuts. En qualsevol cas, l'afectat serà escoltat.

8. Per bé que per ser voluntari no cal formació acadèmica determinada, el voluntari té el dret i el deure de ser preparat i de rebre una formació adequada per a la tasca a realitzar.

9. El voluntari té dret que li respectin les seves creences i a la no interferència en les actuacions o en la seva vida privada, al marge de l'organització.

10. El voluntari no farà mai proselitisme polític o sectari en la seva actuació.

11. El voluntari té dret que la seva prestació no li comporti mai cap risc per a la seva vida o la seva salut, a la cobertura dels riscos que la seva actuació pugui suposar -a ell mateix o a tercers- i a recuperar les despeses que l'actuació voluntària comporti. Té el deure de refusar qualsevol tipus de contraprestació o donatiu.

12. El voluntari serà solidari amb la resta de voluntaris, no buscarà protagonisme personal, serà diligent en la seva actuació i en les instruccions que rebí.

13. El voluntari respectarà confidencialment les informacions recollides en el marc de la seva actuació.

Llei per la qual es crea l'Institut Català del Voluntariat

Aprovada pel Ple del Parlament el dia 27 de novembre de 1991.

Es basa en la Llei 26/1985 de Serveis Socials, de 27/12, que, en l'article 17, estableix la necessitat de fomentar des de les administracions públiques la solidaritat entre les persones i grups mitjançant la col·laboració del voluntariat en les actuacions socials.

Es considera necessària la creació d'un organisme executiu especialitzat que disposi d'una estructura administrativa àgil i eficaç, que sigui basada en un funcionament descentralitzat, que compti dins els seus òrgans de govern amb la participació directa del voluntariat i que efectuï una tasca de planificació, coordinació, gestió, explotació, creació, manteniment dels recursos, els equipaments i els serveis necessaris per al foment i el desenvolupament, en tots els seus aspectes, del voluntariat arreu de Catalunya.

El 1993, en l'acte de presentació de l'Incavol, el gerent de l'esmentat organisme, Sr. Josep Lluís Cleries, en la ponència que porta per títol *L'Institut Català del Voluntariat i el seu programa s'actuacions per a 1993*, va exposar:

La Llei 25/91 del Parlament de Catalunya va aprovar la creació de l'Incavol al qual es va encomanar promoure el voluntariat i planificar-ne el creixement. Ja anteriorment, la Llei catalana de Serveis Socials de l'any 1985 manifestava la necessitat de fomentar, des de les administracions públiques, la solidaritat entre les persones i els grups mitjançant la col·laboració del voluntariat en les actuacions socials (...).

Quan parlem de voluntariat ho fem sense ànim de ser restrictius. Malgrat que respongui a realitats molt diferents, creiem que tots recullen un denominador comú, d'acord amb la definició que la llei de l'Incavol fa dels voluntaris: és el conjunt de persones que efectuen una prestació voluntària i lliure de serveis cívis o socials, sense contraprestació econòmica, dins del marc d'una organització estable i democràtica que comporti un compromís d'actuació a favor de la societat i la persona.

L'octubre de 1995, l'Institut organitzà el I Congrés Català del Voluntariat *Mans a les Mans*, durant el qual es redacta la Carta del Voluntariat de Catalunya, que inclou els drets i deures del voluntari (en la mateixa línia que els inclosos en el preàmbul de la llei de creació) (veure ANNEX-5).

Organització

Segons s'explicita en l'article 6 de la Llei de creació de l'Incavol, els seus òrgans de govern són:

- Consell Rector: és l'òrgan superior de govern i de direcció. Està presidit pel conseller de Benestar Social i format per representants de sis departaments de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, representants de les dues organitzacions de municipis i cinc representants del món associatiu (Creu Roja, Càritas, Federació Catalana de Voluntariat Social, etc.).
- Consell Assessor: és l'òrgan d'assessorament, consulta i participació, on s'integren representants de la Generalitat, entitats i organitzacions representatives en el camp cívic i social i persones de prestigi reconegut en el camp del voluntariat.

Està previst que l'Incavol actuï en cinc àmbits:

- 1. Promoció del voluntariat:** per aconseguir-ho cal sensibilitzar la societat, fent-hi present els valors que comporta el voluntariat: solidaritat, servei, gratuïtat, etc.
- 2. Suport a les entitats de voluntariat:** el voluntariat no és un fenomen de reacció puntual davant d'unes mancances o necessitats, sinó que la seva existència es justifica pel valor que té en si mateix i, per tant, és de desitjable que la seva presència sigui cada vegada més estesa i organitzada, de manera que els voluntaris s'agrupin en organitzacions i en moviments que els permetin actuar més acuradament, amb més

formació i amb major capacitat de resposta.

3. Formació: es constata la gran evolució que el voluntariat ha experimentat en els darrers anys, pel que fa a una major qualitat i rigor en la feina. El voluntari, cada cop més, ha d'estar preparat per afrontar els canvis que tenen lloc en la societat i per treballar al costat dels professionals.

4. Informació: sense informació no hi pot haver sensibilització. Cal proporcionar informació en dos sentits: per atendre les persones interessades i per assessorar les entitats que treballen amb voluntaris.

5. Suport documental: l'Incavol editarà publicacions i material gràfic sobre voluntariat.

Com hem remarcat a l'apartat 3.2.2.3 (Monells-2), la idea de crear un organisme governamental que doni suport al voluntariat català sorgeix després de la posada en marxa d'una estructura que garanteixi el coneixement i la bona marxa de l'esmentat voluntariat. Per aquest motiu i per la connotació privada de l'associacionisme, pensem que s'ha d'anar molt en compte a l'hora de designar quines han de ser les funcions d'aquest organisme públic i quines vies ha de seguir per mantenir la relació amb el voluntariat.

Sense voler entrar en consideracions personals sobre aquest tema, pensem que la creació d'un departament del govern que tingui la finalitat de fomentar i desenvolupar el voluntariat pot arribar a suposar un perill per al mateix voluntariat si no queden ben delimitades les competències d'uns i altres, i si no existeix un respecte mutu i la sincera convicció que el moviment voluntari és una iniciativa social que parteix de la ciutadania i que és independent de qualsevol administració, tot i que en rebí subvencions.

3.2.3. Moment actual del voluntariat social a Catalunya

Com hem arribat a la situació actual del voluntariat a Catalunya? A l'hora de definir l'evolució històrica del voluntariat a Catalunya, cal distingir entre el que és la tradició d'associacionisme al nostre país i la tradició de voluntariat:

- **Tradició associativa de Catalunya:** la tendència a l'associacionisme s'ha manifestat, al llarg dels temps, de diferent manera, però gairebé sempre ha estat una peça clau de participació social.

- **Tradició de voluntariat a Catalunya:** aquesta tradició ha anat sempre vinculada als moviments associatius. Així doncs, el voluntariat havia funcionat anteriorment mitjançant organitzacions *paragovernamentals* (sindicats...), mentre que actualment ho fa bàsicament en organitzacions nogovernamentals.

Ambdues tradicions han anat progressant fins donar lloc al que podem anomenar el voluntariat modern.

3.2.3.1. El voluntariat social modern

El terme *modern* aplicat al voluntariat l'emprarem per diferenciar el voluntariat assistencial i paternalista, que hem anomenat *tradicional*, d'aquell que entèn la seva actuació com una manera d'ajudar a l'autointegració i que, entre altres característiques, és detector de noves mancances.

Sembla evident que l'evolució de les formes de voluntariat va lligada a l'evolució del concepte de pobresa o de marginació, des d'un primer sentit molt material, molt assistencial i vinculat a l'estricta supervivència, fins a una cooperació més integral presidida pel principi de dignitat humana. Ara bé, aquest voluntariat ha evolucionat també en formes i continguts. Com diuen F. Bernardo i J. Madrid (1988), des de finals del segle XIX fins ara, es poden diferenciar tres etapes:

1. El voluntariat social tradicional, entès com acció beneficoassistencial i individual.
2. El voluntariat social organitzat, que s'agrupa en associacions i caracteritzat per l'assistència com a servei continuat.
3. El voluntariat social modern, que treballa amb la persona atesa i no per a la persona atesa, que és un voluntariat format i detector de necessitats, l'objectiu del qual és ajudar a l'autointegració mitjançant la descoberta dels valors del beneficiari.

Luciano Tavazza esquematitza les principals diferències entre voluntari d'ahir (tradicional) i d'avui (modern) en un quadre reproduït en diferents documents (per exemple, el trobem recollit en un article titulat *Apuntes teóricos sobre el Voluntariado* de F. Aragonés, en un estudi de 1991 sobre els *Antecedents, evolució i actualitat del voluntariat*, etc.), però només tenim referència bibliogràfica de la seva publicació a la revista *Labor hospitalaria*, núm 198, p.210:

AHIR	AVUI
Una característica més del virtuós militant cristià.	Exigència d'autèntica justícia per a tothom
Una activitat d'exemplaritat, de suplència, a vegades en competència amb l'Estat.	Contribució a resoldre les causes, en col·laboració amb el sector públic, però conservant l'autonomia.
Una dimensió caritativa per al <i>pobre de pa</i> .	Una dimensió promocional per al pobre no integrat.
Una forma d'afrontar la patologia social sense un programa col·lectiu de canvi.	No afrontar un cas individual, sinó buscar una política adequada per a cada cas.

Notes sobre voluntariat

Generositat i testimoni sense contacte amb les forces socials existents.	Contribució a la lluita amb les forces socials en transformació.
--	--

AHIR	AVUI
Una forma d'estar disponibles amb raons del cor.	Una forma d'estar preparats per a un servei eficaç.
Acció orientada a restituir bens perduts.	Acció orientada especialment al camp preventiu.
Mobilització dels rics i dels bons.	Voluntarisme popular. Donar el temps lliure, que és la major riquesa.
El voluntariat com a acció del temps lliure.	L'esperit del voluntariat considerat com a ètica unitària de tot el dia.
On no arriba l'Estat, hi arriba el voluntari i ho fa millor.	On falta l'Estat és difícil arribar als marginats amb garanties serioses d'ajuda.

Potser la nota distintiva que identifica el voluntariat modern, segons M. Marchioni (1987, 82), és el seu desplaçament en l'interès per l'objectiu, la comunitat sobre la qual actua, més que sobre el que és subjectiu i les motivacions del voluntari. Així ho expressa aquest autor:

Només si darrere de cada intervenció voluntària hi ha un grup o hi haurà un grup; només si el voluntariat sap i assumeix que ell no és el protagonista, subjecte de la transformació, sinó que ho és, ha de ser-ho, la comunitat, només llavors la seva aportació serà enriquidora i constituirà una ajuda real permanent a la comunitat a la qual diu que vol ajudar. O l'acció social se sap integrar en aquesta comunitat o l'únic que podrà fer serà donar prestacions gratuïtes substitutives de les de l'Estat, però no podrà desenvolupar el seu paper o la seva contribució renovadora i transformadora. Per això, el voluntariat mai no podrà ser un recurs comunitari si no radica, si no es relaciona realment en i amb les comunitats en les quals, d'una o altra manera, intervindrà.

També Marchioni (1990) proposa com a característiques distintives del nou voluntariat:

- *No acceptar la situació existent i no considerar-la immodificable*
- *Voler participar en un canvi cap a la qualitat de vida*
- *Voler participar-hi promovent la participació dels altres i no la seva substitució*
- *Evitar qualsevol forma de paternalisme assistencialista o de substitució*
- *No limitar l'acció a les zones marginals: sortir dels guetos de marginació i intervenir en tots els ambients*
- *Fer de pont i de relació entre les diferents classes i situacions socials*
- *El voluntari no ha de fer res si la comunitat interessada no hi participa; tota intervenció substitutòria aprofundeix en el procés de no participació i enforteix els mecanismes de delegació a altres per part de la comunitat, i per tant, la seva dependència d'alguna cosa que li és externa*

- *Assumir la comunitat territorial com a base de l'acció voluntària*
- *Entendre que qualsevol procés de transformació de la realitat és, en el fons, un procés educatiu.*

Aquest nou enfocament situa la comunitat, el medi social sobre el qual actua el voluntariat, com a centre de l'acció voluntària. El voluntariat actual entén, diu J. Habermas³⁷, que *l'individu no pot ser lliure en tant que no són tots lliures, i no tots poden ser lliures si no ho són en comunitat*. Des d'una perspectiva semblant, G. García³⁸ afirma que *l'acció voluntària està sent considerada no només com un dret a la participació social per part de tot ciutadà, sinó també com un deure pel qual cada ciutadà ha de respondre als beneficis que li concedeix la societat on viu*.

Per tant, per nosaltres, el nou concepte de voluntariat ha de deixar clar que no és la prestació d'un servei caritatiu i assistencial, sinó el compromís d'ajudar els marginats, compartint fins i tot amb ells la marginació i exigint a l'Estat que aporti solucions. Tampoc no és un servei fet exclusivament amb bona voluntat, sinó un servei educatiu en tant que transforma la persona atesa, que es du a terme des de la responsabilitat i amb formació. I és evident que no és un acte puntual basat en la solidaritat, sinó una actitud presa en coherència amb una determinada escala de valors.

3.3. RESUM

Com a síntesi de les notes històriques escollides per situar el desenvolupament del voluntariat social, presentem una cronologia de fets en la qual incloem, primer, un breu extracte dels principals esdeveniments³⁹ relacionats amb l'origen i el desenvolupament del voluntariat social, i, tot seguit, detallem els que fan referència a la segona meitat del segle XX, que és el període principalment estudiat en aquesta investigació.

3.3.1. Orígens i antecedents del voluntariat social

SEGLE I

- Cristianisme

La solidaritat amb els que es tenen a la vora i pateixen mancances bàsiques es desenvolupa de manera natural, sense necessitats d'organitzacions ni cap mena d'estructures.

³⁷ Veure P. Ortega (1995, 13).

³⁸ Citat a *Voluntarios hoy* (1990, 81).

SEGLES XII-XV

- Per alguns autors, el voluntariat té les seves arrels en la societat europea medieval, que adopta la nova idea de caritat propugnada per l'església cristiana.
- En aquest període tenen lloc les primeres accions caritatives organitzades per moviments eclesiàstics.

SEGLES XV-XVI

- L'Estat assumeix la responsabilitat de certes accions socials (beneficència oficial).

SEGLE XVII

- Isabel I (1601) promulga una llei per *crear i controlar els fons assignats per a caritats*.

SEGLE XVIII

- Filantropisme.
- La ciutadania reclama que l'Estat es faci càrrec dels marginats.
- Exemples d'iniciatives europees:
 - 1789 - Durant la Revolució Francesa, el Comitè de Mendicitat atorga llicències de treball als pobres i és pioner en la intervenció del voluntariat a domicili.
 - 1794 - El govern prusià sol·licita que l'estat assumeixi les assistències que ofereixen les entitats religioses.

SEGLE XIX

- Aportació ciutadana a la resolució del problema de la marginació.
- A finals de segle, sorgeixen les primeres iniciatives de treball voluntari fora de l'Església.
- Exemples d'iniciatives europees:
 - 1820 - Es crea la primera Escola de cecs a Espanya.
 - 1850 - A Alemanya s'institueix un servei de voluntariat que fa de pont entre el consell comarcal i els habitants del barri.
 - 1859 - Es crea la Creu Roja a Suïssa.
 - 1864 - Es crea la Creu Roja a Espanya.
 - 1872 - Es crea la Creu Roja a Catalunya.

SEGLE XX (primera meitat)

- S'incrementa l'associacionisme no lucratiu.
- Exemples d'iniciatives europees de la primera meitat de segle:
 - 1919 - Es funda la Lliga de Societats Nacionals de la Creu Roja i de la Mitja Lluna Roja.

³⁹ Estan explicats més àmpliament en l'apartat corresponent.

- 1922 - Es crea la Creu Roja de la Joventut (no va adquirir entitat pròpia fins el 1970).
- 1932 - Primeres associacions esportives europees (per exemple, Associació de golfistes d'un sol braç a Escòcia).
- 1938 - Creació de l'Organización Nacional de Ciegos Española.
- 1944 - Creació de Càritas a Catalunya.
- 1945 - A partir de la Segona Guerra Mundial (1939-1945), s'estén el concepte actual de voluntariat als països occidentals.

3.3.2. Fets remarcables de la segona meitat del segle XX

DATA	PROMOTOR / ABAST	FET
1944	Càritas	Es crea Càritas a Catalunya. Mossèn Albert Bonet fou el primer responsable del Secretariat Diocesà de Beneficència.
1950	Càritas	Mor mossèn Pere Tarrés, i mossèn Narcís Prat n'agafa el relleu i transforma el Secretariat Diocesà de Beneficència en Càritas Diocesana.
1950-1960	Europa	Desenvolupament de l'Estat del benestar.
1964 (/XII)	Espanya	S'aprova la Ley de Asociaciones, que permet constituir legalment aquest tipus d'entitats.
1970	Creu Roja	Es crea, a Catalunya, l'Àrea de Recursos Humans (entre altres activitats, es dedica a la formació).
1971	Creu Roja	Es crea la Creu Roja del Mar.
1975	Europa	Els estats membres de la Comunitat Europea i 21 països més signen, a Helsinki, l'Acta Final de la Conferència de Seguretat i Cooperació Europea, on apareixen diverses disposicions que incideixen indirectament en el tema de la participació en favor dels drets humans.
1978	Espanya	La Constitució Espanyola reconeix el dret d'associació de tots els ciutadans. Els articles 9 i 22 determinen donar suport a actuacions pel que fa a serveis socials i al voluntariat.
1979	Catalunya	L'Estatut d'Autonomia (article 8, Llei orgànica 4/1979 de 18/12) estableix que correspon a la Generalitat facilitar l'associacionisme i fomentar el voluntariat, determinant les seves competències respecte a les fundacions privades.
1981 (11/I)	Càritas	Càritas elabora un document que recull els criteris del voluntariat social organitzat. En aquesta època es va organitzar el voluntariat a l'Arxiprestat del Besòs. A la Sagrada Família, per exemple, el voluntariat ja existia.
1983	Europa	El Consell d'Europa declara que la unitat europea ha de fonamentar-se en la participació dels ciutadans.
1982-1983	Càritas	Es redacta l'avantprojecte de línies programàtiques per a l'Escola de Formació de Voluntaris.
1983	Càritas	Durant el curs 83-84, es crea l'Escola de Formació de Voluntaris de Càritas Diocesana de Barcelona.

DATA	PROMOTOR / ABAST	FET
1985 (21/VI)	Europa	El Consell de Ministres del Consell d'Europa, en la seva 387a reunió, aprova la recomanació R(85)9 que insta els governs dels estats membres a donar suport a l'acció voluntària en els seus respectius països.
1985 (17/XII)	Món	L'Assemblea General de l'ONU en la 120a reunió plenària adoptà la resolució 40/212 per la qual reconeix la conveniència d'estimular el treball voluntari i invita els governs a posar en relleu la important contribució del servei voluntari, estimuland-lo i ajudant-lo, i institueix el <i>Dia Internacional del Voluntari</i> que se celebrarà anualment el 5 de desembre.
1985	Catalunya	El Parlament de Catalunya aprova la Llei de Serveis Socials 26/1985 que compromet les altres administracions públiques de Catalunya competents en matèria de serveis socials a fomentar formes de solidaritat, mitjançant la col·laboració de voluntariat, en les activitats regulades per aquesta llei.
1985-1986	Càritas	L'Escola de Formació de Càritas es posa en contacte amb el grup PAVIS perquè imparteixi un curs específic destinat a persones que atenen ancians en residències o bé en grups de barris (Escola de Vida).
1986 (23-31/X)	Creu Roja	A la XXV Conferència Internacional de la Creu Roja s'aprova la resolució sobre el voluntariat (Resolució XXIII servei voluntari de la Creu Roja i de la Mitja Lluna).
1986 (/V)	Catalunya	A suggeriment del Sr. Jaume Nualart i Maymí, director general de Serveis Socials de la Generalitat, i per iniciativa de l'Escola de Treball Social de Barcelona, es reuneixen, a Monells (Baix Empordà), 30 persones, procedents d'entitats públiques i privades, i escollides com a experts en voluntariat (Monells-1).
1986 (/VII)	Món	En la Declaració Universal dels Drets Humans es reconeix la llibertat d'associar-se com un dels drets essencials de la democràcia.
1987 (13/III)	Federació Catalana de Voluntariat Social	Nou de les persones presents a Monells creen el Secretariat Català Pel Voluntariat Social, societat privada particular que té com a objectiu fer el cens d'entitats voluntàries i crear una federació.
1987	Càritas	Es constitueix el Departament (Servei) de Voluntariat de Càritas.
1987	Càritas	A l'acta de reunió del Servei de Voluntariat es recull la valoració feta sobre els cursos realitzats. Un 75 % dels assistents demanen un segon curs. S'estudia la conveniència d'oferir una formació permanent.
1988 (8/I)	Càritas	Primera trobada de voluntaris de Càritas.
1988	Càritas	Es redacta la Carta del voluntariat de Càritas.
1988 (/VI)	Federació Catalana de Voluntariat Social	Es publica la Guia Preliminar del Voluntariat Social de Catalunya, que recull dades de 105 entitats que duen a terme activitats d'acció social mitjançant voluntaris.
1988 (4-5/XI)	Federació Catalana de Voluntariat Social	S'organitzen unes noves jornades de reflexió a Monells (Monells-2), en les quals s'acorda constituir la Federació Catalana de Voluntariat Social
1988	Generalitat de Catalunya	Projecte de creació de l'Incavol.

DATA	PROMOTOR / ABAST	FET
1989 (/IV)	Creu Roja	Creu Roja crea el Consell de Coordinació del Voluntariat, que substitueix el Departament de Voluntariat, amb la finalitat de permetre la participació activa i democràtica en el disseny de la política de voluntariat.
1989 (18/XI)	Federació Catalana de Voluntariat Social	Se celebra l'acte de constitució de la Federació Catalana de Voluntariat Social a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona. Signen l'acta fundacional 48 entitats.
1990 (14/X)	IAVE - Món	IAVE (International Association for Volunteer Effort) elabora la Declaració Universal sobre el Voluntariat.
1990 (/II)	Federació Catalana de Voluntariat Social	Es presenta la 1a edició de la Guia del Voluntariat Social de Catalunya, que inclou un estudi sociològic realitzat per l'ICESB i la fitxa de 210 entitats amb voluntariat social.
1990 (14/IX)	Món	En el Congrés Mundial de l'IAVE, organitzat a París, es fa pública la Declaració Universal sobre el voluntariat.
1991 (19-21/IV)	Catalunya	Té lloc a Barcelona, el IV Congrés Europeu de Voluntariat (Eurovol'91), en el qual s'aprova i s'edita el missatge a Europa.
1991 (/IV)	Catalunya	Es crea a Barcelona la Secretaria Executiva de l'Association pour le Voluntariat en Europe (AVE).
1991	Catalunya	Es publica la 3a edició de la Guia del Voluntariat a Catalunya i s'inaugura l'Hotel d'Entitats de Barcelona.
1991 (/XI)	Generalitat de Catalunya	El Parlament de Catalunya aprova la Llei de creació de l'Institut Català del Voluntariat (Incavol), com a organisme autònom del Departament de Benestar Social, amb la intenció de dotar el moviment associatiu i de voluntariat d'un suport més gran i més específic.
1993 (18/III)	Generalitat de Catalunya	Presentació de l'Incavol.
1994	Espanya	Es modifica la Ley de Asociaciones amb la Ley de Fundaciones y de Incentivos Fiscales a la Participación Privada en Actividades de Interés General
1995 (29/X)	Generalitat de Catalunya	Carta del Voluntariat de Catalunya i Manifest.
1996 (15/I)	Espanya	S'aprova la Ley del Voluntariado
1997 (/VI)	Catalunya	S'aprova la nova Llei d'Associacions.
1997 (/VII)	Espanya	S'aprova el Reglamento de Convalidación de la Prestación Social Substitutoria.
1999	Catalunya	L'Incavol edita <i>Orientacions per a l'elaboració d'un Pla de Formació de Voluntariat a les Entitats</i> .

(Taula d'elaboració pròpia sintetitzada a partir de les notes i dades presentades a l'apartat 3)

La conclusió sobre aquest apartat és ben senzilla: el voluntariat s'ha organitzat i està iniciant una transformació considerable gràcies al convenciment de persones i d'associacions que han tingut clara la importància de la participació social ciutadana.

Les aportacions més valuoses que, segons la nostra opinió, s'han fet des dels diferents contextos, moviments i esdeveniments, tot i corrent el risc de simplificar massa, les resumim a continuació:

- El cristianisme i les altres religions han convidat a viure els valors, en especial el de compartir amb els més pobres.
- El filantropisme ha cercat de millorar la situació material i moral dels altres.
- La democràcia ha permès la lliure associació i, per tant, l'organització de la participació ciutadana.
- L'associacionisme ha facilitat el pas de la solidaritat individualitzada i concreta a l'acció solidària organitzada i continuada.
- Els documents elaborats pels governs han donat suport institucional al voluntariat.
- Càritas ha estat la promotora de la necessitat de la formació dels voluntaris i de la vinculació amb els barris.
- La Creu Roja ha destacat la importància de sentir-se associació i ha obert un ventall de possibilitats per als joves.
- La Federació Catalana de Voluntariat Social ha ofert, a les associacions, un espai d'intercanvi, de formació i de representativitat

Molts han estat els factors que han afavorit que el voluntariat social sigui un moviment actualment reconegut per la societat i en constant procès de millora, però la seva història no s'hagués escrit sense l'opció presa per unes persones, anomenades voluntaris, de viure en coherència amb uns principis basats en els valors de la gratuïtat, la solidaritat i el compromís, i sense el convenciment que val la pena fer-ho.

4. LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL A CATALUNYA

Com ja hem indicat anteriorment, una de les notes dominants del moment que viu el voluntariat actual és l'exigència de qualitat, i un factor essencial en aquesta recerca de qualitat és la formació. Ningú no discuteix, avui dia, que la formació dels voluntaris és imprescindible. On poden diferir les opinions és sobre el que es considera formació, quins n'han de ser els objectius i quines són les metodologies més adequades.

Ara bé: què entenem per formació del voluntariat? F. J. Ortega Muñoz (1990) afirma que la formació és:⁴⁰

- Un *procés* (i el defineix com a conjunt d'activitats que es du a terme de manera continuada i programada).
- Que *té per finalitat educar* (és a dir, que, durant aquest procés, la persona se situa davant d'alguna cosa nova i actua canviant la seva visió anterior o reforçant-la. Per tant, F. J. Ortega entén que la formació és un procés actiu).
- *Educa íntegralment* la persona (la formació considera el voluntari com a persona i integra les seves característiques en el procés de formació i les atén en la seva totalitat)
- *Capacita per desenvolupar una tasca* (aquesta formació aporta al voluntari les tècniques i els coneixements necessaris perquè tingui l'autonomia suficient per enfrontar-se a problemes i li dóna seguretat quan actua).
- *És beneficiosa per a ella mateixa, per a l'organització i per al destinatari del seu treball* (és un procés que enriqueix el voluntari, reforça la dinàmica de la associació i n'incrementa la participació, suposa un suport i una garantia per a la persona atesa i proporciona una millora social, perquè aquesta formació es basa en els valors i treballa la cultura de la solidaritat).

Per al professor Petrus (1991, 46), el terme *formació* resulta ambigu quan s'aplica a l'àmbit del voluntariat, perquè, indistintament, rep diferents significats: educació, instrucció, formació... Així sintetitza el problema de la formació del voluntariat: *en el cas que ens ocupa, concebem la formació des d'una perspectiva d'"eficàcia", és a dir, com a adquisició de coneixements i habilitats que poden fer més eficaç l'acció social.*

⁴⁰ Cal remarcar la importància d'aquesta definició que inclou el concepte de procés i que dóna a la formació del

Pensem, però, que no ens podem limitar a considerar la formació únicament des d'aquesta perspectiva d'eficàcia, tot i que tampoc no la podem deixar de banda, perquè el voluntari no ha de rebre només una instrucció tècnica, sinó també, i molt especialment, una educació humanística. Aquest segon àmbit de formació, que convida el voluntari a la reflexió sobre la seva condició, és un dels marcadors que delimita la frontera entre un professional-contractat i un voluntari.⁴¹

L'Incafol, en el llibre *Curs d'Iniciació al Voluntariat* (1994, 7), remarca:

Parlar de voluntariat no és parlar d'una acció feta per voluntarisme i bona fe. El fet que no sigui una tasca remunerable no implica que no s'hagi de fer amb un màxim de perfecció i rigor. Ben al contrari, els voluntaris són persones que han d'estar capacitades per a la tasca que desenvolupen i que, per això, els cal una formació inicial i permanent. La formació és un dels principals reptes que té el món del voluntariat, ja que constitueix un element imprescindible per fer una acció basada en la qualitat.

Cada cop més, en ponències i debats presentats en trobades i congressos, es tendeix a relacionar estretament, com fa l'Incafol en el paràgraf anterior, la formació amb la qualitat de la tasca a realitzar. Hem d'anar en compte, però, en no limitar l'avaluació de la qualitat de la feina feta únicament en funció dels resultats obtinguts. Dissortadament, en el voluntariat social, no sempre s'assoleixen els objectius encara que el projecte estigui ben plantejat, la metodologia sigui l'adient i els voluntaris estiguin preparats per desenvolupar-la.

Sobre el mateix tema, M. E. Alfaro (1990, 5) afirma:

La formació del voluntariat significa un procés constant de transformació, en el qual el voluntari, amb el seu grup d'acció, va dialogant amb la realitat, en va aprenent i va sistematitzant els seus coneixements, els seus hàbits de treball i les seves habilitats. Significa, per tant, una revisió, un aprofundiment i una transformació de les seves actituds.

Per la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1990), aquesta formació ha de ser *adequada*, és a dir, ha d'estar estretament lligada al seu perfil, a la seva funció social, a les tasques que ha de complir i a les formes de desenvolupar-les. Sortosament hi ha moltes altres referències bibliogràfiques que no dubten a donar suport a la idea de la necessitat de la formació per consolidar un voluntariat motivat, eficaç i, també, per garantir-ne la continuïtat. Hem d'entendre, a partir dels documents consultats, que aprendre, des de qualsevol punt de vista, suposa canviar, i que el canvi constant i la creixent heterogeneïtat del voluntariat reclamen una formació que permeti al voluntari

voluntari una amplitud educativa que abasta els aspectes personal i tècnic.

⁴¹ No ens manifestem sobre els límits voluntari-professional remunerat perquè no és la finalitat d'aquest estudi.

fer front a les noves necessitats socials.

Com remarca la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1987), cada vegada resulta més insuficient l'acció puntual i assistencial per resoldre les complexes situacions de marginació existents actualment. A la capacitat de donar-se i d'actuar (actitud, motivacions...) cal afegir-hi els coneixements i les habilitats adequades per afrontar les causes dels problemes i no només les seves conseqüències.

Davant d'aquesta situació, se'ns planteja la pregunta de com podem concebre aquesta formació. Segons M. E. Alfaro (1990), la formació del voluntari pot ser entesa:

1. **Com un dret del voluntari:** el voluntari té dret a ser informat, assessorat, enriquit per i per a la seva acció social. És, per tant, un deure de les associacions de voluntaris oferir la formació que els voluntaris necessitin.
2. **Com un camí per a la participació:** quan el voluntari sigui conscient de la importància de la seva aportació, és quan hi participarà plenament i s'hi sentirà implicat i compromès.
3. **Com un instrument de lluita contra la pobresa i la marginació:** si entenem que la pobresa no és només manca de recursos econòmics, la formació permetrà al voluntari descobrir possibilitats i causes, ja que li potenciarà les capacitats d'iniciativa i la creativitat:
La formació enriqueix el voluntari perquè l'ajuda a descobrir les seves possibilitats, el seu saber, perquè alimenta la seva motivació, interès i alegria en el compromís.
4. **Com un lloc de trobada de valors per actuar coordinadament:** l'enriquiment del voluntari ve, en bona part, donat pel diàleg de valors que li comporta possibilitat de canvi i de creixement.

Per P. Ortega (1995), una de les característiques del voluntari modern és la demanda que fa de poder aspirar a una millor preparació personal i a una major capacitat de donar solucions a tasques concretes. Aquesta és una diferència fonamentada ja que el voluntariat tradicional, que basava la seva acció simplement en l'altruisme i en la bona voluntat, no es preocupava massa per comprovar si la seva acció era eficaç i si realment donava solucions als problemes plantejats. En certa manera, es considerava que la formació era cosa de professionals remunerats.

Aquesta figura del voluntari altruista, vinculat sovint a institucions religioses, disposat a suplir les mancances de l'Estat, que feia beneficència i que ha estat molt útil a la societat, avui ja no té sentit. El voluntari actual ha modificat la seva manera d'actuar, s'ha plantejat la detecció de necessitats i la reivindicació de solucions. Aquest fet l'obliga a ser un voluntari menys paternalista i de major competència humana i tècnica. El voluntari actual pretén aconseguir un bé per a l'altre (a nivell

personal o comunitari) i busca realitzar-se com a ciutadà. És en aquesta acció on el voluntari genera un procés educatiu de transformació pròpia i de la societat. Ningú no s'atreveria a discutir que, per educar, cal formació.

En aquest pas que fa el voluntariat modern, no es tracta d'eliminar la bona voluntat ni l'altruisme, ni de substituir-los per res. Es tracta, simplement, d'afegir-hi una bona dosi d'eficàcia i de competència tant perquè milloraran la tasca i com perquè donaran confiança i seguretat al voluntari. No cal, tampoc, fer una diferenciació entre els voluntaris-de bona voluntat i els professionals-formats. Més aviat, cal categoritzar entre voluntaris-formats i professionals-remunerats, ja que hi ha un bon nombre de voluntaris que són professionals. La següent cita convida a la reflexió:

Al voluntari se li demana una formació més qualificada, més precisa i de major racionalitat. Per això, el voluntariat només pot obtenir qualitat professional si la seva acció està emmarcada en programes socials que es duen a terme amb una metodologia adequada.⁴²

Comentari:

Pensem que la definició que fa F. J. Ortega sobre formació, encara que té més de deu anys, és totalment actual i molt completa. Només cal afegir, o potser matisar, que el que defineix com a procés actiu ha de ser interactiu, en el sentit que no només ha de participar en la formació qui la rep, sinó que els continguts formatius i la metodologia s'han de modificar en funció de les necessitats i de les respostes dels voluntaris que s'estan formant. Només així la formació serà fidel a la seva finalitat i no es produirà un desfasament entre l'oferta i la demanda.

Quan, en l'àmbit del voluntariat, es parla d'educació integral, el concepte adquireix un grau de dificultat que mereix atenció especial ja que el més fàcil és limitar-se a programar un tipus de formació que es limiti a apaivagar l'angoixa i la inseguretat que pateix el voluntari en desconèixer el sector atès i les tècniques per pal·liar les situacions amb què es trobarà. En insistir en el caràcter integral de l'educació es vol remarcar que el voluntari no és un pseudoprofessional a qui cal formar únicament per a l'acció, sinó una persona que, a més d'actuar, ha de reflexionar i ha d'entendre per què ho fa, en quin context es mou, i molts altres aspectes referents a l'associació en la qual col·labora i a la seva mateixa motivació.

⁴² Citat a 52. Aranz, E (1990) *Síntesis para un debate abierto*, en A.V. *El voluntariado en la acción sociocultural*. Madrid. Ed. Popular.

Ens sembla massa simple, si no es tenen en compte altres aspectes fonamentals de la formació, la relació directament proporcional, proposada per l'Incavol, entre formació i qualitat de la tasca realitzada pel voluntari, perquè recorda la qualificació professional (més preparació suposa més qualitat en la producció). La finalitat de la formació del voluntari no millora només la seva acció, ni ens atrevim a afirmar que aquest sigui el seu objectiu principal. Podríem caure en el parany de fomentar la qualitat per damunt de l'enriquiment personal. La formació del voluntari va més enllà, i no pot perdre de vista, ni pot posar en segon pla, la persona del voluntari, la qual, immersa en un procés de transformació de la societat, sofreix ella mateixa aquest canvi com si es tractés d'un efecte bumerang.

Cal que el voluntari entengui aquest doble vessant (el personal i el de la tasca que du a terme) per aconseguir que demani i, fins i tot, que exigeixi ser format en tots dos aspectes.

4.1. JUSTIFICACIÓ DE LA NECESSITAT DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Les raons que dóna M. E. Alfaro (1990) per justificar que la formació dels voluntaris és imprescindible contemplen els dos aspectes esmentats en l'apartat anterior. Alfaro diu que aquesta formació és imprescindible, per una banda, per garantir la qualitat de la tasca i per millorar les condicions de treball. Tornem, en aquest cas, a la valoració de la qualitat i de l'eficàcia i estem parlant d'una formació específica que aporti estratègies. Per l'altra banda, també justifica la necessitat de la formació per incrementar la motivació del voluntari i afavorir la seva continuïtat a l'associació. L'autora remarca que, mitjançant la formació, les motivacions inicials del voluntari creixen cap a una manera diferent de veure la vida que el conduiran a proposar-se, dintre de les seves possibilitats, participar en la transformació de la societat.

Quan M. E. Alfaro defineix la formació com un espai de reflexió i quan atorga a aquesta formació la capacitat de modificar l'enfocament de la vida, està donant a aquest concepte la importància que mereix. Atribueix a la formació del voluntariat unes característiques que van més enllà de la instrucció i no es limita a parlar de les possibilitats que confereix al voluntari el fet de comptar amb recursos i amb estratègies. Ens sembla una justificació convincent i precisa que esborra qualsevol

dubte sobre la necessitat de la formació.

F. J. Ortega (1990) remarca que una formació específica aporta al voluntari les eines i les estratègies necessàries per desenvolupar de la millor manera possible el projecte en el què participa. Sense que la considerem una justificació completa, sí que estem d'acord que aquesta és la principal finalitat d'aquest tipus de formació (específica), però insistim en no deixar de banda l'efecte formatiu, també en aquest àmbit, obtingut amb l'intercanvi de problemes i de situacions viscudes amb altres voluntaris, que atenen el mateix sector de persones excloses, i que cerquen una solució, una resposta o una habilitat per superar obstacles.

Altres autors afirmen que la formació servirà també per obtenir beneficis en aspectes tan diferents com:

- **Per facilitar la selecció dels voluntaris:** diu M. Espinoza (1982) que aquesta mateixa capacitació s'utilitza com a instrument final per a la selecció de voluntaris. Els punts de referència emprats poden ser: el grau de participació en les activitats del curs, la responsabilitat i la disciplina, el grau d'integració al grup, etc.
- **Per incrementar la seguretat i, per tant, la satisfacció personal:** segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988, 88), *la satisfacció del voluntari i la seva autoestima depenen de l'acollida personal que rebí dins de l'associació, de la formació inicial que se li proporcioní i de la importància que es doni a la seva participació (per mínima que sigui). És a dir, la formació disminuirà l'angoixa que pot generar l'acció social i permetrà al voluntari sentir-se feliç amb la tasca realitzada.*
- **Per no reduir la tasca a un aspecte exclusivament assistencial:** és important també formar per detectar noves necessitats, despertar la consciència ciutadana i impulsar la participació.
- **Per transformar el voluntari:** la formació ha de tenir aspectes positius pel que fa al seu *saber fer* (hàbits i habilitats), al seu *saber* (coneixements, informació) i al seu *ser* (actituds, creixement personal, integral).
- **Per sensibilitzar:** és necessari formar també per poder difondre i explicar el que sent i el que el mou. Segons F. J. Ortega (1990), la preparació del voluntari li permet elaborar plans detallats d'acció, ben programats, com també sensibilitzar l'opinió pública i cridar l'atenció de l'Administració de la manera més adequada.

M. E. Alfaro (1990) puntualitza perfectament els beneficis de la formació quan diu que un voluntari format serà capaç:

- De descobrir i d'obrir nous camps per a noves participacions i per al plantejament de nous objectius, la qual cosa aporta al voluntariat un caràcter innovador;

- D'esdevenir factor de canvi de la mateixa associació, ja que hi podrà participar i obtindrà major nivell de consciència per poder prendre decisions;
- D'actuar més eficaçment i d'ajudar a eradicar les causes que produeixen els problemes, sense limitar-se a l'atenció d'un cas individual, sinó pensant en el sector que atén;
- De sentir-se responsable de la seva pròpia participació i de garantir-ne la continuïtat. Els voluntaris que intercanvien recursos humans i que fomenten mútuament el seu optimisme estan destinats a continuar i a multiplicar la seva contribució.

Per tant, uns i altres autors coincideixen en justificar la formació del voluntari com un valor imprescindible per col·laborar en aquest moviment de participació social. De fet, si afegim a les consultes bibliogràfiques la informació obtinguda mitjançant les entrevistes a dirigents i professorat d'escoles de formació de voluntaris, hem d'acceptar que un voluntari ha de preparar-se per ser-ho de la mateixa manera (tot i que no sempre amb la mateixa metodologia) que ho fa per desenvolupar altres vessants de la seva vida.

4.2. OBJECTIUS DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

En justificar la necessitat de la formació ja hem comentat algunes de les seves finalitats que són, al cap i a la fi, les raons que mouen a considerar-la imprescindible. Però, els estudiosos del tema de la formació han reflexionat sobre com orientar-la, quins objectius generals i específics ha de tenir i sobre la manera d'assolir-los.

La Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, per exemple, proposa que tota formació planificada degudament estigui orientada cap a:

- El desenvolupament personal dels voluntaris.
- La cohesió dels membres: per aconseguir una bona dinàmica interna de l'associació (conèixer objectius, participar en la vida associativa).
- El coneixement i la comprensió de la realitat sobre la qual s'ha d'intervenir.
- La realització eficaç de les tasques d'intervenció: conèixer les tècniques per a cada programa en concret, per a cada col·lectiu.
- L'organització, gestió i funcionament de l'associació.
- La sensibilització social del voluntari: per adoptar actituds crítiques davant de les injustícies socials.

Amb paraules de M. E. Alfaro (1990, 21), pel que fa al voluntari en particular, els objectius es classifiquen en:

1- De coneixement (el "saber"):

- *Conèixer l'entramat social, el seus problemes, desigualtats, recursos.*
- *Conèixer el lloc de l'acció voluntària en el seu context.*
- *Conèixer l'associació a la qual pertany.*
- *Conèixer els camps i activitats en què pot oferir el seu temps i la seva persona.*
- *Conèixer el col·lectiu específic en el qual prestarà el seu servei.*

2- D'habilitats (el "saber fer"):

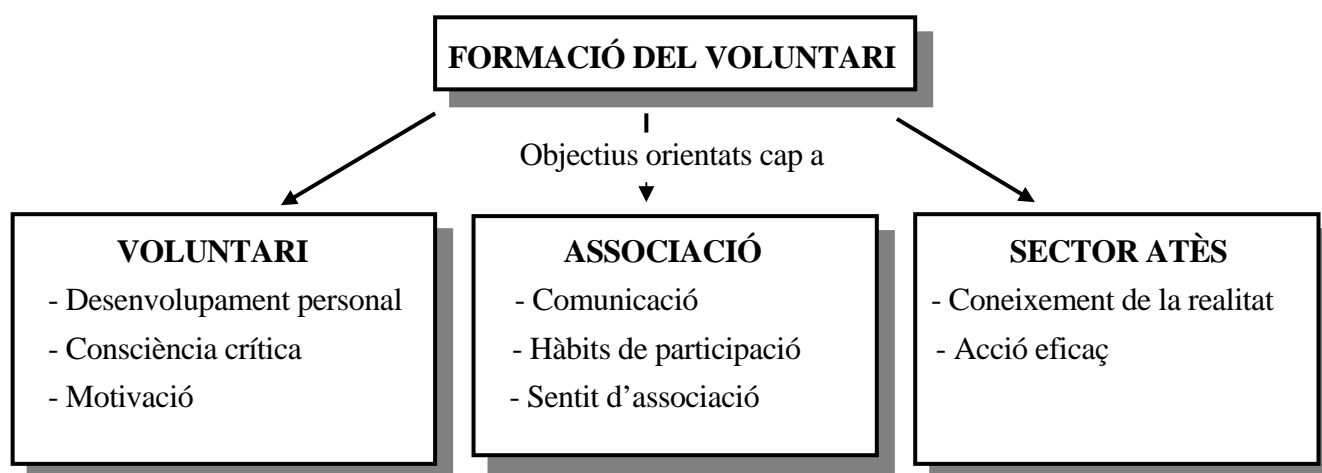
- *Adquirir hàbits de participació.*
- *Posseir instruments apropiats de treball.*
- *Programar l'acció a través de la interacció amb altres.*
- *Participar en l'organització i en la programació de les activitats de l'associació.*
- *Adquirir hàbits de dinamització i d'animació de la comunitat.*

3- D'actituds (el "ser"):

- *Posseir una consciència crítica de la societat.*
- *Aprofundir i créixer en les seves motivacions per a l'acció voluntària.*
- *Madurar el seu sentit de gratuïtat i de responsabilitat.*
- *Adquirir un tarannà de vida alternatiu al que existeix en la nostra societat.*
- *Reforçar actituds per a la complementarietat amb els professionals de l'acció social."*

El *saber*, el *saber fer* i el *ser* que proposa Alfaro no permeten deixar de banda cap dels aspectes fonamentals de la formació. És més: opinem que emmarquen perfectament els àmbits formatius i donen a cada un la importància que mereix. A partir d'aquesta classificació es fàcil arribar a la conclusió que, atès que el voluntari desenvolupa la seva acció dins d'una associació, l'entitat que l'acull hauria de ser conscient que els beneficis de la formació que rebí repercutiran directament en el coneixement dels projectes de l'entitat, en la millora del treball en equip i en garantir un adequat funcionament organitzatiu.

Sintetitzant el que hem extret de fonts bibliogràfiques i complementant-lo amb el que hem recollit a partir de converses i de la pròpia experiència, pensem que la formació del voluntari social ha d'assolir objectius orientats cap a tres àmbits: el mateix voluntari, l'associació a la qual pertany i les persones ateses.

(Quadre d'elaboració pròpia)

Pel que fa als objectius adreçats al mateix **voluntari** que rep formació, destaquem com a fonamentals tots el que es refereixen al seu desenvolupament personal i fem una atenció especial al desvetllament de la seva consciència crítica envers les mancances socials i a la consolidació de la seva motivació per tal de donar un sentit profund al servei que s'ha compromès a fer.

Els objectius que s'orienten cap a l'**associació** a la qual pertany el voluntari han de potenciar que se senti part activa d'un projecte de transformació social i que entengui que no el realitza sol. Per tant, aquests objectius tendiran a potenciar els hàbits de participació i la capacitat de comunicació, a fomentar el treball en equip i la necessitat d'avaluar la feina feta. Aquesta participació donarà al voluntari el sentit d'associació que és imprescindible per assolir la fita d'un voluntariat organitzat tal com hem proposat a la definició de l'apartat 2.2.3.

El **sector atès** pel voluntari no es redueix a la persona o persones que reben el seu tracte directe i a qui dedica la seva atenció. Per tant, els objectius d'aquest àmbit li han de permetre conèixer la situació real del col·lectiu amb el qual treballa (gent gran, immigrants...) per donar-li una visió més àmplia de la problemàtica que viuen i per permetre-li millorar la tasca que fa, detectar noves necessitats i aportar la seva opinió dintre de l'equip de treball.

4.3. COMPETÈNCIES PER DESENVOLUPAR UNA ACCIÓ VOLUNTÀRIA DE QUALITAT

P. Ortega (1995, 24) classifica les competències necessàries per desenvolupar una acció voluntària responsable i de qualitat en dos grups: les que fan referència a la formació de la persona en diferents dimensions (psicològica, social...) i les que es relacionen amb la participació social, és a dir, amb el compromís de millorar la societat.

1. Desenvolupament personal:

En aquest aspecte personal es troba la nova identitat del voluntariat. El voluntari es diferencia d'altres agents socials perquè ha realitzat una opció lliure, des de la solidaritat i la gratuïtat, per una societat més justa. S'ha passat del "voluntarisme" a la demanda d'una major competència "personal", que comporta l'apropiació dels valors que donen significat i identitat al voluntariat actual (solidaritat, desinterès, promoció de la justícia, etc).

Per tant:

- El tema dels valors constitueix un aspecte central en la formació del voluntariat actual per les raons següents:

- No és "prudent" esperar un comportament voluntari, solidari i altruista, si al mateix temps no hi són presents altres valors (justícia, dignitat humana, promoció de l'altre).*
- Cal que el voluntari no només sigui capaç de donar resposta als problemes actuals plantejats, sinó també als que es puguin plantejar en un futur.*
- S'admet que els valors exerceixen una funció dinamitzadora i orientadora del nostre comportament. Però aquesta funció només l'exerceixen quan els valors són assumits, quan són la nostra cultura mateixa com a forma de vida.*
- Els valors "no valen" si tan sols són objecte de coneixement. El coneixement del valor "justícia" no condueix necessàriament a ser just. Una cosa és saber el que signifiquen els valors i una altra molt diferent és comprometre's i actuar en funció dels valors assumits.*
- Els valors no s'ensenyen només donant-los a conèixer. És necessària la vivència o experiència personal del valor. Hi ha coses que no s'aprenen si no és des de l'experiència personal.*

Estem completament d'acord amb Ortega en què l'educació en valors no ha de ser un ensenyament teòric ni vinculat a una determinada assignatura com se sol programar a nivell

escolar, sinó que s'aprenen mitjançant l'exemple dels educadors (pares, professors...) i s'assumeixen mitjançant la vivència. Segons alguns autors, una de les metodologies més adequada en educació en valors és la del descobriment del valor en un mateix. Si el voluntari no es descobreix com a portador de valors, ni és conscient de quins són els seus valors i fins a quin punt aquests valors orienten la seva vida, li serà difícil trobar-los en els altres i contribuir que els altres descobreixin els seus propis valors. Aquest descobriment significa aprendre a *viure d'una altra manera*.

Aquest aprenentatge es pot dur a terme a través de la clarificació de valors que, en la formació del voluntariat, consisteix en ajudar les persones a aprendre a estimar diferents opcions de valor, a escollir entre diferents alternatives i a aconseguir que la seva conducta sigui coherent amb els valors que ell ha triat lliurement. Amb l'aplicació d'aquesta metodologia, s'ensenyen destreses de pensament per al descobriment dels valors i per adquirir-los i fer-los propis.⁴³

Éns sembla molt encertada la proposta del professor Puig que complementa la de P. Ortega. En el món educatiu, sempre hem proposat que es desvinculés l'educació en valors d'una determinada àrea d'aprenentatge, que fos un tema que impregnés totes les activitats curriculars i extracurriculars del centre i que es presentés de forma activa i participativa, oferint a l'alumnat la possibilitat de viure els valors (mitjançant senzilles experiències de voluntariat) abans d'iniciar, a classe, el debat i comptar amb l'aportació teòrica i reflexiva del professorat que és necessària per complementar la vivència.

- La formació de "capacitats humanes" en el voluntariat presenta diverses opcions metodològiques que Ortega classifica en dues dimensions: la psicològica i la social:

- Formació de capacitats en la seva dimensió psicològica

Quan les expectatives de ser voluntari es corresponen amb els resultats de la seva acció voluntària, el voluntari es forma una imatge positiva de si mateix. Per aconseguir aquesta imatge positiva, el voluntari ha de definir objectius i valorar les diferents possibilitats d'acció amb què assolir-los. Si les expectatives personals són adequades als resultats obtinguts, llavors el voluntari augmentarà la seva autoestima. Per tal que no passi el contrari, és necessari generar processos d'ensenyament-aprenentatge de formulació d'expectatives personals reals.

Un altre aspecte psicològic important és l'autocontrol. Un voluntari que se senti insegur de la seva conducta, genera feed-backs negatius la qual cosa impedeix la millora de la seva autoestima. Quan es parla d'autocontrol es vol indicar el domini de la conducta davant de la presència de situacions

⁴³ Es una proposta de J. M. Puig citada a P. Ortega (1995, 26).

conflictives que motiven marginació o que en són una conseqüència. Aconseguir l'autocontrol exigeix el domini d'una sèrie d'habilitats que permeten enfrontar-se a un problema o fer-se càrrec d'una situació i decidir una resposta. El fet de dominar aquestes habilitats aporta una disminució de l'estat d'ansietat, propi de situacions desconegudes, i afavoreix l'autoestima. Algunes de les capacitats que afavoreixen l'autocontrol són:

- Capacitat de fer-se càrrec de situacions concretes.
- Comprensió i acceptació de normes que regulen les relacions interpersonals i socials.
- Capacitat de planificar els elements necessaris per a la consecució d'un objectiu.
- Regulació de les emocions, acceptació de fracassos.
- Constància per orientar-se d'acord amb un codi moral assumit lliurement.

En aquesta dimensió psicològica, pensem que juga un paper important el fet de formar part d'una associació i, dintre d'aquesta, són peces bàsiques l'equip en el qual participa el voluntari i els formadors que facilitaran que el voluntari augmenti la seva autoestima i aconsegueixi mantenir l'autocontrol en situacions complicades pel fet de no sentir-se sol.

- Formació de capacitats en la dimensió social

Un altre aspecte que no podem oblidar atesa la seva importància és l'aprenentatge d'habilitats socials, és a dir, la capacitat de posar-se en el lloc de l'altre (empatia), de comprendre diferents punts de vista, de facilitar la comunicació a través d'habilitats de diàleg, etc., constitueix una base indispensable per a l'establiment de relacions interpersonals satisfactòries. Moltes de les tasques que realitza el voluntari estan condicionades per la capacitat de comunicar-se.

2. Desenvolupament social (segons P. Ortega (1995, 30)):

L'acció del voluntariat actual és l'expressió d'una doble opció:

- *La responsabilitat solidària amb les persones necessitades d'acollida i d'ajuda.*
- *El compromís lliurement assumit per una societat més justa.*

Actualment, a través de l'acció del voluntariat, es manifesta un gran interès pel desenvolupament de la comunitat sobre la qual actua i és mitjançant l'exercici de la ciutadania que el voluntari es compromet a construir un món més just i més habitable per a tots. Aquesta nova lògica de l'acció voluntària, de participació social responsable i de desenvolupament social més humà, requereix un voluntariat preparat realment per participar en la comunitat, com a agent actiu d'un desenvolupament social més just.

Diversos estudis, entre els quals destaquen els de M. Marchioni (1990), de J. M. Puig (1994) i de J. García Roca (1994), posen de manifest la necessitat d'una adequada educació ciutadana del voluntariat, que impliqui canvis reals en els comportaments individuals i col·lectius. Aquesta

educació ha de comportar:

- Formació d'actituds positives cap a la participació social

Entre aquestes actituds positives cap a la participació social, cal destacar:

- Actitud de participació creativa en els assumptes públics.
- Actitud de tolerància, que impliqui l'acceptació del pluralisme ideològic i cultural com a font d'enriquiment humà.
- Actitud de convivència basada en el diàleg, el consens i la col·laboració.

- Desenvolupament d'una consciència moral

La formació moral del voluntari ha de desenvolupar una consciència moral autònoma, on l'altruisme i l'atenció a la persona quedin integrats dins altres valors morals. Ni la formació d'actituds positives ni el desenvolupament d'una consciència moral no es realitzen al marge de la mateixa acció voluntària, sinó que, en la pràctica, es mantenen unides.

Ambdues coses s'aconsegueixen mitjançant la incorporació dels voluntaris en les associacions, les quals hem de considerar com a espais formatius. La formació del voluntari en les associacions no s'ha de confondre amb l'activitat pròpia de l'associació. Aquesta formació ha de ser rebuda, segons alguns experts, abans de passar a una situació activa pròpiament voluntària. Altres, però, estan més d'acord que acció i formació siguin activitats simultànies complementàries perquè es deixa així de banda la possibilitat de caure en una formació teòrica allunyada d'unes situacions encara no viscudes pel futur voluntari.

Des de la nostra perspectiva personal, ens mostrem a favor de l'opció simultània com a manera d'ensenyar a caminar tot caminant perquè la combinació teoria-pràctica resulta més motivadora.

Tot el que els diferents autors aporten, en aquest apartat, sobre allò que no pot faltar en la formació del voluntari perquè pugui desenvolupar una acció de qualitat, no es pot perdre de vista a l'hora de pensar en com fer un programa de formació de voluntaris. Per una banda, cal assegurar-se que existeixen uns bons fonaments, és a dir, que el voluntari coneix i viu els valors i, per l'altra, cal construir, mitjançant la formació, a sobre d'aquesta base per assegurar el desenvolupament personal del voluntari i la qualitat de la tasca que durà a terme.

Malgrat la complexitat del tema, ens atrevim a proposar un senzill esquema amb la intenció d'aclarir el que el formador de voluntaris mai no hauria de perdre de vista:

Per desenvolupar una acció voluntària de qualitat

FORMACIÓ DE LA PERSONA

FORMACIÓ PER A LA PARTICIPACIÓ SOCIAL

DESENVOLUPAMENT PERSONAL

EDUCACIÓ EN VALORS

COM (SÍ)?

- Clarificació de valors:
 - Estimar-los
 - Escollir-los
 - Conducta coherent
- Vivència:
 - Àmbits familiar, escolar...

PER QUÈ?

- Transformar-los en estil de vida

AMB QUINA FINALITAT?

- Funció dinamitzadora i orientadora del comportament

COM (NO)?

- Assignatura

RESPONSABILITAT SOLIDÀRIA

COMPROMÍS SOCIAL

Formació actituds positives (convivència, diàleg...)

Desenvolupament consciència moral (altruisme...)

Formació per a la tasca a realitzar

DIMENSIONS DEL DESENVOLUPAMENT PERSONAL

Psicològica

Social

Autoestima
Autocontrol

Aprenentatge habilitats (comunicació)

(Quadre d'elaboració pròpia)

4.3.1. L'educació per al desenvolupament

Un dels enfocaments actuals més importants per a la formació del voluntariat és l'educació per al desenvolupament, que enllaça amb un dels perfils més estesos del voluntariat: la cooperació per al desenvolupament dels pobles. Aquest perfil del voluntari neix, com la preocupació pel desenvolupament, de la combinació de tres factors: la preocupació per la humanitat; la idea de globalitat, és a dir, la necessitat i la conveniència de viure en un món interdependent i la cooperació en el desenvolupament social.

L'educació per al desenvolupament sorgeix de la inquietud per ensenyar-aprendre a pensar globalment sobre el món i a actuar localment, i té com a principal objectiu la comprensió i la participació en el desenvolupament de la nostra comunitat, del nostre país i del món. Els entesos insisteixen que el procés d'aprenentatge propi de l'educació per al desenvolupament es caracteritza per l'adquisició no solament de coneixements sobre les relacions Nord-Sud, etc., sinó també d'unes actituds, valors, estratègies que preparin membres actius per a una societat cada vegada més interrelacionada. No considerem aquests trets com a exclusius de l'educació per al desenvolupament, sinó que són a la base de qualsevol tipus de formació en l'àmbit social.

Quan alguns autors defineixen el voluntariat per a la cooperació com el que fonamenta la seva actuació en la dignitat humana i en el valor de la vida, i que cerca desenvolupar al màxim les capacitats personals per posar-les al servei del bé comú, no s'allunya gens de la definició generalista de voluntari social. Ara bé, quan s'indica que compleix una funció clarament educativa, d'atenció a les necessitats bàsiques i que lluita contra la pobresa, i que mesura la seva acció amb indicadors de qualitat de vida (salut, ensenyament, llibertat) i no amb indicadors econòmics, sí que acceptem que aquests trets són totalment identificadors, no exclusius, d'aquest tipus de voluntariat.

En l'educació per al desenvolupament hi ha l'educació ambiental i l'educació multicultural, per la pau, pels drets humans... Tots aquests àmbits de l'educació apunten a fer de la vida el valor més respectat en qualsevol racó del món.

Diuen Mesa y Rey (1991) a P. Ortega (1995, 39) que la formació del voluntariat en l'educació per al desenvolupament passa per les fases següents:

- *Canvi de mentalitat cap al desenvolupament humà (veure amb sentit crític).*
- *Informació per jutjar "d'una altra manera".*
- *Potenciació d'habilitats i actituds afavoridores de la solidaritat i de la justícia.*

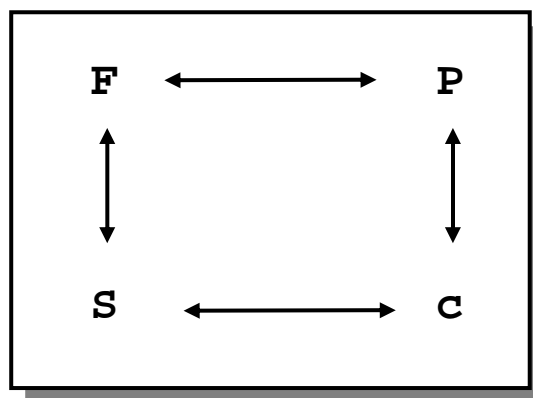
- *Planificació per a l'acció: com puc incorporar la meua acció al projecte de l'associació?*

Hem seleccionat aquesta proposta perquè contempla les competències esmentades a l'apartat 4.3. i perquè ens sembla que és prou completa com per impedir que la participació en projectes adreçats al Tercer Món es redueixi a una experiència vacacional, a vegades més turística que solidària. Només afegiríem una cinquena fase que consisteix en el compromís del voluntari de sensibilitzar i difondre la seva vivència.

4.4. INTERRELACIONS EN L'ÀMBIT DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Segons indiquen A. Escamilla i V. Seller a la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988, 90), existeix una forta interrelació o influència entre: formació (F), capacitació (C), promoció (P) i serveis (S):

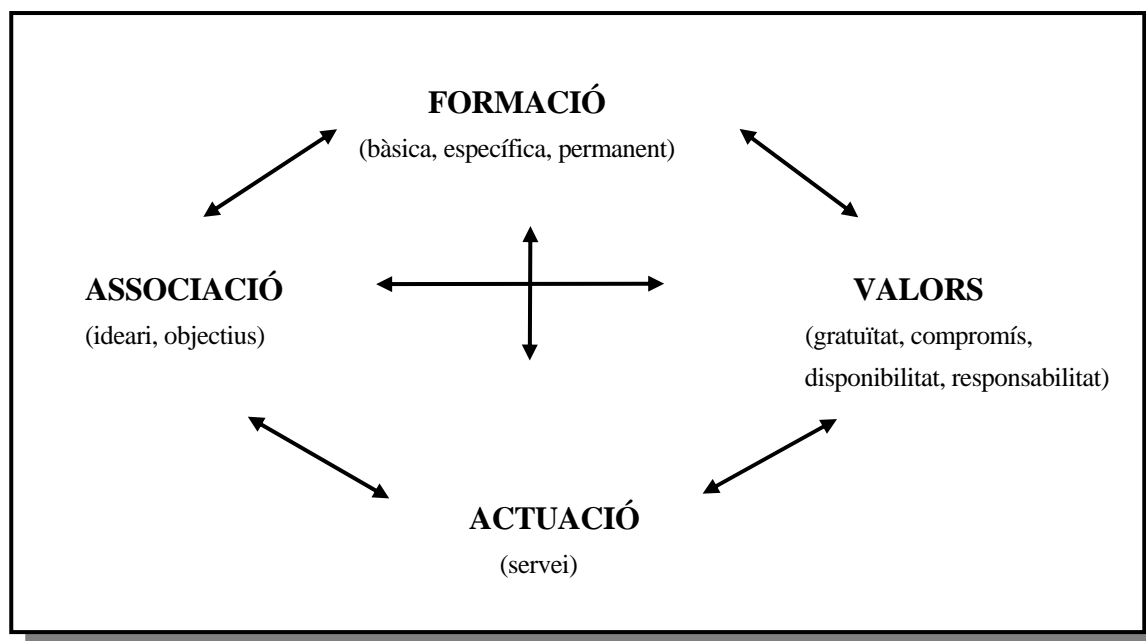
*La **formació** del voluntariat ha de ser considerada com un procés d'acció social, atès que es constitueix en un factor de **capacitació** per a l'ajuda i el treball social, de **servei** i assistència i, com a conseqüència, de **promoció**. Hi ha una interrelació o influència circular en els passos d'aquest procés. La qualitat i continuïtat de la prestació social pel voluntari depèn necessàriament de la seva formació i capacitació.*

Tot i que la cita proposa una relació lògica, no queda ben esquematitzada ja que la capacitació ha d'anar lligada a la formació i és prèvia a la promoció. Per altra banda, considerem que aquesta interrelació proposada resulta incompleta pel fet que es mou en un pla massa bàsic i és mesurada en paràmetres d'eficàcia. Ens sembla vàlid aquest esquema si es refereix exclusivament a la formació específica ja que només parla de capacitació per al treball social i oblida la formació pel desenvolupament de la persona.

Pel que fa a les interrelacions de la formació del voluntari en general, fem l'aportació següent: entenem que ha d'estar vinculada amb les actuacions del voluntari (és a dir, al servei) que són les que concreten el contingut de bona part d'aquesta formació. Per altra banda, està influenciada per la finalitat de l'associació que la imparteix (defensem que tant la formació inicial com la formació permanent han de ser programades per l'associació) i pels valors ètics que són el fonament sobre els quals la persona decideix participar en l'acció social voluntària. Proposem, doncs, l'esquema

següent:

(Quadre d'elaboració pròpia)

4.5. ORGANITZACIÓ DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Des de diferents perspectives, els estudiosos de la formació del voluntari aporten idees relacionades amb la manera com organitzar-la. Així, per exemple, segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España (1988, 21), l'organització de la formació requereix:

- **Un equip responsable:** encarregat de detectar les necessitats formatives dels voluntaris i, en funció d'aquestes, planificar i estructurar la formació.
- **Uns formadors:** capaços de promoure una formació integral, partint de les necessitats i dels interessos dels voluntaris. Els formadors han de ser preferentment membres de l'associació o estar-ne vinculats i treballar en equip.
- **Un pla de formació:** flexible per poder-hi incorporar modificacions derivades de les necessitats i interessos dels participants.

M. Espinoza (1982, 80), per altra banda, pensa que aquesta formació ha de subministrar:

1. **Capacitació prèvia a l'execució d'un projecte:** s'aconsegueix mitjançant un curs intensiu programat d'acord amb la disponibilitat de temps dels voluntaris. Aquest curs, a més a més,

pot tenir també una finalitat selectiva dels mateixos voluntaris i orientadora envers el tipus de tasca que cal realitzar. Aquesta capacitat prèvia considera les àrees següents:

- **Àrea destinada a la comprensió ideològica:** *consisteix en l'anàlisi de la problemàtica socioeconòmica, en la comprensió de les circumstàncies que envolten el subdesenvolupament i en el paper del voluntariat davant d'aquests problemes.*
- **Àrea de coneixements sobre la comunitat local:** *comprèn l'anàlisi teòrica sobre els aspectes històrics, geogràfics, sociològics, econòmics, culturals i organitzatius del lloc i de la comunitat on es treballarà, és a dir, el coneixement de l'entorn.*
- **Àrea de coneixements sobre tècniques grupals i de treball de camp:** *destinada a facilitar el procés de maduració i d'integració del grup mitjançant l'exercici de les tècniques d'animació grupal.. Facilita també la comunicació.*
- **Àrea de coneixements i organització per al projecte:** *comprèn el coneixement específic per al desenvolupament de l'activitat en concret. També inclou elements d'organització interna del grup que durà a terme les activitats.*

2. Capacitació paral·lela a l'execució del projecte: *es tracta d'autocapacitar cada un dels membres del grup de treball per realitzar una determinada tasca. L'autocapacitació es basa en un procés sostingut d'autoanàlisi, mitjançant l'avaluació periòdica del que s'està fent. Així, cada membre del grup entén què és el que els fa actuar d'una manera determinada. Com a conseqüència d'aquesta comprensió, milloren les normes de treball i s'utilitzen més eficaçment les aptituds de cadascun dels participants.*

Segons M. D. Vázquez (1985, 218), la formació ha de ser molt diversificada:

- *Cal comptar que cada persona aporta la seva formació individual.*
- *Cal orientar degudament els voluntaris sobre el servei que s'ha de realitzar, sobre les característiques específiques de la persona o del grup que rebrà la seva ajuda. Aquesta formació ha d'impartir-se en grups i encomanar-la a bons especialistes que coneguin els sectors de marginació.*
- *Cal anar formant de manera continuada per actualitzar coneixements.*

Fent un extracte del que proposa cada autor, ens manifestem d'acord en què, en l'organització de la formació del voluntari, hi ha d'haver un equip de formadors que prepari un pla de formació que contempli la formació integral i continuada del voluntari, que s'actualitzi periòdicament segons les necessitats de la tasca que du a terme l'associació i que ho faci tenint en compte les aportacions dels mateixos voluntaris.

Els apartats següents, sobre tipologies de formació, nivells, metodologia, programes i cursos aporten més dades sobre aquest tema.

4.6. TIPOLOGIES DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

No hem trobat massa discrepàncies en aquest punt entre les fonts consultades. Alguns autors no incideixen en el tema. D'entre les classificacions estudiades, hem escollit la que fa C. Armengol (1995) en un article publicat a la revista *Fòrum*, perquè és clara i completa:

- Formació formal - Formació informal
- Formació externa - Formació interna

- **Formació formal:** correspon a les situacions mínimament plantejades per esdevenir experiències formatives. És una formació estructurada i sistematitzada.

- **Formació informal:** es produeix de manera incidental, difusa, al marge de tot context de formació, en situacions no dissenyades ni planificades com a experiències de formació. Té lloc sempre i de manera involuntària. Es tracta d'un procés no controlat, no dirigit, i, per tant insuficient, per a molts propòsits.

El pont entre la formació formal i la informal és establert per les estratègies formatives basades en l'experiència: la reflexió sobre la pròpia experiència, la supervisió del treball en grup...

- **Formació externa:** s'imparteix a fora de l'associació. Sovint té lloc en centres especialitzats en formació. Té alguns avantatges: els professors i els centres estan especialitzats en el tema, s'abarateixen els costos, s'afavoreix l'intercanvi entre els voluntaris.

- **Formació interna:** impartida per la mateixa entitat. En l'àmbit del voluntariat, la formació no és tan sols una exigència de l'organització envers els seus membres, sinó que caldria inscriure-la en el marc del compromís mutu entre l'organització i els seus voluntaris.

L'elecció del tipus de formació (interna o externa) és determinada per:

- L'existència o no d'un centre de formació a l'entitat.
- El nombre de voluntaris amb què compta l'entitat.
- La capacitat organitzativa, econòmica, etc., de l'entitat.
- El tipus d'activitat que hi desenvolupa.

Hem constatat que bona part dels dirigents d'associacions i d'escoles de formació de voluntaris,

quan parlen de formació o en establir els seus programes formatius, no tenen en compte la formació informal que ens sembla sumament important ja que es dona de forma continuada i, contradint el que diu C. Armengol, pensem que no de manera involuntària, sinó sense ser-ne conscients. La diferència està en què el formador sí que sap que aquella activitat és formativa, tot i que no estigui inclosa específicament, en el pla de formació, mentre que el voluntari no és conscient que aquella situació l'està formant.

Pel que fa a la formació externa i interna són complementàries i en la proposta que fem a l'apartat 8.4. establim quins haurien de ser, segons la nostra opinió, els objectius i els continguts de cada una d'elles.

4.7. NIVELLS DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Es diferencien tres nivells, amb objectius específics propis, que són els que hem esmentat en l'apartat corresponent a la conceptualització (2.3.3):

1- Formació bàsica: a les Jornades a Monells (1986, 30), que com ja hem esmentat va ser una reunió de dirigents de voluntariat celebrada amb la finalitat d'esbrinar quina era la situació del voluntariat social a Catalunya i de posar les bases per a la creació d'una federació, la formació bàsica es va definir com la que s'ofereix al voluntari quan s'incorpora en les organitzacions i els continguts de la qual estan orientats a donar a conèixer de manera general el voluntariat, l'acció voluntària i el funcionament intern de l'entitat.

Té com a objectius:

- Conèixer, de manera general, el voluntariat.
- Conèixer l'associació.

2- Formació especialitzada: a les mateixes Jornades, la formació especialitzada és descrita com la que està destinada a capacitar el voluntari per poder realitzar una tasca concreta. És indispensable per iniciar qualsevol activitat. Aquesta formació ha d'estar realitzada d'acord amb les característiques del servei i del sector de marginació a qui s'adreça.

Nosaltres hem escollit, segons es reflecteix en l'apartat 2.3.2.2., la denominació de formació específica.

Té com a objectius:

- Conèixer els temes i les tècniques específiques de l'àrea d'actuació (sectors de població marginada).
- Conèixer dinàmiques concretes per al funcionament intern de l'associació (comunicació, dinàmiques de grup...).
- Conèixer elements i tècniques per poder dur a terme amb eficàcia tot el que fa referència a gestió, administració...

3- Formació permanent: segons la mateixa font, és la formació que complementa la formació bàsica i l'especialitzada. Té el seu fonament en el fet que aprenentatges concrets perden el caràcter de procés i que, pel que fa a formació, cal una dinàmica contínua que permeti aprofundir i fer el seguiment de les activitats.

Té com a objectius:

- Analitzar i avaluar el desenvolupament dels projectes.
- Enriquir els voluntaris mitjançant el treball en equip.

A. Petrus (1991, 84) afirma que, en aquests moments, es tendeix a no invertir gaire temps en la formació inicial i a donar més rellevància a la formació permanent: *si els canvis que es donen són tan ràpids i constants, no té sentit invertir tot l'esforç en una formació del moment i per al moment; sembla més racional planificar, també, per una formació adaptada al canvi.*

El mateix autor proposa que *un programa coherent de formació permanent ha d'incloure:*

- *Tallers de formació permanent.*
- *Estratègies de canvis dels papers que cal assumir.*
- *Seminaris de formació.*
- *Cursets de reciclatge.*
- *Classes pràctiques.*

*Els mètodes o tècniques que caldrà adoptar hauran d'anar dirigits a assolir els objectius següents:*⁴⁴

- *Fomentar i estimular l'aprenentatge de participació en grup.*
- *Mantenir i augmentar el nivell de coneixements.*
- *Intercanviar experiències entre el voluntariat.*

⁴⁴ En aquesta llista d'objectius queda ben palesa la importància de la formació de tipus informal.

- *Resoldre els problemes sorgits durant la realització de l'acció voluntària.*
- *Reforçar els aspectes emotius grupals i individuals.*
- *Aclarir el contingut de les funcions, que, amb el temps, poden variar de formulació i importància.*
- *Utilitzar l'experiència dels altres voluntaris i integrar-la en els programes de formació.*
- *Supervisar i valorar assíduament el treball desenvolupat pels voluntaris i els programes de l'associació.*
- *Crear una "cultura" del voluntariat.*
- *Adaptar la imatge i el comportament del voluntariat a les exigències ciutadanes.*

Fem una proposta sobre la manera que ens sembla més recomanable per impartir cada nivell de formació és:

- **La formació bàsica** ha de ser oferta, o en darrer terme complementada, per l'associació a la qual pertanyen els voluntaris.

Motiu: transmet una visió general del voluntariat i del tarannà del voluntari de l'entitat. Amb aquest tipus de formació es crea un vincle de compromís del futur voluntari amb l'associació.

- **La formació específica** pot ser impartida per l'organització o per centres externs.

Motiu: pretén aportar coneixements relacionats amb actuacions molt concretes i especialitzades. Cal cercar el lloc on hi hagi especialistes en cadascun dels temes. És positiu afavorir l'intercanvi entre voluntaris de diferents associacions.

- **La formació permanent** ha de ser subministrada per l'entitat.

Motiu: pretén incrementar globalment el nivell d'organització i millorar la marxa del projecte. S'ha d'impartir dins de cada equip de treball.

4.7.1. La formació de formadors

És la formació adreçada a les persones que s'encarregaran de l'àrea de la formació dins d'una associació.

Diu M. E. Alfaro (1990) que l'equip de formadors necessita una formació paral·lela i és convenient que, en aquest equip, hi hagi també voluntaris per tal que la formació estigui vinculada directament amb la realitat viscuda. Aquesta formació té com a objectiu obtenir una capacitació per dur a terme una formació estructurada, coherent i coordinada amb els altres formadors.

Les àrees formatives són aproximadament les mateixes que les del curs per a voluntaris i Alfaro (1990, 26) en proposa les següents:

- *Formació professional:*
 - *Les motivacions.*
 - *Les actituds.*
 - *Les aptituds.*
 - *Educació en els valors.*
 - *El tarannà educatiu o formatiu.*
- *Formació grupal:*
 - *L'equip de formadors.*
 - *Un grup de formació.*
 - *Les necessitats personals i les necessitats grupals.*
- *Formació institucional:*
 - *Paper de la formació en l'associació.*
 - *Lloc de la formació en la dinàmica de l'associació.*
- *Formació social:*
 - *Cap a una pedagogia social.*
 - *Formació i prevenció.*
 - *Formació i denúncia social.*
 - *Formació i sensibilització de la comunitat.*
 - *Formació i servei voluntari.*
 - *Diagnòstic.*
- *Formació tècnica:*
 - *L'aprenentatge i les seves teories.*
 - *Metodologia activa.*
 - *L'animació del grup.*
 - *El procés d'inducció-deducció.*
 - *Instruments i estratègies didàctiques.*
 - *Dinàmiques de grup.*
 - *Materials de formació.*
 - *Programació.*
 - *Avaluació i seguiment.*

Opinem que la denominació d'àrea de formació professional indueix a error i no en reflecteix el contingut. Tampoc ens sembla massa adequat el terme formació institucional i trobem a faltar alguna àrea dedicada a la comunicació, una habilitat fonamental que ha de conrear el formador.

4.8. ÀREES DE FORMACIÓ EN L'ÀMBIT DEL VOLUNTARIAT SOCIAL

Quins han de ser els continguts de la formació del voluntari i com s'han d'agrupar en diferents àrees és un tema que F. J. Ortega (1990, 8) resol de la manera següent:

1. Motivacional:

- *Motivació (afectiu):*
 - *Despertar l'interès.*
 - *Eliminar pors.*
- *Actituds (racional):*
 - *Canvi d'actituds.*
 - *Trencar prejudicis.*
 - *La filosofia del voluntariat.*

2. Coneixements i habilitats:

- *Coneixements (teoria):*
 - *Identitat del voluntari:*
 - *Què és un voluntari?*
 - *Paper social.*
 - *Desenvolupament de la persona:*
 - *Millorar la comunicació*
 - *Aclarir idees.*
 - *Treball en grup:*
 - *Processos de participació.*
 - *Mètodes de treball.*
 - *Conèixer l'organització:*
 - *Objectius i filosofia*
 - *Organització*
 - *Recursos.*
 - *Tècnic:*
 - *Perfeccionar coneixements sobre la problemàtica, la seva solució i el mètode que cal aplicar.*
- *Habilitats (pràctica):*
 - *Desenvolupament d'hàbits i d'habilitats concretes.*

A l'hora de fer un pla de formació, ens sembla més aclaridor desglossar la segona àrea en dues: una que faci referència a coneixements, en la qual s'inclouï tot el que tingui relació amb la identitat del voluntari, el seu desenvolupament i el treball en grup, i una altra on s'englobin les qüestions més tècniques corresponents al que hem anomenat formació específica.

4.9. METODOLOGIES DE FORMACIÓ

La Plataforma para la Formación del Voluntariado en España proposa que la metodologia emprada en la formació dels voluntaris sigui la mateixa que la que s'utilitza amb els treballadors socials i altres professions afins, és a dir:

- **Participativa:** ha de partir dels coneixements i de les realitats dels diferents grups i ha de ser un lloc de trobada i de contrast d'experiències.
- **Pràctica:** s'ha d'estructurar a partir de l'acció, de la realitat, de la pràctica quotidiana i ha de resultar eficaç i eficient per a la intervenció.
- **Útil i realista:** ha d'estar íntimament relacionada amb l'estructura de l'associació i ha de ser adequada i coherent amb els seus principis i objectius.

M. E. Alfaro (1990) suggereix, com a opció educativa, que la formació sigui:

- **Una formació integral:** que desenvolupi de manera equilibrada les diferents àrees que ha d'abastar el procés de formació.
- **Una formació participativa:** en el sentit d'implicació dels voluntaris en el procés de formació.
- **Una formació inductiva:** que el voluntari sigui format en els aspectes necessaris per a la seva acció. Ha de ser una formació tecnicopràctica, que parteixi de l'acció i reverteixi en l'acció.

L'esmentada autora considera, com a formes de impartir formació, les següents:

- Reunions de treball.
- Cursos.
- Jornades.
- Material bibliogràfic.
- Reunions d'intercanvis d'experiències.

Tots els autors estan d'acord, i nosaltres també, que cal utilitzar una metodologia activa i participativa. Convé que aclarim i precisem aquests termes. Una formació activa i participativa és aquella:

- Que interpel·la, que facilita el canvi i que crida al compromís.
- Que l'aprenentatge enriqueix realment la persona del voluntari.
- Que afavoreix l'intercanvi i l'aprenentatge amb altres persones que treballen en associacions afins i/o en el mateix sector.

- Que el mateix voluntari que rep formació participa, al llarg del procés, en la definició dels objectius i en la selecció dels continguts.

Pel que fa a les formes d'impartir formació, les que hem escollit queden explicitades en el qüestionari que s'ha passat a una mostra de voluntaris socials (vegeu ítems 12 i 20 del qüestionari de l'apartat 5.2.1.) i són les següents:

- Cursos específics de formació com a voluntari social
- Conferències monogràfiques
- Congressos i jornades
- Col·loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat dut a terme pels dirigents de l'associació

Com es pot veure, hem tingut en compte les metodologies tradicionals (cursos, etc.), però no hem oblidat les que sovint no són considerades formatives, tal i com hem comprovat en les entrevistes a persones dedicades a la formació de voluntaris (treball en equip, avaluació de projectes...).

4.10. COM FORMAR ELS VOLUNTARIS SOCIALS

Per A. Petrus (1991, 78) la formació ha de tenir en compte *que el voluntariat és un col·lectiu heterogeni amb necessitats i obligacions diferents, i que, per tant, no es pot fer referència a la formació de manera genèrica.*

Les necessitats del voluntariat que poden ser pal·liades per la formació solen ser:

- *Donar solucions a necessitats contextualitzades d'una localitat o regió determinades.*
- *Estar preparat per al canvi, preparat per intervenir en una societat en evolució contínua de necessitats i demandes.*
- *Actuar per a la prevenció (no només des de l'estratègia d'intervenció sobre un problema).*
- *Intervenir per al desenvolupament actiu del ciutadà.*
- *Detectar nous problemes socials.*
- *Convertir-se en un agent de canvi social.*
- *Actuar amb responsabilitat enfront dels problemes.*
- *Estar preparat per prendre decisions.*
- *Actuar conjuntament amb el professional.*

Per tant, en planificar la formació dels voluntaris haurem de tenir en compte l'ampli ventall de necessitats que cal cobrir i l'adaptabilitat dels continguts i de la metodologia a la situació dels voluntaris. De cap manera no serà útil una formació rígida i massa estructurada, i no podem caure en el parany d'oferir als voluntaris una formació pseudoprofessional ni, com algun formador entrevistat apunta, *d'universitari de segona*.

4.11. LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIAT

Es desprèn de l'estudi que s'ha desenvolupat que les escoles de voluntariat es defineixen elles mateixes com a centres formatius que faciliten l'intercanvi com una de les fonts de l'aprenentatge i en les quals el voluntari rep formació de manera estable i continuada.

El Departament de Benestar Social recull en el document on s'aprova el Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya (DOGC-1911. 20/6/94): *L'Institut Català del Voluntariat reconeixerà com a escola de formació de voluntaris aquelles entitats o escoles que, degudament legalitzades, facin regularment formació de voluntaris*. (vegeu text íntegre a l'ANNEX-17).

Ens manifestem d'acord amb aquesta diferenciació (entitats-escoles) i la remarcuem al llarg de la investigació, especialment a l'apartat 6.2.1. on classifiquem les escoles en:

GRUP 1 - Escoles de formació: es dediquen exclusivament a la formació.

GRUP 2 - Associacions-escoles de formació: a més de tenir voluntaris per assolir uns objectius concrets dintre de l'acció social, fan formació, entre altres activitats, preferentment adreçada als seus voluntaris.

A finals de l'any 97, l'Incavol ha reconegut 27⁴⁵ entitats com a escoles de formació (vegeu la llista a l'ANNEX-15). Durant el curs 1999-2000, d'un total de 39 escoles reconegudes, 34 han impartit cursos durant el període esmentat.

⁴⁵ Són 27 les escoles reconegudes, però una d'elles no va impartir formació durant aquell curs.

4.12. ELS PROGRAMES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS SOCIALS

Per estructurar un programa de formació, diu F. J. Ortega (1990, 9), que cal respondre les preguntes següents:

- *Quins són els objectius del programa de formació i com definir-los?*
- *Quines són les necessitats de formació de l'organització o del voluntariat (pel que fa a aptituds, tècniques...)?*
- *Quin grup de persones ha de participar en aquests programes de formació? O quina formació cal donar segons les persones que hi participin?*
- *Quins són els mètodes i les tècniques adequades?*
- *Com s'ha d'avaluar?*

El mateix autor afirma que un programa serà més efectiu com:

- Més desperti l'interès dels que s'estan formant.
- Més raonable i útil sigui pel que fa a material i a continguts.
- Més profit personal puguin treure del que aprenen per a la seva vida diària.

És evident que, en respondre les preguntes que es fa F. J. Ortega i per aconseguir l'efectivitat del programa segons els requisits que ell mateix proposa, s'ha de comptar amb la participació del voluntari que ha de rebre la formació. Aquest punt ens sembla imprescindible a l'hora de planificar i de mantenir actualitzada la programació. No hi haurà adequació entre la proposta dels formadors i les necessitats formatives dels voluntaris si aquests no participen en l'elaboració dels programes. La valoració de la formació impartida i els suggeriments dels voluntaris es recullen, en el cas de les escoles de formació, mitjançant enquestes realitzades al final d'un curs o d'unes jornades, o bé en un diàleg obert d'intercanvi d'opinions, mentre que, en el cas d'associacions que imparteixen formació, la participació pot ser encara més activa i continuada pel fet de ser més propera la relació entre formador i voluntari.

Segons A. Petrus (1991), els programes s'han de dissenyar en funció de l'objectiu d'eficàcia: han de preparar els voluntaris per dur a terme amb eficàcia una determinada activitat. Altres autors també remarquen la importància d'una formació programada i estructurada que garanteixi la preparació del voluntari i, per tant, l'èxit de la seva tasca. Per molts, la formació ha de ser constant i permanent, i ha de constituir una recompensa per al voluntari, és a dir, en certa manera, ha de ser una forma de gratificació per a la persona que la rep.

També afegeix el professor Petrus (1991, 80) que *tot programa formatiu ha de començar per elaborar el que podríem denominar "mapa de necessitats". Un mapa de necessitats formatives comportarà diferents programes específics de formació que, a la vegada, es podran dividir en:*

- Programes globals de formació.
- Programes específics.
- Programes de formació permanent.

I remarca les condicions que ha de tenir qualsevol programa de formació per a voluntaris (per ser eficaç):

1. *Desenvolupament afectiu: l'aprenentatge va sempre acompanyat d'una determinada experiència emocional. En conseqüència, els aspectes afectius relacionats amb els programes de formació hauran de tenir-se molt en compte. Molts dels fracassos de formació es podrien superar si es programessin correctament aspectes com:*

- *La motivació del programa que, a la vegada, caldrà adaptar-lo a la personalitat dels voluntaris.*
- *L'entorn emotiu on es desenvolupa el programa formatiu.*
- *Conèixer amb exactitud les fites del programa, així com les tècniques d'intervenció.*
- *La importància dels aspectes emotius que es deriven d'un aprenentatge en grup.*
- *El reconeixement per part de la comunitat i del propi grup d'aprenentatge.*
- *Valorar els aspectes emotius subjacents en la necessitat d'intervenir en la comunitat.*

2. *La metodologia i els aspectes que s'hi relacionen. En aquest sentit és important:*

- *Conèixer el nivell d'expectatives i l'actitud del voluntariat davant d'un programa. Sempre s'ha de tendir a adaptar el programa als voluntaris, no pas els voluntaris al programa.*
- *Determinar, amb exactitud, si es tracta d'un programa tancat o obert.*
- *Partir de l'experiència pràctica d'altres voluntaris com a recurs didàctic o metodològic.*
- *Participació dels voluntaris en els programes de formació.*
- *Teoria i pràctica no constitueixen conceptes oposats, sinó dos aspectes d'una mateixa realitat.*
- *Que la tasca o activitat sigui "compresa" primerament pel voluntari; després ja serà "empresa" per ell.*
- *La metodologia s'adaptarà a aquests tres conceptes: veure, jutjar, actuar.*
- *Capacitar per a l'autoavaluació de l'activitat i dels programes d'intervenció.*
- *Preparar per desenvolupar una visió i una actitud crític-reflexiva enfront dels*

problemes socials.

- *Adoptar una metodologia globalitzadora, ja que la societat és una realitat interconnexada.*
- *La metodologia globalitzadora ha d'incloure: voluntariat, institució i realitat social on actuar.*
- *La metodologia haurà de donar prioritat als aspectes personals i als valors del voluntari per damunt dels continguts del programa.*
- *Els programes de formació han d'incloure aspectes tècnics i humans encaminats a desenvolupar la solidaritat i la responsabilitat.*
- *La formació es basarà, a més, en una adequada avaluació i supervisió del programa formatiu, així com de l'activitat desenvolupada pel voluntariat.*

Un correcte programa de formació per al voluntariat ha d'incloure:

- *Característiques de l'alumnat i del professorat.*
- *Continguts teòrics i pràctics.*
- *Objectius d'acció i de contingut a assolir.*
- *Durada del període de formació.*
- *Metodologia que s'ha de seguir.*
- *Avaluació dels coneixements adquirits.*
- *Avaluació del programa.*

3. Ha de ser un programa flexible. Cal adaptar el programa i la metodologia a les diferents realitats del voluntariat i a les distintes situacions. Mai un programa de formació no ha de ser rígid.

4. En la línia de programació eficaç que hem adoptat com a estratègia formativa, cal que ens referim al principi de la competència, és a dir, als programes de formació que es basen en competències. Aquesta programació es fonamenta en el principi següent: donar la importància màxima als aspectes pràctics en determinar els continguts del programa.

Perquè un programa de competència resulti eficaç caldrà que:

- *Es basi en les necessitats pràctiques o d'acció dels voluntaris.*
- *Aquestes necessitats s'indiquin en forma de competències, és a dir, de manera que el voluntari sàpiga fer, usar, organitzar, actuar, detectar causes i efectes de les accions, etc. S'evitaran, tant com es pugui, conceptes com "comprendre", "percebre", allunyats de la realitat pràctica.*
- *La responsabilitat de l'acció sigui per al voluntariat el principal factor emotiu i de motivació.*
- *El programa de formació de competències es basi en les necessitats dels voluntaris i en les necessitats de l'àmbit en què hagin d'intervenir.*

- *El programa compti amb la possibilitat de formació en el mateix lloc on es desenvolupi l'acció del voluntari/ària.*

A. Petrus dona unes precisions molt encertades sobre els requisits i les particularitats metodològiques de la formació del voluntari que entenem que no s'han d'oblidar en elaborar els programes, tant si es tracta de formació impartida des d'una escola com des d'una associació.

A les Jornades a Monells (1986), s'identifiquen els components de la formació integrats en els programes:

1- Elements teòrics

El contingut teòric ha de:

- *Demostrar les necessitats.*
- *Contextualitzar les situacions sobre les quals es treballa.*
- *Aportar informació sobre la realitat social.*
- *Donar a conèixer les teories sobre la intervenció en els diferents camps.*
- *Mostrar les fórmules comparades d'actuació.*
- *Transmetre coneixements teòrics sobre els temes que directament o indirectament es relacionen amb el camp d'intervenció.*
- *Donar elements que facilitin la comprensió dels motius i formes d'actuació.*

2- Elements normatius

El contingut normatiu ha d'aportar:

- *El coneixement de la legislació que enquadra l'acció voluntària en cadascun dels camps d'intervenció.*
- *La divulgació de les normes que regulin el funcionament del projecte en què pretenem actuar.*
- *El coneixement de les responsabilitats, tant dintre de l'organització com en relació amb les regulacions legals vigents.*
- *La delimitació de l'espai que ocupa el voluntariat en els diferents tipus d'intervencions.*

3- Elements pràctics

El contingut pràctic ha de resoldre:

- *L'aprenentatge de les tècniques concretes que s'aplicaran en el desenvolupament de les activitats.*
- *L'exercici dels diferents mètodes d'intervenció directa amb els usuaris.*

4- Elements ideològics

El contingut ideològic ha de treballar:

- *L'exposició dels fonaments i justificació dels motius per què actuem sobre un camp o camps concrets.*
- *L'explicació sobre les diferències de la ideologia pròpia respecte d'altres i els avantatges i inconvenients que això suposa.*
- *L'aprofundiment en els límits que planteja l'actuació basada en la ideologia concreta de l'organització.*

Constatem uns trets comuns entre els estudiosos del tema dels programes de formació dels voluntaris que podem sintetitzar dient que els programes han de partir de les necessites formatives del mateixos voluntaris, han de relacionar teoria i pràctica, han de preveure una metodologia activa i participativa, han de ser adaptables i, per tant, han de revisar-se periòdicament per evitar un desfassament ràpid a conseqüència dels continus canvis en què està immers el voluntariat i les situacions socials a les quals dedica la seva acció.

4.13. EL PLA DE FORMACIÓ DE L'ASSOCIACIÓ DE VOLUNTARIAT

La formació és un dret del voluntari i, per tant, un deure de les associacions d'oferir-ne i d'anar definint un projecte de formació per acabar de concretar-lo en un pla de formació.

Segons C. Armengol (1995, 102), per establir el pla de formació s'han de fer els passos següents:

1. *Fer un estudi de les necessitats formatives dels voluntaris per definir els objectius de la formació.*
2. *Estructurar el processos de formació (seleccionar entre les diferents possibilitats de formació aquelles que millor ens permetran assolir els objectius):*
 - *Cursos.*
 - *Seminaris de reflexió.*
 - *Jornades de debat.*
 - *Conferències i sessions de sensibilització.*
 - *Programes d'autoformació: programa de lectures, material d'autoformació...*
 - *Programes a distància.*
 - *Grups de discussió*
 - *Tutories.*
 - *Tallers de supervisió.*
 - *Visites i demostracions.*
 - *etc.*

3- *Dissenyar activitats de formació, seguint les etapes següents:*

- *Definició dels destinataris i coneixement de les seves característiques.*
- *Determinació de la temàtica de l'activitat.*
- *Determinació dels objectius.*
- *Mètodes de formació:*
 - *L'exposició o lliçó.*
 - *L'aprenentatge mitjançant el petit grup.*
 - *El treball individual.*

4- *Temporalització.*

- *Ordenació de les activitats formatives en el temps.*

5- *Recursos.*

- *Disposar de la infraestructura necessària per a dur a terme les activitats.*

6- *Mecanismes d'avaluació.*

S'han de recollir dades que permetin una doble avaluació:

- *L'avaluació de producte: en quin grau s'han assolit els objectius proposats.*
- *L'avaluació de procés: de quina manera s'ha anat desenvolupant el procés i quin grau de satisfacció n'han obtingut els participants.*

Cal recollir informació sobre:

- *Aprenentatges assolits pels participants.*
- *Valoració dels participants sobre els continguts, metodologies.*
- *Valoració dels experts que hi han intervingut.*

L'Incavol ha creat un Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya que reconeix aquesta formació, en la línia de prestigiar en general el món del voluntariat, sense imposar l'obligatorietat de cap curs (vegeu-ne el text íntegre a l'ANNEX-17).

Mentre elaboràvem les conclusions de la tesi i la proposta de millora de la formació dels voluntaris socials, ha arribat a les nostres mans una publicació de l'Incavol (Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya) amb el títol *Orientacions per a l'elaboració d'un pla de formació de voluntariat a les entitats* i el *Catàleg general de formació per a les associacions i fundacions de Barcelona-Curs 1999-2000*, de l'Agència Municipal de Serveis amb les Associacions de Barcelona (Ajuntament de Barcelona), que hem estudiat i valorat detingudament.

A la proposta de pla de formació del voluntariat a Catalunya publicada per la Generalitat, s'adjunta un recull de cursos programats per diferents associacions. La proposta formativa està presentada des d'una de les entitats que és escola de formació. L'oferta total de les diferents escoles és de 189

cursos. Uns 40 cursos s'adrecen principalment a dirigents, perquè són cursos de gestió, etc., i més de 90 cursos són específics per a voluntaris que treballen en diferents sectors (una bona part estan destinats a voluntaris que atenen persones grans). La majoria dels cursos són per a voluntaris socials, tot i que també n'hi ha alguns per a voluntaris de lleure i de mediambient.

La proposta de pla de formació conté unes pautes per a l'elaboració del pla de formació de les associacions. Assenyala com a primer objectiu de la formació en l'associació de voluntariat (1999, 4) *facilitar als voluntaris l'adquisició de coneixements, habilitats i destresses necessaris per a realitzar correctament la seva tasca*. Si en l'ordre de presentació dels quatre objectius hi ha una prioritització, manifestem el nostre desacord que aquest sigui el primer. L'objectiu prioritari, segons la nostra opinió, ha de ser el ser conscient del compromís adquirit sabent què s'està fent i per què es fa, i el d'assolir sentit d'associació.

En aquesta proposta, es reconeix la importància de la formació de tipus informal (explicita que es la que es produeix de manera incidental, ambiental i difusa, que té lloc sempre i de manera involuntària), però es remarca que la formació de tipus formal és imprescindible. Manca donar pistes i insistir en la manera com els dirigents i formadors han de ser conscients del contingut educatiu d'aquestes activitats per tal de transmetre'l als voluntaris. Altrament, sense aquesta conscienciació i convicció, ens sembla difícil d'aconseguir que la formació informal arribi, com a tal formació, al voluntari.

Pel que fa al catàleg de l'Ajuntament de Barcelona, presenta el que han elaborat entre dotze entitats capdavanteres en la formació del voluntariat. El catàleg ofereix 257 cursos amb un ventall d'àmbits aparentment una mica més ampli que el de la Generalitat: voluntariat social, cultural, de lleure, esportiu, ambiental, salut... És només una guia i no pretén servir com a eix a partir del qual es pugui planificar la formació de les associacions.

Considerem vàlides tant una publicació com l'altra, però detectem, per una banda, que es continua limitant la formació a cursos i, per l'altra, que el que s'anomena *pla de formació* no és més que una còpia adaptada del que són els plans d'estudi reglats de qualsevol tipus d'ensenyament.

4.14. ELS CURSOS IMPARTITS PER LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIAT

Un aspecte important a tenir en compte en estudiar el tema de la formació de voluntaris, és el del tipus de cursos impartits per les escoles dedicades a aquest tipus de formació.

A l'ANNEX-16 es fa una relació dels cursos programats per les escoles de formació de voluntariat durant el curs 1997-98 i en el punt 6.2.2. se'n fa una anàlisi crítica.

Tot i així, dins de l'aspecte més teòric i reflexiu que correspon a aquest apartat, remarcuem que el que unifica les escoles reconegudes és el fet d'impartir el curs d'iniciació al voluntariat. Segons estableix el Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya (vegeu ANNEX-17), aquest curs s'adreça tant a les persones que pretenen incorporar-se en una associació, com a les que, des del voluntariat, volen iniciar el seu procés de formació. Per tant, la diversitat de situacions en què es troben els assistents als cursos és gran, la qual cosa ens fa plantejar la conveniència de diversificar aquest tipus de formació, atès que la persona que és encara aliena al voluntariat requereix un enfocament una mica diferent del de la persona que és ja activa dins de l'acció social voluntària. La diferència fonamental la trobem, més que en els continguts, en la reflexió que el formador ha de propiciar entre els assistents. Si es tracta d'un possible voluntari o d'una persona amb curiositat pel moviment voluntari la reflexió ha de tenir un caràcter motivador i sensibilitzador que no és tan fonamental en el cas d'una persona ja decidida a la participació activa. El tema històric i el legal no ens sembla massa adient per al primer grup de persones, i, en aquest cas, aprofundiríem en les mancances socials i en la responsabilitat de cadascú a l'hora de pal·liar-les. L'únic avantatge que trobem al fet d'adreçar simultàniament aquest curs als voluntaris i als futurs voluntaris és la motivació contagiosa que els primers poden aportar als segons.

4.15. FACTORS QUE DIFICULTEN EL DESENVOLUPAMENT D'UN PROCÉS FORMATIU COHERENT I MANCANCES FORMATIVES

En el cas de la formació del voluntariat, establir un procés formatiu coherent i adequat presenta una sèrie de dificultats que, segons la Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, es deriven de:

- L'escassetat de recursos:
 - Econòmics.
 - La dificultat de contractar formadors.
- La rigidesa de les estructures formals i la manca de temps de funcionament de moltes de les estructures de formació.
- La inestabilitat en la permanència i el baix nivell formatiu del voluntari.

Per tant, entenem que hi ha una relació directa entre dificultats del procés formatiu i mancances formatives del voluntari que, per A. Petrus, són:

- *Abans d'ingressar en una organització, el voluntari té una informació insuficient quant a l'àmbit social en què vol intervenir.*
- *No posseeix el coneixement necessari sobre la institució. Desconeix la política institucional de l'organització.*
- *No té un coneixement precís del programa institucional en què treballa, ni de l'estructura funcional de la qual depèn.*
- *Evidencia una defectuosa capacitat o preparació per a les relacions humanes. En ocasions això és degut al fet que no té clarament definit el rol de voluntari, però pot ser conseqüència d'un cert aïllament o bé el resultat de deixar-se emportar per un "comportament voluntari estereotipat".*
- *No capta, en el seu sentit exacte, la realitat social en què ha d'intervenir.*
- *Li és difícil acceptar que els ciutadans prop dels quals intervé no entenguin la seva funció de voluntariat. Només quan el voluntari entengui el que fa i el perquè, serà capaç d'explicar als altres la seva funció i ser acceptat.*
- *No es veu capaç d'actuar intel·ligentment i eficaç davant d'una situació imprevista. Això és conseqüència d'una deficient capacitació per a l'actuació comunitària.*
- *No és capaç d'avaluar puntualment i permanent el seu treball ni el programa que l'inclou.*

El procés formatiu hauria de solventar les mancances formatives, però, en intentar formar els voluntaris, es plantegen uns problemes que, segons F. J. Ortega (1990, 7), són :

- *No tenir equip de formació qualificat. Falta de recursos humans.*
- *Falta de recursos materials tècnics (empobreix el procés però no elimina la formació).*
- *Visió limitada del que és la formació (centrar-se en la formació bàsica).*
- *Allunyament de l'equip de formació respecte de la realitat i la vida associativa.*
- *Tècniques i mètodes desfasats.*
- *Falta d'accions programades i organitzades que parteixin de realitats concretes.*

Segons la nostra opinió, analitzades les dificultats des de l'experiència i amb les aportacions extretes dels mateixos voluntaris que es formen i els que no, un dels obstacles amb què topa la formació del voluntariat és la manca de motivació del voluntari social, que no creu necessari formar-se per fer una tasca d'acompanyament o de suport en la qual no sap descobrir la capacitat de transformació social ni el fonament educatiu que té. Si superem aquesta dificultat i és el mateix voluntari qui exigeix formació i participa en l'organització d'aquest ensenyament-aprenentatge, la resta d'inconvenients que els autors estudiats indiquen esdevenen molt secundaris. Una de les tasques prioritàries del formador és, per tant, crear en el voluntari aquesta necessitat.

Situant-nos al costat de qui ha d'organitzar aquesta formació, detectem la limitació de tenir una visió reduïda del camp formatiu, com diu F. J. Ortega. Si el formador no entén que allò que requereix el voluntari abasta tant l'aspecte personal com el que fa referència a la seva tasca i com el fet de pertànyer a un col·lectiu, difícilment programarà unes activitats formatives completes i útils per al voluntariat.

4.16. EVOLUCIÓ DE LA FORMACIÓ IMPARTIDA ALS VOLUNTARIS SOCIALS DE CATALUNYA EN LA DARRERA MEITAT DEL SEGLE XX

Si bé és cert que la història del voluntariat social a Catalunya fa un salt quantitatiu i qualitatiu en la darrera meitat del segle XX, podem considerar que la dècada dels anys 80-90 és la que reconeix oficialment la necessitat del desenvolupament del voluntariat i de la seva formació. Una manera de manifestar aquest reconeixement és el redactat i la difusió de documents elaborats des de diferents institucions. A continuació, presentem una selecció i un extracte d'alguns d'aquests documents.

4.16.1. Documents que recullen la necessitat i el dret del voluntari a rebre formació

Recomanació del Consell d'Europa

El Consell de Ministres del 21 de juny de 1985 (vegeu el text íntegre a l'ANNEX-3), recomana als estats membres que donin suport al voluntariat i, entre les seves disposicions, hi figura: *encoratjar la formació i reciclatge dels voluntaris, tant sobre el pla general com específic.*

Declaració Universal sobre el Voluntariat

Els voluntaris, reunits per iniciativa de l'Internacional Association for Volunteer Effort (IAVE) en el Congrés Mundial LIVE'90, a París, elaboren una Declaració Universal sobre el Voluntariat (vegeu l'ANNEX-1). Entre els principis fonamentals del voluntariat, es recull:

Tenen com a fita fer del voluntariat un element de creixement personal, d'adquisició de nous coneixements, d'ampliació de les seves capacitats, afavorint la iniciativa i la creativitat, tot permetent a cadascú ser membre actiu, i no tan sols beneficiari de l'acció voluntària.

En el mateix document, s'afegeix que, *considerant aquest i altres principis fonamentals, els voluntaris han d'acceptar rebre la formació necessària.* I continua amb la recomanació següent: *tenint en compte la Declaració dels Drets Humans i els principis fonamentals del voluntariat, les associacions han de confiar a cada voluntari les activitats que més li convinguin, tot assegurant-li la formació i el suport necessaris..*

Preàmbul a la llei de creació de l'Incavol

La Llei 25/1991, del 13 de desembre, per la qual es crea l'Institut Català del Voluntariat (Incavol), reconeix: *per bé que, per ser voluntari no cal formació acadèmica determinada, el voluntari té el dret i el deure de ser preparat i de rebre una formació adequada per a la tasca a realitzar.*

Aprovació del Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya

El Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya aprova i dóna a conèixer, en el DOGC núm. 1911 del 20 de juny de 1994, el Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya (vegeu-ne el text íntegre a l'ANNEX-17). Es remarca a l'article 2 que *la formació que s'estableix en aquest Pla té caràcter optatiu i la seva mancança no podrà ser motiu d'exclusió de les persones en activitats voluntàries, sens perjudici de l'aplicació dels criteris d'organització interna de les entitats privades respecte del seu propi voluntariat.* Aquesta afirmació manifesta la necessitat d'homologar i unificar aquesta formació, atès que la diversitat i l'evolució del moviment voluntari ha conduït a oferir una base formativa desigual i sense reconeixement administratiu en la majoria dels casos.

Considerem molt important que en aquest Pla es remarqui que:

El voluntari, en la mesura que és una persona que transmet, que comparteix, que ajuda, sempre sol tenir present una dimensió educativa en la seva relació. I això exigeix un aprenentatge i un esforç continu, per fer millor la tasca, per garantir un servei amb el màxim de qualitat, i per aprofundir el sentit i valor de la seva opció personal de voluntariat. Aquest creixement humà i pedagògic que el voluntari experimenta mitjançant el seu procés formatiu ha d'anar acompanyat d'una formació tècnica i organitzativa en l'àmbit que li pertorqui. Fa, per tant, esment de la necessitat d'una formació bàsica i específica.

La Generalitat ofereix el reconeixement de cursos i d'escoles que compleixin uns determinats requisits partint de la realitat formativa existent: *Aquest reconeixement pretèn impulsar la consolidació de les estructures de formació des de la mateixa realitat associativa i de*

voluntariat.

En aquest Pla de Formació, es fa referència a temes com ara els requisits per reconèixer les escoles de formació, els nivells formatius del Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya, alguns cursos determinats i el seu reconeixement, les condicions de matriculació i l'expedició de diplomes. Totes aquestes referències són un pas endavant en la consideració, a nivell oficial, de la necessitat de formació.

Carta del Voluntariat de Catalunya

Aquesta carta va ser elaborada i aprovada en el I Congrés Català del Voluntariat, organitzat per l'Incavol el 29 d'octubre de 1995 (vegeu-ne el text íntegre a l'ANNEX-5). Entre altres drets del voluntari, remarca el de *rebre la formació necessària per al desenvolupament de l'activitat*. Es constata, en canvi, que la formació no hi figura com a deure.⁴⁶

Manifest del Voluntariat

Al llarg de l'esmentat Congrés, es va aprovar el Manifest del Voluntariat (vegeu-ne el text íntegre a l'ANNEX-4), on s'afirma que:

La formació és un aspecte central en l'estratègia de promoció del voluntariat per tal que l'acció respongui a un rigor i a una qualitat. Cal impulsar estratègies formatives per a la diversitat d'intervencions, que responguin a la tradició i les perspectives que es plantegen a Catalunya. El Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya, que fomenta i dona suport a la formació per mitjà del reconeixement d'escoles i cursos, facilita el reconeixement social necessari i l'adequació a les necessitats territorials i sectorials de les diverses entitats.

Les entitats han de promoure una formació vinculada als propis projectes de voluntariat per tal de facilitar la realització més plena i integral dels voluntaris i de la finalitat de l'entitat. A tal efecte cal impulsar la figura del formador en l'estructura de les entitats.

4.17. LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS EN EL SEGLE XXI

Nous problemes socials, o l'increment d'alguns dels existents, i noves maneres d'afrontar-los per

⁴⁶ Considerem que és una mancança important que també es detecta en altres documents.

part del voluntariat requeriran noves estratègies formatives. M. T. Salgado (1991, 2) proposa que *el voluntariat organitzat, ja acceptat per complementar el treball dels professionals i acreditat en el segle XX, ha d'intentar respondre, en el segle XXI, a totes les esperances dels que creuen en ell, sabent-se imposar el compliment dels compromisos adquirits i aconseguint, mitjançant la formació adequada, capacitat de resposta a les sol·licituds del camp social.*

A. Bruel (1991, 1) es pregunta com serà el voluntari del segle XXI i reflexiona sobre quins són els fets que influiran en el tipus d'acció voluntària:

- *L'envelliment de la població i la inversió de la piràmide d'edats.*
- *La major influència de les tendències i modes.*
- *La velocitat del dia a dia.*
- *El poder dels mitjans de comunicació.*

Per A. Bruel, la necessitat formativa del segle XXI vindrà determinada pels tipus d'accions que cal desenvolupar i per les característiques dels col·lectius de voluntaris. Pel que fa als voluntaris, l'autor preveu que aquest col·lectiu continuarà integrat majoritàriament per joves i per gent gran. Pel que fa a les necessitats a cobrir i també tenint en compte la diversitat de persones voluntàries, alguns autors plantegen la necessitat d'oferir una formació *a la carta*. Concedeixen poca importància a la formació inicial i, en canvi, posen l'èmfasi en la importància d'ensenyar mètodes d'acció (continguts formatius que resolguin els dubtes que planteja l'acció).

Un repte bàsic que es planteja en la formació dels voluntaris del segle XXI, segons la Plataforma, és definir amb més claredat i precisió, la intervenció social de cada associació, els objectius, la metodologia i les funcions dels voluntaris en relació amb les tasques assignades i amb la dinàmica de l'associació.

Pensem que cal reflexionar i plantejar-se una sèrie de qüestions com ara:

- Quins seran els sectors d'exclusió que s'incrementaran al llarg del segle XXI?
- Quin tipus de voluntaris es necessitaran?
- Per a quines tasques?

Una resposta concisa que presentem a la primera pregunta és que l'exclusió social s'incrementarà en els sectors de gent gran, immigració, malalts de la SIDA o d'altres malalties noves i, potser, l'atur. La resposta bàsica a la segona pregunta és que els voluntaris hauran d'estar formats (ben formats i més formats) i, pel que fa a la tercera pregunta, requereix una llarga reflexió abans de respondre-la.

La Plataforma (1995, 60) afirma que per trobar resposta a aquestes i altres preguntes és necessari:

1. *Desenvolupar i intensificar la investigació i l'anàlisi de la pràctica:*

- *Revisar i aprofundir l'anàlisi de la realitat en la qual intervé cada associació: interessos, necessitats, problemes dels beneficiaris de l'acció, context, possibilitats d'intervenció...*
- *Fer el seguiment sistemàtic dels programes d'intervenció i del funcionament organitzatiu de cada associació.*
- *Analitzar els objectius, el mètode de treball, les formes d'organització tècniques i el paper dels voluntaris.*
- *Avaluar processos i resultats.*
- *Contrastar els nivells d'eficàcia, d'eficiència i de coherència.*
- *Sistematitzar els diferents elements, formulant "models generals d'actuació" que siguin oberts i flexibles per fer possible la seva adequació contínua.*
- *Conèixer les possibles intervencions d'altres associacions per aprofitar experiències i no duplicar innecessàriament les mateixes tasques.*

La investigació, entesa com un procés sistemàtic d'anàlisi de la pràctica i el seu context ha d'estar directament i estretament lligada a la formació. Permetrà així una retroalimentació permanent i l'adequació de les propostes formatives.

2. *Vincular la formació als projectes d'intervenció concrets i a la dinàmica organitzativa de cada associació:*

- *La formació dels voluntaris és eminentment una formació per a l'acció. Els continguts, tot i que siguin teòrics, s'han de referir a les necessitats de la pràctica concreta.*
- *Cal dissenyar propostes formatives específiques en funció de les situacions i necessitats concretes dels voluntaris que desenvolupen el programa.*
- *Cal formular propostes formatives que responguin a les necessitats organitzatives de cada associació, que contribueixin a enfortir els processos de comunicació i potenciïn en els voluntaris la capacitat d'intervenir (en la dinàmica organitzativa, en la presa de decisions...).*
- *Programes formatius lligats a la posada en marxa i a l'avaluació de projectes.*
- *Programes formatius "a mida" de cada equip d'intervenció.*
- *Programes formatius plantejats com a "processos" que acompanyen la intervenció.*
- *Programes formatius inclosos en la programació general de cada associació i relacionats directament, pas a pas, amb cada activitat i cada programa.*
- *La formació ha d'estar plenament integrada en la dinàmica associativa. Ha de ser*

discutida pels seus membres i òrgans directius i assumida pel conjunt de voluntaris.

3. El desenvolupament d'una metodologia per a la formació dels voluntaris constitueix un dels reptes més importants.

- Aprofundir en l'elaboració d'una metodologia didàctica pròpia, coherent, contrastada amb la pràctica. La formació dels voluntaris exigeix solucions i propostes específiques:

- Definir amb precisió els objectius formatius: els "mínims" de la formació bàsica inicial, les actituds i aptituds sobre les quals s'ha de treballar, els perfils de la formació específica...

- Dissenyant i desenvolupant mètodes i tècniques per a la formació, noves "eines" que responguin a les condicions peculiars en què es desenvolupa el voluntariat:

- Que potenciïn la formació de/en equip.

- Que facilitin l'autoformació i no estiguin condicionades exclusivament a un "procés presencial".

- Que siguin gratificants i motivadores per al voluntariat.

- Que facilitin la participació, l'anàlisi i la sistematització de l'experiència, el maneig de tècniques actives...

- Que utilitzin suports i llenguatges diferents, de fàcil maneig i adequats als "codis culturals" dels voluntaris.

- Que es puguin aplicar a la pràctica del treball.

- Que permetin una fàcil "multiplicació col·lectiva dels aprenentatges".

- Que no requereixin costos elevats i que facilitin l'aprofitament de recursos existents en el propi entorn.

- Aprofitar i optimitzar els recursos existents per a la formació.

- Revisar les formes actuals d'organització de la formació.

- Potenciar la coordinació entre els formadors i el treball formatiu en equip.

- Vincular els processos de formació a la captació de nous voluntaris, especialment pel que fa als cursos de caràcter obert.

- Potenciar molt especialment la formació dels formadors dissenyant programes específics per a ells.

La major part d'aquests reptes difícilment poden ser assumits per entitats petites. Per això, un dels desafiaments més importants és el de la coordinació interassociativa pel que fa a la formació.

Una proposta sobre el tipus de formació que cal impartir és la de reforçar l'autoformació:

- Invitar els membres del grup a exposar opinions i experiències.

- Partir de la realitat viscuda per cadascú.
- Implicar tothom en aquest procés formatiu, compromentent-los.

Diu M. T. Salgado (1991, 3), que es formarà al voluntari *en allò que és inherent a qualsevol treball de relació humana i en equip, havent-lo d'informar del codi del voluntari i sobre les actituds a mantenir amb la persona o col·lectivitat a la qual ha de servir. Aquest codi destaca:*

- *Discreció, amabilitat, no fer ostentació, respectar costums, no acceptar regals i respectar jerarquies.*
- *Formació per a la tasca a desenvolupar.*

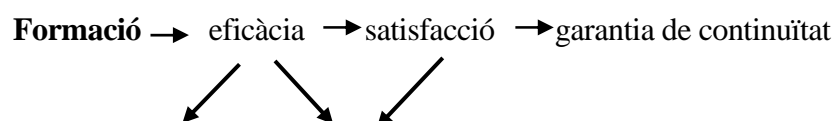
En la línia en què es manifesta la Plataforma, pensem que el tema requereix investigació per part de persones adequades per fer-ne un estudi profund, i reflexió per part de tots els implicats en el moviment voluntari. Coneixement, debat, anàlisi, avaluació, adequació i altres termes similars hauran de presidir la formació del futur.

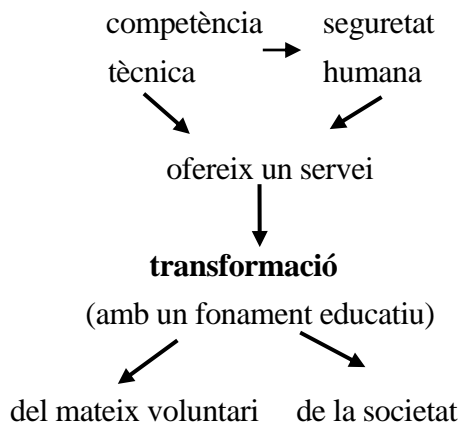
4.18. RESUM DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL

Si el darrer quart del segle XX ens ha permès entendre i acceptar la necessitat de la formació dels voluntaris socials, ara és l'hora de fer un pas més, proposat ja en la dècada dels 90 per alguns dels autors estudiats. Aquest nou pas requereix:

- Entendre la formació com un procés.
- Acceptar que la formació dels voluntaris no ha de seguir les mateixes pautes que la instrucció tradicional, sinó que pot utilitzar un gran ventall de metodologies actives i participatives molt enriquidores que van més enllà del curs o del seminari.
- Tenir en compte que la formació oferta ha de ser flexible i s'ha d'adaptar a la diversitat personal del voluntariat i de la tasca realitzada.
- Considerar, en l'estructura de les associacions, la figura del formador de formadors, és a dir, de l'estratega creatiu capaç de fer un pla de formació adaptat a la seva associació i als seus voluntaris.
- I, sobretot, estar convençut que la formació incrementarà l'eficàcia i, per tant, la satisfacció i la continuïtat del voluntariat.

L'esquema que proposem és:

(Quadre d'elaboració pròpia)

El nou pas que hem de donar en el segle XXI comença amb la reflexió sobre la manera com fer que el voluntari senti la necessitat de ser format i com aconseguir que els formadors entenguin l'amplitud de la tasca que han de desenvolupar i adoptin unes estratègies innovadores que permetin posar a disposició dels voluntaris un bagatge formatiu que els ajudi a créixer com a persones, els motivi a continuar vivint una actitud solidària, els esperoni a millorar el servei que s'han compromès a fer i els convidi a reflexionar sobre unes situacions d'injustícia social que afecten, encara avui, el món en què vivim.

Com a síntesi del tema, i també com a invitació a la reflexió, valgui aquesta declaració de L. Tavazza (1995, 15):

Concentrar-se en la formació del voluntari vol dir una presa de posició, amb consciència i seriositat, que s'ha acabat el temps en què n'hi havia prou a estar "disponible per treballar", per ser reconegut com a voluntari. Francament, cal dir que la "disponibilitat" només és un bon terreny en què cal sembrar competència. Només s'obtindrà vertadera solidaritat quan s'ofereixi un servei "qualificat", no qualsevol cosa.

5. DISSENY DE LA INVESTIGACIÓ

Després de l'aproximació conceptual a termes relacionats amb el voluntariat, d'unes notes històriques i d'una breu referència teòrica a la formació del voluntariat social, a partir de bibliografia (aspectes en els quals no sempre hem aprofundit⁴⁷), però que han servit per contextualitzar el tema central de la tesi, passem a planificar el treball de camp.

Pretenem assolir els objectius esmentats en la introducció a partir de les dades obtingudes en un qüestionari (que incloem en aquest apartat i a l'ANNEX-6) que hem distribuït, durant els cursos 96-97 i 97-98, a una mostra de voluntaris d'associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social.

També hem utilitzat la tècnica de l'entrevista adreçada a dirigents i a professorat de les escoles de formació de voluntaris (vegeu-ne els models als ANNEXOS-10 i 11 i la transcripció de les converses als ANNEXOS-19 i 20).

5.1. OBJECTIUS

Com ja hem indicat anteriorment, l'objectiu de la tesi és fer una proposta de formació del voluntariat social que millori l'oferta actual i sembla evident que, per poder elaborar aquesta proposta, cal conèixer prèviament la situació real mitjançant la recollida de dades i d'opinions sobre el tema de la formació. A fi d'orientar la recerca, ens proposem els objectius de la investigació següents (que ens serviran per assolir el de la tesi), que classificarem en tres grups:

A- Sobre l'estat de la qüestió (pel que fa a la formació dels voluntaris socials):

OBJECTIU 1: Conèixer quin és el percentatge de voluntaris socials de Catalunya que reben formació com a voluntaris.

OBJECTIU 2: Esbrinar si hi ha relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el nivell d'estudis.

⁴⁷ Cadascun dels apartats esmentats pot ser tema de recerca per a una altra tesi.

OBJECTIU 3 : Saber quant de temps dedica un voluntari social a la seva formació.

OBJECTIU 4: Conèixer quins són els tipus de formació rebuts prioritàriament (cursets, lectures...).

OBJECTIU 5: Esbrinar quins són els nivells de formació rebuts prioritàriament (iniciació, específic...).

B- Sobre la impartició de formació, la importància que li atorguen els voluntaris i l'opinió sobre la formació rebuda:

OBJECTIU 6: Conèixer la procedència de la formació rebuda (interna o externa a la pròpia associació)

OBJECTIU 7: Conèixer la importància que els voluntaris socials atorguen al fet de rebre formació com a voluntaris.

OBJECTIU 8: Conèixer l'opinió dels voluntaris socials pel que fa a l'adequació de la formació a les seves necessitats.

OBJECTIU 9: Conèixer quines són les necessitats formatives dels voluntaris socials de Catalunya.

C- Sobre la motivació i la satisfacció: ⁴⁸

OBJECTIU 10: Determinar quines són les causes que condueixen els voluntaris socials a no rebre formació per desenvolupar la seva acció social.

OBJECTIU 11: Esbrinar si hi ha relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el grau personal de satisfacció que assoleix el voluntari per la tasca realitzada.

5.2. METODOLOGIA

Es tracta d'una investigació, basada fonamentalment en el treball de camp, que vol esbrinar quina és la situació actual de la formació dels voluntaris socials a Catalunya, per poder, a partir de la informació obtinguda, fer un estudi per intentar millorar-la.

⁴⁸ Els dos objectius d'aquest grup els considerem prioritàris a l'hora de fer la proposta de millora de la formació.

Els instruments utilitzats, com ja hem remarcat anteriorment, són el qüestionari i l'entrevista. Els passos seguits al llarg de l'estudi per a la confecció i l'aplicació de cada un dels instruments han estat els següents:

1. Elaboració del qüestionari
2. Validació del qüestionari
3. Selecció de la mostra d'associacions de voluntariat social
4. Classificació de les associacions en tres grups: Càritas, la Creu Roja i altres
5. Recollida d'informació sobre el nombre total de voluntaris de cada associació
6. Determinació del percentatge de qüestionaris a trametre a cada associació (segons el nombre de voluntaris)
7. Contacte amb el responsable del voluntariat social de Càritas per obtenir els noms i les adreces dels responsables de Càritas diocesanes i parroquials
8. Contacte amb el responsable del voluntariat de Creu Roja per estudiar la millor manera de distribuir els qüestionaris
9. Redacció de cartes adreçades a:
 - Responsables de Càritas diocesanes i parroquials
 - Professorat de cursos de voluntariat social de Creu Roja
 - Representants de les associacions que formen el grup *altres* en la Federació Catalana de Voluntariat Social
10. Tramesa de qüestionaris amb carta de presentació, sobre i segell per retornar-los
11. Tractament estadístic de les preguntes tancades dels qüestionaris
12. Anàlisi dels resultats i conclusions
13. Buidatge de les preguntes obertes i comentari
14. Elaboració de l'entrevista per a dirigents i per a professorat
15. Contacte amb els directors de les escoles de formació de voluntaris acreditades per l'Incavol per tal de concertar una entrevista
16. Entrevista amb un dirigent de cada una de les escoles de formació
16. Petició de la llista de professorat de cada escola per seleccionar-ne una mostra
17. Contacte i entrevista amb aquesta mostra de professorat
18. Transcripció de les entrevistes
19. Elaboració d'un quadre-resum amb les dades més importants
20. Anàlisi de les respostes obtingudes a les entrevistes i conclusions

5.2.1. El qüestionari

El contingut del qüestionari respon als objectius que pretenem assolir amb la distribució i recollida d'aquest d'instrument d'investigació:

- Obtenir dades sobre el nivell de formació existent: esbrinar la situació real dels voluntaris socials pel que fa a la seva formació.
- Comparar el nivell existent i el nivell òptim: conèixer la seva opinió pel que fa a la formació impartida als voluntaris socials.
- Descobrir estratègies per millorar la formació.

Cada pregunta o grup de preguntes pretén recollir informació per assolir un dels objectius plantejats. Especifiquem la relació entre objectiu i preguntes a l'apartat 5.2.1.2.

Estructura del qüestionari:

El qüestionari consta de 26 preguntes distribuïdes de la manera següent:

- De la 1 a la 4: identificació del voluntari com a persona.
- De la 5 a la 10: identificació com a voluntari.
- De la 11 a la 16: situació personal pel que fa a formació com a voluntari.
- De la 17 a la 22: opinió-valoració sobre la formació impartida, en general, als voluntaris socials.
- De la 23 a la 24: valoració de la satisfacció que li comporta el fet de ser voluntari social.
- De la 25 a la 26: suggeriments-aportacions sobre la formació impartida als voluntaris socials (preguntes obertes).

La majoria de les preguntes són tancades i d'elecció múltiple. Moltes permeten afegir-hi una categoria més (altres: especifica quins o quines). El ventall de respostes oscil·la entre 2 (per exemple, pregunta 2 sobre sexe de l'enquestat) i 12 (per exemple, pregunta 7 sobre el sector de població marginada atès per l'associació a la qual pertany). Hi ha 3 preguntes d'estimació (la 22, 23 i 24), amb una graduació de les respostes amb 4 opcions (molt, bastant, poc, gens). De la pregunta 1 a la 16 es tracta de preguntes descriptives. De la 17 a la 26 són preguntes de tipus explicatiu.

Model de qüestionari:

S'inclou a les pàgines següents.

EL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA:

Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de formació.

T'agrairé molt que vulguis respondre aquest qüestionari.

Només et cal senyalar amb una les respostes que creguis adequades.

Les dades recollides seran útils per a fer un estudi sobre la realitat del Voluntariat Social a Catalunya des de la perspectiva de la seva formació.

Et prego que siguis molt sincer/a en donar les respostes. Moltes gràcies!

1. EDAT

- Menys de 20 anys
- De 20 a 29
- De 30 a 39
- De 40 a 49
- De 50 a 59
- 60 anys o més

2. SEXE

- Femení
- Masculí

3. ESTUDIS

- Primaris (EGB...)
- Secundaris (ESO, BUP, FP, COU)
- Superiors (Diplomatura o Llicenciatura)
- Altres estudis (especifica quins) _____

4. REALITZES ALGUN TREBALL REMUNERAT?

- Sí
- Quantes hores setmanals hi dediques?
 - Menys de 10
 - De 10 a 19
 - De 20 a 29
 - 30 o més
- No

5. QUI O QUÈ ET VA INTRODUIR EN EL VOLUNTARIAT SOCIAL?

- Una situació viscuda que em va colpir
 - Informació rebuda a través dels mitjans de comunicació
 - Punts Informatius
 - Un amic o un familiar
 - Altres (especifica qui o què) _____
-

6. EN QUINA O QUINES ASSOCIACIONS COL.LABORES ACTUALMENT?

- Nom de l'associació: _____
- Nom de l'associació: _____
- Nom de l'associació: _____

7. QUIN SECTOR DE POBLACIÓ MARGINADA ATÈN LA TEVA ASSOCIACIÓ?

(Pots marcar més d'una opció)

- Infància en situació de risc ☐	- Reclusos ☐
- Educació de persones adultes ☐	- Toxicòmans ☐
- Gent gran ☐	- Pobres ☐
- Disminuïts ☐	- Immigrants ☐
- Suport a la família ☐	- Tercer Món ☐
- Malalts ☐	
- Altres (especifica quin) _____	
-

8. QUIN TIPUS DE TREBALL REALITZES, ACTUALMENT, COM A VOLUNTARI?

(Pots marcar més d'una opció)

- Atenció directa a una persona marginada
 - Atenció directa a un grup de persones marginades
 - Formació de voluntaris
 - Difusió del voluntariat i captació de voluntaris
 - Informació i acollida de voluntaris dins l'associació
 - Gestió i administració dins de l'associació
 - Tasques directives
 - Altres (especifica quin) _____
-

9. QUANTS ANYS FA QUE ETS VOLUNTARI SOCIAL?

- Menys d'1
- D'1 a 3
- De 4 a 6
- De 7 a 10
- Més de 10

10. QUANTES HORES DEDIQUES MENSUALMENT AL VOLUNTARIAT SOCIAL?

- Menys de 5
- De 6 a 10
- D'11 a 15
- De 16 a 20
- De 21 a 25
- Més de 25

11. REPS HABITUALMENT ALGUN TIPUS DE FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- Sí
- No

12. EN CAS AFIRMATIU, QUIN TIPUS DE FORMACIÓ HAS REBUT PRIORITÀRIAMENT DÜRANT EL CURS 95-96?

(Pots marcar més d'una opció)

- Cursets específics de formació com a voluntaris
- Conferències monogràfiques
- Congressos i Jornades
- Col.loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat com a voluntaris duta a terme pels dirigents de l'associació
- Altres (especifica quines) _____

13. DURANT EL CURS 95-96, AMB QUINA FREQUÈNCIA HAS DEDICAT TEMPS A LA TEVA FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- 1 vegada a la setmana
- 1 vegada al mes
- 1 vegada al trimestre
- 1 vegada a l'any
- 2 o 3 vegades a l'any

14. DURANT EL CURS 95-96, QUANTES HORES APROXIMADAMENT HAS DEDICAT A LA TEVA FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- _____ hores/curs

15. QUIN NIVELL DE FORMACIÓ HAS REBUT PRINCIPALMENT DURANT EL CURS 95-96?

(Pots marcar més d'una opció)

- Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)
- Aprofundiment (segon nivell)
- Específica (sobre el sector de persones ateses)
- Permanent (reciclatge)
- Formació per a formadors del voluntariat social
- Gestió i Administració d'associacions (comptabilitat..)
- Altres (especificar quins) _____

16. QUI T'HA PROPORCIONAT LA FORMACIÓ REBUDA?

- L'associació de la qual sóc voluntari me la proporciona directament (organitza cursets, trobades....)
- L'associació de la qual sóc voluntari m'orienta sobre on rebre formació
- La rebó per altres mitjans (m'informo jo mateix, assisteixo a cursos organitzats per altres entitats...)

17. CREUS QUE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI ÉS:

- Imprescindible sempre
- Imprescindible segons la tasca que realitzi
- Interessant però no imprescindible
- Innecessària

18. QUINS SÓN ELS NIVELLS DE FORMACIÓ QUE ET SEMBLEN MÉS NECESSARIS PELS VOLUNTARIS SOCIALS EN GENERAL?

(Ordena'ls d'1 a 6: 1 el més necessari i 6 el menys necessari)

- Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)
- Aprofundiment (segon nivell)
- Específica (sobre el sector de persones ateses)
- Permanent (reciclatge)
- Formació per a formadors del voluntariat social
- Gestió i Administració d'associacions (comptabilitat..)
- Altres (especificar quins) _____

19. QUINS OBJECTIUS HAURIA DE PRIORITZAR LA FORMACIÓ IMPARTIDA ALS VOLUNTARIS SOCIALS?

(Marca els 3 que et semblin prioritaris)

- El desenvolupament d'actituds (formació personal, en els valors...)
- El desenvolupament d'habilitats socials (comunicació...)
- El coneixement i la comprensió de la realitat (informació sobre marginació, problemes del sector atès...)
- Les tècniques per a realitzar tasques d'intervenció
- L'afavoriment de la dinàmica interna i el funcionament de l'associació (organització, gestió...)

20. QUINS TIPUS DE FORMACIÓ ET SEMBLEN MÉS ADEQUATS I MÉS INTERESSANTS PELS VOLUNTARIS SOCIALS?

(Pots marcar fins a 4 opcions)

- Cursos específics de formació com a voluntari social
- Conferències monogràfiques
- Congressos i Jornades
- Col.loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat com a voluntari duta a terme pels dirigents de l'associació
- Altres (especifica quines) _____

21. PER QUÈ PENSES QUE HI HA VOLUNTARIS QUE NO REBEN FORMACIÓ?

- La consideren innecessària per la tasca que fan
- N'han rebut, però no els ha aportat res
- La seva associació no els en facilita
- No tenen temps
- Altres motius (especifica quins) _____

22. CREUS QUE LA FORMACIÓ REBUDA PELS VOLUNTARIS SOCIALS S'ADEQUA A LES SEVES NECESSITATS?

- Molt ☐	- Poc ☐
- Bastant ☐	- Gens ☐

23. LA TASCA QUE REALITZES COM A VOLUNTARI:

. Et satisfà:

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

. T'angoixa:

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

24. CREUS QUE EL SERVEI QUE FAS COM A VOLUNTARI CONTRIBUEIX A MILLORAR-TE COM A PÈRSONA?

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

25. QUÈ TROBES A FALTAR EN ELS PLANS DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL QUE CONEIXES?

26. SI VOLS FER ALGUNA APORTACIÓ, COMENTARI O SUGGERIMENT SOBRE ALGUN ASPECTE RELACIONAT AMB LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI, FES-HO. MOLTES GRÀCIES!

Temps de resposta:

El temps previst per contestar el qüestionari no és superior a 15 minuts, tot i que les dues darreres preguntes obertes poden suposar un breu espai de temps dedicat a la reflexió, si no s'ha pensat prèviament sobre el tema.

Instruccions per respondre el qüestionari:

A l'inici del qüestionari s'explica la finalitat del mateix, la utilitat de la recollida de dades i s'agraeix la col·laboració al voluntari enquestat. També es remarca la manera de respondre les preguntes i de seleccionar les respostes. A la capçalera de cada pregunta, es recorda la possibilitat de marcar una o més opcions, i es donen instruccions en cas que calgui prioritzar les respostes.

Validació:

Per esbrinar el funcionament correcte del qüestionari vam procedir a la seva validació amb l'objectiu de:

- Comprovar si els enunciats eren correctes.
- Esbrinar si les respostes estaven ben categoritzades.
- Calcular el temps de resposta.

Així doncs, abans de donar-lo per definitiu, vam passar el qüestionari a un total de vint persones, escollides en funció de diferents variables com ara l'edat i l'experiència en el món del voluntariat. Ens va semblar que una selecció de vint voluntaris era suficient atès que representava la diversitat existent.

Un cop fetes les modificacions oportunes, especialment pel que fa a les indicacions donades sobre la manera de respondre algunes de les preguntes (calia indicar si s'havien de marcar opcions o prioritzar-les), es va tornar a passar a sis persones més, diferents de les que havien fet la primera validació, que van donar el vistiplau.

Tramesa de qüestionaris:

La distribució dels qüestionaris a una mostra de voluntaris de les associacions federades la vam fer mitjançant la tramesa d'un sobre amb una carta adreçada a la persona que actua com a representant de l'associació a la Federació Catalana de Voluntariat Social, explicant-li l'objectiu de la tesi, la finalitat del qüestionari i demanant-li que en fes la distribució aleatòria i, posteriorment, la recollida. En molts casos, havíem contactat personalment per telèfon i els havíem donat una explicació previa. Adjunt a la carta, hi havia la totalitat dels qüestionaris corresponents a la mostra de voluntaris de cada associació així com el sobre i el segell preparats per retornar els qüestionaris.

La tramesa dels qüestionaris es va fer durant els mesos de març-abril de 1997, excepte els de la Creu Roja, que es va haver d'ajornar als mesos de març-abril de 1998 per intentar cercar un mètode de recollida més eficaç. La mateixa Creu Roja va proposar passar el qüestionari en la darrera sessió dels cursos impartits per aquesta associació. Atès que aquesta manera no fou prou efectiva, es va escollir una mostra de voluntaris als quals es va transmetre individualment el qüestionari amb una carta explicativa i d'agraïment per la col·laboració, signada pel responsable de Recursos Humans de la Creu Roja, i que contenia un sobre i un segell per a la resposta. Pel que fa a Càritas, la tramesa també va ser individualitzada a partir d'una mostra seleccionada pel responsable del voluntariat d'aquesta entitat.

Limitacions del qüestionari:

Hem escollit aquesta tècnica d'investigació social tot i sabent que presenta una sèrie de limitacions:

- És igual per a tots i se subministra de la mateixa manera com si tots els destinataris estiguessin dotats de les mateixes aptituds.
- Obliga a respondre dintre d'un nivell (o interval) predeterminat. No es pot testimoniar la realitat en la qual es viu ni per sobre ni per sota del nivell que el qüestionari accepta. No permet aprofundir.
- No s'observen els fets directament, sinó a través de les manifestacions que fan les persones (opinions).
- Fer la tramesa per correu suposa obtenir un baix índex de resposta i els qui contesten solen ser els més interessats en el tema, els més instruïts. També hi pot haver influències de terceres persones.

Avantatges del qüestionari:

El principal avantatge és que permet una aplicació massiva i un tractament estadístic que aporta gran quantitat d'informació.

5.2.1.1. Tractament de les dades dels qüestionaris

La major part de les preguntes del qüestionari són tancades i se'ls aplica el tractament estadístic corresponent, utilitzant el paquet estadístic SPSS de Windows. El tipus de paràmetre estadístic calculat en cada cas depèn de l'objectiu que es pretèn assolir amb cada pregunta.

Proves estadístiques aplicades :

Per fer una anàlisi descriptiva de la mostra, hem calculat la mitjana o el percentatge de les dades que es pretenia recollir.

Hem aplicat mesures de variabilitat o de dispersió per estudiar el grau en què les dades numèriques tendeixen a estendre's al voltant d'un valor mitjà. Totes les decisions estadístiques han estat preses amb un risc d'error $\alpha=0,05$.

Per esbrinar la relació existent entre dues variables, hem calculat la correlació utilitzant diferents coeficients segons les escales de mesura dels valors: coeficient de contingència, ji-quadrat de Pearson i coeficient de correlació ρ (Rho) de Spearman.

Altres indicacions:

- Quan en una taula s'indica **NS/NC** vol dir que no sap/no contesta.
- Les sigles **NE** signifiquen que no escull aquella opció.
- **N** indica el nombre de respostes vàlides.
- **Perduts** vol dir no introduïts (no contesten).
- En l'anàlisi dels resultats, les xifres de les taules estan arrodonides.
- La interpretació dels resultats està marcada en lletra cursiva.

5.2.1.2. Dades a extreure a partir del qüestionari

Un cop buidats els qüestionaris, hem aplicat una determinada prova estadística a cadascun dels ítems segons l'objectiu a assolir.

Tractament aplicat a cada ítem del qüestionari:

La finalitat de la primera part del tractament estadístic és simplement descriptiu i per això hem calculat bàsicament percentatges, mitjanes i alguna correlació:

- 1- Edat (percentatge).
- 2- Sexe (percentatge).
- 3- Nivell d'estudis (percentatge) (correlació amb 1 i 2).
- 4- Realització de treball remunerat (percentatge) i hores de dedicació (percentatge per categories).
- 5- Introducció en el voluntariat social (com va establir el primer contacte) (percentatge).
- 6- Nombre d'associacions en què col·laboren (percentatges i mitjana).
- 7- Sector de població atesa (percentatge) (correlació entre sexe i sector: correlació amb 1, 2, 3).
- 8- Tipus de tasca realitzada com a voluntaris (correlació entre l'edat i el tipus de treball: correlació amb 1, 2, 3)
- 9- Durada de l'activitat voluntària (mitjana) (correlació amb 1, 2, 3).
- 10- Hores mensuals dedicades al voluntariat (percentatge) (correlació amb 1, 2, 3).

Càlcul estadístic aplicat per assolir cada objectiu:

A partir d'aquí, les proves estadístiques ens han de proporcionar informació per assolir els 11 objectius proposats a la investigació. El que mostrem en aquest apartat és la correspondència entre cada objectiu, l'ítem o ítems del qüestionari proposats per assolir-lo i el tractament estadístic aplicat.⁴⁹

OBJECTIU 1: conèixer quin és el percentatge de voluntaris socials de Catalunya que reben formació com a voluntaris.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

11. REPS HABITUALMENT ALGUN TIPUS DE FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- Sí

- No

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge

OBJECTIU 2: esbrinar si hi ha relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el nivell d'estudis.

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: correlació entre les preguntes 11 i 13 amb la 3.

OBJECTIU 3 : saber quant de temps dedica un voluntari social a la seva formació.

PREGUNTES DEL QÜESTIONARI:

13. DURANT EL CURS 95-96, AMB QUINA FREQÜÈNCIA HAS DEDICAT TEMPS A LA FORMACIÓ?

- 1 vegada a la setmana.

- 1 vegada al mes.

- 1 vegada al trimestre.

- 1 vegada a l'any.

- 2 o 3 vegades a l'any.

14. DURANT EL CURS 95-96, QUANTES HORES APROXIMADAMENT HAS DEDICAT A LA TEVA FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- _____

⁴⁹ La totalidad de dades obtingudes mitjançant el tractament estadístic es recull a l'ANNEX-21 (segon volum de la tesi).

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: correlació de les preguntes 13 i 14 amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 4: conèixer quins són els tipus de formació rebuts prioritàriament.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

12. EN CAS AFIRMATIU, QUIN TIPUS DE FORMACIÓ HAS REBUT PRIORITÀRIAMENT DURANT EL CURS 95-96? (Pots marcar més d'una opció)

- *Cursets específics de formació com a voluntaris*
- *Conferències monogràfiques*
- *Congressos i jornades*
- *Col·loquis amb voluntaris que tinguin experiència*
- *Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris*
- *Lectura de llibres i documentació*
- *Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)*
- *Seguiment de l'activitat com a voluntaris duta a terme pels dirigents de l'associació*
- *Altres (especifica quines) _____*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 12 amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 5: esbrinar quins són els nivells de formació rebuts prioritàriament.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

15. QUIN NIVELL DE FORMACIÓ HAS REBUT PRINCIPALMENT DURANT EL CURS 95-96? (Pots marcar més d'una opció)

- *Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)*
- *D'aprofundiment (segon nivell)*
- *Específica (sobre el sector de persones ateses)*
- *Permanent (reciclatge)*
- *Formació per a formadors del voluntariat social*
- *Gestió i administració d'associacions (comptabilitat....)*
- *Altres (especificar quins) _____*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 15 amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 6: conèixer la procedència de la formació rebuda (interna o externa a l'associació)

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

16. QUI T'HA PROPORCIONAT LA FORMACIÓ REBUDA?

- *L'associació de la qual sóc voluntari me la proporciona directament (organitza cursos, trobades....)*
- *L'associació de la qual sóc voluntari m'orienta sobre on rebre formació.*
- *La rebo per altres mitjans (m'informo jo mateix, assisteixo a cursos organitzats per altres entitats...)*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 16 amb el nombre de voluntaris de l'associació (vegeu classificació de les associacions en gran, mitjana o petita).

OBJECTIU 7: conèixer la importància que els voluntaris socials atorguen al fet de rebre formació com a voluntaris.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

17. CREUS QUE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI ÉS:

- *Imprescindible sempre.*
- *Imprescindible segons la tasca que realitzi.*
- *Interessant però no imprescindible.*
- *Innecessària.*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 17 amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 8: conèixer l'opinió dels voluntaris socials pel que fa a l'adequació de la formació a les seves necessitats.

PREGUNTES DEL QÜESTIONARI:

22. CREUS QUE LA FORMACIÓ REBUDA PELS VOLUNTARIS SOCIALS S'ADEQUA A LES SEVES NECESSITATS?

- *Molt*
- *Bastant*
- *Poc*
- *Gens*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació d'aquestes preguntes amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 9: conèixer quines són les necessitats formatives dels voluntaris socials de Catalunya.**PREGUNTES DEL QÜESTIONARI:****18. QUINS SÓN ELS NIVELLS DE FORMACIÓ QUE ET SEMBLEN MÉS NECESSARIS PER ALS VOLUNTARIS SOCIALS EN GENERAL?***(Ordena'ls d'1 a 6: 1 el més necessari i 6 el menys necessari)*

- Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)
- D'aprofundiment (segon nivell)
- Específica (sobre el sector de persones ateses)
- Permanent (reciclatge)
- Formació per a formadors del voluntariat social
- Gestió i administració d'associacions (comptabilitat....)
- Altres (especificar quins)_____

19. QUINS OBJECTIUS HAURIA DE PRIORITZAR LA FORMACIÓ IMPARTIDA ALS VOLUNTARIS SOCIALS?*(Marca els 3 que et semblin prioritaris)*

- El desenvolupament d'actituds (formació personal, en els valors...).
- El desenvolupament d'habilitats socials (comunicació...)
- El coneixement i la comprensió de la realitat (informació sobre marginació, problemes del sector atès...)
- Les tècniques per realitzar tasques d'intervenció.
- L'afavoriment de la dinàmica interna i el funcionament de l'associació (organització...).

20. QUIN TIPUS DE FORMACIÓ ET SEMBLA MÉS ADEQUAT I MÉS INTERESSANT PER ALS VOLUNTARIS SOCIALS?*(Pots marcar fins a 4 opcions)*

- Curssets específics de formació com a voluntari social
- Conferències monogràfiques
- Congressos i jornades
- Col·loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat com a voluntari duta a terme pels dirigents de l'associació
- Altres (especifica quins)_____

25. QUÈ TROBES A FALTAR EN ELS PLANS DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL

QUE CONEIXES?

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge de les preguntes tancades i anàlisi de la 25 que és oberta.

OBJECTIU 10: determinar quines són les causes que condueixen els voluntaris socials a no rebre formació per desenvolupar la seva acció social.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

21. PER QUÈ PENSES QUE HI HA VOLUNTARIS QUE NO REBEN FORMACIÓ?

- *La consideren innecessària per a la tasca que fan*
- *N'han rebut, però no els ha aportat res*
- *La seva associació no els en facilita*
- *No tenen temps*
- *Altres motius (especifica quins)_____*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 21 amb 1, 2, 3.

OBJECTIU 11: esbrinar si hi ha relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el grau personal de satisfacció que assoleix el voluntari per la tasca realitzada.

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

23. LA TASCA QUE REALITZES COM A VOLUNTARI:

. Et satisfà:

- *Molt*
- *Bastant*
- *Poc*
- *Gens*

. T'angoixa:

- *Molt*
- *Bastant*
- *Poc*
- *Gens*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: percentatge i correlació de la pregunta 23 amb 1, 2, 3 i amb tipus d'associació (gran mitjana, petita).

PREGUNTA DEL QÜESTIONARI:

24. CREUS QUE EL SERVEI QUE FAS COM A VOLUNTARI CONTRIBUEIX A MILLORAR-TE COM A PERSONA?

- *Molt*
- *Bastant*
- *Poc*
- *Gens*

TRACTAMENT ESTADÍSTIC: correlació de la pregunta 24 amb 11 i 23.

5.2.1.3. La població i la mostra estudiada pel que fa a la recollida d'opinions dels voluntaris mitjançant el qüestionari

Hem seleccionat, com a població receptora del qüestionari per a la recollida d'opinions i de la situació sobre la formació que actualment s'imparteix als voluntaris socials de Catalunya, el conjunt dels voluntaris de les associacions membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social que ho eren el març de 1996. Aquesta xifra correspon a 156 entitats, la llista de les quals s'adjunta en l'ANNEX-12.

El total de voluntaris de les associacions amb què vam treballar és de 22.466 (vegeu el nombre de voluntaris de cada associació a l'ANNEX-13). Les xifres recollides pel que fa al nombre de voluntaris de cada una de les associacions estudiades no són molt precises per tres motius:

- En algunes associacions és bastant freqüent la incorporació i les baixes de voluntaris, i aquestes no estan gaire comptabilitzades
- Algunes xifres no provenen de cap tipus de cens
- En algunes associacions, els voluntaris són esporàdics

Hem considerat oportú analitzar els resultats en tres blocs, per tal que les dues entitats majoritàries (la Creu Roja i Càritas) no distorsionin els resultats obtinguts. Per tant, l'anàlisi estadística dels qüestionaris l'hem fet diferenciant: Càritas, Creu Roja i altres.

A cadascuna de les entitats vam fer arribar un nombre de qüestionaris corresponent al 20 % dels voluntaris que tenen, sempre arrodonint la xifra per sobre i enviant-ne, fos quin fos el nombre de voluntaris, un mínim de 3 qüestionaris. La quantitat de qüestionaris distribuïts va ser de 4.866 que exactament correspon al 22 % de la població (a l'ANNEX-13 s'especifica el nombre de qüestionaris tramesos a cada associació).

Hem fet el tractament estadístic, l'anàlisi i l'elaboració de conclusions amb les dades extretes dels

1.124 qüestionaris que ens han estat retornats. Aquesta xifra suposa el 5 % de la població. Pel que fa a la desviació típica respecte a la població i a la mostra és del 3% (marge d'error $\pm 3\%$).

Característiques de les associacions de voluntariat membres de la Federació Catalana de Voluntariat Social

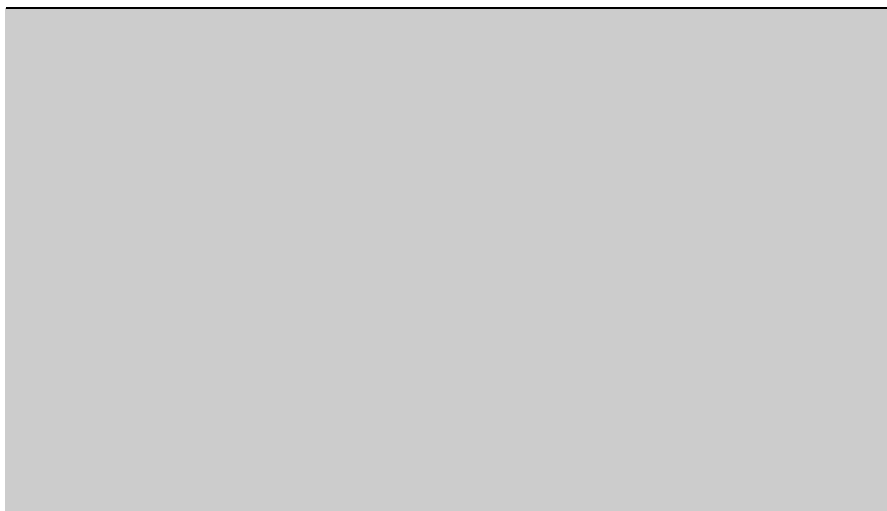
En la llista de l'ANNEX-13, s'observa com algunes entitats tenen especificat el nombre de voluntaris segons cada una de les delegacions, però a efectes de nombre d'associacions només n'hem comptabilitzat una. Això succeeix a Càritas, Justícia i Pau, i Mans Unides.

Hem hagut de desestimar algunes associacions pels motius següents:

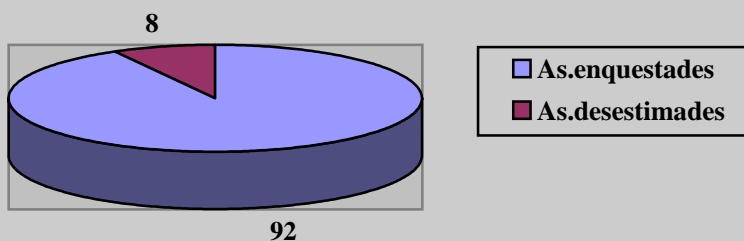
1- El sobre corresponent als qüestionaris de 8 associacions (5 %) ens ha estat retornat perquè el destinatari era desconegut, segons correus. Probablement han canviat d'adreça recentment. Aquestes associacions són: Agrupació Insuficència Renal Crònica, Associació Alcohòlics Rehabilitats, Associació Voluntaris Socials Ciutat Badia, Col·lectiu Iniciativa Juvenil Contra Atur, GICOR, Grup Maria Auxiliadora, Lliures per a llibertar-Lleida i Fundació SER-GI.

2- Un total de 3 entitats (2 %) són agrupacions d'associacions. A més, en dues d'elles, el perfil dels seus voluntaris no correspon, en general, a la definició feta en aquesta tesi. La majoria treballen en àmbits diferents del social (lleure). Era impossible esbrinar quins es dedicaven a l'atenció de persones marginades (és a dir, s'hauria hagut d'esbrinar, en cada grup d'esplai, si hi havia algun nen/a en situació de marginació i quants voluntaris se n'ocupaven) . Per aquest motiu hem cregut oportú considerar justificat el fet de no incloure en el tractament estadístic les associacions següents: Institut Pere Tarrés, Movibaix i Secretariat Català Pel Voluntariat Social.

3- Una altra entitat (0,6 %) no l'hem tinguda en compte pel fet de tenir els voluntaris dispersos en les diverses parròquies de cada diòcesi: Delegació Pastoral de la Salut.

Associacions de la mostra (%)

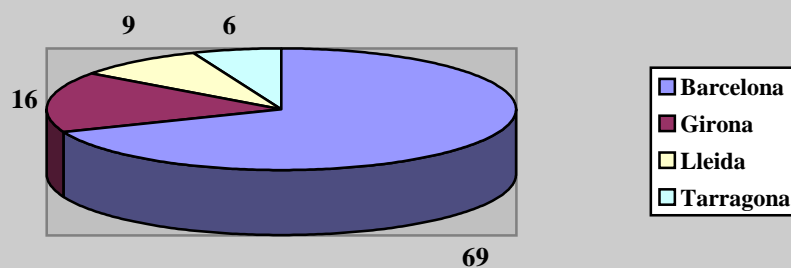

Total d'associacions de la mostra: 156

Total d'associacions enquestades: 144 (92 %)

Total d'associacions desestimades: 12 (8 %)

Associacions per províncies (%)

Associacions de BARCELONA (69 % del total):

- Ciutat : 80
- Província: 19

Associacions de GIRONA (16 % del total):

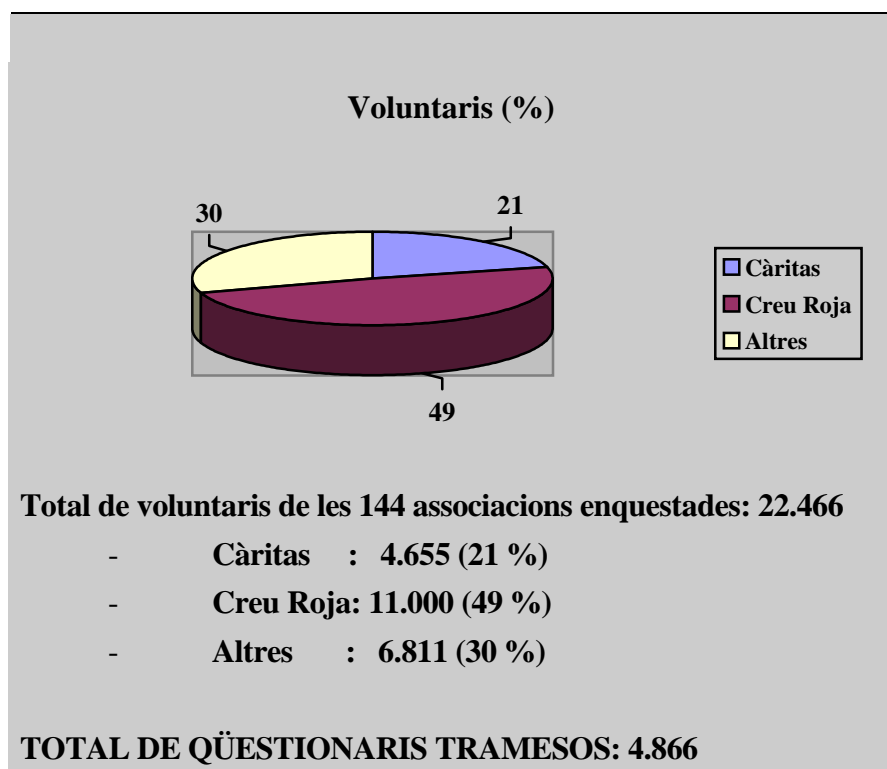
- Ciutat : 14
- Província: 9

Associacions de LLEIDA (9 % del total):

- Ciutat : 8
- Província: 5

Associacions de TARRAGONA (6 % del total):

- Ciutat : 6
- Província: 3

5.2.2. L' ENTREVISTA

L'objectiu que ens hem fixat en escollir aquest instrument d'investigació ha estat poder aprofundir en el coneixement de les escoles de formació de voluntaris, tant pel que fa a la programació com a la metodologia emprada i a altres aspectes interessants per al nostre estudi.

Per conèixer l'escola globalment, la seva història i la planificació, ens hem adreçat als dirigents. Però, la informació més viscuda i propera l'hem obtinguda a través de l'entrevista amb el professorat.

Tipus d'entrevista⁵⁰:

Hem optat per l'entrevista semidirigida, amb una seqüenciació de preguntes obertes per deixar a l'entrevistat la llibertat de contestar-les de la manera que consideri més adequada. En alguns casos, l'hem convidat a expressar-se més àmpliament. Tot i que les preguntes estaven elaborades i seqüenciades prèviament, no hem dubtat a afegir-ne una si la resposta de l'entrevistat aportava alguna dada nova. També hem deixat de formular alguna de les preguntes programades si hem deduït que era innecessària perquè no aportaria gaire informació. Malgrat aquestes

⁵⁰ En aquest cas, a diferència del qüestionari, no hem cregut necessari incloure els models d'entrevista en l'estudi perquè no han estat tractats estadísticament. Vegeu els textos íntegres als ANNEXOS-10 i 11.

modificacions que han estat maneres d'adaptar-se a l'entrevistat, sempre hem seguit una pauta de preguntes que ens permetessin recollir les dades necessàries.

Inconvenients de l'entrevista:

- Pot condicionar la naturalitat i la flexibilitat si l'entrevistador se subjecta exageradament a la seqüència de les preguntes i no dóna un cert marge de llibertat a l'entrevistat perquè expressi les seves opinions.

Avantatges d'aquest tipus d'entrevista:

- Facilita la recollida d'uns aspectes determinats de la informació.
- Les respostes són força comparables, la qual cosa facilita posteriorment l'anàlisi de les dades.
- Possibilita la comparació entre diferents escoles.
- Permet recollir opinions i aportacions pel fet que les preguntes són obertes.

5.2.2.1. La població i la mostra estudiada pel que fa a la recollida d'opinions de dirigents d'escoles de formació i de professors mitjançant l'entrevista

Hem considerat com a població les 27 escoles de formació que l'Incavol havia reconegut a finals de l'any 1997 (vegeu apartat 4.11, apartat 6.2.1. i ANNEX-15). Una d'aquestes escoles no va impartir formació durant el curs i no va creure oportú participar en l'estudi. Una altra es va negar a concedir-nos l'entrevista. Per tant, la població va quedar reduïda a 25 escoles i vam realitzar una entrevista a un dirigent de cada escola (director, cap d'estudis, coordinador de cursos...), és a dir, aquesta part de l'estudi s'ha basat en la informació obtinguda a partir de 25 entrevistes.

Pel que fa al professorat, desconeixem la població ja que no totes les escoles ens van facilitar les dades dels docents. La mostra va ser seleccionada a l'atzar, però proporcionalment al nombre de professors, de la llista de 168 formadors pertanyents a 10 escoles (vegeu ANNEX-14). Vam realitzar 18 entrevistes a professors. Per tant, el nombre total d'entrevistes a partir de les quals hem extret informació és de 43.

ENTREVISTA ADREÇADA ALS DIRIGENTS DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS (vegeu

ANNEX-10):

- Entrevistats:

- Directors (o persona de la junta en qui delegui) de les escoles de formació de voluntaris reconegudes per l'Incavol (curs 1996-97).

- Fases de l'entrevista:

1- Inicial:

- Presentació de l'entrevistadora
- Motiu de l'entrevista

Especifiquem detalladament quina és la vinculació de l'entrevistadora amb el món del voluntariat social i quina és la raó per la qual ha escollit, com a tema de la tesi, el de la formació dels voluntaris socials.

Es va dedicar, també, un petit espai de temps a explicar a l'entrevistat el contingut de la tesi, i a situar l'entrevista en un apartat de la recerca. En algunes ocasions, aquesta part la vam exposar de manera resumida perquè la majoria dels arguments van ser justificats en la conversa telefònica mantinguda per concertar l'entrevista.

2- Intermèdia:

- Dades de l'entrevistat
- Dades de l'escola
- Formació impartida per l'escola

Aquesta part estava dedicada principalment a la recollida de dades objectives relacionades amb l'entrevistat i l'escola a la qual pertany amb la finalitat de poder efectuar-ne un estudi comparatiu.

3- Final:

- Opinió-valoració

La darrera part de l'entrevista és la més oberta. Es tractava de conèixer l'opinió dels entrevistats sobre la formació dels voluntaris en general. També es va intentar aconseguir que fessin propostes de millora relacionades amb aquest tema.

ENTREVISTA ADREÇADA A UNA MOSTRA DE PROFESSORAT DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE

VOLUNTARIS (vegeu ANNEX-11).

- Entrevistats:

- Professorat de les escoles de formació de voluntaris reconegudes per l'Incavol (curs 1996-97).

- Fases de l'entrevista:

- 1- Inicial: el mateix contingut i finalitat que el del model d'entrevista al dirigent.
- 2- Intermèdia: estructurada en dues parts:
 - Dades de l'entrevistat.
 - Dades dels voluntaris que assisteixen als cursos de formació.

En aquesta part es van recollir dades objectives sobre l'entrevistat i la seva funció dins de l'escola, així com també el perfil i les motivacions dels voluntaris que assisteixen als cursos. Les preguntes d'aquesta part són les que difereixen més de les del model d'entrevista al dirigent.

- 3- Final: el mateix contingut i finalitat que el model d'entrevista al dirigent.

5.2.3. Dificultats de les mostres estudiades

Tant pel que fa al qüestionari com a l'entrevista, la principal dificultat en la determinació de la població i en la selecció de la mostra l'hem trobada en el fet que els arxius d'algunes associacions de voluntariat o són inexistents o no estan actualitzats, tant pel que fa al nombre de voluntaris, a tot tipus de dades, etc. com pel que fa a aspectes històrics (any de fundació de l'escola, nombre de cursos impartits a l'inici, etc.), Aquesta dificultat per conèixer dades exactes s'ha fet palesa especialment en les entrevistes.

Pel que fa al qüestionari, la dificultat principal ha estat aconseguir recuperar-los un cop enviats. La distribució ha resultat costosa i laboriosa pel fet ja esmentat que algunes entitats no tenen quantificats els voluntaris, però més laboriosos encara ha estat recollir els qüestionaris amb les respostes. Ha requerit moltes trucades telefòniques aconseguir que el responsable a qui s'adreçaven els qüestionaris els recuperés i ens els trametés. Ens queda el dubte si la distribució que ha fet el responsable de cada associació ha estat a l'atzar o si ha escollit les persones més sensibilitzades i compromeses. El mateix dubte se'ns planteja, en el cas de Càritas i de la Creu Roja, en què es va fer una distribució individualitzada i a l'atzar, però no podem assegurar que les respostes siguin representatives de la població.

Cal remarcar la bona disposició que dirigents i professorat han manifestat en tot moment en concedir-nos l'entrevista i en acceptar contestar totes les preguntes, encara que algunes respostes no tinguin el rigor i la precisió que requeria la investigació.

Malgrat totes aquestes consideracions i dubtes que tindrem en compte, treballarem, doncs, per obtenir resultats que poden semblar, a vegades, poc precisos o, fins i tot, desconcertants.

6. ESTUDI DE LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS SOCIALS A CATALUNYA

Com ja hem explicat a l'apartat 5, el qüestionari i l'entrevista han estat els instruments emprats per recollir informació a partir de la qual, i mitjançant el tractament estadístic corresponent (en el cas del qüestionari) o l'anàlisi d'opinions (pel que fa a les entrevistes), poder obtenir uns resultats i elaborar unes conclusions fruit de la recerca realitzada.

Així doncs, presentem, en primer lloc l'estudi estadístic i les conclusions obtingudes a partir dels qüestionaris i, tot seguit, l'anàlisi de la informació i les conclusions a les quals hem arribat per mitjà de les entrevistes. Per acabar aquest apartat, hem fet una síntesi amb la intenció de trobar punts de coincidència en la valoració que fan els voluntaris, els formadors i els dirigents sobre la formació que reben o que imparteixen.

6.1. DADES OBTINGUDES A PARTIR DELS QÜESTIONARIS CONTESTATS PELS VOLUNTARIS SOCIALS DE LES ASSOCIACIONS MEMBRES DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

6.1.1. Característiques de la mostra⁵¹

En aquesta part de l'estudi estadístic ens limitem a descriure la mostra de voluntaris que han contestat els qüestionaris a dos nivells: personal (edat, sexe, estudis...) i com a voluntaris (anys de dedicació, tipus d'activitat...).

Per al tractament de les dades, hem classificat els voluntaris en tres grups: Càritas, Creu Roja i altres, per tal que l'elevat nombre de voluntaris de les dues primeres associacions (molt més grans que les restants) no distorsioni les del tercer grup, on hem inclòs la resta d'associacions membres de la Federació que ho eren l'any 1996. En el grup *altres*, segons el nombre de voluntaris, trobem:

⁵¹ Hem inclòs un comentari personal en lletra cursiva sobre els resultats corresponents a cada una de les taules.

ASSOCIACIONS GRANS	De 100 o més voluntaris	35 associacions (25 %)
ASSOCIACIONS MITJANES	De 50 a 99 voluntaris	42 associacions (30 %)
ASSOCIACIONS PETITES	D'1 a 49 voluntaris	60 associacions (42 %)
NC	No especifiquen nombre de voluntaris	5 associacions (3 %)

La taula de freqüència relacionada amb la grandària de les associacions del grup *altres* dona un percentatge més elevat d'associacions petites federades (42 %) que de mitjanes (30 %) o de grans (25 %).

Pensem que el resultat obtingut és totalment lògic perquè a les associacions petites els afavoreix més federar-se per aconseguir suport, formació, etc. Les grans, evidentment, són autosuficients i potser algunes no han entès que el fet d'agrupar-se, sobretot en el cas del voluntariat, suposa un enriquiment i una aportació mútua positiva per a tothom.

- **EDAT:**⁵² Pel que fa a la distribució d'edat dels voluntaris de les associacions, s'observa una gran diferència entre els tres grups d'associacions estudiats. Mentre que la Creu Roja té un 73 % de voluntaris menors de 30 anys, Càritas només en té un 17 % i, en canvi, té un 42 % majors de 60 anys. Si es considera el total de voluntaris conjuntament, hi ha un 43 % de joves (fins a 30 anys) i un 36 % de grans (més de 50 anys).

1. Edat	altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
menys de 20	20	4,1%	18	6,6%	113	28,5%	149	13,3%
de 20 a 29	132	27,3%	25	10,2%	178	44,9%	335	29,8%
de 30 a 39	49	10,1%	20	8,2%	36	9,1%	105	9,3%
de 40 a 49	67	13,8%	34	13,9%	25	6,3%	126	11,2%
de 50 a 59	73	15,1%	44	18,0%	16	4,0%	133	11,8%
60 o més	143	29,5%	103	42,2%	27	6,8%	273	24,3%
NC			2	,8%	1	,3%	3	,3%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	395	100,0%	1124	100,0%

Suposem que el tipus d'activitats i de programes que ofereix la Creu Roja són més atractius per als joves (socorrisme...). A més, la Creu Roja compta amb una secció dedicada especialment a la joventut, la qual cosa explica el major nombre de voluntaris de menor edat.

Per altra banda, ja havíem constatat, a partir de l'observació, que hi ha dues etapes de la vida més

favorables a dedicar part del temps lliure al voluntariat: la joventut i la gent gran. La joventut, per tot el que comporta d'idealisme, de solidaritat, etc. i perquè el voluntariat és compaginable amb l'horari d'estudiant i, fins i tot, complementari a algun tipus de carreres o d'especialitats (Educació Social, Treball Social, Ciències de l'Educació, Psicologia...). La gent gran compta amb temps i experiència, dues característiques importants a l'hora de dur a terme tasques de voluntariat. També hem de tenir en compte que, especialment per a alguns prejubilats i jubilats, participar en l'acció social voluntària els fa tornar a recuperar la seva autoestima i la sensació de sentir-se útils.

A partir de l'experiència viscuda, hem constatat que algunes persones jubilades posen la seva pràctica professional al servei del voluntariat i volen continuar col·laborant en el mateix àmbit en el qual treballaven (hi ha tresorers d'associacions que havien estat vinculats professionalment al món de la banca i de les finances). D'altres (pocs) prefereixen dedicar-se a alguna cosa totalment diferent de la que han fet durant tota la vida. Sigui quina sigui la seva opció, els resulta altament gratificant aquesta oportunitat de fer un servei, gratuït i solidari, als qui ho necessiten.

Entre els joves i els grans, hi ha una franja d'edat en la qual les persones s'introdueixen en el món laboral, adquireixen compromisos familiars, etc., i aquesta situació fa que alguns abandonin, durant aquesta etapa de la vida, la seva tasca voluntària i, per tant, que el percentatge de voluntaris es redueixi.

- **SEXE:** En la mostra estudiada, s'ha obtingut un total del 69 % de dones i un 31 % d'homes. No s'observen grans diferències entre els tres grups d'associacions. En tot cas, la mitjana més alta d'homes (40 %) la té la Creu Roja.

		altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
2. Sexe	femeni	344	71,1%	194	79,5%	239	60,4%	777	69,1%
	masculi	139	28,7%	49	20,1%	157	39,6%	345	30,7%
	NC	1	2%	1	,4%			2	2%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

La diferència de voluntaris pel que fa al sexe ve determinada per les característiques de la personalitat de cadascun (dona-home) i també per la vinculació a uns estudis socials en els quals hi ha més participació femenina.

⁵² Els errors ortogràfics de les taules no provenen del qüestionari sinó que s'han produït durant el tractament estadístic.

- **NIVELL D'ESTUDIS:** Un 75 % dels voluntaris han cursat estudis secundaris o superiors.

	altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
3. Estudis primaris	81	16,7%	95	38,9%	73	18,4%	249	22,2%
secundaris	172	35,5%	67	27,5%	211	53,3%	450	40,0%
superiors	211	43,6%	72	29,5%	109	27,5%	392	34,9%
NC	20	4,1%	10	4,1%	3	,8%	33	2,9%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Observem que, a Càritas, hi ha el percentatge més alt de voluntaris amb estudis primaris (39 %). Pensem que aquest fet està relacionat amb l'edat elevada dels seus voluntaris. A la Creu Roja hi ha menys voluntaris amb estudis superiors (28 %) pel fet que, atesa la seva joventut, la majoria els estan iniciant o completant.

- **REALITZACIÓ DE TREBALL REMUNERAT:** El 51 % dels voluntaris no treballen. El percentatge dels que fan una jornada laboral completa (30 hores o més) es manté força constant en els tres grups i és aproximadament del 23 %.

	altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
4. Realitza algun treball remunerat? i quantes hores semanals dedica?	252	52,1%	141	57,8%	177	44,7%	570	50,7%
no	31	6,4%	11	4,5%	44	11,1%	86	7,7%
menys de 10	25	5,2%	10	4,1%	35	8,8%	70	6,2%
de 10 a 19	47	9,7%	11	4,5%	31	7,8%	89	7,9%
de 20 a 29	108	22,3%	51	20,9%	96	24,2%	255	22,7%
30 o més	21	4,3%	20	8,2%	13	3,3%	54	4,8%
NC	21	4,3%	20	8,2%	13	3,3%	54	4,8%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Els voluntaris que no treballen han de correspondre a les dues franges d'edat extrema, esmentades abans com a més nombroses: joves estudiants i grans jubilats. El que sorprèn és que el percentatge dels qui fan una jornada laboral completa sigui pràcticament igual en els tres grups, atès que els intervals d'edat no mantenen aquesta proporció.

- **INTRODUCCIÓ EN EL VOLUNTARIAT SOCIAL:** Un familiar o un amic és l'introduïdor en el 39 % dels casos.

	altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
5. Qui o què et va introduir en el voluntariat social?	75	15,5%	20	8,2%	37	9,3%	132	11,7%
mitjans de comunicació	38	7,9%	15	6,1%	91	23,0%	144	12,8%
punts informatius	24	5,0%	10	4,1%	25	6,3%	59	5,2%
amic o familiar	213	44,0%	93	38,1%	136	34,3%	442	39,3%
NC	134	27,7%	106	43,4%	107	27,0%	347	30,9%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Aquest fet es correspon totalment amb la informació recollida en les entrevistes a dirigents i professors, que escullen, com a millor forma de difusió, el "contagi" d'una persona que ja és voluntària (mètode "boca-orella").

S'observa un percentatge elevat (31 %) que no contesta, segurament perquè no ho recorden o no en són conscients. Per altra banda, cal remarcar la poca incidència dels mitjans de comunicació en la difusió (només a la Creu Roja arriba a un 23 %).

El fet que els mitjans de comunicació no siguin una bona font de difusió hauria de fer-nos reflexionar sobre el tema per millorar aquesta situació. És clar que les possibilitats econòmiques de la majoria d'associacions no els permet posar publicitat a la premsa o a altres mitjans. Per tant, s'hauria de fer una difusió conjunta que consistís en campanyes de sensibilització de la ciutadania que conduís a conèixer, primer, i a participar, després, en el món del voluntariat i que tingués el suport de les administracions i dels mateixos mitjans de comunicació.

- **SECTOR DE POBLACIÓ ATESA:** El més escollit (43 %) és el de la gent gran. Cal destacar que, a Càritas, el 59 % dels voluntaris es dediquen a la gent gran i el 51 % a la pobresa. A la Creu Roja, el 63 % s'ocupa de la gent gran i el 53 % dels disminuïts. Al grup corresponent a altres entitats, hi ha

		altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
7.1.Sector d'atenció:	sí	107	22,1%	51	20,9%	163	41,2%	321	28,6%
Infància en situació de risc	NE	377	77,9%	193	79,1%	233	58,8%	803	71,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.2.Sector d'atenció:	sí	42	8,7%	70	28,7%	76	19,2%	188	16,7%
Educació de persones	NE	442	91,3%	174	71,3%	320	80,8%	936	83,3%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.3.Sector d'atenció: Gent	sí	90	18,6%	144	59,0%	250	63,1%	484	43,1%
gran	NE	394	81,4%	100	41,0%	146	36,9%	640	56,9%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.4.Sector d'atenció:	sí	127	26,2%	34	13,9%	206	52,0%	367	32,7%
Disminuïts	NE	357	73,8%	210	86,1%	190	48,0%	757	67,3%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.5.Sector d'atenció: Suport	sí	69	14,3%	83	34,0%	86	21,7%	238	21,2%
a la família	NE	415	85,7%	161	66,0%	310	78,3%	886	78,8%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.6.Sector d'atenció: Malalts	sí	150	31,0%	82	33,6%	175	44,2%	407	36,2%
	NE	334	69,0%	162	66,4%	221	55,8%	717	63,8%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.7.Sector d'atenció:	sí	29	6,0%	19	7,8%	122	30,8%	170	15,1%
Reclusos	NE	455	94,0%	225	92,2%	274	69,2%	954	84,9%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.8.Sector d'atenció:	sí	57	11,8%	56	23,0%	140	35,4%	253	22,5%
Toxicòmans	NE	427	88,2%	188	77,0%	256	64,6%	871	77,5%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.9.Sector d'atenció: Pobres	sí	76	15,7%	125	51,2%	118	29,8%	319	28,4%
	NE	408	84,3%	119	48,8%	278	70,2%	805	71,6%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.10.Sector d'atenció:	sí	54	11,2%	94	38,5%	151	38,1%	299	26,6%
Immigrants	NE	430	88,8%	150	61,5%	245	61,9%	825	73,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
7.11.Sector d'atenció:	sí	65	13,4%	25	10,2%	165	41,7%	255	22,7%
Tercer Món	NE	419	86,6%	219	89,8%	231	58,3%	869	77,3%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

un percentatge elevat de voluntaris (31 %) dedicat als malalts.

El fet que, a Càritas, el percentatge de voluntaris que atenen la gent gran i els pobres sobrepassi el 100% és degut al fet que, en bona part dels casos, ambdues característiques van unides i afecten les mateixes persones: el sector de vellesa que viu sol i en estat de pobresa. També cal tenir en compte que Càrites té uns programes molt consolidats adreçats a aquests sectors.

L'elevat percentatge de voluntaris dedicats a malalts (de tot tipus) en el grup d'altres associacions es pot justificar perquè hi ha força associacions que són simultàniament entitats de voluntariat i d'ajuda mútua, formades bàsicament per persones que pateixen la malaltia o que tenen algun familiar afectat.

- **TIPUS DE TASCA REALITZADA COM A VOLUNTARI:** El percentatge de voluntaris que es dedica a l'atenció directa a una persona o grup de persones marginades és el 44 % (gairebé la meitat dels voluntaris). Es dedica a la formació de voluntaris el 8 % del total..

	altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
8.1. Treball: Atenció directa a una persona marginada	57	13,8%	52	21,3%	78	19,7%	197	17,5%
NE	417	86,2%	192	78,7%	316	80,3%	927	82,5%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.2. Treball: Atenció directa a un grup de persones marginades	144	29,8%	75	30,7%	83	21,0%	302	26,9%
NE	340	70,2%	169	69,3%	313	79,0%	822	73,1%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.3. Treball: Formació de voluntaris	36	7,4%	15	6,1%	35	8,8%	86	7,7%
NE	448	92,6%	229	93,9%	361	91,2%	1038	92,3%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.4. Treball: Difusió del voluntariat i captació de voluntaris	71	14,7%	22	9,0%	33	8,3%	128	11,2%
NE	413	85,3%	222	91,0%	363	91,7%	998	88,8%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.5. Treball: Informació i acció de voluntaris dins l'associació	57	11,8%	21	8,6%	23	5,8%	101	9,0%
NE	427	88,2%	223	91,4%	373	94,2%	1023	91,0%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.6. Treball: Gestió i administració dins l'associació	134	27,7%	34	13,9%	20	5,1%	188	16,7%
NE	350	72,3%	210	86,1%	376	94,9%	936	83,3%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
8.7. Treball: Tasques directives	64	13,2%	28	11,5%	18	4,5%	110	9,8%
NE	420	86,8%	216	88,5%	378	95,5%	1014	90,2%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Tot el que és atenció directa a una persona o a un grup resulta, per al voluntari, molt més gratificant que les tasques indirectes en què no s'estableix relació personal amb la persona atesa. Per aquest motiu, els joves especialment, escullen aquesta opció.

Pensem que, només després d'haver fet aquesta atenció directa durant uns quants anys, es pot trobar sentit a les tasques formatives, administratives, i de gestió i de direcció tan necessàries en una associació i tan beneficioses per a la societat, perquè la vivència de la primera etapa permet continuar treballant amb la convicció que allò que s'està fent serveix per pal·liar l'exclusió social.

Quan un voluntari comença a fer tasques indirectes (reunions, papers, telèfon...), sovint se'n cansa perquè es pregunta: "I, tot això, on va a parar? A qui afavoreix?". L'excepció a aquesta regla molt generalitzada es troba en les persones que, per la seva manera de ser, saben que la relació amb certs àmbits de marginació els produirà trastorns emocionals que prefereixen no haver de patir i això els condueix a escollir l'opció de la col·laboració indirecta.

- **DURADA DE L'ACTIVITAT VOLUNTÀRIA:** Un total del 50 % de voluntaris han dedicat entre 1 i 6 anys a tasques de voluntariat. A Càritas i al grup corresponent a altres associacions, un bon nombre de voluntaris (22 % i 25 % respectivament) fa més de 10 anys que ho són. A la Creu Roja, el nombre d'anys de voluntariat és més baix.

	altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
9. Quants anys fa que ets voluntari social?								
menys d'1	75	15,5%	25	10,2%	100	25,3%	200	17,8%
d'1 a 3	133	27,5%	70	28,7%	115	29,0%	318	28,3%
de 4 a 6	99	20,5%	60	24,6%	86	21,7%	245	21,8%
de 7 a 10	45	9,3%	27	11,1%	48	12,1%	120	10,7%
més de 10	120	24,8%	54	22,1%	22	5,6%	196	17,4%
NC	12	2,5%	8	3,3%	25	6,3%	45	4,0%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

L'edat dels voluntaris de la Creu Roja (molt joves) és el que motiva, naturalment, que no faci gaire temps que són voluntaris. En canvi, remarquem que tenen un 25 % de nous voluntaris (que fa menys d'un any que ho són) mentre que Càritas i altres associacions només en tenen, fent la mitjana dels dos resultats, un 13 %. Aquest fet fa pensar que potser els mecanismes de difusió de la Creu Roja són més eficaços que els de la resta d'associacions o els programes que ofereixen són més atractius, com hem dit anteriorment, per a la franja de població més jove.

- **HORES MENSUALS DEDICADES AL VOLUNTARIAT:** El 40 % del total de voluntaris dediquen de 6 a 15 hores mensuals i un 18 % menys de 5 hores al mes (el 31 % d'aquests voluntaris són de la Creu Roja).

	altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
10. Quantes hores dediques mensualment al voluntariat social?								
menys de 5	39	8,1%	43	17,6%	122	30,6%	204	18,1%
de 6 a 10	108	22,3%	67	27,5%	95	24,0%	270	24,0%
d'11 a 15	83	17,1%	44	18,0%	56	14,0%	185	16,5%
de 16 a 20	61	12,7%	28	11,5%	26	6,6%	135	12,0%
de 21 a 25	41	8,5%	12	4,9%	18	4,5%	71	6,3%
més de 25	110	22,7%	37	15,2%	32	8,1%	179	15,9%
NC	22	4,5%	13	5,3%	45	11,4%	80	7,1%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Valorem que el temps dedicat al voluntariat és escàs. Si tenim en compte que la major part de les associacions demanen que es destini un matí o una tarda a la setmana, la mitjana hauria de ser un mínim d'entre 11-15 hores mensuals. Això ja ho aconsegueix el 51 % dels voluntaris, però si no hi ha un motiu que ho justifiqui, caldria reflexionar si les persones que hi dediquen menys de 5 hores al mes poden ser considerades voluntàries tenint en compte que, en el concepte que hem proposat en la primera part d'aquest estudi, una de les característiques del voluntari social és fer un servei "de manera continuada". És a dir, si ser voluntari és una actitud de vida, ens sembla que el poc temps dedicat no permet transformar aquesta actitud en comportament. Segurament el percentatge es veu alterat pel fet d'haver-hi inclòs voluntaris esporàdics (dedicats a col·lectes, donacions de sang...), que en l'esmentat apartat conceptual hem classificat com a persones solidàries.

6.1.2. Estudi estadístic dels ítems tancats del qüestionari en relació amb els objectius proposats: anàlisi i interpretació

Un cop feta la descripció de la mostra de voluntaris que han contestat el qüestionari, aquesta segona part de l'estudi estadístic té com a finalitat assolir cadascun dels objectius especificats en l'apartat 5.1, aplicant a cada ítem del qüestionari un determinat tractament estadístic ja proposat a l'apartat 5.2.1.2 i sobre els que, ara, presentem els resultats.⁵³

A- Sobre l'estat de la qüestió (referent a la formació dels voluntaris socials):

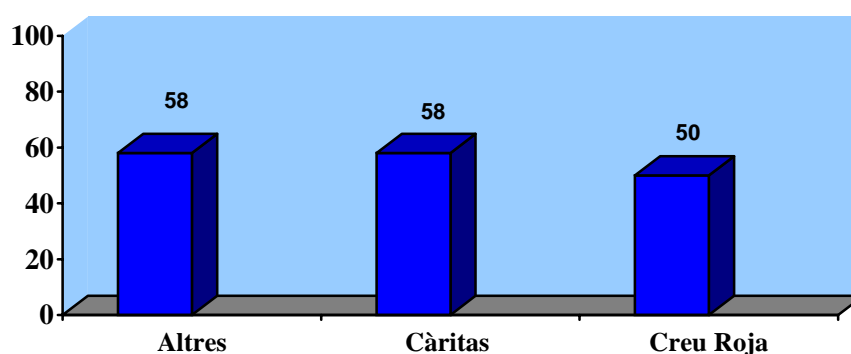
OBJECTIU 1: Conèixer quin és el percentatge de voluntaris socials de Catalunya que reben formació com a voluntaris.

	altres		Carites		Cruu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
11. Repe habitualment algun tipus de formació com a voluntari social?								
si	281	58,1%	142	58,2%	197	49,7%	620	55,2%
no	182	37,6%	89	36,5%	171	43,2%	442	39,3%
NC	21	4,3%	13	5,3%	28	7,1%	62	5,5%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Un total de 620 voluntaris, dels 1124 que han contestat les enquestes, reben formació, la qual cosa correspon al 55 %. Els percentatges segons el grup d'associacions són els següents:

⁵³ Les taules de correlacions d'on hem extret dades que també s'analitzen en aquest apartat no s'han inclòs atesa la seva extensió, però es troben a l'ANNEX-21 que figura en el segon volum d'aquesta tesi.

Voluntaris que reben formació (%)

Ja hem comentat, en l'apartat de descripció de la mostra, que la pregunta 11 del qüestionari, proposada per esbrinar aquesta qüestió, inclou la paraula "habitualment" i que l'ambigüïtat d'aquest terme no ha permès la precisió esperada en la resposta.

La valoració que fem d'aquest 55 % és molt personal. Si considerem, tal com han dit i repetit professors i dirigents en les respectives entrevistes (i tal com creiem nosaltres, fet que ha motivat aquesta tesi), que la formació és imprescindible, el resultat obtingut és un percentatge baix. A més, en analitzar les respostes a aquest ítem, podem pensar en una tendència més inclinada a marcar el "sí" que el "no", la qual cosa incrementaria el percentatge real. Però també podem suposar que molts voluntaris tenen un concepte restringit de formació (cursos, conferències, documentació...), la qual cosa disminuiria la dada obtinguda.

Els voluntaris de Càritas i els del grup altres són els que reben més formació. Sorpren que ho siguin els de Càritas ja que el percentatge de persones grans és més alt i, segons els dirigents i professors de les escoles de formació, els joves són els més predisposats a rebre formació. Una possible explicació és la importància que Càritas dóna a la formació, com també la forma de motivació que, en relació amb aquest tema, reben els voluntaris per part de l'associació. Seria interessant aprofundir en l'estudi de les causes d'aquesta diferència.

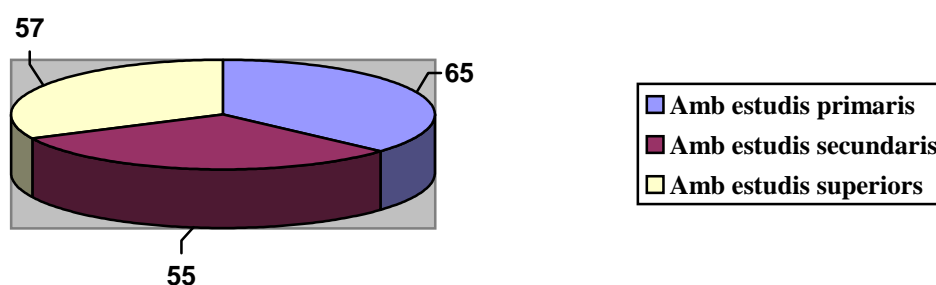
Ens estranya que la Creu Roja, que imparteix de manera obligatòria el curs introductori, tingui un percentatge més baix de voluntaris que reben formació. Potser aquesta obligatorietat, que no ens semblagens incorrecta, pot ser un obstacle perquè els joves visquin la formació com una opció personal i els n'allunyi. És un aspecte que també resultaria interessant estudiar detingudament.

OBJECTIU 2: Esbrinar si hi ha relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el nivell d'estudis.

Dels 1031 voluntaris que han respost aquesta pregunta, 598 reben habitualment formació, la qual cosa correspon a un 58 %.

Del total de voluntaris que tenen estudis primaris, 65 % reben habitualment formació. Dels que tenen estudis secundaris, en rep un 55 % i dels d'estudis superiors un 57 %.

Voluntaris que reben habitualment formació (%)

Interpretat des del punt de vista de la formació, el 25 % dels voluntaris que reben formació són persones que tenen estudis primaris, el 39 % tenen estudis secundaris i el 36 % han cursat estudis superiors. La diferència no és significativa.

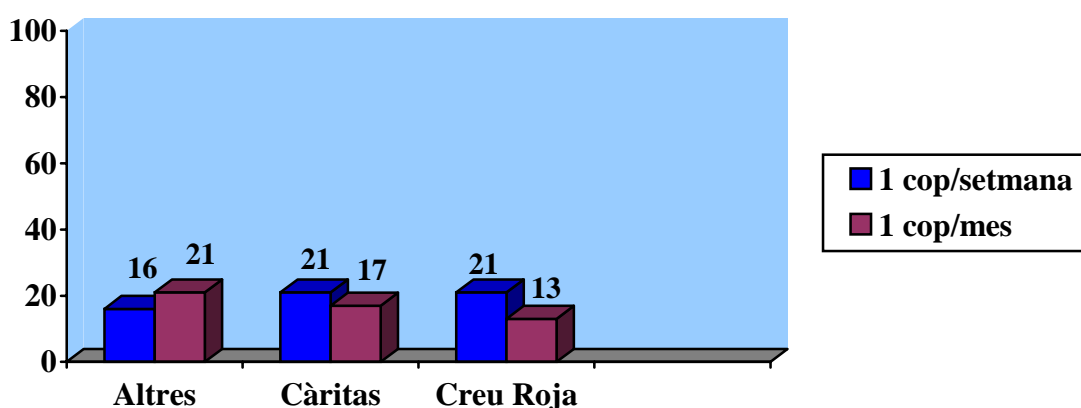
Aquests resultats es tornen a contradir, com hem indicat en l'objectiu 1, amb les opinions dels dirigents i professors de les escoles de formació que afirmen que els més joves que cursen estudis superiors, pel fet d'entendre que cal preparació i formació per a qualsevol activitat i pel fet d'estar immersos en el món educatiu, són els més inclinats a formar-se també en l'àmbit del voluntariat.

La causa d'aquesta disparitat de criteris es pot trobar en què el concepte que tenen els dirigents i professors de les escoles sobre la formació és més ampli que el dels voluntaris. És a dir, potser per als voluntaris "rebre habitualment formació" vol dir exclusivament assistir a cursos o a conferències, mentre que un formador considera també formes d'aprenentatge no tan estructurades (treball en equip, seguiment i avaluació de projectes...). També pot ser deguda al fet que els voluntaris enquestats són exclusivament socials, mentre que hi ha professors i dirigents entrevistats que pertanyen a l'àmbit del lleure.

OBJECTIU 3 : Saber quant de temps dedica un voluntari social a la seva formació.

	altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
13. Temps dedicació a la seva formació com a voluntari al curs 95-96								
1 a la setmana	79	18,3%	50	20,5%	84	21,2%	213	19,0%
1 al mes	102	21,1%	42	17,2%	51	12,9%	195	17,3%
1 al trimestre	56	11,6%	23	9,4%	35	8,8%	114	10,1%
1 a l'any	39	8,1%	16	6,6%	47	11,9%	102	9,1%
2 o 3 a l'any	52	10,7%	30	12,3%	45	11,4%	127	11,3%
NC	156	32,2%	83	34,0%	134	33,8%	373	33,2%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	398	100,0%	1124	100,0%

Només un 67 % (751 enquestats) responen aquesta qüestió. La mitjana és del 19 % de voluntaris que reben formació un cop a la setmana i el 17 % que en reben un cop al mes. Els percentatges obtinguts segons els tres grups són:

Periodicitat de temps dedicat a la formació (%)

Si considerem les poques hores que es dediquen de mitjana al voluntariat (vegeu apartat 6.1.1.), podem acceptar que formar-se un cop a la setmana o un cop al mes és una freqüència positiva i adequada. Si sumem els percentatges dels qui es formen un cop a la setmana o un cop al mes, obtenim un 36 % que no concorda amb les dades obtingudes en l'apartat anterior a causa de la inclusió, a la pregunta corresponent a l'objectiu 2 del terme "habitualment". El resultat obtingut en aquesta taula és més objectiu que l'anterior.

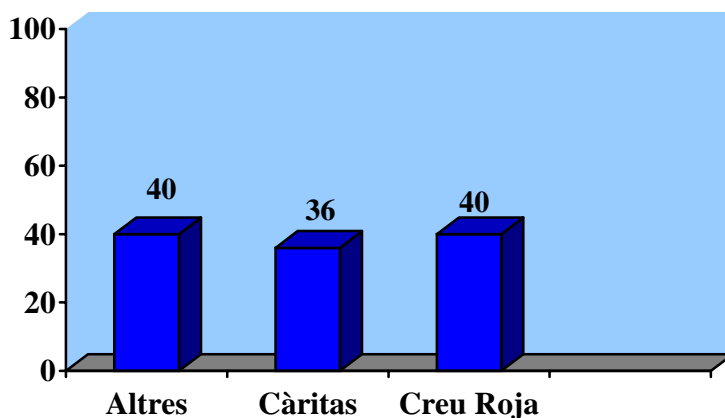
La resposta d'una vegada a la setmana o una al mes és poc concreta i poc comparable, perquè no és el mateix assistir a una conferència que a una jornada ja que hi ha una diferència considerable pel que fa a temps invertit.

De la correlació entre la pregunta 13 i les variables edat, sexe i estudis, es conclou que la relació edat-freqüència de temps dedicat a la formació no és significativa. Sí que ho és, però la relació entre sexe-freqüència temps formació (hi ha més persones de sexe femení que de sexe masculí que es formen) i estudis-freqüència temps formació (hi ha una relació significativa directa: a més estudis, més temps dedicat a la formació).

En canvi, dels resultats obtinguts mitjançant la correlació entre la pregunta 14 (hores dedicades a la formació) i les mateixes variables, s'obté una relació significativa lleugerament inversa només entre edat-hores dedicades a la formació (a més edat, menys formació).

Segurament la dificultat de recordar el temps i la freqüència ha estat la raó de la distorsió extrema de les dues qüestions com també de l'elevat percentatge de NC. Aquest grup de voluntaris que no contesta (33 %) pot estar format tant pels que no reben habitualment formació com pels que els resulta difícil de calcular el temps dedicat.

Temps dedicat a la formació durant el curs 95-96 (hores)

El resultat obtingut, comparat amb el de l'ítem 11, resulta, en certa manera, contradictori. Els que dediquen més hores a la formació són els voluntaris de la Creu Roja, mentre que són els que menys en reben de manera habitual.

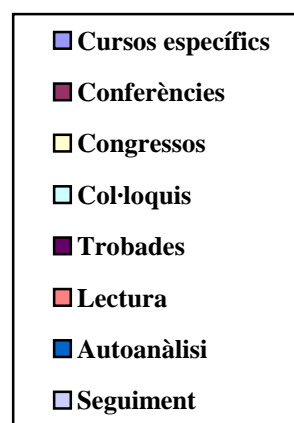
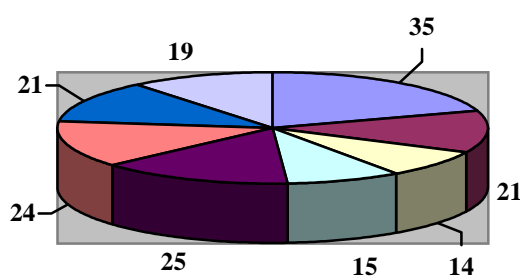
La dispersió és més gran en el grup corresponent a altres perquè hi ha més diversitat d'associacions, mentre que disminueix sobretot a la Creu Roja.

OBJECTIU 4: Conèixer quins són els tipus de formació rebuts prioritàriament (cursets, lectures...).

		altres		Cursos		Cursos i Jornades		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
12.1 Tipus formació rebuda al 95-98: Cursos específics	si	161	35,3%	85	27,3%	185	41,7%	344	58,1%
	NE	323	66,7%	179	72,1%	331	68,2%	730	64,8%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.2 Tipus formació rebuda al 95-98: Conferències i simposis	si	114	23,5%	48	19,7%	76	19,2%	238	21,2%
	NE	370	76,4%	196	80,2%	320	80,8%	886	78,8%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.3 Tipus de formació rebuda al 95-98: Congressos i Jornades	si	88	18,2%	39	15,9%	28	7,1%	155	14,5%
	NE	386	80,2%	205	84,0%	368	92,9%	969	85,5%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.4 Tipus de formació rebuda al 95-98: Col·loquis amb voluntaris que tinguin experiència	si	94	17,4%	49	20,1%	38	9,6%	171	15,2%
	NE	400	82,6%	195	79,9%	358	90,4%	953	84,8%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.5 Tipus de formació rebuda al 95-98: Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris	si	146	30,2%	70	28,7%	54	13,6%	270	24,8%
	NE	338	69,8%	174	71,3%	342	86,4%	944	85,2%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.6 Tipus de formació rebuda al 95-98: Lectura de llibres i documentació	si	138	28,5%	80	32,8%	60	15,2%	278	24,8%
	NE	346	71,5%	174	71,2%	336	84,8%	846	75,2%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.7 Tipus de formació rebuda al 95-98: Autoanàlisi de la tasca (a nivell individual)	si	113	23,3%	67	27,4%	51	12,9%	231	20,6%
	NE	371	76,7%	177	72,6%	345	87,1%	893	79,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
12.8 Tipus de formació rebuda al 95-98: Seguiment de l'activitat amb voluntaris d'altres grups de voluntaris de l'associació	si	100	20,7%	54	22,1%	48	12,1%	209	18,6%
	NE	379	78,1%	190	77,9%	348	87,9%	915	81,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Un 35 % ha assistit a cursos específics, mentre que un percentatge menor (14 %) ha participat en jornades i congressos. Els altres tipus de formació han obtingut uns percentatges força igualats.

Tipus de formació rebut prioritàriament (%)

El primer resultat s'ajusta a les dades obtingudes en les entrevistes amb professors i dirigents de les escoles dels dos grups: el voluntari demana preferentment formació específica perquè requereix eines, estratègies i recursos que li permetin afrontar les situacions en què es troba. El fet que assisteixi poc a jornades i congressos pensem que és degut a què, encara avui i després d'haver-ho denunciat diverses vegades, aquests actes continuen tenint lloc en dies laborables, la qual cosa dificulta la presència del voluntariat que es troba en una situació professional activa. D'altra banda, hi ha esdeveniments d'aquest tipus que se celebren arreu del món, però que, per raons

econòmiques de les associacions, el voluntari no hi pot ser present. Seria interessant saber si un altre dels factors que condiciona aquesta poca assistència és el fet que la major part de les vegades no es consideren trobades d'intercanvi entre el voluntariat, sinó com una presentació de programes de l'Administració, parlaments de polítics, etc. Pensem que el voluntari vol sentir parlar als qui "practiquen" el voluntariat més que als qui només l'estudien; és a dir, el que interessa al voluntari és saber què fan les persones que, com ell, es dediquen a un cert sector d'exclusió, amb quins problemes es troben, etc.

Fent l'estudi per grups d'associacions, els voluntaris que més s'inscriuen a cursos específics són els de la Creu Roja (42 %) i els que menys els de Càritas (28 %). Un 15 % assisteixen a col·loquis amb voluntaris que tenen experiència i un 24 % a trobades d'intercanvi amb altres voluntaris (molts més del grup corresponent a altres i de Càritas que de la Creu Roja).

Dels resultats obtinguts es dedueix que el que pensa el voluntari que li és més necessari, pel que fa a formació, és conèixer el sector de marginació en el qual fa el seu servei, i tenir eines i estratègies per poder actuar amb eficàcia. Tot això és el que li aporten els cursos específics. L'assistència a aquests cursos i els coneixements que adquireix li redueix la inseguretats i també l'angoixa.

Segons la nostra opinió, es deixa de banda (perquè és poc demanada) la formació del voluntari com a persona i el coneixement del moviment des del qual actua, cosa que pot conduir, a la llarga, a un desencís o bé a una desorientació sobre el perquè de l'opció presa.

Pel que fa al baix percentatge que es formen compartint l'experiència amb altres, hi pot haver dues raons: o l'associació no els ofereix aquest tipus de formació o bé els voluntaris no la consideren pròpiament formació. En qualsevol dels casos, caldria estudiar com incrementar l'oferiment d'aquest tipus de formació, ja que el considerem molt important. A més, sorprenen les respostes a les preguntes obertes en què els voluntaris manifesten que troben a faltar l'intercanvi d'experiències. Això ens fa creure que, de les dues causes apuntades, la primera és la que té lloc de manera més freqüent.

Hi ha una certa correlació entre l'edat i el tipus de formació rebuda. Destaquem, per exemple, la relació entre edat-treball en equip. Els de l'interval 20-29 anys són els que consideren formativa aquesta metodologia menys formal.

En les variables sexe-tipus de formació rebuda, només hi ha correlació significativa entre sexe-trobades d'intercanvi i sexe-seguiment de l'activitat. Les voluntàries són les que participen una mica més (*potser pel seu dinamisme*) en aquests dos tipus de formació.

Pel que fa a estudis, hi ha una relació significativa entre estudis superiors-assistència a congressos, estudis superiors-treball en equip i estudis secundaris-trobades, estudis secundaris-col·loquis amb voluntaris.

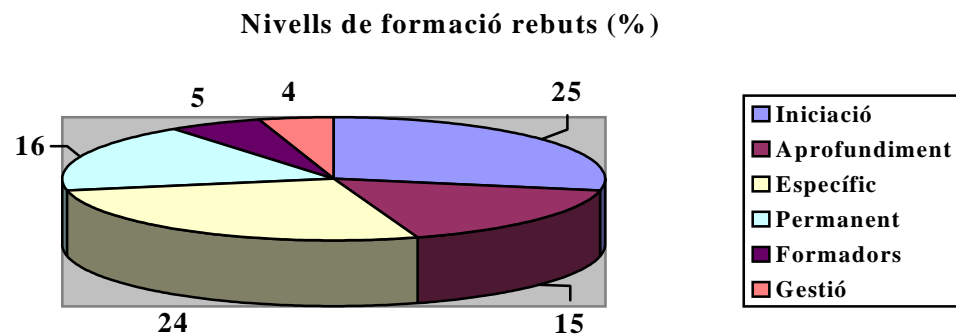
És lògic que el nivell intel·lectual de la persona condicioni la seva afinitat per un tipus o altre de formació. Esperàvem que hi hagués relació entre estudis superiors-llibres i documentació, però no l'hem trobada.

OBJECTIU 5: Esbrinar quins són els nivells de formació rebuts prioritàriament (iniciació, específic...).

	altres		Caritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col	n	% col	n	% col	n	% col
15.1 Nivell de formació rebut al 95-96: Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)	81	16,7%	57	23,4%	149	37,6%	287	25,5%
	433	83,3%	187	76,6%	247	62,4%	837	74,5%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
15.2 Nivell de formació rebut al 95-96: Aprofundiment (segon nivell)	98	12,0%	27	11,1%	89	22,6%	174	15,5%
	426	88,0%	217	88,9%	307	77,5%	950	84,5%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
15.3 Nivell de formació rebut al 95-96: Específic (sobre el sector de persones ateses)	142	29,3%	44	18,0%	81	20,6%	267	23,8%
	342	70,7%	200	82,0%	315	79,5%	857	76,2%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
15.4 Nivell de formació rebut al 95-96: Permanent (reciclatge)	94	19,4%	43	17,6%	44	11,1%	181	16,1%
	390	80,6%	201	82,4%	352	88,9%	943	83,9%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
15.5 Nivell de formació rebut al 95-96: Formació per a formadors del voluntariat social	24	5,0%	17	7,0%	18	4,5%	59	5,2%
	460	95,0%	227	93,0%	378	95,5%	1065	94,8%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
15.6 Nivell de formació rebut al 95-96: Gestió i Administració d'associacions (comptabilitat...)	32	6,6%	9	3,7%	5	1,3%	46	4,1%
	452	93,4%	235	96,3%	391	98,7%	1078	95,9%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

El curs d'iniciació al voluntariat l'ha fet una mitjana del 25 % dels voluntaris, amb un percentatge més alt pel que fa als membres de Creu Roja (38 %). Els percentatges més baixos d'inscrits els assolixen els cursos d'administració-gestió i el de formació de formadors (4 % i 5 % respectivament).

L'increment de la Creu Roja està relacionat amb l'edat dels voluntaris. Ens sorprèn, i ens satisfà, que hi hagi un 16 % dels voluntaris que reben formació permanent i de reciclatge. Aquests voluntaris preferentment formen part del grup d'altres associacions, la qual cosa es pot interpretar com que les entitats es preocupen permanentment per la formació dels seus col·laboradors, i que, a més dels cursos, fan servir altres metodologies aplicables al treball diari.

Pel que fa a la correlació entre nivell de formació amb edat, sexe i estudis, s'han obtingut aquestes relacions significatives:

- Els voluntaris més joves són els que més s'inscriuen al curs d'iniciació al voluntariat
- A més edat, més cursos específics
- A més edat, més cursos de reciclatge
- A més edat, més cursos de gestió
- No hi ha una relació significativa entre sexe i nivell de formació prioritari
- A més estudis, més formació específica
- Amb estudis primaris, més formació de formadors
- Amb estudis superiors, més cursos de gestió i administració

Els resultats obtinguts no requereixen justificació perquè són del tot lògics. Només sobta la relació directa entre menys estudis i assistència a cursos de formació de formadors. Sembla que la relació hauria de ser inversa perquè se suposa que un formador de formadors té un nivell d'estudis elevat en àrees afins al voluntariat (psicologia, sociologia, educació social...).

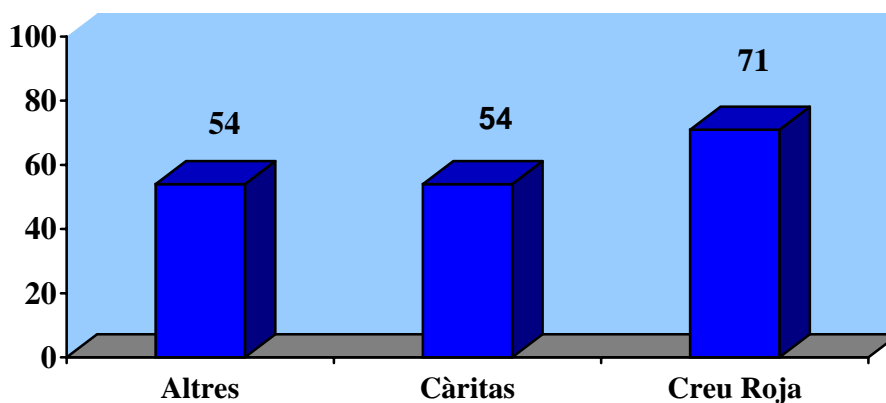
B- Sobre la impartició de formació, la importància que li donen els voluntaris i l'opinió sobre la formació rebuda:

OBJECTIU 6: Conèixer la procedència de la formació rebuda (interna o externa a la pròpia associació).

		altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
16.1 Qui l'ha proporcionat la formació: directament l'associació de la qual sóc voluntari	si	261	63,9%	133	54,5%	262	71,2%	656	60,1%
	NE	223	46,1%	111	45,5%	114	28,6%	448	39,9%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
16.2 Qui l'ha proporcionat la formació: m'orienta sobre on si rebre formació l'associació de la qual sóc voluntari	si	75	15,5%	43	17,6%	36	9,1%	154	13,7%
	NE	409	84,5%	201	82,4%	360	90,9%	970	86,3%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
16.3 Qui l'ha proporcionat la formació: la rebó per altres mitjans	si	95	19,8%	42	17,2%	44	11,1%	181	16,1%
	NE	389	80,4%	202	82,8%	352	88,9%	943	83,9%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Un 60 % diu que la mateixa associació li proporciona formació. La distribució per grups és la següent:

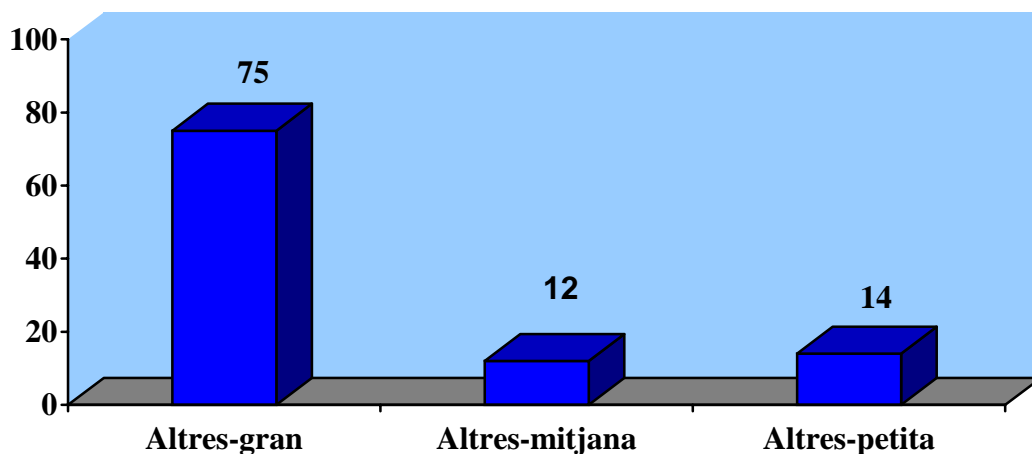
Formació impartida per la mateixa associació (%)

Torna a ser una valoració molt personal la que es pot fer d'aquestes dades. El 60 % de voluntaris que reben formació de l'associació considerem que és un percentatge baix, ja que tota associació ha de preocupar-se per garantir, d'una manera o altra, la formació dels seus voluntaris. A aquest 60 % podem afegir el 14 %, que són orientats per l'associació on col·laboren sobre el lloc on rebre-la. Segurament es tracta d'associacions petites que no tenen professorat o alumnat suficient per impartir cursos i que adrecen els seus voluntaris a escoles de formació.

Dintre del grup *altres*, hi ha una relació significativa entre el tipus d'associació (grandària) i el fet de proporcionar formació:

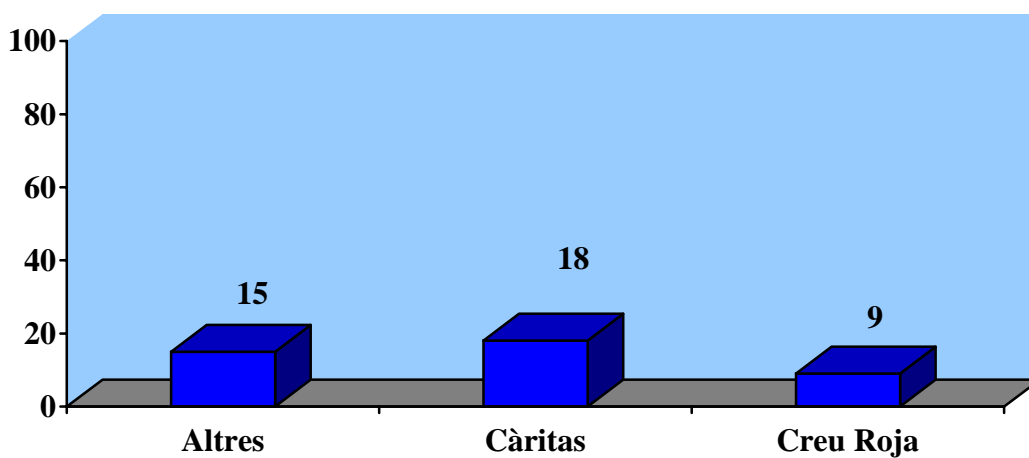
Grandària associació - impartició de formació (%)

Evidentment, les associacions grans tenen més mitjans per oferir formació i també un nombre de voluntaris adequat per organitzar un curs o un col·loqui.

Pel que fa a la qüestió relacionada amb el fet que l'associació a la qual pertanyen els indiqui on rebre formació (una mitjana d'un 14 % afirmatiu), el percentatge és el següent:

Associació dóna orientació sobre formació (%)

El nombre de voluntaris que rep formació per altres mitjans que no són la mateixa associació a què pertanyen és d'un 64 % en les associacions grans, 11 % en les mitjanes i 25 % en les petites.

Aquest resultat només s'explica si hi ha una major conscienciació de la necessitat de formació en les associacions grans que fa que els seus voluntaris complementin, amb formació externa, la que la seva associació els ofereix.

OBJECTIU 7: Conèixer la importància que els voluntaris socials atorguen al fet de rebre formació com a voluntaris.

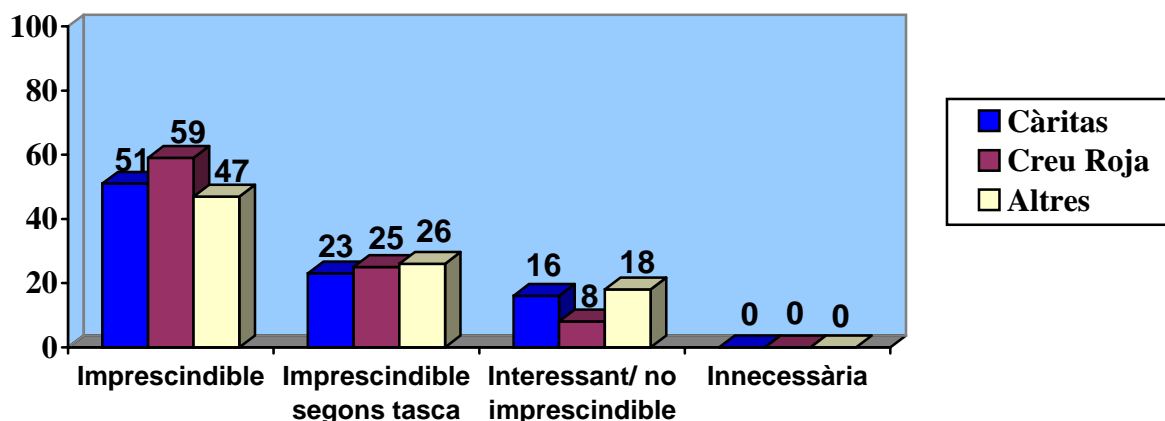
	altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
17. Creus que sempre la formació del voluntariat és:								
sempre imprescindible	228	47,1%	124	50,8%	232	58,6%	584	52,0%
segons la tasca que realitzi, imprescindible	127	26,2%	57	23,4%	101	25,5%	285	25,4%
interessant però no imprescindible	87	18,0%	39	16,0%	32	8,1%	158	14,1%
innecessària	1	,2%	1	,4%	1	,3%	3	,3%
NC	41	8,5%	23	9,4%	30	7,6%	94	8,4%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Un 52 % del total opinen que la formació és sempre imprescindible i un 25 % la considera imprescindible segons la tasca que hagi de realitzar. És innecessària només per al 0,3 %.

Si sumem el 52 % i el 25 %, obtenim un total del 77 % dels voluntaris, que, d'una manera o altra, consideren la formació imprescindible, la qual cosa, tractant-se de l'opinió de voluntaris socials exclusivament, no és un resultat dolent. Pensem, però, que si es recollís l'opinió dels voluntaris de lleure s'obtidria un percentatge més elevat.

Es comprèn que el major percentatge de qui considera la formació sempre imprescindible pertanyi a la Creu Roja (59 %). Per una banda, aquesta resposta és lògica si tenim en compte que els voluntaris són majoritàriament joves i estudiants. Aquest perfil és, segons les entrevistes realitzades a professors i dirigents, el més predisposat a rebre formació perquè estan acostumats a formar-se per altres aspectes de la seva vida. També influeix el fet que la Creu Roja faci tasques molt especialitzades (socorrisme, per exemple). Però, per l'altra, són els que menys en reben i, en aquest punt, sembla que hi hagi una incoherència entre l'opinió expressada i el comportament.

Importància de la formació (%)

Pel que fa a les correlacions entre aquesta variable i edat, sexe i estudis, obtenim:

- Els que la consideren imprescindibles són els d'edat compresa entre 20-29 anys (34 %).
- No hi ha una relació significativa amb sexe ni amb estudis.

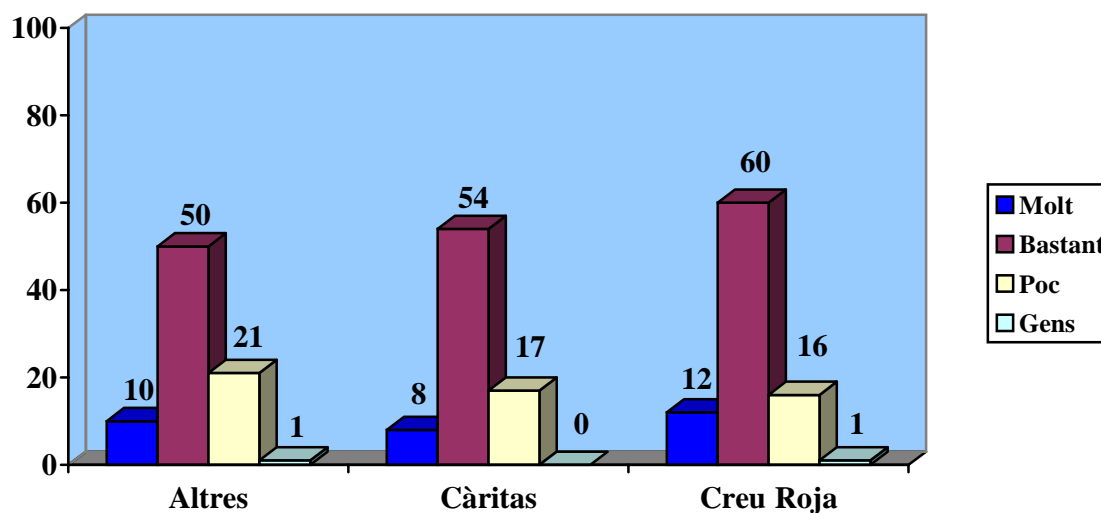
Que els voluntaris joves siguin els que la consideren més imprescindible pot estar relacionat amb el fet que cursin paral·lelament estudis superiors i que entenguin, com ja hem justificat abans, que cal formar-se en tots els aspectes de la vida. Però, per altra banda, a faltar una relació entre els voluntaris que tenen estudis superiors i els que afirmen que la formació és imprescindible pel motiu esmentat anteriorment.

OBJECTIU 8: Conèixer l'opinió dels voluntaris socials pel que fa a l'adequació de la formació a les seves necessitats.

	altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
22. Creus que la formació rebuda pels voluntaris socials s'adequa a les seves necessitats	49	10,1%	19	7,8%	49	12,4%	117	10,4%
molt	242	50,0%	132	54,1%	237	59,8%	611	54,4%
bastant	100	20,7%	42	17,2%	64	16,2%	206	18,3%
poc	3	,8%			3	,8%	6	,5%
gens	90	18,6%	51	20,9%	43	10,9%	184	16,4%
NC	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
Total de grup								

Un 10 % opina que és molt adequada i un 54 % que ho és força. Per tant, el 64 % dels voluntaris queda satisfet de la formació rebuda. Només el 0,5 % diu que la formació no és gens adequada (constatem que cap d'aquests voluntaris no és de Càritas). No hi ha correlació amb la variable sexe. Els que tenen estudis superiors són els més crítics amb aquesta adequació.

Adequació de la formació (%)

Si es comparen aquests resultats amb l'opinió dels entrevistats, es palesa la necessitat de contrastar-los entre alumnat i professorat, ja que les escoles de formació asseguren que sí que s'adeqüen perquè s'actualitzen constantment. Es tracta d'una mateixa realitat vista des de posicions diferents. Proposem que els mateixos voluntaris intervinguin, d'alguna manera, en el disseny dels plans de formació per evitar aquesta discrepància.

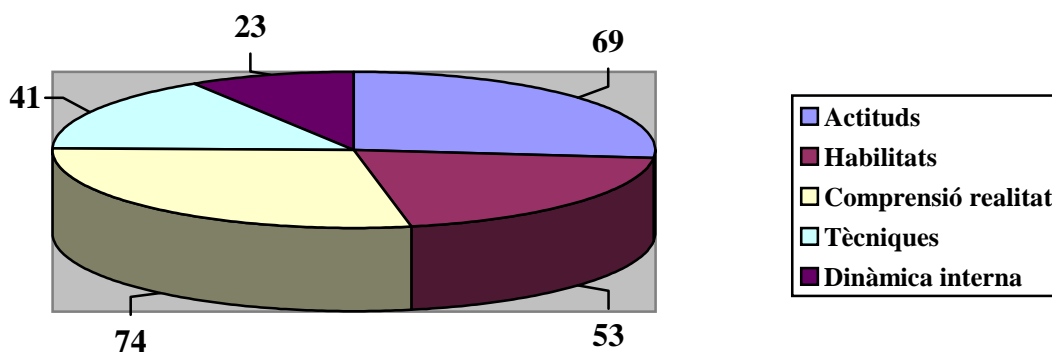
OBJECTIU 9: Conèixer quines són les necessitats formatives dels voluntaris socials de Catalunya.

Atès que les opinions dels voluntaris respecte a les seves necessitats en l'àmbit de la formació les hem recollides en les preguntes 25 i 26 del qüestionari, i que aquestes preguntes són obertes, no ha estat possible una anàlisi quantitativa. El buidatge i el comentari corresponents es troben a l'apartat 6.1.3. El que hem esbrinat, per mitjà del qüestionari, són dos aspectes més concrets: quins han de ser els objectius de la formació i quins nivells consideren més o menys necessaris.

		altres		Castell		Crua Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
19.1.Objectius principals de formació al voluntariat: El desenvolupament d'actituds	si	345	71,3%	190	73,8%	251	63,4%	778	69,0%
	NE	139	28,7%	64	26,2%	145	36,6%	348	31,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
19.2.Objectius principals de formació al voluntariat: Desenvolupament d'habilitats socials	si	255	52,7%	120	48,2%	221	55,8%	596	53,0%
	NE	229	47,3%	124	50,8%	175	44,2%	528	47,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
19.3.Objectius principals de formació al voluntariat: El coneixement i la comprensió de la realitat	si	347	71,7%	197	80,7%	283	71,9%	827	73,6%
	NE	137	28,3%	47	19,3%	113	28,5%	297	26,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
19.4.Objectius principals de formació del voluntariat: Les Maniques per a realitzar tasques d'intervenció	si	173	35,7%	72	29,5%	215	54,3%	460	40,9%
	NE	311	64,3%	172	70,5%	181	45,7%	664	59,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
19.5.Objectius principals de formació al voluntariat: L'afavoriment de la dinàmica interna i el funcionament de l'associació	si	122	25,2%	55	22,5%	81	20,5%	258	23,0%
	NE	362	74,8%	189	77,5%	315	79,5%	866	77,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

El coneixement i la comprensió de la realitat és l'objectiu prioritari i obté un percentatge del 74 %, seguit pel desenvolupament d'actituds, amb un 69 %. El menys valorat (23 %) és el de l'afavoriment de la dinàmica interna i el funcionament de l'associació.

Objectius prioritaris de la formació dels voluntaris (%)

Es tracta d'un tema en què pràcticament no hi ha diferències entre els tres grups i en què hi ha acord entre l'opinió dels voluntaris i la dels professors i dirigents entrevistats. No hi ha, però, massa coherència entre la reclamació preferent de formació específica i el percentatge assolit per l'objectiu de tècniques per realitzar les tasques d'intervenció (41 %) que no ha estat valorat com a prioritari.

	altres		Carixa		Creu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
18.1 Nivells de formació més necessaris	218	45,0%	114	46,7%	212	53,5%	544	48,4%
2	23	4,8%	14	5,7%	20	5,1%	57	5,1%
3	26	5,4%	10	4,1%	20	5,1%	56	5,0%
necessaris pel voluntariat:	14	2,9%	8	3,0%	29	7,3%	51	4,5%
4	12	2,5%	2	,8%	14	3,5%	28	2,5%
Iniciació	19	3,9%	3	1,2%	12	3,0%	34	3,0%
menys necessari	172	35,5%	83	38,1%	89	22,5%	354	31,5%
NC	172	35,5%	83	38,1%	89	22,5%	354	31,5%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
18.2 Nivells de formació més o menys necessaris pel voluntariat:	9	1,9%	4	1,6%	18	4,5%	31	2,8%
2	87	18,0%	37	15,2%	122	30,8%	246	21,8%
3	97	20,0%	44	18,0%	89	22,5%	230	20,5%
necessaris pel voluntariat:	75	15,5%	39	16,0%	43	10,9%	157	14,0%
4	25	5,2%	14	5,7%	21	5,3%	60	5,3%
Aprofundiment	4	,8%	6	2,5%	8	2,0%	18	1,6%
menys necessari	187	38,6%	100	41,0%	95	24,0%	382	34,0%
NC	187	38,6%	100	41,0%	95	24,0%	382	34,0%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
18.3 Nivells de formació més o menys necessaris pel voluntariat:	63	13,0%	31	12,7%	50	12,6%	144	12,8%
2	99	20,5%	56	23,0%	92	23,2%	247	22,0%
3	76	15,7%	20	8,2%	90	22,7%	186	16,5%
necessaris pel voluntariat:	41	8,5%	23	9,4%	44	11,1%	108	9,6%
4	22	4,5%	23	9,4%	18	4,5%	63	5,6%
Específica	5	1,0%	2	,8%	12	3,0%	19	1,7%
menys necessari	178	36,8%	89	36,5%	90	22,7%	357	31,8%
NC	178	36,8%	89	36,5%	90	22,7%	357	31,8%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
18.4 Nivells de formació més o menys necessaris pel voluntariat:	37	7,6%	11	4,5%	25	6,3%	73	6,5%
2	56	11,6%	27	11,1%	39	9,8%	122	10,9%
3	72	14,9%	45	18,4%	71	17,9%	188	16,7%
necessaris pel voluntariat:	103	21,3%	35	14,3%	113	28,5%	251	22,3%
4	34	7,0%	22	9,0%	36	9,1%	92	8,2%
Permanent	13	2,7%	9	3,7%	20	5,1%	42	3,7%
menys necessari	169	34,9%	95	38,9%	92	23,2%	356	31,7%
NC	169	34,9%	95	38,9%	92	23,2%	356	31,7%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
18.5 Nivells de formació més o menys necessaris pel voluntariat:	15	3,1%	15	6,1%	8	2,0%	38	3,4%
2	28	5,8%	9	3,7%	24	6,1%	61	5,4%
3	14	2,9%	22	9,0%	22	5,6%	58	5,2%
necessaris pel voluntariat:	43	8,9%	29	11,9%	50	12,6%	122	10,9%
4	161	33,3%	65	26,6%	166	41,9%	392	34,9%
Formació per a formadors del voluntariat	35	7,2%	7	2,9%	31	7,8%	73	6,5%
menys necessari	188	38,8%	97	39,8%	95	24,0%	380	33,8%
NC	188	38,8%	97	39,8%	95	24,0%	380	33,8%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
18.6 Nivells de formació més o menys necessaris pel voluntariat:	8	1,7%	2	,8%	11	2,8%	21	1,9%
2	6	1,2%	1	,4%	4	1,0%	11	1,0%
3	11	2,3%	2	,8%	8	2,0%	19	1,7%
necessaris pel voluntariat:	20	4,1%	8	3,3%	20	5,1%	48	4,3%
4	33	6,8%	15	6,1%	44	11,1%	92	8,2%
Gestió i Administració d'associacions	208	43,0%	114	46,7%	214	54,0%	536	47,7%
menys necessari	198	40,9%	102	41,8%	97	24,5%	397	35,3%
NC	198	40,9%	102	41,8%	97	24,5%	397	35,3%
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

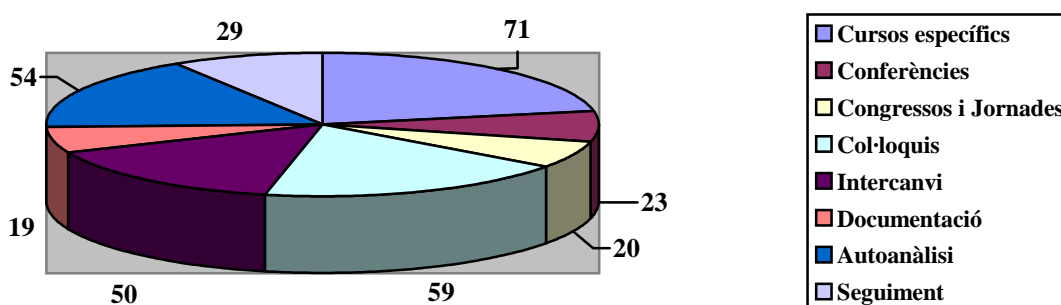
Pel que fa a nivells més necessaris, el d'iniciació obté un percentatge total del 48 % i la formació específica un 13 %. Els altres nivells donen percentatges molt baixos. No hi ha grans diferències entre els tres grups.

A l'ítem 12, observem que el tipus de formació rebuda per una quantitat més elevada de voluntaris és l'específica i que aquesta dada concorda completament amb el que, segons professors i dirigents, reclamen els voluntaris. No s'ajusta, doncs, aquest resultat i aquesta valoració amb l'obtinguda en aquest ítem en el qual, tot i ser el segon nivell escollit com a més necessari, és seleccionat per un nombre baix de voluntaris.

		altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
20.1. Tipus de formació més adequada i interessant:	si	318	65,7%	166	68,0%	312	78,8%	796	70,6%
Curssets específics de formació com a voluntari social	NE	166	34,3%	78	32,0%	84	21,2%	328	29,2%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.2. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	116	24,0%	40	16,4%	102	25,8%	258	23,0%
Conferències monogràfiques	NE	368	76,0%	204	83,6%	294	74,2%	866	77,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.3. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	101	20,9%	33	13,5%	86	21,7%	220	19,6%
Congressos i Jornades	NE	383	79,1%	211	86,5%	310	78,3%	904	80,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.4. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	265	54,8%	161	66,0%	238	59,8%	662	58,9%
Col·loquis amb voluntaris que tinguin experiència	NE	219	45,2%	83	34,0%	160	40,4%	482	41,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.5. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	234	48,3%	131	53,7%	193	48,7%	558	49,6%
Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris	NE	250	51,7%	113	46,3%	203	51,3%	566	50,4%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.6. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	114	23,6%	51	20,9%	49	12,4%	214	19,0%
Lectura de llibres i documentació	NE	370	76,4%	193	79,1%	347	87,6%	910	81,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.7. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	257	53,1%	139	57,0%	215	54,3%	611	54,4%
Autoanàlisi	NE	227	46,9%	105	43,0%	181	45,7%	513	45,6%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
20.8. Tipus de formació més adequat i interessant:	si	142	29,3%	71	29,1%	112	28,3%	325	28,9%
Seguiment	NE	342	70,7%	173	70,9%	284	71,7%	799	71,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

Els curssets específics obtenen un 71 % total, amb una puntuació elevada en tots els grups. Són especialment escollits pels voluntaris de la Creu Roja. El següent tipus de formació considerada com a més adequada fa referència als col·loquis amb voluntaris que tenen experiència (59 %) que és triat sobretot pels voluntaris de Càritas. Els menys interessants són la lectura de llibres i documentació, i les jornades i congressos (19 %).

Formació més adequada per als voluntaris (%)

Pel que es dedueix de la informació extreta de les entrevistes, Càritas potencia força el treball en equip i l'intercanvi d'experiències, la qual cosa es detecta en el qüestionari i és ben valorat pels voluntaris. Es reforça, amb la resposta d'aquest ítem, el que ja havíem detectat anteriorment: el poc interès que desperten les jornades i els congressos.

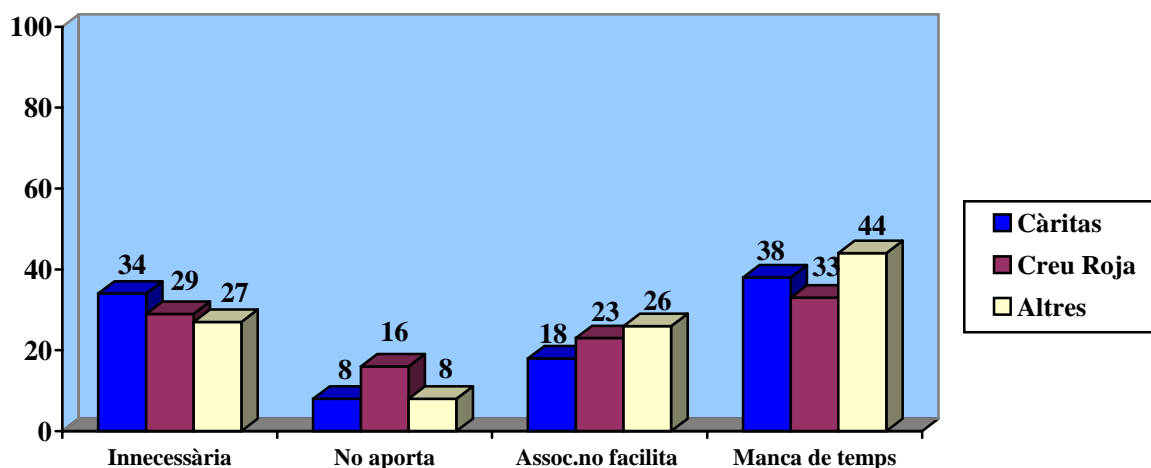
C- Sobre la motivació i la satisfacció: ⁵⁴

OBJECTIU 10: Determinar quines són les causes que condueixen els voluntaris socials a no rebre formació per desenvolupar la seva acció social.

		altres		Càritas		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
21.1 Motius pel que no reben formació: La consideren innecessària per la tasca que fan	si ME	129	26,7%	82	33,6%	114	28,6%	325	28,9%
		355	73,3%	162	66,4%	282	71,2%	799	71,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
21.2 Motius pel que no reben formació: N'han rebut, però no els ha aportat res	si ME	39	7,9%	20	8,2%	64	16,2%	122	10,9%
		446	92,1%	224	91,8%	332	83,8%	1002	89,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
21.3 Motius pel que no reben formació: La seva associació no els en facilita	si ME	125	25,8%	43	17,6%	61	15,4%	229	20,4%
		359	74,2%	201	82,4%	335	84,6%	895	79,6%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
21.4 Motius pel que no reben formació: No tenen temps	si ME	214	44,2%	93	38,1%	130	32,8%	437	38,8%
		270	55,8%	151	61,9%	266	67,2%	687	61,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

La majoria respon que és per manca de temps (39 %) o perquè la consideren innecessària per a la tasca que fan (29 %). A un 11 % de voluntaris, la formació rebuda no els ha aportat res. La distribució per grups és la següent:

Causes per no rebre formació (%)

Considerem molt greu que un 11 % afirmi que la formació no els ha aportat res i que un 23 % no n'hagi rebut perquè la seva associació no els en facilita. Ambdues raons haurien de ser motiu d'un estudi més profund que porti a resoldre-les.

⁵⁴ Els dos objectius d'aquest grup són prioritaris a l'hora de fer la proposta de millora de la formació.

La pregunta del qüestionari no es refereix al voluntari que la respon, sinó que està formulada en general, i recull una opinió i no un fet personal constatable: Per què penses que hi ha voluntaris que no reben formació? La manca de temps, que és una realitat que, en moltes ocasions, provoca o agreuja la mateixa associació per la quantitat de feina que dóna al voluntari, hauria d'estudiar-se com solventar-la: l'associació ha de proporcionar al voluntari l'espai per formar-se dintre del temps que dedica al voluntariat. És a dir, és responsabilitat de l'associació alliberar els seus voluntaris d'alguna activitat perquè tinguin temps per a la formació, però, per aconseguir-ho, els dirigents han d'estar convençuts de la importància de la formació i del seu deure d'impartir-ne.

Per altra banda, hem de potenciar les metodologies formatives que s'inclouen dintre de la tasca habitual del voluntari (treball en grup, avaluació de projectes...). Considerem que és un problema més greu el fet que hi hagi voluntaris que la considerin innecessària per a la tasca que fan. Es tracta possiblement de persones que no han entès el concepte ampli de formació i que confonen el terme amb "instrucció" per a una determinada activitat que ja coneixen.

No hi ha una relació significativa amb la variable sexe. Pel que fa a la relació amb els estudis els que tenen estudis superiors són els que declaren que no tenen temps.

Per una banda, els que tenen més estudis són els més conscients de la manca d'oferta formativa i, per l'altra, són persones ocupades des del punt de vista educatiu i/o laboral, que, tot i considerar-la necessària, no tenen temps per adquirir-la.

OBJECTIU 11: Esbrinar si hi ha una relació entre el fet de rebre formació com a voluntari i el grau personal de satisfacció que aconsegueix el voluntari per la tasca realitzada.

		altres		Carites		Creu Roja		Total de grup	
		n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
23.1. Et satisfà	molt	308	63,6%	131	53,7%	183	46,2%	622	55,3%
la tasca que	bastant	147	30,4%	99	40,6%	172	43,4%	418	37,2%
realitzes com a	poc	12	2,5%	7	2,9%	16	4,0%	35	3,1%
voluntari	gens					3	,8%	3	,3%
	NC	17	3,5%	7	2,9%	22	5,6%	46	4,1%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%
23.2. T'angoixa	molt	10	2,1%			5	1,3%	15	1,3%
la tasca que	bastant	37	7,6%	25	10,2%	29	7,3%	91	8,1%
realitzes com a	poc	134	27,7%	57	23,4%	118	29,8%	309	27,5%
voluntari	gens	121	25,0%	59	24,2%	124	31,3%	304	27,0%
	NC	182	37,6%	103	42,2%	120	30,3%	405	36,0%
Total de grup		484	100,0%	244	100,0%	396	100,0%	1124	100,0%

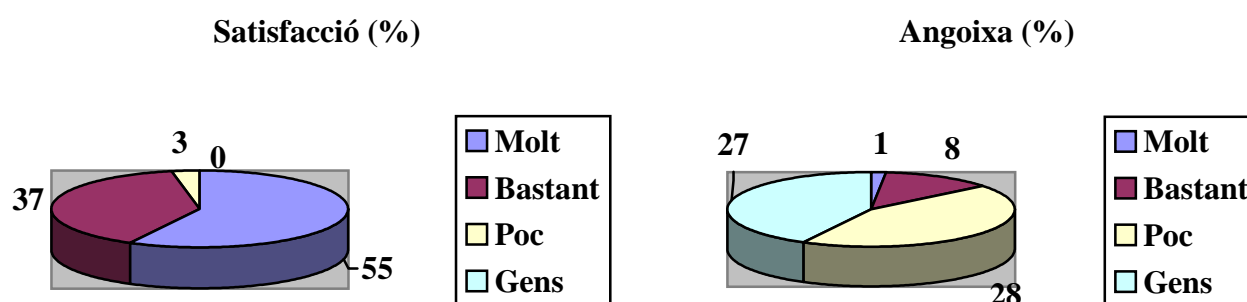
Satisfà molt-bastant un 92 % dels voluntaris i gens un 0,3 %. No angoixa gens-poc un 54 % i molt un 1 %. Els més satisfets són els del grup corresponent a altres associacions i els menys angoixats els voluntaris de la Creu Roja.

Pel que fa a la satisfacció:

- Els grups més satisfets són els que tenen 20-29 anys i els de 60-més. La relació és significativa entre menys edat-més satisfacció
- El sexe femení es mostra més satisfet que el masculí
- Els qui pertanyen a associacions grans se senten més satisfets

Pel que fa a l'angoixa:

- No hi ha una correlació entre edat-angoixa
- No hi ha correlació entre sexe-angoixa
- Els qui pertanyen a associacions petites estan més angoixats

Aquest objectiu és un dels que considerem bàsics per insistir en la necessitat de la formació. Dèiem en l'apartat 2 (sobre conceptes) que la formació incrementa la seguretat i garanteix la continuïtat del voluntari. Ara, a més, podem afirmar que incrementa la satisfacció de ser-ho.

La relació entre grandària de l'associació i satisfacció-angoixa possiblement també té un fonament formatiu, si més no pel que fa al seguiment dels projectes i a l'avaluació de les tasques realitzades. Algunes associacions petites no tenen prou voluntaris encarregats de la coordinació dels projectes, i aquest fet provoca que el voluntari que atén directament una persona exclosa se senti sovint sol i no tingui, o no sàpiga trobar, el suport de la seva associació. Tot tipus d'associació de voluntariat, especialment les petites, pels resultats obtinguts, haurien de tenir una cura especial d'aquest aspecte: l'acollida i el seguiment del voluntari, com també la formació i el treball en equip, donen seguretat al voluntari, el fan sentir-se part activa de l'associació i incrementen el seu grau de satisfacció. Aquesta satisfacció condueix el voluntari, a la vegada, a voler endinsar-se en aquest món que l'ajuda a millorar com a persona, i és sovint el mateix voluntari qui demana i reclama formació perquè la seva tasca sigui més eficaç i per poder atendre i dedicar-se a aspectes que van més enllà de l'atenció directa a una persona. Ens referim a la detecció de mancances, de

necessitats, a la reivindicació de la resolució de problemes per la institució competent, a la prevenció més que a la pal·liació, etc.

De fet, encara que hi ha un relació inversa entre satisfacció i ansietat (hem de suposar que a qui satisfà no l'ansietat i a l'inrevés), també hi ha casos d'atenció directa o de direcció d'associacions en què un mateix voluntari pot patir les dues situacions a la vegada: satisfacció per la tasca feta, però una mica d'ansietat per la impotència a l'hora de resoldre un problema, per exemple. Per tant, aquestes dues categories no són excloents ni inversament proporcionals.

Pel que fa a la utilitat de la tasca de voluntari per a millorar com a persona, hem obtingut les dades següents:

	altres		Càritas		Cruu Roja		Total de grup	
	n	% col.	n	% col.	n	% col.	n	% col.
24. Creus que el servei que fas com a voluntari contribueix a millorar-te com a persona	269	55,8%	124	50,8%	181	45,7%	574	51,1%
molts	174	38,0%	100	41,0%	164	41,4%	438	39,0%
bastant	16	3,3%	10	4,1%	22	5,6%	48	4,3%
pocs	4	,8%			7	1,8%	11	1,0%
gens	21	4,3%	10	4,1%	22	5,6%	53	4,7%
NC								
Total de grup	484	100,0%	244	100,0%	395	100,0%	1124	100,0%

Entre molt-bastant hi ha un 89 % dels enquestats (sobresurten els voluntaris d'altres associacions). Un 1 % opina que la tasca de voluntari no el millora gens com a persona (no hi ha cap voluntari de Càritas que digui que ho digui). Els que reben habitualment formació estan més convençuts que el voluntariat els ajuda a millorar com a persones

Seria interessant poder esbrinar quina tasca fa aquest 1 % que no se sent enriquit pel servei que presta. Possiblement acció indirecta (administració...) o potser treballen sols, sense el suport d'un equip. El que és gairebé segur és que no se senten que formen part del projecte d'una associació ni són conscients que el seu servei transforma (encara que només sigui una mica) la societat. Ens satisfà molt la relació que s'estableix entre el fet de rebre formació i el sentir-se satisfets perquè significa que el coneixement aporta i incrementa el convenciment que val la pena viure amb una actitud solidària.

6.1.3.- Buidatge de les preguntes obertes del qüestionari

Primerament hem fet un buidatge de l'opció *altres* (especifica qui o què) que hi ha al final d'alguns ítems. A continuació, hem buidat les dues preguntes totalment obertes que hi ha a la darrera part del qüestionari (25 i 26), agrupant les respostes donades segons el tema al qual es refereixen. Tot i que el buidatge és exhaustiu, hem desestimat algunes respostes pel fet de no ser comprensibles o per no tenir gaire relació amb el tema.

Hem intentat respectar al màxim la manera d'expressar l'opinió de cada voluntari, tot i que, en alguns casos, hem agrupat respostes similars. La transcripció detallada del buidatge de les preguntes obertes es troba a l'ANNEX-18. La xifra que figura al final d'algunes respostes correspon al nombre de voluntaris que han contestat aproximadament el mateix.

Pel que fa a les conclusions generals, redactades al final d'aquest apartat, hem considerat conjuntament les dades dels tres grups (Càritas, Creu Roja i altres).

6.1.3.1. Respostes dels voluntaris de Càritas i comentari personal

- D'un total de 243 voluntaris que han contestat el qüestionari, només 92 (38 %) responen la pregunta 25 i 71 (29 %) responen la 26.
- No troben a faltar res, 6 (2 %).
- No poden opinar perquè no ho coneixen o no han assistit a cursos, 19 (7 %).
- La resta deixa les preguntes en blanc.

Hem esbrinat que una bona part dels voluntaris de Càritas s'hi han introduït a través de la seva parròquia, amb la intenció d'ajudar els altres i de fer alguna cosa útil i que relacionen sovint les seves creences religioses amb la tasca que fan. Cristianisme i voluntariat van tan lligats que, fins i tot, pel que fa a formació, proposen incloure-hi temes religiosos.

A les preguntes completament obertes (25 i 26), s'observa que els voluntaris de Càritas insisteixen fonamentalment en 4 aspectes:

- *Demanen més cursos específics, més pràctics i més propers a la tasca que realitzen.*
- *Indiquen, com a únic motiu de la manca de formació, el poc temps disponible del voluntari.*
- *Suggereixen la conveniència d'incloure activitats que facilitin les trobades entre voluntaris per a l'intercanvi d'experiències.*
- *Proposen descentralitzar els cursos per facilitar-hi l'accés de les persones de comarques i flexibilitzar els horaris.*

D'altra banda, es manifesten satisfets de la formació que els dona la seva associació. Només una de les persones enquestades, diu textualment: "Per fer companyia no és necessària la formació".

6.1.3.2. Respostes dels voluntaris de la Creu Roja i comentari personal

- D'un total de 399 voluntaris que han contestat el qüestionari, només 201 (50 %) responen la pregunta 25 i 100 (25 %) responen la 26.
- No troben a faltar res, 27 (7 %).
- No poden opinar perquè no ho coneixen o no han assistit a cursos, 6 (1 %).

A la pregunta 5 del qüestionari que és tancada però permet afegir una nova opció, constatem que hi ha voluntaris que s'han introduït en el voluntariat per iniciativa i motivació pròpia, amb la finalitat de ser útils als altres.

Sorprèn la gran diversitat de sectors atesos per la Creu Roja, com també la diversitat de tasques que fan els voluntaris i es remarca com a cosa molt característica d'aquesta entitat la teleassistència i el socorrisme.

A les preguntes totalment obertes, els voluntaris de la Creu Roja insisteixen fonamentalment en cinc aspectes:

- *Demanen una formació més específica i d'aprofundiment que capaciti per gestionar la tasca que cal realitzar.*
- *Consideren que els cursos impartits són massa teòrics i allunyats de la realitat.*
- *Pensen que haurien de ser gratuïts.*
- *Demanen trobades d'intercanvi entre els voluntaris (en concret, amb els d'altres assemblees de la Creu Roja).*
- *Constaten la manca de temps per al reciclatge.*

Aquest és l'únic grup en què un nombre minoritari de voluntaris es mostra crític amb la preparació dels formadors de la seva associació. Fan una proposta relacionada amb la de l'intercanvi d'experiències: realitzar pràctiques amb voluntaris especialitzats (acompanyant-los a fer algun servei). Ningú no nega la necessitat de formació i, fins i tot, dos enquestats insisteixen, en les preguntes obertes, que la formació és imprescindible per fer una intervenció adequada.

6.1.3.3. Respostes dels voluntaris d'altres associacions i comentari personal

- D'un total de 490 voluntaris que han contestat el qüestionari, només 164 (33 %) responen la pregunta 25 i 78 (16 %) responen la 26.
- No troben a faltar res, 10 (2 %).
- No poden opinar perquè no ho coneixen o no han assistit a cursos, 26 (5 %).

Cal remarcar que en aquest grup d'associacions diverses alguns s'han introduït en el món del voluntariat per interès personal, per estudis vinculats o bé per situacions viscudes. La tasca que realitzen és molt variada, inclouent-hi la de difusió i sensibilització que no fan a Càritas o a la Creu Roja perquè ja tenen personal contractat per a aquests temes. És el grup que més assisteix a reunions i a jornades com a manera de formar-se perquè la seva tasca sigui de qualitat.

A les preguntes obertes, els voluntaris de les associacions restants insisteixen en tres aspectes:

- Demanen més formació específica, i també una formació més pràctica, en contacte amb la realitat i amb resolució de casos concrets.*
- Proposen trobades d'intercanvi amb voluntaris d'altres associacions.*
- Suggerixen que la formació sigui descentralitzada i els horaris flexibles.*

Un aspecte nou que apareix en aquestes respostes obertes i no en les altres és el fet de considerar el treball en equip, la planificació i l'avaluació de l'acció com a pràctiques formatives. Demanen, també, fer pràctiques amb el seguiment d'un expert (una mena de tutelatge) i remarquen que la formació del voluntari no ha de ser com la de l'escola o l'empresa. Alguns voluntaris manifesten que "anem bé" pel que fa a la formació que reben.

6.1.4. Conclusions

El més interessant del buidatge de les dues preguntes obertes del qüestionari ha estat comprovar la coincidència dels voluntaris dels tres grups a remarcar la necessitat d'una reorientació dels cursos. Del fet que demanin que siguin més específics i més propers a la tasca realitzada, juntament amb alguna altra resposta, es dedueix que el voluntari, sovint, se sent sol davant l'acció que se li encarrega o davant la persona a qui ha d'atendre i que li falten eines per resoldre situacions (hi ha, fins i tot, qui proposa que la formació serveixi per solucionar situacions concretes). Mai, en el voluntariat organitzat, no hauria de produir-se aquesta situació, que deixa entreveure que es fomenta poc el treball en equip i que manca el seguiment de l'acció duta a terme. Cal que, a cada associació, voluntaris més veterans s'encarreguin d'aquesta tasca d'acompanyament que donarà seguretat al voluntari recentment incorporat.

Per altra banda, quan el voluntari reclama trobades amb altres voluntaris per intercanviar experiències també està denunciant, en certa manera, la seva solitud i la necessitat de conèixer altres persones que es dediquin a alguna tasca similar (que atenguin el mateix sector) per compartir situacions, per resoldre problemes i, d'aquesta manera, reduir angoixes i sentir-se formant part d'un moviment anomenat voluntariat.

Per a alguns, més important que el voluntari ho és la persona. Són els qui proposen que, en els cursos, es treballin aspectes més humans, que es doni molta importància a la motivació del voluntari i que, de tant en tant, s'organitzin activitats lúdiques per als voluntaris (d'entreteniment, per conèixer-se, com ara un sopar quan acaba cada curs, una excursió trimestral...) per afavorir les relacions personals del grup.

La majoria dels qui responen les preguntes obertes se senten satisfets amb la formació que reben i només dues persones entre totes les enquestades la consideren innecessària.

6.2. ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

En l'apartat 4.11, hem definit el que és una escola de formació de voluntaris. A finals de l'any 97, l'Incafol havia reconegut 26 entitats com a escoles de formació (eren 27, però una ja hem justificat perquè quedava descartada) ja que complien els requisits demanats en el document on s'aprova el Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya (vegeu la llista i algunes dades de les escoles a l'ANNEX-15). Aquestes entitats formatives no tenen totes la mateixa estructura ni organització, ni finalitat específica, encara que, naturalment, entre els seus objectius generals, destaca el de formar els voluntaris per millorar la tasca que fan.

Per tal de poder comparar la diversitat d'entitats que es dediquen a la formació, és necessari classificar-les i agrupar-les i ho hem fet seguint els criteris següents: si la formació és o no la seva única finalitat, la presència o no de voluntaris propis, l'atenció o no a un sector determinat, etc. Pensem que el fet de ser un tipus d'escola o un altre farà variar els objectius, els criteris i, fins i tot, el tipus de persones, voluntàries o no, que s'hi adrecin.

6.2.1. Classificació de les escoles de formació de voluntaris

Segons els criteris esmentats, hem establert dos grups d'escoles: les que són entitats dedicades exclusivament a la formació (grup 1) i les que són associacions que, a més de desenvolupar els seus projectes, imparteixen formació per als seus voluntaris (grup 2).

GRUP 1: ESCOLES DE FORMACIÓ

Entitats que es dediquen exclusivament a la formació.

No tenen voluntaris propis.

La formació és oberta a tothom: voluntaris, estudiants, professionals...

Algunes imparteixen formació en diversos àmbits de voluntariat.

- 04- ESCOLA DE PSICOLOGIA DE LA FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER
- 05- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA DE LLEIDA
- 06- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA
- 07- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA
- 08- ESCOLA DE LLENGUA DE SIGNES CATALANA DE LA FESOCA
- 09- INSTITUT DE FORMACIÓ DE LA FUNDACIÓ PERE TARRÉS (ESCOLA DE L'ESPLAI)
- 11- C. A. E. ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS
- 12- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÉS
- 13- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS
- 14- ESCOLA D'EDUCADORS D'OSONA
- 15- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA
- 17- SUPORT ASSOCIATIU
- 23- ESCOLA DEL BAIX
- 24- ESCOLA MIRALL PER A EDUCADORS EN EL TEMPS LLIURE
- 25- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

En aquest grup, hi ha unes entitats dedicades prioritàriament a la formació de persones dedicades al lleure i a l'animació sociocultural:

- 06- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA
- 07- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA
- 09- INSTITUT DE FORMACIÓ DE LA FPT (ESCOLA DE L'ESPLAI)
- 11- C. A. E. ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS
- 12- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÉS
- 14- ESCOLA D'EDUCADORS D'OSONA
- 15- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA
- 23- ESCOLA DEL BAIX
- 24- ESCOLA MIRALL PER A EDUCADORS EN EL TEMPS LLIURE
- 25- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

GRUP 2: ASSOCIACIONS-ESCOLES DE FORMACIÓ

Entitats que no es dediquen exclusivament a la formació.

Tenen voluntaris propis per assolir uns objectius concrets dintre de l'acció social.

Imparteixen formació, entre altres activitats, adreçada preferentment als seus voluntaris.

La formació va orientada al seu àmbit d'actuació.

- 01- E. F. V. CÀRITAS DIOCESANA DE BARCELONA
- 02- AFANOC
- 03- ESCOLA DE VOLUNTARIS DE SETEM CATALUNYA
- 10- FUNDACIÓ GARBÍ
- 16- CREU ROJA CATALUNYA
- 18- ASS. RAUXA
- 19- ASS. CATALANA D'INTEGRACIÓ I DESENVOLUPAMENT HUMÀ
- 20- AMICS DE LA GENT GRAN
- 21- PROIDE
- 22- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC
- 26- ESCOLA DE FORMACIÓ DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

Aquest grup d'entitats, a més de desenvolupar els seus projectes, està dedicat prioritàriament a la formació dels voluntaris socials i especialitzats en un determinat sector de marginació:

- 01- E. F. V. CÀRITAS DIOCESANA DE BARCELONA: pobresa i gent gran.
- 02- AFANOC: nens oncològics.
- 03- ESCOLA DE VOLUNTARIS DE SETEM CATALUNYA: cooperació internacional.
- 10- FUNDACIÓ GARBÍ: problemes socio-sanitaris.
- 16- CREU ROJA CATALUNYA: socorrisme, social i ambiental
- 18- ASS. RAUXA: transeünts i alcohòlics.
- 19- ASS. CATALANA D'INTEGRACIÓ I DESENVOLUPAMENT HUMÀ: disminuïts psíquics
- 20- AMICS DE LA GENT GRAN: gent gran.
- 21- PROIDE: cooperació internacional.

Una no imparteix formació adreçada preferentment als seus mateixos voluntaris, sinó als voluntaris de les associacions que en són membres i, per tant, abasta tots els sectors de marginació:

- 26- ESCOLA DE FORMACIÓ DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

6.2.2. Cursos impartits per les escoles de formació adreçats (o adequats) per a voluntaris socials

A l'ANNEX-16 presentem els cursos impartits, durant el període 1997-98, per cada una de les escoles de formació de voluntariat estudiades que no ha variat gaire en cursos posteriors. Indiquem la durada i afegim una breu ressenya sobre el contingut d'aquests cursos.

Totes les escoles de formació reconegudes per l'Incavol imparteixen el curs d'iniciació al voluntariat, d'una durada de 12 hores i amb un contingut comú per a totes que, en homologar el curs, l'Incavol va consensuar amb les escoles. Els temes programats fan referència a l'origen del voluntariat, a les motivacions del voluntari i als coneixements sobre les mancances de l'entorn, i també es presenten els diferents tipus d'intervenció segons els àmbits.

La durada dels cursos, en general, és proporcional a la validesa oficial del títol que es lliura en acabar-lo. Tan sols els cursos reconeguts (monitors, directors) i amb una titulació amb un cert pes dintre del currículum, tenen una durada considerable, atès que molts professionals, tal com hem recollit en les entrevistes als dirigents de les escoles, s'hi inscriuen per millorar el seu currículum.

Constatem l'àmplia oferta de cursos que tenen les escoles vinculades amb el lleure i les petites incursions que fan en l'àmbit social. L'àrea de l'animació sociocultural es va introduint en l'atenció a col·lectius de persones excloses: animació terapèutica, esplai per a disminuïts, activitats fisicorecreatives per a la gent gran...

Considerem que els cursos específics tenen una durada molt curta, atès que no és fàcil aprendre eines, recursos, estratègies tan ràpidament. Serien adequades les 8 o 20 hores programades si només es tractés de conèixer unes determinades tècniques (per exemple, en el sector dels discapacitats, com funciona una cadira de rodes, etc.), peròensem que, en aquests cursos, s'ha de conèixer també, encara que no s'arribi a aprofundir-hi massa, la psicologia del sector atès, els problemes d'aquest col·lectiu, els recursos que poden afavorir que la tasca del voluntari sigui de més qualitat, etc.

Alguns cursos tenen una finalitat de suport psicològic per al voluntari davant de situacions difícils d'afrontar i de superar, i que tenen el risc de provocar-li algun tipus de trastorn. Estem parlant de temes com ara la mort, l'acompanyament en el dol, el tractament de malalts terminals, etc. Ens sembla essencial que aquests cursos siguin impartits per persones qualificades per fer-ho, ja que disposen de recursos per entendre les pors i les angoixes que, a vegades, no sap expressar el voluntari.

Ens adonem, també, de l'escassa oferta que hi ha de cursos d'aprofundiment. Llevat de SETEM, que ofereix un curs d'aprofundiment en cooperació internacional, AMICS de la GENT GRAN, que imparteix un curs de psicologia humanista per a l'atenció a la gent gran (nivells I i II) i la FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL, que inclou en la seva programació un curs d'aprofundiment de la formació del voluntari social, no hi ha cap altra escola que ofereixi aquest segon nivell en els seus plans de formació. La causa pot ser la poca demanda que el voluntari fa

d'aquest nivell de formació, ja que els enquestats es manifesten satisfets amb una formació bàsica i específica que consolidi la seva motivació i que els doni seguretat en la seva actuació. Cal trobar la manera de conscienciar el voluntari de la necessitat de la formació d'aprofundiment i de la formació permanent.

S'ofereixen molts cursos adreçats a tractar diferents aspectes relacionats amb la gent gran, un col·lectiu que augmenta i que és un dels grans reptes per al voluntariat de segle XXI. Sorpren la diversitat d'enfocaments que es fa en els esmentats cursos segons quin tipus d'escola els programa: des d'acompanyament a la mort fins a dinàmiques de jocs o d'esports amb gent gran.

Un bon nombre de cursos, que s'incrementa any rere any, van adreçats a la cooperació internacional. El que tenen de positiu aquests cursos, tret diferenciador respecte als altres, és que les associacions que els ofereixen els organitzen de manera que siguin impartits per voluntaris que han participat en projectes del Tercer Món als quals, en tornar de la seva estada, se'ls demana que facin una tasca de sensibilització. Aquesta característica dona un caràcter vivencial als cursos esmentats.

Pel que fa als cursos adreçats a voluntaris que treballen amb immigrants, són escassos i, en certa manera, es troben mancats d'actualització, si més no segons es desprèn dels continguts especificats en els programes de difusió dels cursos. Aquesta percepció la fem a partir de la posició que prenen el formador i l'assistent al curs davant cada un dels temes impartits: si després de canviar el terme *marginat* pel terme *socialment exclòs*, hem d'avançar cap al terme *inclusió*, que s'adopta en situar-nos en el terreny de qui rep i accepta; en el cas dels immigrants, haurem de deixar de parlar de la *persona que ha marxat del seu país* per començar a parlar del *país i de les persones acollidores*. La diferència entre *exclusió* i *inclusió*, i entre *emigrar* i *acollir*, només depèn de la posició que adoptem i, per tant, de l'enfocament que donem a la situació.

Remarquem que l'oferta de formació per a formadors és mínima. Només la CREU ROJA i la FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL programen aquest nivell de formació. És imprescindible trobar la manera de fer que l'associació senti la necessitat de crear la figura del formador de formadors, com aquella persona que, sent voluntària, coneix les necessitats formatives dels altres voluntaris i pensa com donar-los un bagatge formatiu continu i actualitzat. Aquest darrer punt (formació de formadors) i convidar a una formació permanent mitjançant els cursos d'aprofundiment a nivell específic i humà són, en la nostra opinió, els dos punts febles dels plans de formació de les escoles estudiades.

6.3. ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ OBTINGUDA MITJANÇANT LES ENTREVISTES ALS DIRIGENTS DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

A partir de les entrevistes realitzades als dirigents de les escoles de voluntariat, s'han recollit, en el quadre 1 (pàg. 245), les dades quantitatives i més concretes, i s'han analitzat les respostes, des del punt de vista quantitatiu i qualitatiu, diferenciant les de les escoles del grup 1 (només són escoles de formació) de les del grup 2 (associacions que imparteixen formació).

El nombre total d'entrevistats ha estat de 25 dirigents pertanyents a 25 escoles, encara que no tots han contestat la totalitat de les preguntes, ja que els mancaven dades, no les tenien comptabilitzades, o bé els resultaven difícils de precisar. Aquest fet provoca que, en alguns casos, el total de respostes obtingudes no coincideixi amb el nombre d'entrevistats.

6.3.1. Resultats i interpretació de les respostes donades pels dirigents entrevistats

- VINCULACIÓ DEL DIRIGENT ENTREVISTAT AMB EL VOLUNTARIAT:

	GRUP 1	GRUP 2	TOTAL
És o ha estat voluntari	7 (50 %)	3 (30 %)	10 (42 %)
Ha estat vol/ara contractat	3 (21 %)	3 (30 %)	6 (25 %)
Contractat	4 (29 %)	4 (40 %)	8 (33 %)

Un 67 % dels actuals dirigents de les escoles de formació són o han estat voluntaris. El 33 % són contractats que no han estat, ni ara ni anteriorment, vinculats al món del voluntariat. D'aquests, la major part gestiona associacions del grup 2, és a dir, les que són associacions de l'àmbit social.

Considerem elevat el percentatge de persones que dirigeixen associacions i que mai no han participat en l'acció social directa, ja que l'experiència viscuda els ajudaria, sens dubte, a comprendre el fet voluntari i els apropiaria a la realitat de l'acció social voluntària. La diferència entre les escoles del grup 1 i les del grup 2 ve determinada perquè a les escoles de l'esplai (la majoria de les del grup 1) s'hi accedeix, en molts casos, a partir del món del lleure, és a dir, el dirigent ha passat per una primera etapa d'infant que va a l'esplai, una segona etapa que fa de monitor d'aquest esplai complementada amb la d'alumne de l'escola de l'esplai per fer-hi el curs de monitors i obtenir-hi la titulació corresponent, i una darrera etapa de professor-formador, amb la

finalitat de transmetre la seva experiència als altres: allò que ha viscut i que ha après al llarg dels anys de vinculació amb el món del lleure des de diferents nivells. Podem dir que és una trajectòria perfecta que assegura el coneixement de la realitat, l'experiència personal i la possibilitat d'una intervenció formativa molt propera a la que viuen els inscrits als cursos.

- ANYS QUE EL DIRIGENT ES DEDICA A LA FORMACIÓ DE VOLUNTARIS:

	GRUP 1	GRUP 2
Mitjana	9	4

La diferència entre les escoles del grup 1 i les del grup 2 es troba en el fet que el grup 1 inclou les escoles de l'esplai, que, en general, són més antigues i tenen més tradició formativa.

Constatem que la diferència és considerable i que, realment, les escoles del grup 2 (pertanyents a associacions majoritàriament d'acció social) tenen, encara, molt camí a recórrer pel que fa a la formació.

- IMPARTICIÓ DE DOCÈNCIA (a més de les tasques de gestió) PER PART DEL DIRIGENT:

	GRUP 1	GRUP 2	TOTAL
Sí	9 (69 %)	7 (70 %)	16 (70 %)
No	3 (23 %)	2 (20 %)	5 (22 %)
Poca, a vegades	1 (8 %)	1 (10 %)	2 (9 %)

Alguns entrevistats afirmen que no compartir la tasca de gestió i coordinació amb la tasca docent no tindria sentit llevat que es comptés amb una gran capacitat d'escoltar i s'estigués constantment amatent als canvis que s'esdevenen socialment.

Valorem molt positivament que un 70 % dels dirigents imparteixin formació, per raó del contacte que els suposa amb la realitat del voluntariat. Ells també es manifesten satisfets d'aquesta part de la seva tasca, ja que els permet copsar directament les inquietuds dels voluntaris i els ajuda a anar adaptant les programacions i a ampliar l'oferta de cursos segons les necessitats.

- ANY DE FUNDACIÓ DE L'ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS:

	GRUP 1	GRUP 2
Més antiga	1970	1980
Més nova	1988	1995
Mitjana d'anys de l'escola	18	10

Les escoles del grup 1 (dedicades només a formació) són més antigues que les del grup 2 (associacions que imparteixen formació).

- NOMBRE DE PROFESSORS QUE IMPARTEIXEN FORMACIÓ PER A VOLUNTARIS A L'ESCOLA:

	GRUP 1	GRUP 2
Mitjana	24	8

Les dades fan referència al que els dirigents anomenen *els professors de la casa*. No s'hi inclouen els col·laboradors externs, perquè la majoria de les escoles no els tenen comptabilitzats. Simplement són cridats per impartir un tema en particular d'un curs ampli o d'un monogràfic.

Les escoles del grup 1, en ser més grans, tenen una major oferta de cursos. Per tant, necessiten comptar amb un grup de professorat més ampli, tant de la casa com de col·laboradors externs.

- ÀMBIT PROFESSIONAL DE PROCEDÈNCIA DELS PROFESSORS:

Existeix una gran diversitat que és impossible de quantificar. La major part de dirigents prefereixen que el seu professorat vingui del món associatiu. No tenen en compte l'àmbit professional, sinó el fet que siguin experts en el tema que han d'impartir. Entre les professions del professorat que imparteixen temes generals destaquen: mestres, pedagogs, psicòlegs, sociòlegs, treballadors socials... Entre els que imparteixen temes específics hi ha: metges, infermeres, advocats, economistes, informàtics...

Valorem positivament que el professorat sigui especialista en el tema, entenent com a especialista no només a persona que té uns estudis teòrics i un títol de la matèria a impartir, sinó la que, a més, ha adquirit aquesta especialització mitjançant la pràctica i l'experiència.

També considerem molt adequat que els dirigents busquin el professorat vinculat al món de l'associacionisme. De fet, seria ideal que, tal com s'esdevé en les escoles de l'esplai, el professorat sorgís dels mateixos voluntaris de l'associació. Potser en el grup 2 això no s'ha pogut aconseguir atès que aquestes escoles són més joves que les del grup 1. Deu anys de vida no és massa temps per constituir un claustre de professorat estable i propi.

- MITJANA D'ANYS QUE FA QUE AQUESTS PROFESSORS ES DEDIQUEN A LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS:

Aquesta dada tampoc s'ha pogut quantificar perquè les escoles no la tenen comptabilitzada. Hi ha una gran diversitat: des del professor que hi és des de la fundació de l'escola fins al que ha començat aquest curs. La majoria, però, fa pocs anys (2 o 3) que és formador de voluntaris.

Aquesta dada està relacionada, naturalment, amb l'antiguitat de l'escola, però el pas per les diferents etapes de la vida d'un voluntari (en cas que el formador en sigui) propicia molt poc l'estabilitat del professorat en les escoles dels dos grups.

- EXPERIÈNCIA DOCENT DELS PROFESSORS FORA DE L'ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS:

	GRUP 1	GRUP 2	TOTAL
Sí (alguns)	5	2	7
No	2	2	4

Les escasses respostes obtingudes pel que fa a la dedicació docent que té el professorat fora de l'escola de formació de voluntaris fa que no sigui significatiu calcular el percentatge. Alguns dirigents han remarcat que no consideren aquest fet gens important ni necessari.

- TASCA FORMATIVA REALITZADA COM A VOLUNTARIS O REMUNERADA:

	GRUP 1	GRUP 2	TOTAL
Com a voluntaris	1 (8 %)	2 (20 %)	3 (13 %)
Com a vol. amb gratificació	3 (23 %)	2 (20 %)	5 (22 %)
Com a remunerats	8 (61 %)	5 (50 %)	13 (56 %)
Les dues coses (vol-remun)	1 (8 %)	1 (10 %)	2 (9 %)

El fet que més de la meitat del professorat realitzi la seva tasca de manera remunerada i no voluntària, i que aquesta situació es doni sobretot en les escoles del grup 1 (les que són només escoles de formació) fa reflexionar sobre el fet de si no seria més educatiu, o més motivador, que el docent, encara que estigués contractat per impartir cursos, fos voluntari d'una altra associació.

Ens decantem per la segona opció sempre que es tracti d'impartir temes generals, referents al moviment voluntari i a la persona del voluntari, i per qualsevol dels dos casos si es tracta de temes específics concrets que requereixin una major especialització. La justificació del perquè escollim l'opció del voluntari que forma voluntaris és pel valor que donem al fet que el professor pugui parlar de motivacions, satisfacció personal, angoixes... després d'haver iniciat la xerrada dient "jo, que sóc voluntari..." Entenem, però, que es fa difícil impartir cursos llargs o molt especialitzats només amb persones voluntàries.

- OBJECTIUS DE L'ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS (INICIALS I ACTUALS):

Hem volgut esbrinar si la proposta inicial i l'actual, pel que fa a la finalitat de l'escola, han sofert variacions al llarg dels anys.

Objectius inicials (quan es va crear l'escola):

- Formar els voluntaris en un camp determinat
- Impartir majoritàriament formació tècnica
- Homogeneïtzar el perfil dels voluntaris de l'associació (donar sentit d'associació)

Aquest darrer objectiu, remarcat només per una associació del grup 2 (Amics de la Gent Gran), ens sembla importantíssim per assolir un dels trets que han de caracteritzar el voluntari: el fet de realitzar la tasca des d'una associació, de manera organitzada, i fent seus els objectius i els principis de l'entitat a la qual pertany.

És un objectiu que es fa difícil d'assolir en les escoles del grup 1, ja que els voluntaris o futurs voluntaris que s'hi inscriuen no actuen en aquesta entitat. Per tant, la considerem tasca exclusiva de les associacions en general, tant si són escoles de formació com si no. En aquest segon cas, com a metodologia formativa, es pot utilitzar el treball en grup, la valoració de la marxa de l'associació, la planificació de projectes, el seguiment dels voluntaris...

Objectius actuals:

- Són els mateixos objectius que els inicials però:
 - Adaptats a les noves necessitats socials
 - Més específics del sector amb què es treballa
 - Ampliats a altres sectors i altres tipus d'intervenció

Cap de les escoles entrevistades no ha canviat els seus objectius d'una manera més o menys radical. Totes conserven uns mateixos principis explicitats en uns objectius generals que, amb el temps, tendeixen a ser més amplis i a adaptar-se a les necessitats del moment.

De totes maneres, opinem que el poc temps que fa que funcionen la majoria d'escoles no permet valorar el possible canvi d'objectius, la qual cosa es podrà fer quan aquestes entitats tinguin més anys d'experiència.

- CURSOS IMPARTITS (a l'inici i actualment):

INICI	ACTUALMENT
De 2 a 5 cursos/any	De 5 a 97 cursos/any

Es constata que, al llarg del temps, s'ha incrementat el nombre de cursos i se n'ha ampliat l'oferta. La tendència és, sobretot, oferir cursos monogràfics, més específics i alhora de durada més reduïda. Els voluntaris demanen cursos sobre un tema molt concret i determinat, relacionat amb el seu sector d'actuació, però els costa inscriure's a cursos llargs per manca de temps.

En relació amb aquesta tendència a buscar eines i recursos més que formació humanística, per a les escoles del grup 1 és més difícil dedicar-se a la formació de la persona, mentre que és tasca de les associacions formar els voluntaris des del punt de vista humà després d'haver-los sensibilitzat envers la conveniència d'aquest tipus de formació per a la seva millora com a persones i per garantir la seva continuïtat com a voluntaris.

- DURADA MITJANA DELS CURSOS:

CURSOS ÀMBIT LLEURE	CURSOS ÀMBIT SOCIAL
100-150 hores	15 hores (de 12 a 20)

L'oferta formativa de l'àmbit del lleure és molt més extensa que la de l'àmbit social i també ho és la durada dels cursos.

Aquest fet és motivat per dues raons:

- *El fet d'haver-hi una normativa que exigeix que el voluntari de lleure tingui una titulació.*
- *El fet que el voluntari de lleure té més consciència de formar part d'un projecte educatiu i, per tant, està més predisposat a formar-se.*

Algunes escoles del grup 2 fan obligatoris els cursos específics per als seus voluntaris, com també alguna xerrada introductòria en la qual inclouen els principis i la ideologia de l'associació.

- TIPUS DE FORMACIÓ IMPARTIDA:

La majoria de les escoles imparteix una formació d'iniciació i especialitzada. Algunes només n'imparteixen d'especialitzada i d'altres, a més, n'ofereixen d'aprofundiment.

Com ja hem dit abans, hi ha més predisposició a rebre formació tècnica (eines per treballar en un determinat àmbit o sector) que humanística (reflexió sobre les motivacions o sobre el fet voluntari).

- METODOLOGIES EMPRADES PER L'ESCOLA:

GRUP 1	GRUP 2
<ul style="list-style-type: none"> - Cursos - Pràctiques - Tallers - Jornades - Publicacions 	<ul style="list-style-type: none"> - Cursos - Xerrades - Reunions avaluació - Reunions coordin. - Contacte amb voluntaris veterans

Les escoles del grup 1 utilitzen com a metodologia bàsica, i gairebé exclusiva, els cursos i les jornades. Es podria parlar d'una formació de tipus formal. Les escoles del grup 2, pel fet de comptar, dins l'associació, amb voluntaris que realitzen projectes, poden desenvolupar altres metodologies més informals, però, a la vegada, més participatives, com ara el treball en equip, el tutelatge, etc.

De totes formes, bona part dels dirigents de les escoles del grup 2 no compten amb el fet que hi ha diferents metodologies de formació, ni en busquen, ni s'adonen que les practiquen en alguns casos, perquè sembla que els cursos, tot i que no els avaluen com la manera més eficaç de formar, sí que

és la que resulta més fàcil de planificar i d'impartir.

- FORMES DE DONAR DIFUSIÓ ALS CURSOS:

GRUP 1	GRUP 2
<ul style="list-style-type: none"> - Cartells - Revista - S. G. Joventut - Incavol - Premsa local - Fulletons - Universitat - <i>Mailings</i> 	<ul style="list-style-type: none"> - Fulletó a associacions - Difusió interna - Full informatiu - Full Dominical - Incavol - <i>Mailings</i>

Tots els dirigents estan d'acord que el sistema més eficaç és la difusió feta per un voluntari que ha realitzat el curs (sistema *boca-orella*).

El grup 1 fa difusió oberta a voluntaris, professionals i estudiants. El grup 2 fa especialment difusió interna dels cursos específics.

- MITJANA D'ALUMNES ASSISTENTS ALS CURSOS (a l'inici i actualment):

	GRUP 1	GRUP 2	MITJANA
Inici	40	34	37
Actualment	33	20	27

La mitjana d'alumnes s'ha reduït a amb el pas del temps. S'ha tendit a fer cursos menys nombrosos per tal de fer-los més dinàmics i participatius.

Les escoles del grup 2 tenen menys alumnes per curs que les del grup 1 pel fet d'oferir-los especialment als seus mateixos voluntaris.

- PROCEDÈNCIA DELS INSCRITS ALS CURSOS:

GRUP 1	GRUP 2
<ul style="list-style-type: none"> - Estudiants universitaris - Entitats lleure - Professionals - Voluntaris altres entitats - Persones “del carrer” - Associacions 	<ul style="list-style-type: none"> - Mateixa associació - Altres associacions - Professionals - Carrer

Tots els dirigents afirmen que la procedència dels alumnes inscrits als cursos és molt diversa, ja que són cursos completament oberts. Algunes escoles del grup 2 donen preferència d'inscripció als seus voluntaris.

Mitjançant les entrevistes, hem constatat que, cada vegada més, hi ha professionals que, en cas que els cursos siguin reconeguts i acreditats amb un certificat, s'hi inscriuen per fer currículum.

- ÀMBITS DE VOLUNTARIAT PER ALS QUALS S'IMPARTEIX FORMACIÓ:

ÀMBIT	ESCOLES GRUP 1	ESCOLES GRUP 2
Social	10	7
Lleure	9	1
Ambiental	3	1
Cultural	2	0
Salut	2	0

La major part de les associacions del grup 1, a l'inici, només es dedicaven a l'àmbit del lleure. Després, han anat incorporant l'àmbit social en ampliar els seus objectius a la intervenció socioeducativa. Alguna associació, com la Creu Roja, es dedica a l'àmbit social i a l'àmbit ambiental. Les escoles del grup 2 es dediquen a l'àmbit propi de l'associació.

- PERFIL DEL VOLUNTARI RELACIONAT AMB LA SEVA PREDISPOSICIÓ A REBRE FORMACIÓ:⁵⁵

Més predisposat a rebre formació: ⁵⁶

(01)- CÀRITAS: cap no es nega.

(02)- AFANOC: els més fidels són els de més de 40 anys.

(03)- SETEM : jove, universitari, que fa anys que és col·laborador.

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: el de 40 anys, amb no gaire experiència i que s'adona de les seves limitacions.

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA: els joves, per la seva preparació.

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: gent que fa currículum (a vegades). Alguns ho fan per la llei (en el cas del lleure).

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: la gent que creu que educa (saben que hi ha d'haver una reflexió, un plantejament, un mètode, una programació, una avaluació). Educar vol dir contribuir al fet que es produeixi un canvi en la persona que rep l'educació. Aquest canvi no es pot provocar de qualsevol manera. L'educació és una eina de transformació.

(09)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE BARCELONA: els joves que estan estudiant. Alguns estan predisposats per la legislació.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ: edats intermèdies.

(11)- C. A. E. : el que necessita títols (fa currículum). Per la regulació (lleure).

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS: els estudiants de Magisteri i carreres afins.

(13)- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS: perfil variat. Majoritàriament joves, de nivell cultural mitjà.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA: gent jove, universitaris.

(16)- CREU ROJA: no hi ha un perfil determinat.

(17)- SUPORT ASSOCIATIU: joves, estudiants universitaris, que creuen en el tema del voluntariat i el viuen.

(19)- ACIDH: els professionals que han acabat la carrera i els falta pràctica (24-25 anys).

(20)- AMICS DE LA GENT GRAN: no hi ha perfil.

(21)- PROIDE: el més jove, de cert nivell cultural (està habituat a rebre formació).

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC: persona jove (de 17 a 35 anys), amb una

⁵⁵ Resumim la resposta donada per cada dirigent a les següents preguntes per la importància que té en relació amb l'estudi.

⁵⁶ Les xifres entre parèntesis corresponen al codi que hem assignat a cada escola.

formació sòlida i amb una clara orientació cap a la millora de la societat. Normalment molt ocupats i amb poc temps!

(23)- ESCOLA DEL BAIX: els més joves, que compaginen el voluntariat amb estudis.

(25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE: la gent que ja està fent de voluntari, que nota la falta de formació i que està molt motivada.

(26)- FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL: és jove, noia, estudiant... alguns fan estudis o treballs relacionats amb psicologia.

Pel que fa al perfil de voluntari més predisposat a rebre formació, no es pot establir una relació amb el sexe, però sí que es pot diferenciar segons l'edat i el nivell d'estudis. Sembla que els més joves (18-30 anys), amb un nivell cultural mitjà-alt, són els més predisposats a rebre formació. La possible causa s'ha de buscar en el seu hàbit per formar-se en altres aspectes de la vida. Per què, doncs, no fer-ho per desenvolupar una tasca voluntària?

En el cas del voluntariat de lleure, hi ha un percentatge de persones que es formen perquè ho regula la llei i necessiten un títol per ser monitors o directors d'esplai. Es pot trobar un altre petit sector que ho fa per millorar el currículum. Un altre motiu el podem trobar en la mateixa motivació del voluntari: es forma qui creu en el que fa i ho viu (per tant, vol fer-ho de la millor manera possible).

En general, podem concloure que el voluntari de lleure està més motivat envers la formació que el voluntari social, perquè sol ser més jove, ho té més assumit (en el seu centre d'esplai hi ha altres persones que fan el curs) i perquè està habituat a formar-se. També està més convençut que forma part d'un projecte educatiu. En canvi, el voluntari social pot pensar que únicament està fent tasques d'acompanyament i no és conscient que també forma part d'un projecte de transformació mitjançant el servei. Treballar per aconseguir aquesta conscienciació, que hi falta moltes vegades, és responsabilitat de l'associació a què pertanyen.

Menys predisposat:

(01)- CÀRITAS: ara no n'hi ha.

(02)- AFANOC: la gent gran.

(03)- SETEM: no li donem opció. És obligatòria.

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: qui té molta experiència i el voluntari molt jove (ho considera com unes pràctiques).

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA: la gent gran.

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: no n'hi ha.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ: els de més de 55 anys (tenen experiència) i els molt joves.

- (11)- C. A. E. : no els coneixem. No vénen.
- (16)- CREU ROJA: la gent adulta i amb obligacions familiars per impossibilitat de temps. No és que diguin *a mi no em cal que m'expliqueu res, sinó escolta, jo no puc venir.*
- (17)- SUPORT ASSOCIATIU: el que no disposa de temps.
- (18)- RAUXA: o té una patologia o és molt poc intel·ligent.
- (19)- ACIDH: qui busca un lloc de treball.
- (20)- AMICS DE LA GENT GRAN: qui fa més anys que és voluntari i té experiència. És una actitud que la pot tenir qualsevol tipus de persona.
- (22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC: una persona de baix nivell cultural i amb una gran experiència de *mitjó (porto anys treballant en aquest sector i no m'han d'ensenyar res)*. Però, cada vegada, se'n troben menys.
- (23)- ESCOLA DEL BAIX: *no sé com és perquè no ve.*
- (25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE: *aquests no els conec perquè no vénen.*
- (26)- FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL: *aquests no els hem tocat aquí.*

Les escoles del grup 1 no tenen oportunitat de conèixer el perfil de la persona menys predisposada a rebre formació perquè no s'hi adreça. Altres reconeixen com a col·lectiu menys predisposat el de les persones grans, amb força anys de voluntariat, que pensen que el fet de tenir prou experiència fa innecessària la formació. Com a possibles causes, els dirigents especifiquen la manca de temps, el desinterès i el fet que "a educar tothom s'hi veu en cor."

- OBJECTIUS GENERALS PRIORITARIS EN LA FORMACIÓ DELS VOLUNTARIS:

(01)- CÀRITAS

- Tenir clar què vol dir ser voluntari.
- Saber que el voluntari podrà fer poc, però entre tots podran molt.
- Donar eines perquè el voluntari no s'angoixi.

(02)- AFANOC

- Vincular-se amb l'entitat (fer-se-la seva).
- Formar-se pel que fa a l'àmbit atès (formació específica).
- Reflexionar sobre el fet voluntari.

(03)- SETEM

- Reflexionar sobre la professionalitat (tothom no serveix per fer-ho tot).
- Afavorir, a través de la formació, una reflexió més de fons, transformadora de la realitat (la reflexió és el que després implica personalment el voluntari).

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER

- Poder organitzar tot un nombre de persones i de recursos (posar ordre en el que hi ha).

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- Adquirir consciència que ser voluntari vol dir conèixer (observar) i reflexionar (interès per les coses).

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA

- Formar per elaborar projectes (per als dirigents).
- Entendre que el voluntari s'introdueix en el projecte d'una entitat.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA

- Capacitar la gent per fer una bona anàlisi del context en què intervé.
- Donar recursos i estratègies (situades en un pla educatiu).
- Relació i intercanvi amb persones que estan fent el mateix.

(08)- FESOCA

- Conèixer i sensibilitzar envers les persones sordes.

(09)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE BARCELONA

- Conèixer la persona del voluntari (actituds, motivacions).
- Conèixer el voluntariat dins de la dinàmica associativa.
- Conèixer la tasca concreta que cal fer.

(11)- C. A. E.

- Previ a la formació: sensibilitzar envers la formació.
- Conèixer l'entitat per implicar-s'hi.
- Conèixer el col·lectiu amb el qual treballa.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS

- Saber que ens trobem en un context associatiu (un voluntari no és una persona que fa, sinó que participa en un projecte).

(13)- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS

- Conèixer la realitat social.
- Conèixer metodologies d'intervenció (com afrontar els problemes).
- Plantejar el tema de la gestió i els recursos.
- Conèixer la pròpia entitat com a organització.
- Conèixer la realitat social amb la qual es treballa.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA

- Agrupar i estructurar la informació existent.

(16)- CREU ROJA

- Sentir-se membre de l'associació (quan una persona fa de voluntari se li ha de fer veure que passa a ser membre d'aquella associació).

(17)- SUPORT ASSOCIATIU

- Reforçar les associacions (el voluntariat té sentit pel fet que pertany a una associació).
- Formar de manera generalista (plantejament ampli de problemes socials).

(18)- RAUXA

- Saber com ajudar el sector en concret.
- Conèixer-se un mateix.

(19)- ACIDH

- Entendre que el voluntari pot donar-se als altres, aprendre a sortir d'un mateix.
- Fer una societat més justa.
- Formar en els valors, en les actituds.
- Autoconèixer-se.

(20)- AMICS DE LA GENT GRAN

- Donar eines per reduir l'angoixa del voluntari.
- Donar formació perquè les actituds del voluntari siguin correctes.
- Formar en tècniques.

(21)- PROIDE

- Proporcionar formació perquè el voluntariat es faci amb garanties.
- Conscienciar sobre la necessitat de la formació.

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC

- Oferir una formació oberta.
- Oferir la possibilitat de prendre posició en relació amb el sí o amb el no (no rebaixar el que en realitat trobarà).

(23)- ESCOLA DEL BAIX

- Treballar el tema de les actituds i de ser persona.
- Ajudar a reflexionar, a madurar, a intercanviar...
- Donar eines concretes (segons l'àmbit).

(25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

- Conèixer el món del voluntariat.
- Relacionar-se amb gent voluntària.

(26)- FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

- Convèncer que cal millorar la societat.
- Conscienciar que tothom ha de posar el seu gra de sorra per obtenir aquesta millora.

Resumint les opinions recollides, els objectius que cal assolir es poden agrupar en tres àmbits:

1. La persona del voluntari: la formació ha de proporcionar al voluntari la reflexió necessària per entendre què està fent i per què ho està fent.

2. El voluntariat dins de la dinàmica associativa: la formació ha de proporcionar al voluntari la capacitat d'entendre que forma part d'un projecte educatiu, de transformació de la societat i que la seva tasca l'ha de fer de manera organitzada.

3. La tasca que cal fer: la formació ha de proporcionar al voluntari els coneixements i les

eines necessàries per treballar en un determinat àmbit.

- ADEQUACIÓ DELS CONTINGUTS DE LA FORMACIÓ A LES NECESSITATS DELS VOLUNTARIS:

- Sí (són molt oberts, han d'anar canviant a mesura que canvien les necessitats socials, l'associació els adequa a les seves necessitats) (01)(02)(04)(07)(09)(10)(15)(16)(19)(20)(23).⁵⁷
- Més o menys (03).
- Massa allunyats de la gent i de la realitat, massa teòrics (05).
- Funcionen si, després d'haver-los après, els pots contrastar amb la realitat (11).
- Els aporta molt poc (25).
- S'han de diferenciar les necessitats del voluntari de les necessitats de les associacions (17).
- Cal que els professors es reciclin constantment (26).

- METODOLOGIES EMPRADES - MÉS EFICACES:

(01)- CÀRITAS

- La quotidianitat (treball de cada dia, en equip, revisió del treball).
- Saber escoltar.

(02)- AFANOC

- No fer servir les metodologies d'altres àmbits.

(03)- SETEM

- Formació objectiva amb continguts.
- Edició de material.

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- Que sigui participativa.

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA

- La que connecti el que és la reflexió amb el que és l'acció (que la reflexió parteixi de l'acció).

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA

- Se'n podrien trobar de més eficaces que els cursos.
- Cal més material escrit que sigui de qualitat.

⁵⁷ Les xifres indicades entre parèntesis al final de cada resposta corresponen al codi de l'escola que l'ha donat.

(09)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE BARCELONA

- Els cursos intensius no són la millor metodologia, però els fem condicionats per la manca de temps.
- Partir de l'experiència, de la realitat que la persona viu.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ

- La que inclogui una part pràctica.

(11)- C. A. E.

- La que implica la persona en el procés de formació.
- La que parteix de les necessitats del voluntari.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS

- Tenim un concepte restringit de formació (només pensem en l'aula).
- La formació comença en la mateixa entitat: l'entitat ha de fer un plantejament formatiu.
- La mateixa pràctica és formativa.
- Cal fer un procés d'acompanyament de les persones que entren a l'associació.

(13)- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS

- Fem cursos perquè no sabem fer altres coses.
- Millor formació: la que combini directament el treball sobre la realitat amb la reflexió conjunta sobre el que aquest treball implica.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA

- La que permeti compartir amb els altres.

(16)- CREU ROJA

- En el socorrisme s'aplica una metodologia que consisteix a explicar tècniques. En social, fem cursos amb dinàmiques de discussió.

(17)- SUPORT ASSOCIATIU

- Tres formes: cursos, experiència pròpia (autoformació) i models que cal imitar (contacte amb persones amb experiència).

(19)- ACIDH

- Només fent cursos la formació resulta incompleta.
- Important: l'avaluació, dia a dia, del treball que s'està fent.
- Els voluntaris es formen mútuament (es donen pautes).

(20)- AMICS DE LA GENT GRAN

- Trobades d'intercanvi d'experiències.
- Seguiment dels programes.
- Es teoritza molt i s'hi incorporen molts elements del món empresarial.
- La que parteix de l'experiència que aporten els alumnes (metodologia oberta i molt participativa).

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC

- Han muntat el que anomenen la Conferència de Recursos Assistencials Evangèlics, que ofereix

formació i informació a més de recollir necessitats.

- La metodologia més eficaç és la realitat, el dia a dia. També el tema dels jocs de rol, de la simulació, estudi de casos...

(23)- ESCOLA DEL BAIX

- La més eficaç són els cursos complementats amb la formació de la mateixa entitat (reunions, treball en equip amb persones d'experiència...).

(25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

- Fem cursos dinàmics, amb debats i treball en grup, i jornades relacionades amb tècniques per donar idees.

(26)- FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

- Els cursos sempre els han anat bé.

La major part de les escoles opinen que els cursos són necessaris, però no suficients. Creuen que l'eficàcia d'aquests cursos està directament relacionada amb el seu dinamisme i amb la capacitat per connectar teoria amb realitat viscuda. Altres tipus de metodologia, són de difícil aplicació en les escoles del grup 1 i considerades poc formatives o, potser, oblidades quan es reflexiona sobre formació per les del grup 2.

Després de les entrevistes de selecció per assignar una tasca a cada voluntari i un cop dins d'un projecte, alguns dirigents programen reunions de seguiment, d'avaluació, d'intercanvi, però no consideren que formin part de la formació impartida als voluntaris.

Hem trobat a faltar, en la major part dels dirigents, un concepte més ampli de formació que la que comporten els cursos, seminaris, etc. Han oblidat, tot parlant de metodologies formatives, les relacionades amb el treball fet cada dia a l'associació (treball en equip, seguiment de projectes...). Entenem que, si no es consideren formatives i no se'ls dóna aquest caràcter, possiblement no l'arribin a assolir, és a dir, no arribin a formar.

- PROPOSTES DE MILLORA DELS PLANS DE FORMACIÓ:

(01)- CÀRITAS

- El que es fa és molt teòric. Fem universitaris de segona categoria.

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER

- Falta alguna cosa sobre gestió de recursos.

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- Falta imaginació i parlar el llenguatge que es vol sentir. Ensenyar a actuar. Educar en la reflexió. Educar vol dir donar testimoni.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA

- Pel que fa al lleure: replantejament general de l'educació, perquè s'ha ampliat molt el seu camp. Potenciar el tema dels responsables de centre o d'entitat.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ

- Res. Cada entitat té llibertat per introduir el que cregui convenient.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS

- Poder-hi dedicar més temps.
- Falta editar material escrit.

(14)- ESCOLA D'EDUCADORS D'OSONA

- Cal avançar en el camp social: lleure aplicat a gent amb dificultats.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA

- Falta coordinació entre les escoles (a nivell de professorat).
- Millor: dedicació exclusiva a la formació.

(16)- CREU ROJA

- Falta una avaluació seriosa, un seguiment del voluntari.
- Falta un *feed-back* entre activitats i formació.

(17)- SUPORT ASSOCIATIU

- L'àmbit de la gestió és fluix.

(18)- RAUXA

- Falta orientar-los més cap a allò que fan els voluntaris (coneixements bàsics, motivacions...).

(19)- ACIDH

- Posar-hi més dinàmiques (autoconeixement).
- Incloure-hi el coneixement real sobre el teixit social existent (què passa a la societat?).
- Incloure un sentit més reivindicatiu de justícia social.

(20)- AMICS DE LA GENT GRAN

- Trobar-se (tots els que treballen en un mateix sector o en una mateixa tasca) per intercanviar informació i compartir experiències.

(21)- PROIDE

- Un curset és com una illa abandonada. Cal fer un seguiment posterior a les associacions, sessions monogràfiques, etc.

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC

- Falta imaginació precisament en els temes metodològics (ja no té sentit treballar des del punt de vista del discurs).

(25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

- Cursos d'aprofundiment.

(26)- FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL

- Falta incloure, en els cursos, informació sobre associacions i visites a associacions.

Aquest apartat es podria resumir en tres paraules: intercanvi, coordinació i imaginació. Aquests són els aspectes que hem de potenciar i d'incrementar per millorar la formació.

Volem afegir que, pel que fa a les escoles del grup 2, caldria donar més importància als processos formatius no formals que són d'una gran riquesa educativa (lectura de documentació, treball en equip guiat per un coordinador pel que fa a les pràctiques, etc.).

- JUSTIFICACIÓ DE LA NECESSITAT DE REBRE FORMACIÓ DAVANT D'UN VOLUNTARI QUE ES NEGUI A REBRE-LA:

(01)- CÀRITAS

- Tot el que fem és susceptible de ser millorat.
- Cal confrontar-lo amb la realitat.

(02)- AFANOC

- Es pot posar el voluntari davant de situacions reals per veure com se'n surt.

(03)- SETEM

- La formació condueix al compromís.
- Mitjançant la reflexió sobre quina és la meua finalitat quan vull ser voluntari (motivacions).

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER

- Dient-li que continuarà fent la seva feina, però que se sentirà millor.

(05)- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA

- La necessitat o no necessitat cadascú se la crea.

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA

- Ningú no pot dir que no és necessària.
- Se'ls ha de formar perquè se sentin associació.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA

- El que diu que no està desprestigiant allò que fa, perquè formació és sinònim de qualitat.

(08)- FESCOCA

- Li donaria informació.

(09)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE BARCELONA

- La formació és un bé per a ell, independentment de l'ús que en pugui fer.
- Assumir una tasca vol dir un compromís. Cal donar garanties de la manera com ho faràs i de la capacitat per fer-ho.
- La formació, independentment de la utilitat, pot ser una experiència gratificant.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ

- *Poniéndole en un aprieto* (en una situació compromesa i de difícil solució).

(13)- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS

- Li diria *és que és impossible no formar-se. Si estàs treballant amb persones que tenen una problemàtica és necessari que la coneguis per no fer més mal que bé.* Precisament perquè estem treballant amb persones amb problemes, crec que això és bàsic.

(16)- CREU ROJA

- El curs bàsic és obligatori.

(17)- SUPORT ASSOCIATIU

- Qui diu que no li cal formació, difícilment farà bé de voluntari.

- L'actitud del voluntari és la de la persona que creu en uns valors i que és autoexigent amb si mateix.

(18)- RAUXA

- Amb la formació augmentarà la seva capacitat de donar.

(19)- ACIDH

- Per poder ser voluntari és necessita formació i entendre la motivació profunda (creure que val la pena).

(20)- AMICS DE LA GENT GRAN

- Li proposaria que hi participés per aportar la seva experiència.

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC

- Per molt que sàpiga, sempre pot saber més. La realitat social és molt complexa. Si vol ajudar altres persones, necessita formar-se. Normalment no ens trobem amb aquest cas. El voluntari vol formació.

(23)- ESCOLA DEL BAIX

- La formació és el que et permet estimular-te a aprendre coses noves i veure que el que estàs fent té sentit.

(25)- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

- Com a persones, necessitem sempre reciclar-nos. Ens enriqueix molt el tracte i l'intercanvi d'idees amb altra gent que està fent el mateix.

QUADRE 1: Extracte de les entrevistes a dirigents de les escoles de formació de voluntaris

ESCOLA	2.1 vols	2.6 anys form	2.8 docència	3.1 fundació escola	3.2 n. prof.	3.3 àmbit prof.	3.4 mitjana anys a escola	3.5 exp. docent	3.6 vol o remune rat	3.8 object. inicials	3.9 n. cursos inici
CÀRITAS	No	6	Sí	1982	5 casa	Periodista Assist.social	5-6		5 remun		Curs Bàsic
AFANOC	Sí	4	No	1993	7	Psicòleg, metg, Assit.social		Majoria no	Remun volunt	Formar els vol.	4 espec 4 inicia
SETEM	Sí	6	Sí	1992	10 estables	Divers economistes		Majoria no	Gratific.		5-6 inic
F.VIDAL B.	No	3	No	1972-73	12-15	Psicòlegs treb. soc.psiquiàtres		Sí	Remun.	Formar camp salut mental	
E.PCLLEIDA	Sí	Des de sempre	Poca	1992	Segons necessit.	Divers			Gratif. Remun.	Suport formatiu assoc.	Segons demand.
EE LLEIDA	Sí	10	Sí	1972	50	Món educatiu		Sí	Gratif.	Formar joves en lleure	1 per any
EE GIRONA	Sí	11	Sí	1974	30 estab 13 punt.	Món educatiu	3-4	Sí	Volunt.	Formar educad lleure	1 monit 2-3 esp
FESOCA	No	3	Sí	1987	22	Logop, educ espec.	10	Sí	Remun	Llengua signes	3-4
EEBCN	Sí	17	Sí	1970	100	Món educatiu		Alguns	Retrib. classes	Formar educad lleure	
F. GARBÍ	Sí	4	Sí	1992	5 esta. 10 col	Sanitat, serveis socials		Alguns		Formació socio sanitària	
CAE	Sí	6	No	1985	20 est. 40 col.	Pedagogs, mestres, psic.	4-5	Alguns	Remun	Lloc on fer curs monitors	1-2
AEVALLÈS	Sí	8	Sí	1979	15 + col.	Mestres, pedag, psicòl.	Depèn	Depèn	Remun. classes	Incrementar tasca educativa	4-5
GE SOCIALS	Sí		Sí	1983	1				Remun.	Conèixer funcion. UE	2-3
EE OSONA	No			1987	25	Del món associatiu	Alguns		Remun.	Potenciar lleure educat.	1
EE TARRAG	Sí	10	Sí	1984	20 + col.	Pedagogs, sociòl, metges		Alguns	Gratif. Classes	Formació joves lleure	8
CREU ROJA	No	7	Poca	1980	300 a Catal.	Divers		No neces- sàriament	Remun.		
S ASSOCIAT	Sí	16	Sí	1988	7 + colab.	Econ, advocats informàtics			Vol o Remun.	Gestió per associacions	4-5
RAUXA	No	7	Sí	1990	1	Metge					
ACIDH	Sí	2	Sí	1995	4 + colab.	Pedag, psicòl,				Conèixer el col·lectiu	3
AMICS GG	No	4	Sí	1987	4 + colab.	Psicòlegs			Remun.	Homogeneitzar perfil volunt.	

ESCOLA	2.1 vols	2.6 anys form	2.8 docència	3.1 fundació escola	3.2 n. prof.	3.3 àmbit prof.	3.4 mitjana anys a escola	3.5 exp. docent	3.6 vol o remunerat	3.8 object. inicials	3.9 n. cursos inici
PROIDE	Sí	3		1995	3 + colab.	Pedagogs		Sí	Gratíf.	Cooperació internacional	
EV EVANG	Sí	2	Sí	1995	3 + colab.	Diversos		Alguns	Volunt.		5 inic.
E BAIX	No		No	1984	10 + 25 col.	Diversos	4-5 o són nous	Alguns	Remun.		10-12
E MIRALL											
E URGELL	Sí	10	Sí	1987	Indeter.	Pedagogs, mestres	Depèn		Gratíf. Simbòl.	Formació permanent	A de-Manda
FCVS	Sí	5	Ara no, Abans sí	1989	10	Divers		No docents	Volunt.	Formar vol. socials	

ESCOLA	3.11 mitj alum inici	3.14 obj.ec. actuals	3.16 n. cursos	3.17 difusió	3.18 mitj. alum. ara	3.19 procedència	4.1 tipus volunt.	4.2 metodol.	4.3 tipus form.	4.4 durada cursos	Altres
CÀRITAS	40-50		CIV: 8 GG: 1	Full domin Full infor	35	Diversa	Social	Cursos, treball diari	Iniciació Especialit.	GG: 16	
AFANOC	60	Mateix		Fulls inf Assoc		Exterior i assoc	Social	Cursos, tallers, reunions, seminaris	Específica	40	Obligatori
SETEM		Mateix	5-6	Socis ONG		Mateixa assoc.	Social	Cursos, xerrades, seminaris	Específica	40	Obligatori
F.VIDAL B.		Mateix	5	Incavol Assoc.		Assoc. estudiants	Social i professionals		Específica	16	
E.PCLLEIDA			Segons demand	Entitats, premsa...		Diversa	Tots	Cursos, jornades, debats	Específica	20	
EE LLEIDA	100	Ampliat Sectors	26	Premsa, programes	29	Entitats i estudiants	Lleure i social	Cursos, jornades	Tot tipus	Variada	
EE GIRONA	25	Mateix + nous	3	Premsa, programes	35	Assoc.	Lleure i social	Cursos, jornades	Inicial, bàsica, apr		
FESOCA	40-50	Mateix	4 x 4	Fullets, teletext	70	Univers, logopedes	No per avoluntaris	Cursos	Específica	Depèn	
EEBCN	70-80	Ampliat	97 per volunt.	Mailings	30-40		Lleure i social	Cursos, jornades, taules	Iniciació, específica		
F. GARBÍ	30	Més específ.	11	Mailings, Incavol	12-15	Del carrer	Social i professionals	Cursos, sortides, avaluació	Iniciació, específica		Recomanable
CAE	40-50	Més de servei	40-50		25	D'entitats	Lleure, social, ambie	Cursos monogràfics		20-100	
AEVALLÈS	20	Ampliat	3 + diades	Mailings, premsa	20	D'entitats	Lleure			100-170	
GE SOCIALS	30			Incavol		D'entitats				40	

ESCOLA	3.11 mitj alum inici	3.14 obj.ec. actuals	3.16 n. cursos	3.17 difusió	3.18 mitj. alum. ara	3.19 procedència	4.1 tipus volunt.	4.2 metodol.	4.3 tipus form.	4.4 durada cursos	Altres
EE OSONA	23		13	Cartells	55	D'entitats, estudiants	Lleure, salut social, cultur	Cursos	Iniciació, específica		
EE TARRAG	26	Adaptat Ampliat	39	Revistes SGJ, prem	25-30	Estudiants, profess.	Social, ambiental	Cursos		110	
CREU ROJA	15-25		Més	Guia cursos	15-25	Vol CR i profess.	Social, lleure, ambie	Cursos, visites, tutelatge		40	
S ASSOC	20	Ampliat	40	Incavol	20	Assoc.		Cursos, publicacions			
RAUXA					7-8	Assoc.	Social		Específica	8	Obligatori
ACIDH	15	Mateix		Fullet, Internet	30	Assoc i de fora	Social	Cursos, reunions	Iniciació, específica	12-20	Obligatori
AMICS GG			6	Interna, fulletó	20	Mateixa assoc.	Social	Trobades, xerrades, seguiment	Iniciació, específica		
PROIDE				Incavol, la Salle	20	La Salle			Iniciació, específica	12	Obligatori
EV EVANG	16	Mateix		Acullen necessitats		Diversa	Social	Conferència per recollir necessitats		12	
E BAIX		Ampliat		Tríptics a esplais		Vol. i professio.	Lleure	Cursos, jornades, seminaris	Iniciació, específica	100	
E MIRALL											
E URGELL	30	Adaptat	Àmplia oferta	Fullet	Monog. 5-10		Lleure	Cursos, xerrades		150	
FCVS		Ampliat	Més i diversos			Del carrer	Social	Cursos, xerrades	Tot tipus	12	

6.3.2. Conclusions obtingudes a partir de les entrevistes a dirigents

En síntesi, les idees textuais següents poden servir per resumir la informació extreta de les entrevistes fetes als dirigents de les escoles de formació dels voluntaris:

(02)- AFANOC: *Cal treballar la motivació perquè s'aprofiti l'oferta formativa.*

(03)- SETEM: *La formació porta al compromís.*

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC: *La formació és una manera d'assegurar la continuïtat del voluntari.*

És a dir, al compromís s'hi arriba per la reflexió i aquesta reflexió permet entendre tot el projecte en què es troba immers el voluntari.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: *Està predisposada a rebre formació la gent que creu que educa.*

(22)- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC: *El voluntari ha de servir de palanca, de motor perquè l'usuari del programa canviï la seva realitat.*

El fet d'entendre que la tasca feta per qualsevol voluntari forma part d'un projecte educatiu, utilitzant el terme educació en el sentit ampli de transformació, condueix el voluntari no només a demanar, sinó a exigir la formació que li permetrà que la seva tasca sigui de qualitat.

Valorem com a molt positiva la tasca de sensibilització que fan escoles com ara PROIDE i L'AULA DEL VALLÈS pel que fa a estudiants de secundària, per tal de donar a conèixer el voluntariat i desvetllar interessos pel món de l'exclusió social.

Constatem que en el voluntariat, especialment el social, hi ha un excés de "productivitat", que resta temps a una possible reflexió estretament lligada a la formació personal del voluntari.

Creiem que hi ha d'haver complementarietat entre la formació impartida per les escoles del grup 1 i les del grup 2: a les del grup 1 els correspon la formació més específica i a les del grup 2 la formació humanística i la de tipus informal. L'avantatge que les escoles del grup 1 siguin les que imparteixin la formació específica és que compten amb especialistes i que possibilita la trobada entre voluntaris dedicats al mateix sector procedents d'associacions diferents.

Proposem que les associacions que són, a la vegada, escoles de formació (grup 2) creïn la figura de "l'estratega de formació" o "formador de formadors": persona encarregada de dissenyar i posar en pràctica un pla de formació que consideri els aspectes formals (cursos, jornades) impartits per la mateixa associació o per les escoles del grup 1, i els aspectes informals que cal treballar des de la mateixa associació.

Correspon a les associacions de voluntariat crear, a través de la formació, un sentit d'associació que faci sentir al voluntari que participa en un projecte que tendeix a assolir uns objectius. Correspon també a les associacions ajudar a crear l'hàbit de formar-se, que es basa en la motivació per ser voluntari i per la qualitat de la tasca desenvolupada.

6.4. ANÀLISI DE LA INFORMACIÓ OBTINGUDA MITJANÇANT LES ENTREVISTES AL PROFESSORAT DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

Com hem fet amb els dirigents, a partir de les entrevistes realitzades al professorat de les escoles de voluntariat, hem recollit les dades quantitatives i més concretes en el quadre 2 (pàg. 266) i hem analitzat les respostes quantitatives i qualitatives en aquest apartat, a continuació de cadascun dels ítems, diferenciant també les respostes de les escoles del grup 1 (només són escoles de formació) de les del grup 2 (associacions que imparteixen formació).

El que presentem a continuació és, doncs, un recull d'opinions i de dades sense cap valor estadístic, pel fet que, de les 25 escoles estudiades, només 10 han facilitat la llista i les dades del professorat, tot i que les hem reclamades diverses vegades per carta i per telèfon. De les 14 escoles del grup 1 (escoles de formació), comptem amb la relació de docents de 6 escoles (43 %) i de les 11 del grup 2 (associacions que imparteixen formació), només tenim informació de 4 (36 %). Atès que les escoles del grup 1 totes són d'esplai, excepte la Fundació Vidal i Barraquer, que és de l'àmbit social (fonamentalment salut mental), en alguns casos, les opinions del professorat d'aquesta escola les hem comptabilitzat o valorat separadament. El total d'entrevistats ha estat de 18 professors/es segons la distribució que es detalla a continuació:

ESCOLES FORMACIÓ	GRUP	Nombre professors	Nombre entrevistats
(04)- F. Vidal i Barraquer	1	9	1
(06)- E. Esplai Lleida	1	47	6
(07)- E. Esplai Girona	1	36	3
(11)- C. A. E.	1	10	1
(12)- Aula Esplai Vallès	1	11	1
(15)- E. Esplai Tarragona	1	34	2
TOTAL		147	14 (10 %)

ESCOLES FORMACIÓ	GRUP	Nombre professors	Nombre entrevistats
(01)- Càritas	2	5	1
(02)- Afanoc	2	7	1
(10)- Fundació Garbí	2	4	1
(19)- ACIDH	2	5	1
TOTAL		21	4 (19 %)

TOTAL	GRUP 1 + GRUP 2	168	18 (11 %)
--------------	------------------------	-----	-----------

El percentatge de professorat entrevistat ha estat de l'11 % de la mostra amb la qual es comptava, és a dir, del professorat de 10 escoles.

Remarquem que, a les escoles de l'esplai, el nombre de professors és molt més elevat que a les escoles d'associacions, cosa lògica si tenim en compte que la finalitat d'aquestes primeres entitats és exclusivament impartir formació, mentre que en les segones és una activitat que realitzen a més de desenvolupar programes mitjançant l'acció directa.

- CLASSIFICACIÓ DEL PROFESSORAT DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

Per dur a terme la categorització del professorat, s'han tingut en compte les variables següents:

- Sexe: home (H) - dona (D)

- Edat: jove (fins a 30 anys) (J) - mitjana edat (de 31 a 45) (M) - gran (més de 45 anys) (G)

El fet que el professorat de les escoles de l'esplai sigui molt jove ha fet necessari establir d'aquesta manera els intervals d'edat, per tal que, un cop feta la distribució, no quedés cap grup buit.

- Universitari: sí - no

- Docent fora de l'escola de formació de voluntaris: sí – no

- Hores de dedicació a la formació dels voluntaris: aquesta dada, tot i que la considerem interessant, no s'ha tingut en compte perquè cap escola no n'ha facilitat les dades. En les entrevistes amb el professorat, hem constatat que resulta impossible establir una mitjana d'hores mensuals o setmanals per raó de la manera de programar els cursos al llarg de l'any i per la col·laboració continuada o esporàdica dels formadors.

Segons les categories esmentades, el professorat de les escoles que ens n'han facilitat la relació es distribueix de la manera següent:

ESCOLA	GRUP	SEXE Home-dona	EDAT jove-mitjà-gran	UNIVERSITARI sí-no	DOCENT sí-no
(04)- F. Vidal i Bar.	1	4 - 5	0 - 9 - 0	9 - 0	9 - 0
(06)- E. Esplai Lleida	1	27 - 20	21 - 22 - 4	37 - 10	27 - 20
(07)- E. E. Girona	1	20 - 16	(*)	26 - 10	(*)
(11)- C. A. E.	1	4 - 6	8 - 2 - 0	9 - 1	4 - 6
(12)- Aula E. Vallès	1	7 - 4	2 - 8 - 0	9 - 2	3 - 8
(5)- E. E. Tarragona	1	18 - 16	18 - 10 - 6	26 - 8	11 - 23
TOTAL		80 - 67	49 - 51 - 10	116 - 31	54 - 57
%		54 - 46	44 - 46 - 9	79 - 21	49 - 51

(*) Dades no facilitades

ESCOLA	GRUP	SEXE home-dona	EDAT jove-mitjà-gran	UNIVERSITARI sí-no	DOCENT sí-no
(01)- Càritas	2	1 - 4	0 - 0 - 4	4 - 0	(*)
(02)- Afanoc	2	1 - 6	2 - 2 - 3	7 - 0	3 - 4
(10)- F. Garbí	2	3 - 1	(*)	4 - 0	3 - 1
(19)- ACIDH	2	2 - 3	3 - 2 - 0	4 - 1	1 - 4
TOTAL		7 - 14	5 - 4 - 7	19 - 1	7 - 9
%		32 - 66	31 - 25 - 44	95 - 5	44 - 56

TOTAL	GRUP 1 + GRUP 2	87 - 81	54 - 55 - 17	135 - 32	61 - 66
%	GRUP 1 + GRUP 2	52 - 48	43 - 44 - 13	81 - 19	48 - 52

Existeixen diferències remarcables entre el professorat de cada un dels grups d'escoles pel que fa a les dades estudiades. Hi ha majoria de professors de sexe masculí en el grup 1 (54 %) mentre que en el grup 2 hi ha més professores (66%). Pel que fa a l'edat, el professorat del grup 1 és força més jove que el del grup 2. Hi ha més universitaris entre el professorat del grup 2 i no hi ha gaire diferències quant a nombre de professors que també són docents en la seva tasca professional habitual.

No sabem justificar la diferència pel que fa a sexe, tot i que ens atrevim a suggerir que segurament el professorat de les escoles que pertanyen a associacions d'acció social són persones amb estudis relacionats amb Treball Social, Psicologia, etc. carreres en les quals hi ha més participació femenina. Ens sembla evident que hi hagi professorat més jove en les escoles del grup 1 ja que bona part de la formació impartida està relacionada amb activitats dinàmiques, en contacte amb la natura, etc. i també perquè són persones més properes als infants als quals dediquen la seva atenció. Un altre motiu és que n'hi ha força que passen directament de ser nois i noies que participen en l'esplai a fer tasques de monitor i, tot seguit, de formador. El fet que hi hagi més universitaris entre el professorat del grup 2 pensem que està relacionat amb l'edat: és possible que el professorat més jove de les escoles del grup 1 no hagi finalitzat encara els seus estudis.

- PROFESSORAT ENTREVISTAT

La selecció no ha estat feta totalment a l'atzar. Encara que s'ha intentat que hi hagués representants de cadascuna de les categories i que el nombre d'entrevistats fos proporcional al nombre de professors de cada escola, en alguns casos, per manca de temps o per circumstàncies personals, no ha estat possible. Per tant, com es diu en l'apartat anterior, les dades i opinions recollides no tenen validesa estadística.

ESCOLES	GRUP	SEXE home-dona	EDAT jove-mitjà-gran	UNIVERSITARI sí-no	DOCENT sí-no
Escoles vol. lleure	1	8 - 5	8 - 3 - 2	8 - 4	8 - 5
Escoles vol. social	1	0 - 1	0 - 1 - 0	1 - 0	1 - 0
Associacions-escoles	2	1 - 3	2 - 1 - 1	4 - 0	1 - (*)
TOTAL	1 + 2	9 - 9	10 - 5 - 3	13 - 4	10 - 8
%	1 + 2	50 - 50	55 - 28 - 17	76 - 23	55 - 44

Si comparem els percentatges obtinguts en la relació total de professorat amb els de la mostra escollida per a l'entrevista, observarem que hi ha desviacions. Cal remarcar que hem entrevistat pocs professors de mitjana edat i menys universitaris dels que determina la mitjana.

On hi ha una major distorsió és en la categoria dels que són docents o no fora de l'escola de formació de voluntaris: l'entrevista ha estat feta a un nombre més elevat de docents quan la mitjana indica que n'hi ha més de no docents; i en la del sexe: hem entrevistat més homes que dones quan la mitjana indica que hi ha més homes que dones implicats en la formació del voluntariat.

6.4.1. Resultats i interpretació de les respostes donades pel professorat entrevistat

- DADES SOBRE EL PROFESSORAT ENTREVISTAT:

A- Vinculació del professor entrevistat amb el voluntariat⁵⁸

Grup 1:

- Esplai:

De petit anava a un esplai, després va ser monitor (5)

Relació amb els estudis (Magisteri, Educació Social) (1)

Ha participat en diverses associacions (1)

Es va adreçar a l'Escola de l'Esplai per fer un curs (5)

- Social:

Durant l'adolescència va ser voluntària (1)

Grup 2:

Pel fet de ser voluntari (1)

Interès per la vinculació amb la professió (3)

L'escàs nombre de professors entrevistats del grup 2 dificulta extreure cap tipus de conclusió, però si a la informació resultant que, com ja hem dit anteriorment, no té cap validesa estadística, hi afegim el coneixement personal que tenim sobre la situació de moltes associacions, podem afirmar que la trajectòria seguida pels professors de les escoles del grup 1 està molt més vinculada al tema sobre el qual imparteixen formació que els de les escoles del grup 2.

B- És o ha estat voluntari

Grup 1:

- Esplai:

Abans (5) - Mitjana d'anys: 9,5.

Abans i ara (7) - Mitjana d'anys: 18,5.

- Social:

Abans (1) - Anys: 4

⁵⁸ La xifra entre parèntesis, situada al final de cada afirmació, correspon al nombre de professors que han donat la mateixa resposta.

Grup 2:

Abans (1)

Ara (1)

No ha estat voluntari (2)

Aquest segon apartat confirma el que ja apuntàvem en l'anterior.

C- Tasques que ha desenvolupat com a voluntari

Alguns entrevistats han donat més d'una resposta perquè han canviat d'activitat al llarg de la seva trajectòria com a voluntari.

Grup 1:

- Esplai:

Monitor (10)

Formador (8)

Coordinador (4)

Voluntariat ambiental (1)

- Social:

Voluntariat hospitalari (1)

Grup 2:

Tasques educatives (1)

D- Quina és la seva professió**Grup 1:**

- Esplai:

Electricista (1)

Educació (8)

Lleure (3)

Jubilada (banca) (1)

- Social:

Treballadora social i docent (1)

Grup 2:

Psicòleg (2)

Treballadores socials (2)

Les quatre persones entrevistades del grup 2 són persones contractades per l'associació on desenvolupen la seva professió, tot i que una fa tasques formatives remunerades en una altra associació.

Hi ha més uniformitat, pel que fa a professions, en les escoles del grup 2 que en les del grup 1, perquè, en el cas de les associacions, són persones contractades de l'entitat que provenen del camp social (treballadores socials...).

El fet que les escoles del grup 1 imparteixin més cursos monogràfics i amb una oferta més diversificada incrementa que la procedència professional dels formadors sigui més variada. Tot i així, estan força vinculats al camp educatiu.

E- Anys que fa que es dedica a la formació dels voluntaris

Grup 1:

- Esplai - mitjana: 10 anys

- Social - mitjana: 4 anys

Grup 2:

- Associacions - mitjana: 5 anys

Tots han impartit formació sempre a la mateixa escola, encara que alguns fan xerrades i intervencions concretes en altres associacions o escoles.

Atès que les escoles del grup 1 són més antigues, els voluntaris fa més anys que imparteixen formació. No obstant això, també volem afegir que el voluntariat social s'ha plantejat més tard la necessitat de formar-se que el món de l'esplai el qual, a més de haver-ho inclòs en els seus programes, fa anys que li ha estat regulat per normativa.

F- Què ha motivat el professorat a dedicar-se a la formació del voluntariat (segons les opinions del professorat de cada escola)

Grup 1:

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: la seva proximitat professional amb l'àmbit al qual es dediquen els cursos (salut mental).

(06)-ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: res en concret. Com a complement del seu treball. Perquè considera importantíssima i necessària la formació. La vivència en el voluntariat ha estat positiva i intenta transmetre-la. El fet d'anar coneixent el camp del voluntariat.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: les ganes d'aportar la seva experiència. La pròpia trajectòria com a monitor, director... Transmetre la pròpia experiència.

(11)- C. A. E.: la pròpia experiència a l'esplai.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS: la pròpia experiència a l'esplai.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA: a ell també el van formar per al dia de demà.

Grup 2:

(01)- CÀRITAS: pel fet de ser assistenta social i entrar a treballar a Càritas.

(02)- AFANOC: m'ha tocat.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ: li agrada la docència.

(19)- ACIDH: li agrada fer classes i transmetre el que sap.

La diferència entre el professorat dels dos grups és gran. En el primer, a través de l'entrevista, es cospa que el fet de dedicar-se a la formació els ve motivat per les seves ganes de transmetre allò que han après i allò que l'experiència els ha aportat. No dubtem de la vocació del professorat del grup 2, que ens consta que es dedica amb il·lusió a la seva tasca de formadors, però sí que hi ha una diferència important pel que fa a la procedència del que transmeten.

G- Impartició dels cursos de manera voluntària o remunerada⁵⁹

Grup 1:

- Esplai:

Remunerada: 2 (15 %)

Remuneració simbòlica: 2 (15 %)

Voluntària i remunerada: 6 (46 %) (segons si estan subvencionats o no)

⁵⁹ Els percentatges corresponen al total d'entrevistats de cada un dels grups.

Voluntària: 2 (15 %)

- Social:

Remunerada: 1 (8 %)

Grup 2:

Remunerada: 4 (100 %)

Hem comentat en el cas dels dirigents que el fet que un professor imparteixi el curs de manera voluntària li dona encara més dret a començar la seva explicació dient: "Jo, que sóc voluntari, com a voluntari...". Aquest ens sembla que és un punt importantíssim, tot i que entenem que la persona que dedica moltes hores a la formació ha de rebre una remuneració. Pensem, però, que no és el cas de la majoria, que, en no poder comptabilitzar les hores i en explicar-nos quina és la seva intervenció en cada curs, no sembla que mantinguin una dedicació exclusiva que requereixi gratificació. Els incentius no queden justificats, segons la nostra opinió, en el camp del voluntariat, en el qual la gratuïtat és un dels valors fonamentals.

H- Cursos i temes que imparteixen

Grup 1:

- Esplai: monitor, director, monogràfics...

- Social: salut mental.

Grup 2:

Curs d'Iniciació al Voluntariat i cursos específics segons el sector atès.

Pel que fa als temes, són molt diversos.

La diversitat de cursos és tan gran que no és possible quantificar-la. Ens hem trobat amb professors molt especialitzats en determinats temes monogràfics i amb professors que, per la seva formació universitària, poden impartir temes diversos emmotllant-se a les necessitats concretes de les escoles.

I- Hores dedicades a la formació dels voluntaris

La totalitat del professorat, coincidint amb les opinions dels dirigents, remarca que les hores dedicades són difícils de quantificar, atès que la programació dels cursos no és regular i que tampoc no ho és la seva intervenció (varia segons l'època de l'any, segons el tipus de curs...). Per tant, no hem pogut establir ni valorar aquesta dada.

- DADES DELS VOLUNTARIS QUE ASSISTEIXEN ALS CURSOS DE FORMACIÓ:

A- Perfil del voluntari més predisposat a rebre formació

Pel que fa al voluntariat de lleure, el perfil és d'una persona molt jove (18-20 anys), preferentment noia, estudiant universitari. Aquest voluntari prové del món de l'esplai en el qual ha vist com els altres es formen o bé està fent una carrera relacionada amb el tema (Magisteri, Educació Social, Treball Social...). Alguns d'aquest darrer grup i altres persones alienes al món de l'esplai ho fan motivades pel títol (tant el de monitor com el de director estan reconeguts per la Generalitat), per fer currículum (alguns cursos reconeguts compten com a crèdits universitaris de lliure elecció), la qual cosa els facilitarà l'accés professional al món del lleure.

El voluntari dedicat a l'àmbit social no té aquesta darrera motivació i sovint s'inscriu als cursos especialitzats perquè és conscient que li manquen recursos per afrontar determinades situacions. El perfil, però, és semblant: persona jove (potser no tant com el d'esplai), amb nivell cultural mitjà alt.

Pensem que el nivell cultural és un factor determinant. Una persona que s'està formant per a una professió o per a una afició, per què no ho hauria de fer per ser voluntari? És a dir, qui ha entès que la formació enriqueix la persona i li permet millorar la seva actuació en tots els aspectes de la seva vida entén molt bé que també per ser voluntari li cal preparar-se.

B- Perfil del voluntari menys predisposat a rebre formació

El professorat de les escoles del grup 1 pràcticament no coneixen aquest tipus de voluntari perquè ja no se'ls hi adreça. No obstant això, uns i altres (grup 1 i 2) opinen que hi ha molt poca gent en aquesta situació i que solen ser persones grans que pensen que amb l'experiència en tenen prou, o que han caigut en la monotonia de l'acció que duen a terme, o bé que no tenen temps.

En el cas de l'àmbit social, es constata el cas de persones *de bona fe* l'objectiu de les quals és senzillament ajudar els altres, fent-los companyia, etc.

En la nostra opinió, la necessitat de la formació passa per una motivació prèvia que faci entendre als voluntaris que formen part d'una associació, d'un projecte de transformació, i que no els ha de preocupar solament la persona que atenen sinó tot el col·lectiu que pateix aquest tipus d'exclusió.

C- Motivacions del voluntari per rebre formació⁶⁰

Grup 1:

- (04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: necessitat d'informació i suport.
- (06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: necessita eines i estratègies perquè la seva tasca no és fàcil. Necessita pistes per actuar. Necessita aprendre (ningú no neix ensenyat). Busca seguretat per a la seva intervenció com a voluntari. S'autoperfecciona ell mateix i perfecciona el servei que fa.
- (07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: adquirir coneixements per millorar la feina. La legislació obliga; la necessitat de millorar. Necessitat de fer coses i de fer-les bé.
- (11)- C. A. E.: voler descobrir coses noves.
- (12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS: obtenir un títol oficial, tot i que després s'adonen que això és secundari.
- (15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA: la inquietud, les ganes de canviar el voltant. El fet de sentir-se útils i de saber cada cop més per millorar la qualitat de la seva tasca.

Grup 2:

- (01)- CÀRITAS: les dificultats. No hi ha motivació si no hi ha malestar.
- (02)- AFANOC: el fet de trobar-se en una situació nova on hi ha moltes pors, moltes impotències.
- (10)- FUNDACIÓ GARBÍ: per imitació de models.
- (19)- ACIDH: els que estudien tenen present que cal formar-se també per a això.

Bàsicament, el voluntari està motivat per les ganes de millorar la qualitat de la tasca que fa. Alguns voluntaris del món de l'esplai es formen pel fet d'aconseguir un títol que fa currículum. Pensem que aquest fet no és dóna amb tanta freqüència en el cas del voluntariat social.

D- Opinió de l'alumnat sobre els continguts dels cursos i valoració sobre la formació impartida per l'escola

Pel que fa a la valoració dels continguts dels cursos, la majoria del professorat manifesta no poder opinar sobre tots els tipus de cursos, sinó solament sobre els que imparteix. No hi ha diferència entre els dos grups d'escoles. El professorat opina que els cursos bàsics estan bé. En surten satisfets. Pel que fa als específics, atès que s'hi solen inscriure persones més grans i amb més experiència, solen ser més exigents, tot i que els valoren molt bé.

La valoració que els voluntaris fan dels cursos a què assisteixen és recollida mitjançant enquestes i a través d'un intercanvi d'opinions en acabar els cursos. Les classes massa teòriques solen ser

⁶⁰ Per la seva importància, fem un extracte de l'opinió de cada professor entrevistat.

criticades, ja que l'alumnat demana solucions a problemes concrets. Les escoles que han quantificat la valoració, mitjançant una enquesta, han obtingut una qualificació que se situa entre el 7 i el 9 sobre 10 punts.

E - Què és el que més demana l'alumnat

El 29 % del professorat de les escoles del grup 1 diu que l'alumnat reclama formació bàsica. Es refereixen als nois que, havent format part d'un esplai des de petits, compleixen 18 anys i decideixen continuar participant en l'esplai com a monitors. Un 64 % del professorat opina que demanen formació especialitzada quan ja han obtingut la formació bàsica i es troben encara mancats de recursos o bé estan disposats a assumir alguna responsabilitat en el grup.

Pel que fa a les escoles del grup 2 (inclosa la del grup 1 que es dedica a l'àmbit social), el 25 % no ho sap i el 75 % creu que demanen formació especialitzada segons el sector d'atenció. Els manquen eines i solucions per afrontar les situacions amb què es troben, i aquesta formació els dóna seguretat en la seva tasca.

Trobem a faltar, com ja hem indicat anteriorment, el voluntariat interessat pel fet voluntari, per l'enriquiment de la persona, que, sens dubte, repercutirà en la qualitat de la tasca que fa, en la preocupació pel col·lectiu a qui atén, en l'interès per la detecció de noves necessitats, en la manera com reivindicar que les administracions compleixin el seu paper, etc.

F- Consciència del voluntari de formar part d'una associació

Els dos grups d'escoles responen majoritàriament de manera afirmativa tot i que el sí de les Escoles de l'Esplai és un sí condicionat al fet que:

- el voluntari provingui d'un grup d'esplai
- segons l'associació
- en acabar el curs

En aquest cas, pensem que el voluntari de lleure que ha format part d'un d'esplai des que era un infant, està integrat i sent que hi forma part. De gran, assumeix els seus objectius i treballa per assolir-los, la qual cosa el porta a formar-se.

Pel que fa al voluntari social, cal que passin uns anys perquè ho entengui i ho accepti. És difícil "sentir-se associació" si només s'hi va una tarda a la setmana a fer una tasca determinada i no es

participa en la programació, en l'avaluació, etc. Alguns, ens atreviríem a dir, ni coneixen quins són els objectius de l'associació ni la resta de projectes que desenvolupa.

Les associacions de voluntariat social tenen una responsabilitat molt gran a aconseguir que el seu voluntariat se senti part del moviment voluntari, per una banda, i del projecte de la seva entitat per una altra. I aquest fet només ho aconseguirà a través de metodologies de formació que no han de consistir necessàriament en cursos ni en xerrades, sinó que han de impregnar la vida de l'associació sent-hi presents constantment.

G- Consciència del voluntari de formar part d'un projecte educatiu (de transformació)

Les opinions del professorat de les escoles de l'esplai es distribueixen equitativament entre el *sí* i el *no*. La resposta afirmativa continua condicionada a tres situacions:

- depèn de l'associació i de la persona
- en acabar el curs
- si són monitors

El professorat de les escoles de voluntariat social es decanten per la resposta negativa.

En aquest punt es troba la raó, segons la nostra opinió, del perquè el voluntari social no sent la necessitat de formar-se: perquè enfoca la seva tasca des del punt de vista d'ajuda i, encara en alguns casos, amb to i caràcter paternalista. Fins que el voluntari no s'adoni que està fent un servei i que, amb aquest servei, participa en un projecte educatiu entès en el sentit ampli de la paraula, és a dir, de transformació i, per tant, de millora de la societat, no reclamarà formació.

- OPINIÓ-VALORACIÓ DEL PROFESSORAT:

A- Objectius prioritaris de la formació dels voluntaris⁶¹

Grup 1:

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: conscienciar de la importància de la relació entre les persones (saber escoltar).

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: formar en el món dels valors i en les tècniques concretes. Fer-los coneixedors de la realitat del voluntariat. Sensibilitzar envers els valors. Tenir un concepte clar de la persona i de l'escala de valors. Descobrir la dimensió educativa d'intervenir com a voluntari. Conèixer la realitat a qui va dedicada la seva actuació. Conscienciar la persona de la

⁶¹ Segons les opinions del professorat de cada escola.

seva condició de voluntari, d'educador i de transformador de l'entorn. Dotar d'eines i de consciència d'intervenció.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: encaminar a tenir una bona formació per fer bé la feina. Capacitar la persona per fer un diagnòstic de la realitat educativa i social en la qual treballa. Conscienciar del fet que són voluntaris (no professionals).

(11)- C. A. E. : descobrir que necessita organització, que és educador.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS: adquirir una cultura d'organització. Integar-se en el marc social.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA: crear unes bases sòlides des del punt de vista de valors i de metodologia. Aclarir que el voluntariat és una activitat altruista i solidària.

Grup 2:

(01)- CÀRITAS: reflexionar sobre l'experiència del mateix voluntari.

(02)- AFANOC: saber quines són les funcions del voluntari.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ: capacitar el voluntari per la seva funció dins la institució.

(19)- ACIDH: tenir clar què és ser voluntari i formar-se per a una tasca concreta.

El que tenen clar els professors entrevistats és que, pel fet de ser voluntari, no n'hi ha prou amb la "bona voluntat" ni es pot fer la tasca de qualsevol manera. És curiós observar que la majoria del professorat prioritza l'assoliment d'uns objectius mitjançant la formació personal (bàsica o d'aprofundiment) per davant de la dotació d'eines i de recursos (formació especialitzada), mentre que per al voluntari la importància és inversa.

B- Opinió del professorat sobre l'adequació dels continguts a les necessitats dels voluntaris

La majoria opina afirmativament (hi ha adequació entre continguts i necessitats) perquè les escoles els van adaptant a les necessitats i demandes dels voluntaris.

El fet que la realitat social sigui canviant fa que les escoles hagin d'estar molt atentes a detectar les noves mancances que van apareixent. Escoltar els voluntaris que fan acció directa és una part essencial i prèvia a l'actualització de les programacions.

C- Metodologia més eficaç

El professorat del món del lleure aposta per una metodologia participativa, dinàmica, interactiva, que comparteixi del que saben els alumnes i en la qual els mateixos voluntaris se sentin protagonistes. El

professorat de l'àmbit social opta també per una formació pràctica, dinàmica, basada en l'experiència i en l'estudi de casos i en la qual sovintegi l'intercanvi d'opinions i la resolució de dubtes.

Observem que tot el professorat, en parlar de formació, se centra en els cursos com a gairebé una metodologia única, com han fet els dirigents. Alguns remarquen la importància d'establir una convivència per afavorir l'intercanvi (cursos intensius) i molt pocs parlen de seguiment.

Cap no proposa alternatives com ara les pràctiques de tutelatge o altres activitats formatives no tan estructurades, però sobretot molt eficaces en el cas de les escoles del grup 2, que solen formar els seus mateixos voluntaris.

D- Durada dels cursos

El professorat de les escoles de l'esplai troben que la durada dels cursos de monitors i directors, que és determinada per la normativa, és adequada, mentre que el curs d'iniciació al voluntariat hauria de ser més extens.

La resta de professorat dedicat a l'àmbit social opina que els cursos són, en general, curts. Alguns suggereixen una mitjana de 40 hores per curs.

E- El que el professorat troba a faltar en els plans de formació

Hi ha, en relació amb aquest punt, una gran diversitat d'opinions, que no són diferenciables segons els dos grups establerts.

Mentre que uns opinen que cal més normativa, més temps per a la reflexió, més seguiment i una avaluació continuada, altres es decanten per introduir-hi una metodologia més participativa, amb taules rodones d'experiències i temps per tal que el voluntari pugui dir la seva. Sí que coincideixen pràcticament tots en el fet que cal deixar que el voluntari sigui protagonista de la seva formació, que hi participi de manera activa, que presenti els seus dubtes i problemes...

F- Justificació de la necessitat de la formació davant d'un voluntari que no la considera

necessària⁶²**Grup 1:**

(04)- FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER: com a element útil per millorar la seva tasca.

(06)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: si no es vol formar, només pot fer tasques d'obediència. S'ha de replantejar la seva opció. Com més format estigui, més recursos tindrà el voluntari a l'hora de l'actuació. No es pot donar allò que no es té. Poques vegades s'ha de fer aquesta justificació. Solament si un voluntari té molta experiència. Primer cal fer una reflexió sobre el voluntariat i, després, una sobre la importància de la formació. Intervenir és intentar aconseguir canvis, millorar una situació social. Per aconseguir-ho cal disposar de coneixements i de recursos.

(07)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: no ho justificaria. Per mitjà del diàleg amb el voluntari fins que en veies la necessitat. No només els voluntaris, sinó també els professionals s'haurien d'estar formant constantment.

(11)- C. A. E. : li faria veure la diferència entre la seva realitat i les seves necessitats i les dels nens d'ara.

(12)- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÈS: enriqueix la persona: ens consciencia i ens responsabilitza.

(15)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA: caldria veure com actua. Qui té formació no és més conseqüent ni més ètic. Si pretenem un voluntariat organitzat i eficaç, hem d'aprofitar els recursos que tenim, entre els quals destaquen la formació i el reciclatge.

Grup 2:

(01)- CÀRITAS: li faria veure que no té el perfil del voluntari de Càritas.

(02)- AFANOC: és imprescindible. Ha de saber quines són les seves funcions. Faria que la formació fos obligatòria abans d'entrar al voluntariat.

(10)- FUNDACIÓ GARBÍ: li donarà seguretat i confiança, i el seu treball serà de més qualitat.

(19)- ACIDH: no obliguem. Es recomana, s'ofereix...

Dos professors del grup 1 no justificarien la necessitat de la formació, la qual cosa fa suposar que aquests possibles futurs voluntaris es quedarien sense formació. L'actitud d'un dels professors del grup 2 seria no acceptar el voluntari dins de la seva entitat. Un altre proposa que la formació sigui obligatòria abans d'entrar a l'associació.

Tot i que no ens desagrada el fet que el curs d'iniciació al voluntariat (12 hores) sigui obligatori,

⁶² Justificació donada pel professorat de cada escola.

pensem que és millor simultanejar l'acció directa amb la formació. El motiu és que així el voluntari es troba més a prop dels continguts impartits i pot aportar-hi la seva experiència, encara que sigui petita.

QUADRE 2: Extracte de les entrevistes al professorat de les escoles de formació de voluntaris

ESCOLA PROCEDÈN CIA	P Sexe H-D	E Edat J-M-G	R Univers	F Docent	I L Dedicació (hores/set mana)	2.1-2.3 Voluntari	2.6 Professió	2.7 Anys dedicació form.	2.10 Remun. o vol.	2.12 Temes impartits	3.4 Opinió Vol Contin.
EELLEIDA	H	M	No	No	1-3	Formació E.Esplai	Electricista		Remun. Simbòl.	Psicologia i Pedagogia	Bé
EELLEIDA	H	J	Sí	Sí	1-3	Formació Escola Esplai	Mestre, psicopedag.	5	Vol. i remun	Psicol, Pedag, hàbits, valors	Varia molt
EELLEIDA	H	G	Sí	Sí	1-3	Diverses associacions	Inspector ensenyament	24	Vol. i gratific.	Psicologia, dinàmica grups	Bàsica: curts Esp: bé
EELLEIDA	D	M	Sí	Sí	1-3	Monitora colònies MIJAC	Mestra	8	Remun. Simbòl.	Contes i rondalles	Bàsica: bé Esp: reg
EELLEIDA	D	G	No	No	1-3	Des de l'adolescèn- cia	Jubilada banca	27	Volunt.	Coordinació	
EELLEIDA	H	J	Sí	No	1-3	Inici carrera Magisteri	Psicopedag.	10	Vol. i remun.	Psicologia, Pedagogia, Sociologia	Bàsic: ¿ Esp: bé
EETARRAG	H	M	Sí	Sí	4/curs	Col-lab. Escola Esplai	Educador	Ara no ho fa			
EETARRAG	D	J	Sí					5	Remun.		Bàsic: bé Esp: ¿
EETARRAG	D			Sí			Docent				
EEGIRONA	H	J	Sí	No		Monitor colònies	Mestre	12	Vol. i gratif.	Natura, projectes	Bàs: bé Esp: demand
EEGIRONA	D	J	Sí			Vol. des de 15 anys	Docent	2	Vol. i remun.	Pedagogia, Sociologia	Bàsic: ¿ Esp: bé

ESCOLA PROCEDÈN CIA	P Sexe H-D	E Edat J-M-G	R Univers	F Docent	I L Dedicació (hores/set mana)	2.1-2.3 Voluntari	2.6 Professió	2.7 Anys dedicació form.	2.10 Remun. o vol.	2.12 Temes impartits	3.4 Opinió Vol Contin.
EEGIRONA	D	J		Sí		Formació Escola Esplai	Monitora colònies	3	Remun.		Bàsic: bé
CAE	H	J	No	No	4	Formació Escola Esplai	Monitor	5	Vol. i remun.	Organització i planificació	Bé
AEVALLÈS	H	J	No	Sí		Formació Escola Esplai	Educador lleure	9	Vol.	Plàstica	S'omple n
F.GARBÍ	H	J	Sí	Sí	4/mes			3	Remun.	Psicologia	Molt +
ACIDH	D	J	Sí	No		Primer voluntària de l'assoc.	Psicòloga	2	Remun.	Retard mental	Molt bé
CÀRITAS	D	G	Sí	No		Treballadora social	Treballadora social	5	Remun.	Perfil vol., motivació	
AFANOC	D	M	Sí	No		Cursets voluntariat	Assistent social	12	Remun.		Bé
FVIDALBAR	D	M	sí	Sí	2	Des del 16 anys (St. Joan de Déu)	Assistent social, professora	4	Remun.	Salut mental	Bàsic: ¿ Es: MB

ESCOLA PROCEDÈN CIA	3.8 Conscient part assoc.	3.9 Conscient Projecte educatiu	4.2 Adequació continguts	4.3 Metodologia	4.4 Durada cursos adequada	4.5 Reclama-troba a faltar
EELLEIDA	Sí, si asso. l'ajuda	En anar madurant	Sí	Segons grup, convivència	Sí	Ajustar continguts a les necessitats dels voluntaris
EELLEIDA	Al principi no	Poc		Exemples, vivències		Normativa
EELLEIDA	No sempre	No sempre	Sí	Participativa	CIV curt	Metodologia + interactiva
EELLEIDA	Sí	Sí, cada vegada +	Cal adaptar-los a les necessitats	Interactiva		

ESCOLA PROCEDÈN CIA	3.8 Conscient part assoc.	3.9 Conscient Projecte educatiu	4.2 Adequació continguts	4.3 Metodologia	4.4 Durada cursos adequada	4.5 Reclama-troba a faltar
EELLEIDA	No consc de responsab	No	Segons el grup	Partir del que saben	Breus però de qualitat	Taula rodona d'experiències
EELLEIDA	Sí	Sí	Sí	Activa	Bé	Donar respostes a necessitats
EETARRAG	No	Sí	Hi ha desinformació	Interacció educador-educand	Bé	Avaluació continuada
EETARRAG	Sí	No prou	És diversa en cadascú	Observació, diàleg obert	Sí	Aplicació pràctica
EETARRAG						
EEGIRONA	Molt si vénen de centre	Molt si són monitors	Sí	Voluntari protagonista de la formació		Relació voluntari-lloc on actua
EEGIRONA	Sí	No, cal explicar- ho	Sí	Cursos + llargs		+ temps de reflexió
EEGIRONA		No	Sí	Experiència	Bé	Pràctiques
CAE	Sí, un cop fa el curs	Sí, un cop fa el curs	Sí	Dinàmica i pràctica	+ llargs	Continguts donats per SGJ però flexibles
AEVALLÈS	Sí, si vénen d'esplais	En acabar el curs sí	Sí	Molt diversa, segons curs. Activa, participativa	Bé. Marcada per la legislació	Participació, dir la seva
F.GARBÍ	No	No	No	Participativa		Reflexió
ACIDH	Depèn de l'assoc	Depèn de la persona	Massa teòrics	El plantejament de casos	+ llargs	+ enfocats a la intervenció
CÀRITAS	Sí	Bastant	Sí	Cursos de reflexió a partir de l'experiència		Ens demanen el que els cal
AFANOC	Sí	No	S'han d'anar ampliant els temes	Reunions d'intercanvi, treball en grups	Depèn dels cursos + llargs	Grup per treballar les funcions del voluntari
FVIDALBAR	Sí	No		Pràctica, experiències	Desconec	+ seguiment

6.4.2. Conclusions obtingudes a partir de les entrevistes al professorat

La informació obtinguda en aquestes entrevistes amb el professorat de les escoles de formació de voluntaris ha estat encara més propera i viscuda que la dels dirigents.

El professorat de les escoles de l'esplai ha experimentat, en primera persona, la necessitat de formació i la transmeten com una experiència que els ha resultat molt positiva. Un dels professors de l'Escola de l'Esplai de Lleida diu: "Jo sempre he entès el voluntariat com un perfeccionament continu de la mateixa persona." Tots remarquen la importància que ha tingut la formació en el seu desenvolupament com a voluntaris en el lleure.

Encara que resulta molt arriscat dir-ho a causa de la poca informació que tenim, potser alguns dels que fan, en les associacions, una tasca de formació des de la seva professió i de manera contractada no transmeten aquesta vivència, senzillament perquè no han passat per aquest procés. Hi ha persones contractades que s'han vinculat al voluntariat com a sortida professional i que, certament, s'hi han "immers", i d'altres que ho viuen simplement com una situació laboral. Potser (no ho podem ni ens atrevim a afirmar-ho, sinó tan sols apuntar-ho) a alguns formadors del segon grup els manca convenciment sobre allò que ensenyen.

Hi ha algun professor d'esplai que ell mateix estableix, com una diferència entre voluntari de lleure i voluntari social, el fet que aquest segon no necessita formació. Ens sembla greu aquesta opinió tot i que l'afirmació pot ser motivada per un desconeixement de l'àmbit social. Sobta comprovar que ni tan sols les associacions tenen en compte l'enriquiment que suposa treballar amb algú que tingui experiència i que el convenciment i l'entusiasme d'aquesta persona s'encomana.

Hi ha dues afirmacions que resumeixen el nostre pensament sobre aquest tema:

(07)- CÀRITAS: El voluntari és una persona que està implicada en la transformació de la societat

Dit des d'una entitat de voluntariat i per una persona contractada descobreix el grau d'implicació i de coneixement d'aquesta professora.

(11)- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: La formació és important donar-la partint de l'experiència.

Estem completament d'acord amb aquesta afirmació. Tot professor ha de poder començar el

curs dient que és o que ha estat voluntari i que parla des de la seva mateixa experiència.

Sintetitzant el que hem escoltat i recollit, opinem que es posa molt d'esforç en la formació específica (eines, recursos, estratègies...) i poc en tot el que suposa reflexió, conscienciació sobre el sentit d'associació, el projecte educatiu del qual es forma part i l'actitud de servei amb la qual s'ha d'actuar.

6.5. SÍNTESE FINAL DE LA INFORMACIÓ RECOLLIDA MITJANÇANT EL BUIDATGE DELS QÜESTIONARIS I DE LES ENTREVISTES

Aquest apartat de la tesi conté tot el treball de camp i, encara que no quedi aquí plasmat, el presentem després de l'esforç de recollir 1.124 qüestionaris i de fer 43 entrevistes en un territori que ha abastat tot Catalunya. L'esforç ha quedat compensat amb escreix pel contacte personal que ha suposat la tramesa i recollida dels qüestionaris i, sobretot les entrevistes, que pensem que aporten a aquest estudi un valor humà que afavoreix i, en certa manera, dóna suport a les propostes fetes a l'apartat 8.

La quantitat d'informació recollida per mitjà dels qüestionaris i de les entrevistes es fa difícil de sintetitzar. Per una banda, perquè hem detectat discrepàncies fins i tot entre respostes dels qüestionaris que fan referència a un mateix aspecte de la formació. Per l'altra, perquè bona part de les dades obtingudes no són quantificables. Però, malgrat que els inconvenients dels instruments utilitzats, les mancances del tema estudiat i les nostres pròpies limitacions hagin fet que algunes resultats no tinguin el rigor científic que seria de desitjar, sí que pensem que les opinions i les valoracions contenen un fonament vivencial que enriquirà les conclusions i les propostes d'intervenció.

Hem copsat la disponibilitat dels voluntaris per facilitar-nos la seva opinió a través del qüestionari i l'interès dels entrevistats per transmetre'ns la seva motivació envers la formació. Sabem que ni les preguntes obertes ni algunes de les qüestions de les entrevistes han estat fàcils de respondre. Alguns dels implicats no s'havien aturat a reflexionar sobre el tema.

Pel que fa als voluntaris, encara que hi ha diversitat de respostes, hi descobrim una coincidència de fons: la sensació de solitud i, a la vegada, d'inseguretat que senten alguns davant la magnitud de la tasca o de la complexitat del problema amb el qual s'enfronten. Això ens fa proposar que cal millorar l'acollida que les associacions

dispensen als nous voluntaris, i incrementar el seguiment i el suport a la tasca que estan duent a terme. Seria de desitjar que hi hagués més treball en equip i més avaluació conjunta de projectes i d'activitats.

Falta, potser, l'enriquiment i la remotivació que només es poden adquirir a través del contacte amb altres voluntaris, persones que gaudeixen, com nosaltres, pel fet de ser-ho, però que, a la vegada, pateixen, com nosaltres, i se senten insegurs o impotents davant certes situacions. És necessària més formació, entesa en el sentit ampli de la paraula: una formació que remotivi el voluntari, que li doni seguretat davant la tasca que ha de realitzar i que l'enriqueixi com a persona. Falta, en resum, aquell cop de mà, aquell intercanvi d'experiències, aquell caminar plegats... que donen confiança i eviten crisis motivacionals.

Respecte a les opinions dels dirigents i dels professors, és important remarcar la relació que alguns estableixen entre acció social i procés educatiu, i entre formació i experiència. Estem d'acord en el fet que només quan el voluntari se sent implicat en un procés de transformació que té un fonament educatiu entèn que necessita formar-se. Aquí es troba una de les grans diferències entre el voluntariat de lleure i el voluntariat social. També coincidim en el fet que formació i experiència han d'anar de la mà. No té sentit una formació teòrica ni una experiència sense base. Una i altra es complementen i incrementen la seguretat i la satisfacció del voluntari.

Del que hem escoltat i esbrinat, deduïm que, tot i que s'ha començat a caminar en el procés formatiu del voluntariat, queda molt per recórrer, i que manquen noves directrius i reflexions per adreçar el camí i no caure en el parany que una persona allunyada del voluntariat ofereixi una formació inadequada (per continguts o per metodologia) o bé que els voluntaris no en reclamin, perquè ells no sentin la necessitat, ni la seva associació no els hagi sabut transmetre la importància de formar-se.

Un cop estudiat el que ens han aportat els voluntaris i els formadors, hem fet la nostra pròpia reflexió que ens condueix a reafirmar-nos en el que havíem detectat abans d'iniciar la recerca, però que ens amplia, per un costat, la preocupació per la formació dels voluntaris socials i, per l'altre, ens dóna alguna pista del perquè de la situació en què es troba i alguna pauta per continuar caminant per millorar el treball que s'ha fet fins ara.

És imprescindible solucionar el tema de com incloure la formació dintre de l'acció

quotidiana de cada voluntari. Amb això reduiríem el percentatge de persones que lamenten no tenir temps per al reciclatge ni per a l'aprofundiment. Qui ha de trobar la manera de complementar i simultanejar formació-actuació? El formador de formadors i els mateixos formadors, després d'haver escoltat les propostes dels voluntaris pel que fa a les seves necessitats formatives i tenint en compte que demanen descentralitzar els cursos, horaris flexibles, tutelatge, intercanvi, etc.

Estem d'acord en què una metodologia adequada són els cursos, però pensem que el concepte de formació és molt més ampli. S'ha d'incrementar la formació que impregni l'acció en lloc de ser-ne paral·lela. Apostem a favor d'una formació-reflexió que convenci el voluntari que la seva tasca no és exclusivament d'ajuda, sinó que és transformadora i educativa.

Com ja hem justificat anteriorment, proposem tres *ingredients* per millorar la formació: l'intercanvi, la coordinació i la imaginació; i també tres *vessants* cap a on dirigir les noves propostes formatives: la persona del voluntari, el voluntari dintre de l'associació a la qual pertany i la tasca a fer.

Al voluntariat social li sobra productivitat i li manca reflexió. De l'equilibri entre aquests dos aspectes, en sortiran voluntaris encara més satisfets de la tasca que fan i amb més garantia de continuïtat. Però no ho aconseguirem sense uns dirigents i uns formadors convençuts de la necessitat de la formació i amb capacitat per transmetre aquest convenciment als voluntaris de la seva associació.

7. CONCLUSIONS FINALS

Delimitar el concepte de voluntariat social, com també el d'altres termes afins, estudiar el context en què es va originar i s'ha anat desenvolupant, especialment durant la darrera meitat del segle XX, tot i que no és la finalitat d'aquesta tesi, ens ha permès conèixer quin és l'àmbit en el qual es mou el voluntariat i emmarcar les característiques bàsiques d'aquest moviment solidari.

Els qüestionaris amb les opinions dels voluntaris, i les entrevistes amb dirigents i professorat de les escoles de formació ens han proporcionat una bona base per orientar-nos en l'elaboració d'unes conclusions que, sense voler caure en la pressumpció de donar-les com a dogmàtiques, sí que pensem que el seu valor es troba en el fet d'estar fonamentades essencialment en la realitat observada i viscuda.

Amb aquesta visió, i sobretot amb la senzillesa que caracteritza el voluntariat social, un cop finalitzada la recerca, ens atrevim a aportar el nostre gra de sorra en la concreció del concepte de voluntariat social (apartat 2.2.3), en l'elaboració de conclusions (apartat 7) i en l'aportació de propostes de millora pel que fa a la seva formació (apartat 8). Però, abans, volem fer unes puntualitzacions:

a)- Pel que fa al **concepte de voluntariat social** (apartat 2), tot i que potser per a algunes persones la definició estricta d'un determinat terme no tingui massa importància, hem considerat que, en el cas del voluntariat, la gran diversitat d'accepcions ha arribat a distorsionar el concepte, a posar en perill la seva essència i a convertir aquest col·lectiu en un *calaix de sastre* en el qual tot i tothom hi té cabuda. Només cal fer referència, a tall d'exemple, a alguna llei que no té gens clars quins són els principis de l'acció voluntària. Aquests són els motius que ens han portat a fer una proposta de definició.

Aclarir, emmarcar i prendre posició davant del concepte de voluntariat social pensem que pot resultar avantatjós per al voluntari, ja que la mateixa definició li permetrà deduir-ne els drets i els deures; per a la societat, que arribarà a concebre el voluntariat com el millor moviment de participació ciutadana; i també per a les administracions, per a les quals una definició clara esvairà el perill de possibles *contaminacions*. Ens sembla que era imprescindible fer aquest estudi abans de centrar-nos en el tema de la formació.

b)- Les notes sobre la **història del voluntariat social a Catalunya** (apartat 3), centrant-nos bàsicament en la segona meitat del segle XX, en les entitats que han estat capdavanteres en el seu desenvolupament i en els condicionaments que han marcat la seva trajectòria, ens ha permès entendre millor com s'ha arribat a la situació actual. L'estudi dels passos donats i dels canvis produïts pel voluntariat tradicional amb la finalitat d'adaptar-se a l'evolució de la societat, ens ha facilitat atrevir-nos a preveure quines seran les necessitats formatives del voluntariat del segle XXI.

c)- El **recull bibliogràfic sobre els nivells de formació**, com també sobre els cursos impartits i les metodologies que s'han aplicat (apartat 4), ens ha estat un bon suport per elaborar el qüestionari i l'entrevista. Des de la teoria ens hem apropiat a la realitat.

Aquestes puntualitzacions intenten justificar la primera part de la tesi, que, tot i no ser-ne el fonament, ens ha resultat altament enriquidora perquè ens ha permès fer una petita aportació, pel que fa als conceptes, i ens ha orientat, pel que fa al treball de camp.

7.1. CONCLUSIONS DE LA INVESTIGACIÓ⁶³

Plantejats els onze objectius de la investigació (vegeu apartat 5.1) i analitzades les dades recollides amb la finalitat d'assolir-los, hem arribat a les conclusions següents que presentem agrupades segons el tema al qual fan referència:

A- Formació dels voluntaris socials (estat de la qüestió):

1. El percentatge de voluntaris socials que reben formació és baix (55 %) i la formació que reben es limita pràcticament a cursos i a assistència a jornades.

Afirmem que aquest percentatge és encara més baix del que sembla basant-nos en el fet que els qüestionaris rebuts, tot i que la mostra enquestada ha estat escollida a l'atzar, se suposa que han estat contestats per voluntaris motivats per la formació més que no pels que la consideren innecessària. La majoria responen que la formació és imprescindible. Assolida aquesta convicció, el percentatge de voluntaris que pensen així hauria de coincidir amb el percentatge de voluntaris que dediquen temps a la formació i el desfasament entre ambdós percentatges és considerable.

⁶³ Les conclusions estan numerades i els comentaris personals a cada una d'elles es remarca en cursiva.

2. No hi ha una relació significativa entre el fet de rebre formació i el nivell d'estudis.

Les dades obtingudes a partir del qüestionari difereixen de les de les entrevistes. Els formadors sí que constaten aquesta relació ja que afirmen que els joves universitaris, acostumats a formar-se per a altres aspectes de la vida, també ho fan en les seves tasques voluntàries.

3. Els voluntaris dediquen una mitjana aproximada de 40 hores/curs a rebre formació. Pel que fa a la periodicitat, alguns manifesten que es formen un cop a la setmana i d'altres un cop al mes.

Els resultats obtinguts no són del tot fiables per raó de la dificultat a recordar o calcular una xifra exacta. Aquest és segurament el motiu pel qual molts no responen aquesta pregunta.

4. Els cursos als quals assisteixen els voluntaris són bàsicament específics (el 35 % dels voluntaris ha assistit a aquest tipus de cursos), perquè els angoixa trobar-se davant de situacions que no puguin solucionar, i per això demanen estratègies i eines per sortir-se'n.

Aquest fet s'adiu plenament amb els objectius prioritaris de moltes escoles: formar per a un determinat àmbit. Ens hem adonat de la manca de motivació dels voluntaris per a una formació personal i, encara més, per a la d'aprofundiment.

5. El nivell de formació més cursat és l'inicial (curs d'iniciació al voluntariat) (25 %).

Un dels motius és que totes les escoles l'imparteixen i un altre que algunes associacions el fan obligatori.

Altres consideracions sobre el tema:

a)- Ha quedat més que demostrat el que ja havíem copsat pel que fa a l'edat i al sexe dels voluntaris socials de Catalunya: el 79 % pertanyen a dos grups d'edats (de fins a 30 anys i més de 50) i el 69 % són del sexe femení. En l'apartat 6.1.1 ja s'ha intentat justificar el perquè.

b)- Una altra característica que ens alegrem que hagi quedat ben palesa és el fet que res ni ningú motiva més un possible nou voluntari que una persona que ja ho és. El voluntariat és *encomanadís* i, tot i que hem de continuar insistint en la necessitat que els mitjans de comunicació incrementin els seus espais dedicats a la difusió del voluntariat, és tasca del voluntari donar a conèixer el que fa, per què ho fa i la satisfacció que li proporciona.

c)- La durada dels cursos adreçats a voluntariat social té una mitjana de 15 hores. Considerem que són extremadament curts sobretot si els comparem amb els cursos de voluntariat de lleure. Aquesta és també l'opinió d'alguns professors i dirigents d'escoles de formació de voluntaris socials, però temen que ampliar el nombre d'hores signifiqui una reducció de la quantitat d'inscrits.

d)- El nombre d'alumnes admesos als cursos ha anat disminuint al llarg del temps i a mesura que els cursos han estat més actius. Actualment, la mitjana és de 20 alumnes per curs, la qual cosa ens sembla molt adequada per garantir que siguin participatius.

e)- Pel que fa a les metodologies emprades, són més diverses en les escoles del grup 2 (associacions) perquè també inclouen les reunions de seguiment, d'avaluació... Les escoles del grup 1 (escoles), en no tenir voluntaris propis, imparteixen educació formal. Encara hi ha, però, formadors per als quals només té caràcter educatiu allò que podem emmarcar dintre d'una *formació tradicional* (cursos, jornades, seminaris...), i obliden que també es forma a través d'intercanvis d'experiències, de l'avaluació, del treball en equip, etc.

f)- La tasca de formar voluntaris la du a terme un 8% dels voluntaris enquestats. Si tenim en compte que part de la formació és impartida per persones contractades, considerem que el resultat obtingut és acceptable.

B- La impartició de formació, la importància que li donen els voluntaris socials i l'opinió sobre la formació rebuda:

6. Un 60 % dels voluntaris afirma que la seva mateixa associació li proporciona formació.

Atès que tots els voluntaris enquestats pertanyen a associacions de voluntariat i no a escoles, el percentatge és baix. Cap associació, per petita que sigui i per molta manca de recursos que pateixi, no ha d'oblidar que, a més de la difusió, l'acollida, etc., té l'obligació de formar els seus voluntaris. També pot ser que els voluntaris que han respost el qüestionari només consideren com a formació els cursos que no solen ser organitzats per associacions que no tenen persones preparades per impartir-los o que tenen pocs voluntaris disposats a participar-hi.

7. El 52 % dels voluntaris considera que la formació és imprescindible, mentre que el 25 % afirma que depèn de la tasca que es faci. Un 0,3 % afirma que la formació és innecessària.

Tots els voluntaris enquestats són voluntaris socials. Si es passés el mateix qüestionari a voluntaris de lleure, segurament el percentatge seria molt més alt. Cal que les associacions estudiïn estratègies per motivar els seus voluntaris i fer-los sentir la necessitat de formar-se.

8. Un 64 % dels voluntaris està satisfet amb la formació rebuda. Opina que és adequada.

Aquest resultat no acaba d'ajustar-se amb el que donen els formadors, els quals manifesten que la formació s'actualitza constantment i que es té en compte el que manifesten els assistents en les enquestes d'avaluació recollides en acabar els cursos.

9. Segons els voluntaris, les necessitats formatives prioritàries són el coneixement-comprensió de la realitat (74 %) i el desenvolupament d'actituds (69 %).

Estem d'acord en què són dos objectius prioritaris però no s'adiu amb el fet que la major part de voluntaris escullin fonamentalment una formació tècnica.

Altres consideracions sobre el tema:

g)- La història de les escoles de formació de voluntaris socials és curta i, per tant, l'experiència professional dels formadors també ho és (els professors del grup 1 -escoles-, que són més antigues, tenen una mitjana de 9 anys d'experiència, i els del grup 2 -associacions-, 4 anys). A les associacions de voluntariat social hi ha encara poca tradició formativa.

h)- Una diferència fonamental entre el professorat de l'àmbit de lleure i el social és la vinculació dels primers al món de l'esplai des de petits i les seves ganes de transmetre allò que han viscut i han après.

i)- El col·lectiu que troba més necessària la formació és el dels joves, preferentment universitaris.

j)- Alguns voluntaris fan palesa la necessitat de reorientar els cursos. Demanen que siguin més específics i més propers a la tasca realitzada. Aquesta petició, segons es desprèn de les entrevistes, no és gens detectada pels dirigents i professorat, com ja hem indicat anteriorment.

k)- Es constata l'escassa oferta que fan les escoles en relació amb cursos d'aprofundiment i de formació de formadors. La formació del voluntari social es redueix, en la major part dels casos, a un primer nivell (inicial i específic).

l)- Els voluntaris no fan referència al formador de formadors o bé a l'equip de formació de la seva entitat, la qual cosa ens fa pensar o que no n'hi ha o que és una figura allunyada del voluntari de base.

m)- Els voluntaris demanen trobades d'intercanvi amb altres voluntaris que realitzin una tasca similar, perquè les consideren molt enriquidores. Opinem que aquesta metodologia d'intercanvi d'experiències sovint no es dona a les jornades sobre voluntariat perquè els qui exposen els temes són experts teòrics i, només entre passadissos, els voluntaris poden parlar entre ells. Defensem que, encara que sigui amb poca eloqüència, siguin els voluntaris qui parlin sobre voluntariat aportant la seva vivència.

C- La motivació i la formació dels voluntaris socials:

10. Els voluntaris enquestats opinen que el motiu pel qual hi ha voluntaris que no reben formació és la manca de temps (39 %) o perquè no la consideren imprescindible per a la tasca que fan (29 %).

Suposàvem ja, en proposar-nos esbrinar aquesta qüestió, que aquesta seria la resposta, per raó de la situació viscuda en les associacions en les quals participem. Continuem afirmant que manca crear la necessitat de formació en el voluntari i l'espai de temps on adquirir-la dintre de l'horari que aquest dedica a l'associació.

11. La major part dels voluntaris, un 92 %, se sent molt-bastant satisfet del servei que fa.

Com ja hem esmentat en l'apartat 6.1.2, els que estan menys satisfets del servei que fan són probablement els que realitzen tasques indirectes (de gestió, administratives, etc.) perquè no reben el feed-back gratificant que proporciona la relació amb la persona atesa.

12. Els més satisfets per la tasca voluntària que realitzen són els joves.

L'idealisme del jovent els porta a trobar en aquest moviment solidari una forma de viure els valors. Per experiència, hem detectat també la gran satisfacció dels jubilats, que tornen a sentir-se útils a la societat.

13. La satisfacció és superior en els voluntaris que pertanyen a associacions grans.

Ens costa justificar aquesta conclusió. En tot cas, i des del punt de vista de la formació, podem dir que, en el grau de satisfacció, ha de tenir a veure el fet que la seva associació els imparteixi

formació. No ho hem comprovat. També pot ser que les associacions grans tinguin millor estructurada l'acollida i el seguiment del nou voluntari.

14. Els que reben formació estan més convençuts que el voluntariat els ajuda a millorar com a persones que els que no en reben. La utilitat de la tasca del voluntari per a aquesta millora és reconeguda per un 90 % dels enquestats, mentre un 1 % respon que no l'ajuda a millorar gens.

Aquesta conclusió ens esperona a fer una proposta de millora de la formació pensant que ajudarem a incrementar la satisfacció personal. Caldria esbrinar quin tipus de tasca desenvolupa aquest 1 % (possiblement tasques indirectes de gestió....).

Altres consideracions sobre el tema:

n)- El voluntari d'esplai és molt més conscient que forma part d'un projecte de transformació que no pas el voluntari social que encara, moltes vegades, continua prestant una ajuda paternalista.

o)- No sempre hi ha una relació inversa entre satisfacció i angoixa. Alguns voluntaris se senten satisfets i angoixats a la vegada per la por a no poder fer front a la situació que se'ls presenta.

p)- El fet de rebre formació fa disminuir l'angoixa i incrementa la satisfacció per raó de la seguretat que ofereix. Garanteix també la continuïtat del voluntari.

q)- Les entrevistes amb dirigents i professorat de les escoles de formació de voluntaris han estat molt enriquidores. Això ens fa pensar tot el que estem perdent pel fet de no dedicar temps a escoltar els qui, per vivència i per experiència, tenen molt a transmetre més enllà d'uns coneixements teòrics o d'una determinada tècnica.

En síntesi:

A l'inici de l'estudi, ens havíem proposat, com a objectius de la tesi, detectar l'estat de la qüestió pel que fa a la formació del voluntariat social i també esbrinar la relació existent entre el fet de rebre formació i la satisfacció experimentada pel voluntari que pensem que està relacionada amb la garantia de continuïtat. Aquests objectius, però, pretenien anar una mica més lluny. Conscients que queda molt per fer en l'àmbit de la formació, ens havíem proposat la fita agosarada d'aportar suggeriments i idees per a la millora d'aquesta formació.

Les conclusions que es poden extreure d'una recollida d'informació com la que s'ha dut a terme i del tractament estadístic que figura a l'ANNEX-21 són, evidentment, moltes més que les que aquí s'indiquen. La selecció de conclusions l'hem feta en funció de les que justifiquen els objectius i que aporten dades per a l'elaboració de les propostes de millora.

Abans, però, de fer la nostra proposta (apartat 8) volem remarcar globalment que:

- Cal restringir i concretar el concepte de voluntari social i altres termes després d'haver fet una reflexió i un debat seriós sobre el tema.
- Per les dades històriques recollides, hem comprovat que no s'institucionalitza ni s'organitza la formació del voluntariat social fins la dècada dels 70-80 en què la Creu Roja crea l'Àrea de Recursos Humans, una de les finalitats de la qual és la formació, i fins que Càritas, l'any 82, redacta l'avantprojecte per a la seva futura Escola de Formació de Voluntaris.
- S'ha fet molt en aquests darrers trenta anys pel que fa a la formació del voluntari social, però queda molt camí per recórrer. Actualment, després d'haver presentat, des de les associacions i des de les administracions, plans de formació amb la corresponent programació de cursos i seminaris, ens hem quedat una mica estancats. Ens manca reflexionar sobre la manera com ha de ser la formació per al voluntari social del segle XXI tenint en compte els reptes socials que haurà d'afrontar i les necessitats formatives personals.
- És important delimitar les tasques formatives que corresponen a les escoles i les que pertocuen a les associacions i estudiar com establir, entre elles, algun tipus de relació-comunicació que permeti conèixer i complementar el que fan.

7.2. LIMITACIONS DE LA INVESTIGACIÓ

A més de les limitacions que ja prevèiem, abans de començar la recerca i que esmentem a la introducció (apartat 1), per raó dels instruments emprats, de la població estudiada, de la manca de recerques sobre aquest tema, volem fer constar les limitacions que, un cop acabada la tesi, ens preocupen:

- Hem escollit la mostra realment a l'atzar? Pensem que el mètode de selecció ha estat bo, però que possiblement també els voluntaris que han respost els qüestionaris són els més motivats pel tema de la formació, per la qual cosa el percentatge obtingut de voluntaris socials que dediquen temps a la formació és més alt que el real.
- Mitjançant els qüestionaris, com ja hem dit en l'apartat corresponent, hem recollit opinions. Caldria, ara, contrastar-les amb el comportament (assistència a cursos, etc.) de les persones que els han respost per comprovar la certesa de les seves afirmacions.
- En molts casos, no hi ha concordança entre l'opinió dels voluntaris i la dels formadors. Seria interessant debatre-les.
- L'escassa documentació existent sobre el tema del voluntariat social (sobretot pel que fa a llibres amb referència bibliogràfica rigorosa i completa) ha fet que haguéssim de recórrer a articles i fragments de ponències de procedència desconeguda o dubtosa.
- Cal ser prudent amb la rigorositat d'algunes dades quantitatives sobre el nombre de voluntaris, etc., a causa de la poca sistematització d'algunes associacions, que no compten amb fitxers o amb memòries exhaustives de referència.
- Constatem la manca de reflexió teòrica sobre el tema del voluntariat a causa de la documentació existent i també de la sorpresa dels entrevistats davant alguna de les preguntes. Pensem que l'acció del voluntari no té el suport d'una reflexió seriosa sobre el que es fa i per què es fa. Ho trobem molt a faltar per la importància que li donem.

7.3. CAMINS OBERTS PER A PROPERES RECERQUES

Els camins que queden oberts a altres recerques sobre el mateix tema poden ser:

- Aprofundir en el perquè de certes contradiccions detectades. Per exemple, com és que reben més formació els que tenen estudis primaris quan haurien de ser els d'estudis superiors els més conscienciats, o bé com és que són els que tenen estudis primaris els que més participen en la formació de formadors, o conèixer com és que els formadors consideren adequats els continguts impartits i els voluntaris no.

Conclusions

- Esbrinar per què la majoria dels dirigents i formadors entrevistats redueixen les metodologies formatives a cursos i jornades, i deixin de banda moltes altres altament educatives.
- Estudiar la possibilitat d'incorporar certs models i trets característics de la formació del voluntari de lleure a la formació del voluntari social.
- Buscar noves estratègies formatives més adequades a la formació dels voluntaris.
- Reflexionar sobre el marc teòric que aixopluga el fet voluntari i veure com s'inclou aquest tema en la formació del voluntari com a persona que ha pres una determinada actitud davant la vida.

8. PROPOSTES D'INTERVENCIÓ

Una dirigent d'escola de formació va dir durant l'entrevista: *Estem fent universitaris de segona*. Si és així, i pensem que no va del tot desencaminada, la formació del voluntari social està mal enfocada.

Diem no, doncs, als plans de formació curriculars que són models adaptats a partir d'algun tipus d'estudis professionals i que només es componen d'una llista de cursos i de seminaris monogràfics. Tampoc no acceptem uns formadors teòrics allunyats del voluntariat, com ara una minoria dels entrevistats, que només l'han conegut a través de l'escassa bibliografia existent, com també rebutjaríem el professor de Biologia que no hagués trepitjat mai un laboratori. I, per tant, no acceptem tampoc les jornades i congressos en els quals els ponents són polítics i oradors teòrics mentre que els que escolten les comunicacions sobre voluntariat són els qui el viuen. És imprescindible canviar totalment la disposició dels assistents en aquests tipus d'acte. Ja és hora que els polítics i els experts en voluntariat escoltin i aprenguin de les persones voluntàries.

Proposem una distribució de funcions, pel que fa a la formació dels voluntaris, entre les escoles i les associacions i una vinculació entre elles per garantir la complementarietat.

Apostem per un canvi profund especialment pel que fa a metodologies.

I, per iniciar aquest nou pas cap a una formació més moderna, completa i eficaç, proposem de no parlar de *plans de formació* sinó d'*estratègies formatives*, un concepte no tan proper a l'educació formal i que permet incloure un ampli ventall de noves metodologies que van més enllà de cursos i jornades.

8.1. PROPOSTES D'INTERVENCIÓ PER TAL QUE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL SIGUI UN FACTOR POTENCIADOR DE LA SEVA DISPOSICIÓ A PARTICIPAR EN L'ACCIÓ SOCIAL

Les prioritàries (no les úniques) haurien de ser:

-A través dels mitjans de comunicació:

- Difondre el voluntariat amb un concepte clar dels principis en què es fonamenta i amb una explicació precisa del seu rol social.
- Donar a conèixer les associacions i la tasca que realitzen, sense sensacionalismes però amb

el convenciment encomanadís que estan treballant per a la millora de la societat.

- Convidar a la participació ciutadana insistint en el tema de la responsabilitat personal de viure amb aquesta actitud solidària.

Ha quedat ben demostrat que els mitjans de comunicació no solen ser una via per la qual les persones coneguin el voluntariat i s'hi introdueixin. Hauria de ser-ho per la possibilitat que tenen d'arribar a gairebé la totalitat de la població i per la seva incidència. La difusió rigorosa i engrescadora del fet voluntari és l'aportació que, com a professionals, tenen la possibilitat (i la responsabilitat) de prestar.

- En els centres educatius:

- Formar en els valors des del nivell vivencial mitjançant la invitació a dur a terme accions solidàries.
- Completar aquesta formació amb la presentació de la figura del voluntari social com a persona que ha decidit viure'ls.
- Convidar algun voluntari a explicar la seva experiència.
- Reflexionar sobre la responsabilitat que cada infant, adolescent, jove i adult tenim en la millora de la societat.

A aquestes propostes es poden afegir totes aquelles que portin a formar alumnes que no només siguin persones instruídes i preparades culturalment, sinó que els ajudin a esdevenir bons ciutadans, és a dir, persones integrades i preocupades pels problemes de la societat.

- En les escoles de formació de voluntaris socials:

- Impartir, a les persones predisposades a esdevenir voluntàries, una formació inicial prèvia a la seva incorporació al voluntariat, que li permeti conèixer aquest moviment, el món de l'associacionisme, les causes que provoquen actualment l'exclusió social...

Hem d'afegir una proposta que consisteix en cercar i trobar aquestes persones que anomenem *predisposades*. Aquesta tasca no correspon a les escoles de formació però seria bo poder-la fer, de manera complementària, entre les escoles, les associacions i els mitjans de comunicació.

- En les associacions de voluntariat:

- Organitzar trobades de voluntaris a les quals siguin convidades persones que encara no s'han decidit a ser-ho o que desconeixen aquest moviment per confirmar el que hem esbrinat: res motiva més que el *contagi* d'una persona voluntària.

Estem proposant unes associacions més obertes a l'entorn proper, que siguin conegudes als centres

educatius del barri, als espais, als casals de gent gran, etc. La informació-comunicació (associacions-ciutadans) conduirà al descobriment d'allò que s'ignora i també animarà a donar el pas per introduir-se en el voluntariat

8.2. ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PERQUÈ LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL SIGUI UN FACTOR CONSCIENCIADOR DE LA IMPORTÀNCIA DE LA INTEGRACIÓ SOCIAL

El factor conscienciador de les estratègies l'aconsegurem fonamentant la formació en els valors que conformen el voluntariat. Només entendrem la importància de la integració social com un dret de tots si formem, les persones en general i els voluntaris en particular, en la solidaritat i ho fem convençuts i convencent-los de la nostra responsabilitat de participació social i en el compromís de fer-ho.

Aquesta formació ha d'ajudar a reflexionar sobre la importància de:

- Conèixer l'àmbit d'exclusió en el qual actua el voluntari i no només el cas de la persona atesa.
- Ser capaç de detectar mancances i de denunciar-les davant qui les hagi de solucionar.
- Passar de l'ajuda paternalista i assistencial a la descoberta dels valors de la persona atesa i a l'obtenció de la seva autointegració.
- Complementar la feina dels professionals, però mai no substituir-los.

8.3. ESTRATÈGIES METODOLÒGIQUES I TÈCNIQUES DE FORMACIÓ EN L'ÀMBIT DEL VOLUNTARIAT

Els camins que proposem seguir es fonamenten en quatre puntals bàsics:

- **Coordinació:** entre els formadors, entre els membres de l'equip que participen en un mateix programa...
- **Seguiment:** per part dels coordinadors dels programes o dels equips de voluntaris per tal que no se sentin mai sols i també perquè, mitjançant les reunions de planificació, d'avaluació, etc. puguin participar en el disseny del programa o de la formació i hi aportin les seves idees i inquietuds.
- **Intercanvi:** entre voluntaris de l'associació, entre voluntaris de diferents associacions que col·laboren en un mateix sector, entre un nou voluntari i un voluntari expert que el tuteli...
- **Imaginació:** per part dels formadors a l'hora de planificar unes estratègies formatives

participatives, vivencials i properes a la realitat viscuda, dia a dia, pel voluntari.

Sobre aquests quatre puntals hem de *construir* les estratègies formatives tenint en compte, entre altres molts aspectes, que:

- La formació ha de partir de l'experiència de qui la imparteix.
- Una de les finalitats de la formació és que condueixi el voluntari a acceptar el seu compromís amb la decisió presa lliurement.
- La formació no ha de ser un esforç suplementari que se li demana al voluntari (quant a temps, dedicació...), sinó que ha d'*impregnar* la seva actuació. És a dir, entenem que no hi ha d'haver paral·lelisme entre formació i acció, sinó que la formació s'ha d'incloure dintre de l'acció de cada voluntari.

8.4. PROPOSTA FORMATIVA PER A LES ESCOLES I PER A LES ASSOCIACIONS

Definirem com a *estratègia formativa* tot allò que tingui la finalitat de formar el voluntari com a persona i per a la tasca específica que ha de realitzar.

Aquesta *finalitat formativa* ha de ser inclosa en l'activitat, reconeguda i transmesa per la persona responsable de cada una de les estratègies.

Distribució de les funcions formatives entre les escoles de formació i l'associació a la qual pertany el voluntari

Proposem que hi hagi una distribució de funcions entre escoles de formació i associacions que siguin complementàries i que, establint vies de comunicació, hi hagi una informació periòdica entre unes i altres.

És evident que la diversitat de centres que imparteixen formació per a voluntaris i la diversitat de necessitats formatives no permet ni aconsella establir una línia divisòria estricta entre unes i altres finalitats, però sí que es pot fer una prioritització.

Proposem que corresponguin a cada un dels grups establerts al llarg de la tesi (grup 1-escoles i grup 2-associacions) les funcions que assoleixin els objectius següents:

ESCOLA	ASSOCIACIÓ
Informar-orientar-formar, abans de la incorporació a una associació, a persones predisposades o interessades en el tema.	Informar els possibles nous voluntaris sobre l'associació en concret (ideari, objectius, programes...).
Possibilitar la visita a diferents associacions per tal que el futur voluntari les conegui <i>in situ</i> abans de decidir-se'n per una.	Donar sentit d'associació als voluntaris.
Donar eines per afrontar i pal·liar els problemes sorgits en el servei prestat a un determinat sector.	Donar suport al voluntari en el servei que realitza habitualment, evitant situacions d'angoixa i de solitud.
Formar els formadors i proporcionar-los un assessorament continuat.	Incloure la formació dintre de l'acció dels voluntaris
Posar a l'abast de dirigents i voluntaris un fons bibliogràfic i audiovisual per documentar-se i il·lustrar xerrades.	Crear la figura del formador de formadors.
Organitzar trobades de voluntaris que atenguin el mateix sector de població exclosa.	Fer participar els voluntaris en reunions de treball (planificació, avaluació...) per autoanalitzar la tasca feta.
	Preveure un període inicial de tutelatge del nou voluntari a càrrec d'un de més experimentat.

(Taula d'elaboració pròpia)

Justificació d'aquesta distribució de funcions:

La informació-formació prèvia ha de ser a càrrec de les escoles per tal que s'hi puguin adreçar els possibles futurs voluntaris que requereixin orientació. Es tracta d'organitzar una mena de *Punt Informatiu* amb més contingut que el que es dona ara, amb una atenció grupal informativa-formativa i una entrevista individual orientadora cap a una o unes associacions afins a les aptituds i els interessos de la persona que vol ser voluntària.

Aquesta informació-formació donada per una escola té els avantatges de ser més global, més objectiva i que la seva finalitat, encoberta o descoberta, no sigui aconseguir voluntaris per a la pròpia associació.

En canvi, un cop el futur voluntari s'ha decidit per una associació, aquesta té la responsabilitat d'organitzar unes xerrades o reunions d'iniciació, que hi incloguin una part essencial: la mateixa associació (objectius, programes...), la motivació del voluntari i el sentit d'associació que el nou voluntari ha d'adquirir per sentir-se que forma part d'un projecte col·lectiu. Aquest punt és fonamental perquè el voluntari se senti aixoplugat per una associació els principis de la qual s'adiuen amb els seus, per evitar l'angoixa, per incrementar la satisfacció i per garantir la continuïtat.

Les visites a associacions de diferent caràcter i opcions (d'església, aconfessionals, d'un sector o d'un altre...), organitzades per les escoles, poden ser molt útils per orientar les persones que, segons diuen, *volen fer alguna cosa*, però que estan desconcertats en relació a la tasca a realitzar, el sector de població a atendre, etc.

També és millor que les escoles ofereixin les estratègies específiques per a un sector d'atenció determinat ja que compten amb experts i que donen la possibilitat que s'hi inscrivin voluntaris de diferents associacions, la qual cosa facilita l'intercanvi d'experiències. Els coneixements específics adquirits a l'escola han de complementar-se amb unes indicacions posteriors, donades per l'associació, referents a la manera concreta com actuar.

Per completar aquest vessant, proposem que l'associació, adaptant el model de les *pràctiques professionals*, organitzi el tutelatge del nou voluntari a càrrec d'un més experimentat de qui pugui aprendre, i amb qui pugui comentar i compartir les seves inquietuds. Aquest voluntari-tutor, naturalment, no pot ser qualsevol persona pel sol fet de tenir anys d'experiència. Ha de ser un voluntari preparat per desenvolupar aquest paper, convençut del que fa, coneixedor de la problemàtica del sector atès, i que encomani les ganes de participar en un projecte determinat. Aquest voluntari-tutor ha d'haver estat format prèviament perquè, en aquest caminar amb el voluntari incorporat recentment, a més de tècniques específiques, sigui capaç de transmetre-li l'esperit de *ser voluntari*.

Correspon a l'associació crear la figura del formador de formadors (si es tracta d'una entitat molt petita, simplement la del formador) no entesa com la persona que imparteix cursos, sinó com l'estratega creatiu que detecta necessitats formatives, i que pensa en la manera com remotivar els voluntaris i com millorar la seva formació fent-la permanent i aprofundidora.

En el mateix sentit, a l'escola li correspon la formació d'aquest formador de formadors, i la d'ajudar-lo en la complexa tasca que se li proposa, amb una iniciació a la pedagogia, a la psicologia, i a les relacions humanes i dinàmica de grups com a temes principals. Aquest formador de formadors ha de comptar amb algun tipus d'assessorament-tutoria, també per part de l'escola, que l'orienti en la tasca de planificar la formació de la seva associació a partir de les necessitats.

Una escola de formació és una entitat amb un objectiu formador exclusivament, un horari restringit, on s'hi va amb una finalitat concreta. Les associacions actualment tenen o són escoles de formació i estructuraren aquesta escola com si es tractés d'un departament, amb el seu equip, el seu pla, etc. No ens sembla massa adient aquest segon plantejament ja que les associacions són, en si mateixes, espais educatius. Proponem que, en el cas de les escoles, més enllà de la seva estructura organitzada, propiciïn també l'aparició d'espais formatius més oberts que les tradicionals classes o seminaris i que les associacions no encasellin la formació.

Requisits previs a la proposta:

Abans d'aplicar la nostra proposta, s'ha d'haver aconseguit que el **voluntari**:

- Entengui que el seu servei forma part d'un procés de transformació, que és, per tant, educatiu.
- Estigui convençut de la necessitat de formar-se a nivell personal i per a la tasca que ha de fer.
- Accepti que la formació no es rep únicament a través de cursos i que la relació amb els altres voluntaris, el treball en equip, etc., són igualment formatius i que sigui conscient d'aquesta finalitat (que la busqui i que la trobi!) quan participi en jornades, reunions, etc.

També cal que el **formador**:

- Estigui convençut del valor formatiu de tot el que no sigui formació de tipus formal, i sàpiga donar-li i transmetre aquest valor.
- Sigui capaç de detectar les necessitats formatives dels seus voluntaris.
- Tingui una dedicació especial envers els voluntaris-tutors.

El **formador de formadors** no ha d'oblidar que és qui:

- Ha de planificar la formació, juntament amb els formadors i després d'haver escoltat els voluntaris.

- Ha de ser creatiu i tenir capacitat per inventar estratègies formatives adaptades a les necessitats i a les característiques del voluntariat de la seva associació.
- Ha de detectar noves mancances formatives
- Ha de relacionar-se amb escoles de formació per conèixer documentació, material, etc. que pugui millorar la formació de la seva associació.

Quant a **l'escola de formació**, és imprescindible que:

- S'obri a un estil de formació diferent del de l'ensenyament reglat.
- Estableixi vies de comunicació amb les associacions per estudiar conjuntament la millor manera de formar els voluntaris. Algunes escoles (pel que es dedueix de les entrevistes) desconeixen la realitat de la situació del voluntari en l'associació. Hem detectat que, a vegades, es tracta de dos móns independents sense cap tipus de relació.
- S'ocupi, preferentment, de la formació del formador de formadors que necessita l'ajuda d'experts per aconseguir dur a terme el paper que se li ha d'encomanar (i que, a vegades, s'ha de crear perquè encara no el té) des de l'associació a la qual pertany.

Respecte a **l'associació**, és important que:

- Manifesti les necessitats formatives dels seus voluntaris a les escoles.
- Creï la figura del formador de formadors i, conjuntament amb l'equip directiu, busqui les millors estratègies formatives per als seus voluntaris. Això dependrà tant de la persona del voluntari (edat, nivell d'estudis, experiència, etc.) com del sector atès i de la grandària de l'associació (no té les mateixes necessitats una associació gran que una petita, ni s'hi poden aplicar les mateixes estratègies).

ESTRATÈGIES FORMATIVES

ESCOLA DE FORMACIÓ	ASSOCIACIÓ
<p>1- FORMACIÓ Formació per a voluntaris: - Informativa-orientadora - Específica</p> <p>Formació per a dirigents: - Gestió d'associacions - Coneixement del voluntariat - Coneixement de la persona del voluntari</p> <p>Formació per a formadors: - Pedagogia, psicologia... - Metodologies - Avaluació</p> <p>Formació per a formadors de formadors: - Detecció de necessitats formatives - Estratègies formatives</p>	<p>1- SENTIT D'ASSOCIACIÓ - Acollida - Informació sobre l'associació (objectius, programes...) - Sector atès - Formació permanent i d'aprofundiment (remotivació...)</p>
<p>2- INTERCANVI-PARTICIPACIÓ - Trobades de voluntaris que atenen un mateix sector (resolució de problemes, inquietuds...) - Visites a associacions (coneixement de tècniques, organització...)</p>	<p>2- PARTICIPACIÓ - Treball en equip - Seguiment del voluntari: satisfacció com a persona, inquietuds, tasca realitzada... - Reunions de disseny de programes i d'avaluació en les quals participi el voluntari</p>
<p>3- DOCUMENTACIÓ - Bibliografia - Audiovisual - Internet</p>	<p>3- TUTORIA - <i>Pràctiques</i> al costat d'un voluntari experimentat i convençut del que fa i per què ho fa.</p>
<p>4- RELACIONS - Amb els dirigents de les entitats de les quals reben voluntaris o a les quals envien voluntaris - Amb el formador de formadors per assessorar-lo (tutelatge)</p>	<p>4- RELACIONS - Amb l'escola de formació a la qual envia o de la qual rep voluntaris (implicació en l'organització de trobades, suggeriments per a l'organització de cursos...)</p>

(Taula d'elaboració pròpia)

8.5. UNES FRASES PER A LA REFLEXIÓ

No voldríem acabar aquesta tesi sense oferir-vos, a tots els interessats pel món del voluntariat i, en especial, a tots els qui hi esteu implicats, algunes reflexions fetes per les persones entrevistades i per alguns autors consultats que ens han ajudat molt a endinsar-nos una mica més en el fet voluntari i a elaborar les conclusions d'aquesta tesi.

A. PETRUS: *Qualsevol programa de formació ha de reunir les condicions següents: desenvolupament afectiu, flexibilitat, competència, formació permanent.*

L. TAVAZZA: *Només s'obtindrà vertadera solidaritat quan s'ofereixi un servei qualificat, no qualsevol cosa.*

J. NOGUERA: *El voluntariat social és una manera d'educar per a una nova ciutadania.*

PROFESSOR DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: *Jo sempre he entès el voluntariat com un perfeccionament continu de la persona.*

PROFESSORA DE CÀRITAS: *El voluntari és una persona que està implicada en la transformació de la societat.*

DIRIGENT DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: *La millor metodologia de formació és la que connecta la reflexió amb l'acció.*

PROFESSORA DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA: *La formació és important si es dóna partint de l'experiència.*

DIRIGENT DE L'ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA: *Està predisposada a rebre formació la gent que creu que educa.*

DIRIGENT DE SETEM: *La formació condueix al compromís.*

I, finalment, no podem –ni volem!- deixar d’oferir-vos un pensament de Lluís Martí i Bosch, fundador i president, des de la seva creació fins 1998, de la Federació Catalana de Voluntariat Social, que viu el voluntariat amb la convicció que val la pena ser voluntari i que no perd l’oportunitat d’encomanar aquesta idea.

El voluntariat, que ha existit des de sempre, va començar el dia que un home o una dona van decidir lliurar-se a pal·liar les necessitats alienes, posant-hi els cinc sentits i a canvi de res.

L’acció voluntària existeix perquè l’ésser humà només es realitza en l’altre, perquè el verb compartir és el més sublim i perquè tothom té dret a participar en la millora de la Humanitat. Això és un privilegi que només s’assoleix amb responsabilitat i esperit de servei.

Qui exerceix el voluntariat ha de tenir la formació i la preparació necessàries per fer bé el que es proposi.

M’agradaria que en el futur tothom tingués clar que part del seu ser i del seu saber l’ha d’esmerçar, a canvi de res, en favor de les persones o fets que ho necessiten.

Tant de bo que aquestes frases us ajudin també a vosaltres a reflexionar sobre aquesta opció engrescadora que és el voluntariat social!

9. BIBLIOGRAFIA

A.V. (1984): Nuevas tendencias en el servicio voluntario, Ministerio de Cultura-Inst. Juventud, Madrid.

A.V. (1992): Ser jove, ser voluntari, Jornades sobre voluntariat juvenil, Generalitat de Catalunya-Secretaria General de Joventut, Barcelona.

A.V. (1990): L'acció voluntària i el voluntariat a Catalunya. Debats per al Benestar Social, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

A.V.: Voluntariat-Associacionisme, Dossier. Retalls de premsa, Generalitat de Catalunya-Secretaria General de Joventut, Barcelona (s/d).

A.V. (1992): Voluntariat. Dimensions inèdites, Edimurtra, Barcelona.

A.V. (1994): Dimensions del voluntariat, Cicle de conferències, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

A.V. (1988): Crónica de la Humanidad, volum II, Ed. Plaza y Janés, Barcelona.

A.V. (1979): Història de Catalunya, volum VI, Ed. Salvat, Barcelona.

A.V. (1982): El voluntariado en el campo de la marginación social. Una aproximación sociológica, EDIS (Equipo de investigación sociológica), Madrid.

A.V. (1992): Llibre de ponències. Actes del IV Congrés europeu de voluntariat EUROVOL 91, Barcelona.

A.V. (1986): Conferencia nacional sobre voluntariado (Sevilla, mayo 1986), Cruz Roja Española, Madrid.

A.V. (1996): Voluntariado. Documentación social, Revista de estudios sociales de Sociología aplicada, núm. 104, Cáritas Española, Madrid.

A.V. (1986): Seminari sobre el voluntariat a Catalunya. Recull de documentació i bibliografia, Generalitat de Catalunya – Departament de Sanitat i Seguretat Social, Barcelona.

A.V. (1997): La gestió de les organitzacions no lucratives, Ed. Proa-Columna, Barcelona.

A.V. (1975): Els elements essencials de la fe cristiana, Col. Saurí (Centre d'Estudis Francesc Eiximenis), Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona.

A.V. (1995): Jornades d'Associacionisme i Voluntariat, 14-15 desembre 1994, Generalitat de Catalunya – Departament de Benestar Social, Barcelona.

A.V. (1992): Comunicacions 2a Conferència Social "4 Regions Motors per Europa", Generalitat de Catalunya – Departament de Benestar Social, Barcelona.

A.V. (1990): Voluntarios de hoy. El voluntariado en la acción sociocultural, Ed. Popular, Madrid.

A.V. (1991): Coordinación de la acción voluntaria, VIII Jornadas Estudio del Comité Español para el B. Social, Ed. Acebo, Madrid.

AGUILERA, M. (1987): El itinerario de un proyecto de voluntariado, Eje cultural. Materiales y documentación, núm.16, Ed. Consejo de Cultura, Madrid.

ALFARO, Mª E. (1990): La formación del voluntariado social, Cuadernos de la Plataforma-Col. La acción voluntaria 4, Ed. Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, Madrid.

ARAGONÉS, F. i altres (1986): Voluntariado social. Apuntes y propuestas, COCEMFE, Ed. Popular, Madrid.

ARAGONES, F. Apuntes teóricos sobre el voluntariado, Article.

ARANGUREN, L. (1977): “Existe una cultura de la solidaridad y voluntariado”, Documentos de Trabajo 11, Ed. Plataforma para la Promoción del Voluntariado en España, Madrid.

ARENAL, C (1861): La beneficencia, la filantropía y la caridad (Memoria premiada por la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas en el concurso de 1860), (imprensa del Colegio de sordo-mudos y de ciegos), Madrid .

ARMENGOL I SISCARES, C. (1995): “Voluntariat i estratègia formativa”, Ponència. I Congrés Català del Voluntariat, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

ARMENGOL I SISCARES, C. (1995): “La formació a les entitats de voluntariat”, Article a Fòrum-Revista d'informació i investestigació socials, núm 2, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

BERNARDO CORRAL, F. (1991): Voluntariado y centros de servicios sociales, Col. Trabajo Social-Serie Cuadernos 3, Siglo XXI de España Editores S. A., Madrid.

BERNARDO, F. i MADRID, J. (1988): Conferencia de voluntariado, Vitoria.

BISQUERRA, R. (1989): Métodos de investigación educativa. Guía práctica, Ed. CEAC, Barcelona.

BRUEL, A. (1991): La formació dels voluntaris en el segle XXI, Comunicació, EUROVOL 91, Barcelona.

CABELLO, R. M^a (1981): El voluntariado, una primera aproximación, Instituto de Estudios Laborales, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

CALVO, F. (1978): Estadística aplicada, Textos Deusto, Ed. Deusto, Bilbao.

CAMPBELL, A. i KATONA, G. (1972): La encuesta por muestreo: una técnica para la investigación en ciencias sociales, En FESTINGER, L. i KATZ, D. Los métodos de investigación en ciencias sociales, Ed. Paidós, Buenos Aires.

CARITAS D. DE BARCELONA (1997): Memòria i Pla d'Accions 1996-1997, Càritas Diocesana de Barcelona, Barcelona.

CASADO, D. (1992): Organizaciones voluntarias en España, Hacer Editorial, Barcelona.

CLEMENTE, J. C. (1997): La Creu Roja de Barcelona – 125 anys de testimoni humanitari (1872-1997), Fundació URIACH 1838, Barcelona.

CORTÉS GARCÍA, G. (2000): Formación básica sobre voluntariado, Ed. Plataforma para la promoción del voluntariado de Málaga, Málaga.

CREU ROJA A CATALUNYA (2000): Manual per a la intervenció social del voluntariat, Quadern pedagògic, Creu Roja, Barcelona.

CUADRAS, C. M. i altres: Fundamentos de Estadística: aplicación a las Ciencias Humanas, Ed. PPU, Barcelona.

DAVIS, J.A. (1975): Análisis elemental de encuestas, Ed. Trillas, México.

ESPINOZA VERGARA, M. (1982): Teoría y práctica del servicio voluntario, Ed. Humanitas, Buenos Aires.

ESPINOZA VERGARA, M.: Voluntariado, una ideología de compromiso, Article.

FERNÁNDEZ PAPILLON, A. (1989): El voluntariado social. Reconocimiento y marco jurídico en España, Cuadernos de voluntariado 1, Cruz Roja Española, Madrid.

FERRAND-BECHMANN, D. (1992): Bénévolat et solidarité, Ed. Syros, París.

FERRET, A. (1992): Compendi d'Història de Catalunya. Franquisme i transició democràtica,

FUNES I ARTIAGA, J. (1995): "Educar la gent jove per al compromís social i el voluntariat", Ponència. I Congrés Català del Voluntariat, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

FURES, M.C. (1985): "El voluntariado en nuestra sociedad", Article. Labor hospitalaria, núm 198.

GARCIA ROCA, J. (1994): Solidaridad y voluntariado, Colección Presencia Social 12, Ed. Sal Terrae, Santander.

GILLI, G.A. (1971): Cómo se investiga. Guía de investigación social para no especialistas, Ed. Avance S. A., Barcelona.

GOODE, W. J. i HATT, P. K. (1970): Métodos de investigación social, Ed. Trillas, México.

HABERMAS, J. (1994): Ensayos políticos, Ed. Península, Barcelona.

HYMAN, H. (1968): Diseño y análisis de las encuestas sociales, Amorrortu Editores, Buenos Aires.

INCAVOL (1995): Curs d'Iniciació al Voluntariat, Generalitat de Catalunya-Departament de Benestar Social, Barcelona.

KERLINGER, F.N. (1975): Investigación del comportamiento, Nueva Editorial Interamericana, México.

LOPEZ DE AGUILETA, I. i altres (1990): El voluntariado en la acción sociocultural, Ed. Popular, Madrid.

MAGRANER, A. i HERNANDEZ, M.V.: Reflexiones sobre el trabajo social voluntario, Article.

MARCHIONI, M. (1987): Planificación social y organización de la comunidad, Ministerio de Cultura-Dirección General de Cooperación Cultural, Ed. Popular, Madrid.

MARTÍ BOSCH, L. (2000): Por qué el voluntariado, Ed. CCS, Madrid.

MEURANT, J. (1986): El servicio voluntario de la Cruz Roja en la sociedad de hoy, Cruz Roja Española, Madrid.

MOLINER, M. (1984): Diccionario de Uso del Español, Ed. Gredos, Madrid.

MONTAGUT, T. (2000): Política social, Col. Ariel Sociología, Ed. Ariel, Barcelona.

NAVARRO, J. i LORENTE, S (1983): Una aproximación empírica al estudio del voluntariado en España, Equipo de Investigación Sociológica EDIS, Madrid.

NOGUERA AROM, J. (1995): “Educar para una nueva ciudadanía: el voluntariado social”, Ponencia del XIV Seminari Interuniversitari de Teoría de la Educación, Murcia.

ORTEGA MUÑOZ, F. J. (1990): Problemáticas en la formación del voluntariado, Ed. Plataforma Promoción Voluntariado en España, Madrid.

ORTEGA RUIZ, P. (1995): “El voluntariado como agencia educativa”, Ponencia del XIV Seminario Interuniversitario de Teoría de la Educación, Murcia.

PEREZ CEBRIAN, F. (1987): La planificación de la encuesta social, Ed. Universidad de Zaragoza, Zaragoza.

PETRUS, A. (1991): Estudi comparat sobre voluntariat, Generalitat de Catalunya–Departament de Benestar Social, Barcelona.

PINDADO, F. (1997): La participació ciutadana a la vida de les ciutats (volum I), Ed. Patronat Flor de Maig de la Diputació de Barcelona, Barcelona.

PLATAFORMA PARA LA PROMOCIÓN DEL VOLUNTARIADO EN ESPAÑA (1988): El voluntariado hoy: realidades y perspectivas, Documentos de trabajo 3 - Jornadas de la Plataforma, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales y Fundación Sta. María, Madrid.

PLATAFORMA PARA LA PROMOCIÓN DEL VOLUNTARIADO EN ESPAÑA (1987): Bienestar social, servicios sociales y voluntariado, Documentos de trabajo 2, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

PLATAFORMA PARA LA PROMOCIÓN DEL VOLUNTARIADO EN ESPAÑA (1987): Seminario sobre el papel del voluntariado en España, hoy, Documentos de trabajo 1, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

PLATAFORMA PARA LA PROMOCIÓN DEL VOLUNTARIADO EN ESPAÑA (1995): Los/as voluntarios/as sociales y su formación en las asociaciones de voluntariado, Documentos de trabajo 8, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

PUIG ROVIRA, J.M. (1995): La educación moral en la enseñanza obligatoria, ICE-Horsori, Barcelona.

PUIG, E. (1983): Concepte de treball voluntari, Conferència.

QUINTANA, J. M. (1984): Pedagogía social, Ed. Dykinson, Madrid.

RENES, V. (1995): “Campos de intervención del voluntariado”, Cuadernos de la Plataforma, 13, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Madrid.

RENES, V. i altres (1994): El voluntariado social, Col. Plan de formación de animadores-bloque 1-Ed. Soc.1.4, Ed. CCS, Madrid.

RINCON, D. del i altres (1995): Técnicas de investigación en Ciencias Sociales, Ed. Dykinson, Madrid.

RIQUER, B. de i CULLA, J. B. (1989): Història de Catalunya, volum VII, Edicions 62, Barcelona.

RODRÍGUEZ, G. i MONTSERRAT, J. (1996): Las entidades voluntarias en España. Institucionalización, estructura económica y desarrollo asociativo, Ministerio de Asuntos Sociales, Madrid.

ROSS, A. D. (1974): Enciclopedia internacional de las Ciencias Sociales, tomo 4 y 1 - Ed. Española, Aguilar S. A. ediciones, Madrid.

SALGADO MORAIS, M. T. (1991): “El voluntariado en el siglo XXI”, Ponència, EUROVOL 91, Barcelona.

SANTOLARIA, F. (1997): Marginación y educación: historia de la educación social en la España moderna y contemporánea, Ed. Ariel, Barcelona.

SIERRA BRAVO, R. (1975): Técnicas de investigación social. Ejercicios y problemas, Ed. Paraninfo, Madrid.

TAVAZZA, L. (1995): “El voluntariado y la solidaridad en Europa”, Conferència. I Congrés Català del Voluntariat, Barcelona.

TORRALBA, F i VILÀ, T. (1999): Perspectives de l'acció voluntària, Col. Animació sociocultural 19, Edicions Pleniluni, Barcelona.

VAN DALEN, D. B. i MEYER, W. J. (1983): Manual de técnicas de la investigación educacional, Paidós Educador, México.

VAZQUEZ, M. D. (1985): “Características del voluntariado”, Article. Labor hospitalaria, núm. 198.

VISAUTA, B (1989): Técnicas de investigación social, I-Recogida de datos, Ed. PPU, Barcelona.

Bibliografia

(1987): El voluntariat a Catalunya, Jornades a Monells (Baix Empordà), Girona.

(1983): “La acción social”, Revista Documentación social, núm 53, Cáritas Española, Madrid.

(1991): Eurovol 91 - IV Congrés Europeu de Voluntariat, Llibre de ponències, Barcelona.

(1980): “Voluntariado juvenil”, Revista de estudios de juventud, núm 36, Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales-Instituto de la Juventud, Madrid.

(1991): Antecedents, evolució i actualitat del voluntariat, Estudi.

(1993): Declaració Universal sobre el voluntariat, annex 2 del dossier d'Informació Juvenil, núm 0022/0293.

(1994): Curs d'Iniciació al Voluntariat, Generalitat de Catalunya-Incavol, Barcelona.

(1996): “El paper del voluntariat i el professional en l'acció social”, I Jornades d'intercanvi - Languedoc-Roussillon-Catalunya.

10. ANNEXOS (selecció i extracte)

Presentem, en aquest apartat, una selecció dels annexos que es citen al llarg de la recerca. La selecció ha estat feta segons si la seva lectura facilitava la comprensió de les afirmacions o de les crítiques que es fan. No han estat transcrits íntegrament per raó de la seva extensió. El text complet es troba en l'apartat 11, al qual dediquem un altre volum, ja que el coneixement d'aquests documents aporta dades que considerem d'interès. En aquesta selecció hem respectat la mateixa numeració que figura en els annexos íntegres.

ANNEX	CONTINGUT	CITAT A
ANNEX-1	Declaració Universal sobre Voluntariat	3.2.1.1 / 4.16.1
ANNEX-2	Declaració de l'O. N. U.	3.2.1.1.1
ANNEX-3	Recomanació del Consell d'Europa	3.2.1.2.1 / 4.16.1
ANNEX-4	Manifest del Voluntariat	4.16.1
ANNEX-5	Carta del Voluntariat de Catalunya	4.16.1
ANNEX-6	Model de qüestionari	5.2 / 5.2.1
ANNEX-10	Model d'entrevista a dirigents escoles de formació	5.2.2 / 6.3
ANNEX-11	Model d'entrevista a professors	5.2.2. / 6.4
ANNEX-12	Associacions membres de la FCVS	5.2.1.3 / 6.1
ANNEX-13	Característiques de la mostra d'associacions	6.1.1
ANNEX-15	Escoles de Formació de Voluntaris	4.11 / 6.2
ANNEX-16	Cursos impartits per les escoles de formació	4.14 / 6.2.2
ANNEX-17	Pla de Formació del Voluntariat de Catalunya	4.11 / 4.12 / 4.14

DECLARACIÓ UNIVERSAL SOBRE EL VOLUNTARIAT

Els voluntaris, reunits per iniciativa de l'International Association for Volunteer Effort, IAVE (Associació Internacional d'Esforços Voluntaris), en el Congrés Mundial LIVE'90, a París, han elaborat una Declaració Universal sobre el Voluntariat, com a resultat de la proposta presentada en el Congrés Mundial de Washington de 1988.

B. PRINCIPIS FONAMENTALS DEL VOLUNTARIAT

(...) 2. Considerant aquests principis fonamentals, els voluntaris han de:

- Encoratjar el compromís individual perquè es tradueixi en un moviment col·lectiu.
- Donar suport de manera activa a la seva associació, tot adherint-se conscientment als seus objectius i informant-se de la seva política i del seu funcionament.
- Comprometre's a fer ben fetes les tasques definides conjuntament, d'acord amb les aptituds, el temps disponible i les responsabilitats acceptades per cadascú.
- Cooperar, amb un esperit de comprensió mútua i d'estimació recíproca, amb tots els membres de l'associació.
- Acceptar rebre la formació necessària.
- Considerar-se lligat pel secret en l'exercici de la funció.

3. Tenint en compte la Declaració dels Drets Humans i els principis fonamentals del voluntariat, les associacions han de:

- Elaborar estatuts per al desenvolupament de l'activitat voluntària, definir els criteris de participació dels voluntaris i vetllar per mantenir el respecte envers les funcions, clarament definides, de cadascú.
- Confiar a cada voluntari les activitats que més li convinguin, tot assegurant-li la formació i el suport necessaris.
- Avaluar periòdicament els resultats obtinguts.
- Assumir, de la manera més adequada, la cobertura de riscos que pugui patir el voluntari en l'exercici de la seva tasca i els danys que, involuntàriament, podria causar a tercers durant la seva activitat.
- Facilitar l'accés al voluntariat i oferir, quan sigui necessari, el reembossament de les despeses ocasionades en la missió.
- Establir de quina manera finalitzarà el compromís, tant des del punt de vista de l'associació com del voluntari mateix.

París, 14 de setembre de 1990

DECLARACIÓ DE L'ONU

Resolució adoptada per l'Assemblea General de l'Organització de les Nacions Unides, en la seva 120 reunió plenària, el 17 de desembre de 1985.

4/212. Dia Internacional del Voluntari per un Desenvolupament Econòmic i Social.

L'ASSEMBLEA GENERAL

Reconeix la conveniència d'estimular el treball de tots els voluntaris, en l'àmbit d'organitzacions multilaterals, bilaterals o nacionals, tant no governamentals com de suport governamental, i d'incentivar aquests voluntaris, molts dels quals estan compromesos en treballs voluntaris de considerable sacrifici personal.

RECOMANACIÓ DEL CONSELL D'EUROPA

CONSELL DE MINISTRES: Recomanació núm. R(85)9 del Consell de Ministres als estats membres sobre el VOLUNTARIAT EN L'ACCIÓ SOCIAL (adoptada pel Consell de ministres el 21.06.85, arran de la 387a reunió dels ministres).

El Consell de ministres, en virtut de l'art. 15.b. de l'Estatut del Consell d'Europa,

RECOMANA els governs dels estats membres de:

- reconèixer el paper, les característiques i el valor del treball (en endavant designat amb el terme "treball voluntari") efectuat de manera desinteressada per les persones que participen amb plena dedicació en les accions socials (en endavant designades amb el terme "els voluntaris").

DISPOSICIONS de caràcter general:

10- Promoure la posada en comú dels recursos i mitjans entre les organitzacions de voluntaris, especialment en matèria de formació i de recull d'informació.

DISPOSICIONS relatives al voluntariat:

2- Encoratjar la formació i reciclatge dels voluntaris, tant pel que fa al pla general com a l'específic.

MANIFEST DEL VOLUNTARIAT

Els voluntaris i les voluntàries de les entitats i associacions de Catalunya participants en el I Congrés Català de Voluntariat, celebrat a Barcelona els dies 27, 28 i 29 d'octubre de 1995, convocat per l'Institut Català del Voluntariat de la Generalitat de Catalunya a proposta dels assistents a les Jornades d'Associacionisme i Voluntariat de 1994, volem fer arribar al conjunt de la societat catalana el manifest següent:

L'acció voluntària és l'expressió d'un compromís lliure i altruista amb la societat, i això diu molt a favor de la qualitat humana d'un país, perquè la qualitat d'un país es mesura sobretot pels valors i les conviccions de la seva gent. El voluntariat és la síntesi de valors com la solidaritat i la cooperació, transformats en el compromís amb una realitat concreta.

El voluntariat modern respon a la cultura de la llibertat personal i a la cultura dels drets. Com a exercici de la participació ciutadana, el voluntariat actual assumeix tres conviccions clau: el valor de la implicació personal, el valor del reconeixement de l'altre i el valor de la democràcia. L'acció voluntària es vincula al reconeixement que els ciutadans no solament tenen problemes sinó que també tenen solucions; no tan sols tenen demandes que dirigeixen cap a fora del grup sinó que produeixen també respostes a partir d'unes estructures associatives que són garantia de pluralitat social.

Cal desenvolupar una promoció del voluntariat. L'exercici del voluntariat és una facultat que cal preservar i fomentar. Tots els ciutadans tenen el dret de contribuir, d'acord amb llurs preferències i capacitats, a les tasques de voluntariat, en el marc de la diversitat d'àmbits d'intervenció.

La formació és un aspecte central en l'estratègia de promoció del voluntariat per tal que l'acció respongui a un rigor i a una qualitat. Cal impulsar estratègies formatives per a la diversitat d'intervencions, que responguin a la tradició i a les perspectives que es plantegen a Catalunya. El Pla de formació del voluntariat de Catalunya, que fomenta i dona suport a la formació per mitjà del reconeixement d'escoles i cursos, facilita el reconeixement social necessari i l'adequació a les necessitats territorials i sectorials de les diverses entitats.

Les entitats han de promoure una formació vinculada als propis projectes de voluntariat per tal de facilitar la realització més plena i integral dels voluntaris i de la finalitat de l'entitat. Amb aquesta finalitat cal impulsar la figura del formador en l'estructura de les entitats.

No podrem assegurar un bon funcionament de l'estat del benestar si no comptem amb unes estructures socials bàsiques fortes, entre les quals trobem les entitats de voluntariat. Resulta

necessària, per tant, una conjunció d'esforços procedents simultàniament d'institucions públiques i privades per enfortir aquestes estructures i per millorar aquest estat del benestar. Sempre hi haurà persones que voldran transformar les seves inquietuds socials i culturals en una acció de servei a la societat i a les persones. I en un nivell d'intervenció d'àmbit social, hi ha un cert suport humà que mai no es podrà professionalitzar, sinó que ha de correspondre a la lliure expressió de la solidaritat de les persones. Molt sovint, el voluntariat fa la seva acció prop de persones assalariades, amb les quals ha de col·laborar i complementar-se.

Moltes entitats tenen el repte de millorar la seva acció mitjançant una reflexió contínua sobre l'adequació a les noves realitats. Cal avançar en la línia d'incrementar l'autonomia i la diversificació de finançament, cal reforçar la capacitat d'esdevenir un canal de participació, enfortint la democràcia i fent-ne un exercici quotidià; i cal també impulsar les pròpies estructures federatives i de coordinació, etc.

Les organitzacions de voluntariat tenen un paper molt rellevant en la transmissió i promoció dels valors de solidaritat, indispensables per a la construcció d'una societat més participativa i més justa.

Catalunya, 29 d'octubre de 1995

ANNEX-5

CARTA DEL VOLUNTARIAT DE CATALUNYA

El I Congrés Català del Voluntariat, reunit a Barcelona el 29 d'octubre de 1995, inspirant-se, entre altres, en les recomanacions del Consell d'Europa i del Parlament Europeu sobre Voluntariat, en la Carta Europea per als Voluntaris proposada per Volonteurope i en la Declaració Universal sobre el Voluntariat proclamada al Congrés Mundial per iniciativa de la IAVE, considera:

- que el voluntariat és una manifestació solidària que es canalitza per mitjà d'entitats sense afany de lucre;
- que el compromís d'actuació que suposa el voluntariat es fonamenta en una decisió lliure i personal motivada per principis de solidaritat i d'altruisme;
- que el voluntariat fonamenta la seva acció en els principis d'associació i de participació democràtica, respecte a la dignitat, igualtat i llibertat de la persona;

DRETS DEL VOLUNTARI

Segon

Rebre la formació necessària per al desenvolupament de l'activitat.

Cinquè

Participar activament en l'elaboració, planificació, execució i avaluació dels programes i activitats on col·labori, amb el reconeixement social de la seva activitat.

DEURES DEL VOLUNTARI

Primer

Cooperar en la consecució dels objectius del programa on participi per al compliment dels compromisos adquirits dins l'organització.

Segon

Realitzar l'activitat a què s'ha compromès amb responsabilitat, bona fe i gratuïtat, donar suport de manera activa a la seva entitat i respectar les normes internes de funcionament.

Quart

Rebutjar qualsevol contraprestació econòmica o material que li pugui ser oferta pel beneficiari o per tercers en virtut de la seva actuació.

MODEL DE QÜESTIONARI**EL VOLUNTARIAT SOCIAL A CATALUNYA:****Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de formació.**

T'agrairé molt que vulguis respondre aquest qüestionari.

Només et cal senyalar amb una les respostes que creguis adequades.

Les dades recollides seran útils per a fer un estudi sobre la realitat del Voluntariat Social a Catalunya des de la perspectiva de la seva formació.

Et prego que siguis molt sincer/a en donar les respostes. Moltes gràcies!

1. EDAT

- Menys de 20 anys
- De 20 a 29
- De 30 a 39
- De 40 a 49
- De 50 a 59
- 60 anys o més

2. SEXE

- Femení
- Masculí

3. ESTUDIS

- Primaris (EGB...)
- Secundaris (ESO, BUP, FP, COU)
- Superiors (Diplomatura o Llicenciatura)
- Altres estudis (especifica quins) _____

4. REALITZES ALGUN TREBALL REMUNERAT?

- Sí
 - . Quantes hores setmanals hi dediques?
 - Menys de 10
 - De 10 a 19
 - De 20 a 29
 - 30 o més
- No

5. QUI O QUÈ ET VA INTRODUIR EN EL VOLUNTARIAT SOCIAL?

- Una situació viscuda que em va colpir
- Informació rebuda a través dels mitjans de comunicació
- Punts Informatius
- Un amic o un familiar
- Altres (especifica qui o què) _____

6. EN QUINA O QUINES ASSOCIACIONS COL·LABORES ACTUALMENT?

- Nom de l'associació: _____
- Nom de l'associació: _____
- Nom de l'associació: _____

7. QUIN SECTOR DE POBLACIÓ MARGINADA ATÈN LA TEVA ASSOCIACIÓ?

(Pots marcar més d'una opció)

- Infància en situació de risc ☐	- Reclusos ☐
- Educació de persones adultes ☐	- Toxicòmans ☐
- Gent gran ☐	- Pobres ☐
- Disminuïts ☐	- Immigrants ☐
- Suport a la família ☐	- Tercer Món ☐
- Malalts ☐	
- Altres (especifica quin) _____	

8. QUIN TIPUS DE TREBALL REALITZES, ACTUALMENT, COM A VOLUNTARI?

(Pots marcar més d'una opció)

- Atenció directa a una persona marginada
- Atenció directa a un grup de persones marginades
- Formació de voluntaris
- Difusió del voluntariat i captació de voluntaris
- Informació i acollida de voluntaris dins l'associació
- Gestió i administració dins de l'associació
- Tasques directives
- Altres (especifica quin) _____

9. QUANTS ANYS FA QUE ETS VOLUNTARI SOCIAL?

- Menys d'1
- D'1 a 3
- De 4 a 6
- De 7 a 10
- Més de 10

10. QUANTES HORES DEDIQUES MENSUALMENT AL VOLUNTARIAT SOCIAL?

- Menys de 5
- De 6 a 10
- D'11 a 15
- De 16 a 20
- De 21 a 25
- Més de 25

11. REPS HABITUALMENT ALGUN TIPUS DE FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- Sí
- No

12. EN CAS AFIRMATIU, QUIN TIPUS DE FORMACIÓ HAS REBUT PRIORITÀRIAMENT DÜRANT EL CURS 95-96?

(Pots marcar més d'una opció)

- Cursets específics de formació com a voluntaris
- Conferències monogràfiques
- Congressos i Jornades
- Col.loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat com a voluntaris duta a terme pels dirigents de l'associació
- Altres (especifica quines) _____

13. DURANT EL CURS 95-96, AMB QUINA FREQUÈNCIA HAS DEDICAT TEMPS A LA TEVA FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- 1 vegada a la setmana
- 1 vegada al mes
- 1 vegada al trimestre
- 1 vegada a l'any
- 2 o 3 vegades a l'any

14. DURANT EL CURS 95-96, QUANTES HORES APROXIMADAMENT HAS DEDICAT A LA TEVA FORMACIÓ COM A VOLUNTARI SOCIAL?

- _____ hores/curs

15. QUIN NIVELL DE FORMACIÓ HAS REBUT PRINCIPALMENT DURANT EL CURS 95-96?

(Pots marcar més d'una opció)

- Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)
- Aprofundiment (segon nivell)
- Específica (sobre el sector de persones ateses)
- Permanent (reciclatge)
- Formació per a formadors del voluntariat social
- Gestió i Administració d'associacions (comptabilitat..)
- Altres (especificar quins) _____

16. QUI T'HA PROPORCIONAT LA FORMACIÓ REBUDA?

- L'associació de la qual sóc voluntari me la proporciona directament (organitza cursets, trobades...)
- L'associació de la qual sóc voluntari m'orienta sobre on rebre formació
- La rebo per altres mitjans (m'informo jo mateix, assisteixo a cursos organitzats per altres entitats...)

17. CREUS QUE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI ÉS:

- Imprescindible sempre
- Imprescindible segons la tasca que realitzi
- Interessant però no imprescindible
- Innecessària

18. QUINS SÓN ELS NIVELLS DE FORMACIÓ QUE ET SEMBLEN MÉS NECESSARIS PELS VOLUNTARIS SOCIALS EN GENERAL?

(Ordena'ls d'1 a 6: 1 el més necessari i 6 el menys necessari)

- Iniciació (curs d'iniciació al voluntariat)
- Aprofundiment (segon nivell)
- Específica (sobre el sector de persones ateses)
- Permanent (reciclatge)
- Formació per a formadors del voluntariat social
- Gestió i Administració d'associacions (comptabilitat..)
- Altres (especificar quins) _____

19. QUINS OBJECTIUS HAURIA DE PRIORITZAR LA FORMACIÓ IMPARTIDA ALS VOLUNTARIS SOCIALS?

(Marca els 3 que et semblin prioritaris)

- El desenvolupament d'actituds (formació personal, en els valors...)
- El desenvolupament d'habilitats socials (comunicació...)
- El coneixement i la comprensió de la realitat (informació sobre marginació, problemes del sector atès...)
- Les tècniques per a realitzar tasques d'intervenció
- L'afavoriment de la dinàmica interna i el funcionament de l'associació (organització, gestió...)

20. QUINS TIPUS DE FORMACIÓ ET SEMBLEN MÉS ADEQUATS I MÉS INTERESSANTS PELS VOLUNTARIS SOCIALS?

(Pots marcar fins a 4 opcions)

- Cursos específics de formació com a voluntari social
- Conferències monogràfiques
- Congressos i Jornades
- Col.loquis amb voluntaris que tinguin experiència
- Trobades d'intercanvi amb altres voluntaris
- Lectura de llibres i documentació
- Autoanàlisi de la tasca feta (treball en equip)
- Seguiment de l'activitat com a voluntari duta a terme pels dirigents de l'associació
- Altres (especifica quines) _____

21. PER QUÈ PENSES QUE HI HA VOLUNTARIS QUE NO REBEN FORMACIÓ?

- La consideren innecessària per la tasca que fan
- N'han rebut, però no els ha aportat res
- La seva associació no els en facilita
- No tenen temps
- Altres motius (especifica quins) _____

22. CREUS QUE LA FORMACIÓ REBUDA PELS VOLUNTARIS SOCIALS S'ADEQUA A LES SEVES NECESSITATS?

- Molt ☐	- Poc ☐
- Bastant ☐	- Gens ☐

23. LA TASCA QUE REALITZES COM A VOLUNTARI:

. Et satisfà:

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

. T'angoixa:

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

24. CREUS QUE EL SERVEI QUE FAS COM A VOLUNTARI CONTRIBUEIX A MILLORAR-TE COM A PÈRSONA?

- Molt
- Bastant
- Poc
- Gens

25. QUÈ TROBES A FALTAR EN ELS PLANS DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT SOCIAL QUE CONEIXES?

26. SI VOLS FER ALGUNA APORTACIÓ, COMENTARI O SUGGERIMENT SOBRE ALGUN ASPECTE RELACIONAT AMB LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI, FES-HO. MOLTES GRÀCIES!

MODEL D'ENTREVISTA ADREÇADA A DIRIGENTS DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

1- PRESENTACIÓ

1.1. Presentació de la persona entrevistadora

- Irene Monferrer.
- Voluntària d'Auxília i de la FCVS.
- Preocupació per la formació del Voluntariat Social.
- Tesi: El Voluntariat Social a Catalunya. Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de la formació.
- Presentada a la Facultat de Pedagogia (Universitat de Barcelona). Director: Dr. Antoni Petrus.

1.2. Motiu de l'entrevista

- Entrevistat seleccionat en funció del càrrec que ocupa dins l'Escola de Formació de voluntaris socials de...
- Interès de l'entrevistadora per conèixer les escoles reconegudes per l'Incavol pel que fa a objectius, història, tipus de formació impartida...
- Interès per conèixer el que els responsables de les escoles opinen sobre la formació dels voluntaris socials per tal de fer una proposta de pla de formació.

2- DADES DE L'ENTREVISTAT

- 2.1. Quina és la teva vinculació amb el voluntariat?
- 2.2. Com vas entrar-hi en contacte?
- 2.3. Has estat o ets actualment voluntari (social)?
- 2.4. Quants anys fa que ho ets?
- 2.5. ¿Quins tipus de tasques has dut a terme com a voluntari (social)?
- 2.6. Quants anys fa que et dediques a la formació dels voluntaris (socials)?
- 2.7. Sempre ho has fet a la mateixa escola?
- 2.8. Actualment imparteixes cursos?
- 2.9. Ho has fet anteriorment o et dediques exclusivament a tasques de gestió de l'escola?
- 2.10. Com vas entrar en contacte amb aquest àmbit docent?
- 2.11. Quins tipus de tasques has fet durant tot aquest temps?

3- DADES DE L'ESCOLA

- 3.1. Quin any va ser fundada?

- 3.2. Quants professors hi ha actualment que facin formació de voluntaris?
- 3.3. Quin és el seu àmbit professional de procedència?
- 3.4. Quants anys d'ensenyament porten de mitjana?
- 3.5. Tenen experiència com a docents fora del voluntariat?
- 3.6. La tasca de professor de l'escola la fan com a voluntaris o són remunerats?
- Explica'm la història de l'escola:
- Els inicis:
- 3.7. Qui la va fundar, per què es va fundar?
- 3.8. Quins eren els seus objectius?
- 3.9. Quin tipus de cursos s'hi impartien?
- 3.10. Quants cursos s'hi impartien per any?
- 3.11. Quants alumnes assistien de mitjana a cada curs?
- La trajectòria:
- 3.12. Com va anar evolucionant?
- 3.13. Quins canvis es van produir pel que fa a cursos impartits, metodologia...?
- Centrem-nos en l'actualitat:
- 3.14. Els objectius continuen sent els mateixos?
- 3.15. Quins tipus de cursos s'hi imparteixen?
- 3.16. Quants cursos s'hi imparteixen per any?
- 3.17. Com es fa la difusió dels cursos?
- 3.18. Quina és la mitjana d'alumnes assistent a cada curs?
- 3.19. D'on provenen (ja són voluntaris de l'associació)?

4- FORMACIÓ IMPARTIDA PER L'ESCOLA

- 4.1. S'imparteix formació exclusivament per a voluntaris socials o també per a altres àmbits de voluntariat?
- 4.2. Quines metodologies es fan servir?
- 4.3. Quin tipus de formació s'hi imparteix (iniciació, especialitzada...)?
- 4.4. Quina és la durada mitjana de cada curs?
- 4.5. Què proposaries per millorar aquests plans de formació?
- 4.6. Descriu quin és el perfil del voluntari més predisposat a rebre formació (pel que fa a edat, sexe, nivell cultural, dedicació professional, motivacions, àmbit de treball dins del voluntariat...).
- 4.7. Fes una hipòtesi sobre la causa d'aquest interès.
- 4.8. Descriu quin és el perfil del voluntari menys predisposat a rebre formació (pel que fa a edat, sexe, nivell cultural, dedicació professional, motivacions, àmbit de treball dins del voluntariat...).
- 4.9. Fes una hipòtesi sobre el motiu d'aquest desinterès.

5- OPINIÓ-VALORACIÓ

- 5.1. Quins haurien de ser, en general i segons la teva opinió, els objectius prioritaris de la formació impartida als voluntaris socials?
- 5.2. S'adeqüen els continguts impartits, en general per les escoles de formació, a les necessitats dels voluntaris?
- 5.3. Quina et sembla que és la metodologia més eficaç?
- 5.4. Què trobes a faltar en els plans de formació de les escoles que imparteixen cursos per a voluntaris socials?
- 5.5. Com justificaries, davant d'un voluntari que la considerés innecessària, la importància de la formació?
- 5.6. T'agradiria que fessis algun suggeriment o aportació sobre algun aspecte dels que hem parlat o dels que no han sortit en la conversa.

ANNEX-11

MODEL D'ENTREVISTA ADREÇADA A UNA MOSTRA DEL PROFESSORAT DE LES ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS

1- PRESENTACIÓ

1.1. Presentació de la persona entrevistadora

- Irene Monferrer.
- Voluntària d'Auxília i de la FCVS.
- Preocupació per la formació del Voluntariat Social.
- Tesi: El Voluntariat Social a Catalunya. Anàlisi de la seva realitat des de la perspectiva de la formació.
- Presentada a la Facultat de Pedagogia (Universitat de Barcelona). Director: Dr. Antoni Petrus.

1.2. Motiu de l'entrevista

- Entrevistat seleccionat entre el llistat de professors de les escoles de formació reconegudes per l'Incavol.
- Interès de l'entrevistadora per conèixer l'opinió dels professors sobre la tasca realitzada dins de les escoles de formació.

2- DADES DE L'ENTREVISTAT

- 2.1. Quina és la teva vinculació amb el voluntariat?
- 2.2. Com vas entrar-hi en contacte?
- 2.3. Has estat o ets actualment voluntari (social)?

- 2.4. Quants anys fa que ho ets?
- 2.5. Quins tipus de tasques has dut a terme com a voluntari?
- 2.6. A què et dediques professionalment? Ets docent fora de l'Escola de Formació de voluntaris?
- 2.7. Quants anys fa que et dediques a la formació dels voluntaris (socials)?
- 2.8. Sempre ho has fet a la mateixa escola?
- 2.9. Què és el que t'ha motivat a dedicar-te a la formació dels voluntaris socials?
- 2.10. Els cursos els fas de manera voluntària o remunerada?
- 2.11. Quin tipus de cursos imparteixes?
- 2.12. Quins temes expliques?
- 2.13. Quantes hores dediques, a la setmana o al mes, a la formació dels voluntaris?

3- DADES DELS VOLUNTARIS QUE ASSISTEIXEN ALS CURSOS DE FORMACIÓ

- 3.1. Descriu quin és el perfil del voluntari més predisposat a rebre formació (pel que fa a edat, sexe, nivell cultural, dedicació professional, motivacions, àmbit de treball dins del voluntariat...). Fes una hipòtesi de la causa d'aquest interès.
- 3.2. Descriu quin és el perfil del voluntari menys predisposat a rebre formació (pel que fa a edat, sexe, nivell cultural, dedicació professional, motivacions, àmbit de treball dins del voluntariat...). Fes una hipòtesi sobre el motiu d'aquest desinterès.
- 3.3. Què és el que motiva un voluntari a rebre formació com a voluntari?
- 3.4. Què opina el voluntari dels continguts impartits en els cursos de formació bàsica (de la persona del voluntari, del fet voluntari, etc.)?
- 3.5. Què opina el voluntari dels continguts impartits en els cursos de formació especialitzada (del sector atès, tècniques...)?
- 3.6. Com valora el voluntari la formació impartida per la seva escola? (opinions recollides mitjançant enquestes d'avaluació).
- 3.7. Què reclama més el voluntari: la formació bàsica o l'especialitzada?
- 3.8. És conscient, el voluntari social, que forma part d'un projecte d'una associació?
- 3.9. És conscient, el voluntari social, que forma part d'un procés educatiu (de transformació)?

4- OPINIÓ-VALORACIÓ

- 4.1. Quins haurien de ser, en general i segons la teva opinió, els objectius prioritaris de la formació impartida als voluntaris socials?
- 4.2. S'adeqüen els continguts impartits, en general, per les escoles de formació, a les necessitats dels voluntaris?
- 4.3. Quina et sembla que és la metodologia més eficaç?
- 4.4. Pel que fa a la durada mitjana dels cursos, creus que és l'adient?
- 4.5. Què trobes a faltar en els plans de formació de les escoles que imparteixen cursos per a voluntaris socials?

4.6. Com justificaries, davant d'un voluntari que la considerés innecessària, la importància de la formació?

ASSOCIACIONS MEMBRES DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE VOLUNTARIAT SOCIAL (1996)

NOM	ADREÇA	POBLACIO
AAT - As.Ajuda Toxicòmans	Riera St. Miquel, 1 bis, àtic	08006-BARCELONA
ABS - As. Benestar i Salut	St. Germà, 12, 1r 1a	08004-BARCELONA
ACA - As.Coord. Ancianitat	Gran Via, 631, 2n 1a	08010-BARCELONA
ACAS - As.Comunitària Anti-sida	Bellmirall, 4, 1r	17004-GIRONA
ACC - As.Catalana de Ceccs	Calàbria, 67, 1r 2a	08015-BARCELONA
ACCIO PSORIASI	Av. Vallvidrera, 73	08017-BARCELONA
ACCIO SOLID.CONTRA L'ATUR	Riera St. Miquel, 1 bis, 3r 2a	08006-BARCELONA
ACLLADEM - As.Cat.La Llar A.EscleroLeiva, 41-43		08014-BARCELONA
ACPAM - As.Com.Prom.Ajuda MinusvàliRaval de St.Pere, 18		17500-RIPOLL
ACUDAM - As.Co.Urgell Ajuda Minu. Ferrer i Busquets, 2		25230-MOLLERUSS
AFAC	Via Laietana, 45, esc. B, prin	08003-BARCELONA
AFANOC - As.Fam. Amics Nens OncològPere Vergés, 1, 8a		08020-BARCELONA
AFOCA	Cardenal Tedeschini, 67-69, ba	08027-BARCELONA
AGEMSA - As.Gent Maresme Ajut DrogoIndústria, 95, baixos		08370-CALELLA
AGRUPACION DE INSUFICIENCIA RENAL CAV. Meridiana, 354, 10è 7a		08027-BARCELONA
ALTEM	Apartat correus, 149	17600-FIGUERES
ALZHRIMER CATALUNYA	H.Entitats-Providència, 42	08024-BARCELONA
AMARG	Barcelona, 23 E, 2n	17001-GIRONA
AME - As. Ajuda Marg. Etn.-Drog.	Av. Pla d'Urgell, 40, baixos	25001-LLEIDA
AMISALL-LLEIDA	Joan Baget, 2	25003-LLEIDA
ANDEC	Comerç, 38, 1r	25007-LLEIDA
APA - Institució Esperança	Crta.de Flix, 1	25001-LLEIDA
APASO - Ayuda Social Ocupacional	Av.Verge Montserrat, 280	08026-BARCELONA
AS.AJUDA SOLIDARITAT GUINARDO	Rda.Guinardó, 199-201, entr.4a	08041-BARCELONA
AS.ALC.REHAB.-STA.ROSA	Sant Benet, 10, 1r 1a	08921-STA.COLOM
AS.ALCOHOLICS REHABILITATS	Pl.del Gas, 2	08201-SABADELL
AS.AMICS DEL C.C.U.	Villarroel, 81, baixos	08011-BARCELONA
AS.ANTI-SIDA DE LLEIDA	Rbla. Ferran, 22, 3r 2a	25007-LLEIDA
AS.ANTI-SIDA TARRAGONA	Puig d'en Sitges, 17, baixos e	43001-TARRAGONA
AS.ATENCIO SERVEIS I SOLIDARITAT	Rutlla, 20-22, desp. 12	17007-GIRONA
AS.AVIS Mn. CAMI DE GUIMERA	Ctra. de Vallfogona, s/n	25341-GUIMERA
AS.CARIDAD S.VICENTE PAUL	Av. Rovira Roure, 44	25006-LLEIDA
AS.CARITAT ST. VICENÇ PAUL	Arc del Teatre, 21, baixos	08001-BARCELONA
AS.CAT.CONTRA EL PARQUINSON	de la Torre, 14, baixos	08006-BARCELONA
AS.CAT.D'INT.I DESENVOLUP.HUMA	Siracusa, 53	08007-BARCELONA
AS.CAT.DISLEXIA I ALTRES DIF.	Canet, 4	08017-BARCELONA
AS.CAT.INTER.SER.JOVENT.FEMENINA	València, 273, 1r 1a	08009-BARCELONA
AS.CATALANA D'HEMOFILIA	Comtal, 32, 5è 1a	08002-BARCELONA
AS.CIUTADANA ANTI-SIDA	Junta de Comerç, 6, 1r 2a	08001-BARCELONA
AS.COMARCAL CONTRA DROGA	de la Gala, 17	17530-CAMPDEVAN
AS.COMPARTIR	Nou de St. Francesc, 20	08002-BARCELONA
AS.CONTRA CANCER	Marc Aureli, 14, baixos	08006-BARCELONA
AS.CULTURAL 3a EDAT	Doctor Ferran, 6-8	43500-TORTOSA
AS.DONANTS SANG ST.PAU	Av.St.Antoni M.Claret, 167	08025-BARCELONA
AS.ESP.LARINGECTOMITZATS	Provença, 327, 2n 1a	08037-BARCELONA
AS.FAMILIARS MALALTS MENTALS	Art, 7-9, baixos	08026-BARCELONA
AS.FAMILIES ACOLLIDORES	Bernat Boades, 10, 1r 1a	17005-GIRONA
AS.GIRONINA ESPINA BIFIDA	Puig d'en Roca, s/n	17007-GIRONA
AS.GRUP SOLIDARITAT "AKWABA"	Orient, 46	08904-HOSPITALE
AS.JOSEP VIDAL LLECHA	Rbla. Nova, 120, 2n 1a	43001-TARRAGONA
AS.JUBILATS I PENSION. JOIA D'ENVELMajor, 12, baixos		25250-BELLPUIG
AS.JUV.CASAL AMIC DE CAMPCLAR	Llobregat, b4 e10 1r.2a	43006-TARRAGONA
AS.LARINGECTOMITZATS GIRONA	Ntra. Sra. Lourdes, 7, 2n	17600-FIGUERES
AS.MALALTS REUMATICS	Grassot, 3, 2n	08025-BARCELONA
AS.MONTSENY-GUILLERIES	Pl. Dr. Turon, 3-5	17401-ARBUCIES
AS.PARES AMB FILLS ESPINA BIFIDA	Scrolla, 10	08035-BARCELONA
AS.PAVIS	Mallorca. 165. 5è 3a	08036-BARCELONA

NOM	ADREÇA	POBLACIÓ
AS.PERE RELATS PER ANCIANS	Fernando Poo, 45 baixos	08005-BARCELONA
AS.PRO DISMIN.PSIQUIC	Motllor i Pujal, 89	08208-SABADELL
AS.PRO SUB. DE TARREGA I COMARCA	Onze de Setembre, s/n.	25300-TARREGA
AS.PRO-JOVENTUT	Aribau, 226, int.baixos	08006-BARCELONA
AS.PROMOCIO OCUPACIONAL I SOCIAL	Edif. La Mussaga, esc. A, 1r	343007-TARRAGONA
AS.PROT. DE MIN. PSIQUICS "ASPROS"	Rbla. Ferran, 25, pral. 1a.	25007-LLEIDA
AS.PROVINCIAL PARALISI CEREBRAL	Muntanya de St.Pere, s/n	43007-TARRAGONA
AS.PRUDENCI MIRALLES	Trafalgar, 39, 5è	08010-BARCELONA
AS.RAUXA	Dr. Rizal, 14, baixos	08006-BARCELONA
AS.SENSE TRAVES	José Millán Gonzalez, 17-21,	608024 BARCELONA
AS.SERVEIS INIC.SOCIAL-XARVOL	Lugo, 61, baixos	08032-BARCELONA
AS.SHALOM	Ramon Argiles, s/n	25005-LLEIDA
AS.SIDA I PRESO	Grassot, 3, 2n	08025-BARCELONA
AS.TRI.D.21 - As. Síndrome Down	Av.Hispanitat, 18	17005-GIRONA
AS.V.S.CIUTAT BADIA	Cerdanyola,s/n.Ed. Ant. Machad	08214-BADIA
AS.VALLS AMICS NEUROLOGIA-AVAN	Antoni Maura, 1, 1r 3a	08225-TERRASSA
AS.VIDA ABUNDANT	Cartellà, 164, baixos	08031-BARCELONA
AS.VOL.BLANENC	de l'Or, 24	17300-BLANES
AS.VOL.LLIÇA DE VALL	Av. Montserrat, s/n	08185-LLIÇA DE
AS.VOLUNTARIS ST.JOAN DE DEU	Carr. d'Esplugues, s/n.	08034-BARCELONA
ASEM-CATALUNYA	Gran Via, 562-prl.2a.	08011-BARCELONA
ASPASIM	Mont d'Orsa, 22-24	08017-BARCELONA
ASPRONIS - As.Pers.Retard Mental	Vila de Lloret, 20, 1r 2a	17300-BLANES
ATENEU POPULAR DE SANT ROC	Càceres, 34-36	08918-BADALONA
AUXILIA	Anglí, 50-A, 2n	08017-BARCELONA
BOSNIA PLA DE L'ESTANY	Pg. Indústria, 25	17820-BANYOLES
BRAÇOS OBERTS D'ASSISTENCIA SOCIAL	La Lanera, 51	08207-SABADELL
CAMM - Camp. Minusvàlids Moreres	Barri Marquès. Les Moreres	17452-MASSANET
CARITAS-BARCELONA	Sta. Anna, 21	08002-BARCELONA
CARITAS-GIRONA	Pujada de la Mercè, 8	17004-TARRAGONA
CARITAS-LLEIDA	Pl. St. Josep, 2	25002-LLEIDA
CARITAS-SEU URGELL	Pati Palau-C.Bisbat-Urgell, 1	25700-SEU D'URG
CARITAS-TARRAGONA	Pla de Palau, 2	43003-TARRAGONA
CARITAS-TARREGA	Urgell, 1	25300-TARREGA
CARITAS-TORTOSA	Rbla. Felip Pedrell, 62, baixo	43500-TORTOSA
CARITAS-VIC	Sta. Maria, 1	08500-VIC
CASA FAMILIA "EL CENACLE"	Camí de la Creu, 1	08739-ORDAL
CASAL INF. I JUVENIL DE MARIANAO	Girona, 30	08830-SANT BOI
CAVIS - Coord.Inter.Atenc.Ancianita	Valldoreix, 9	08190-ST.CUGAT
CENTRE OBERT JOAN SALVADOR GAVINA	Nou de la Rambla, 39-41, baixo	08001-BARCELONA
CIUTADANS PER LA SALUT	Laureà Miró, 207, at.1a.	08950-ESPLUGUES
CLUB MINUSVALIDS HORITZO	Mestre Falla, 13	08191-RUBI
COAM	Benedetti, 60	08017-BARCELONA
COL-LECTIU INIC.JUV.CONTRA ATUR	Castelldans, 13	25001-LLEIDA
COMISSIO T.ASSIST.SOCIAL	Pç. Marquès de Camps, 17, 5è	17001-GIRONA
COMITE CIUDADANO CONTRA SIDA	Jaume I, 15, 1r 2a	08002-BARCELONA
CONESTI	Pere Vergés, 1, 10è	08020-BARCELONA
CONEX	Aragó, 289, 1r 2a	08009-BARCELONA
COORD.JUBILATS I PENSIONISTES	Obradors, 6-8, baixos	08002-BARCELONA
CREU ROJA ASSEMBLEA CATALANA	Av. Vallvidrera, 73	08017-BARCELONA
DELEG.PASTORAL DE LA SALUT	Rivadeneyra, 6, 9è.	08002-BARCELONA
DRAPAIRES D'EMAUS	Bosch i Cardellach, 68	08202-SABADELL
ESCLEROSI MULTIPLE-AS.DE GIRONA	Rutlla 20-22, desp. 15	17002-GIRONA
ESCOLA MIRALL	Vallespir, 162	08014-BARCELONA
FADESIA	Rutlla 20-22	17002-GIRONA
FRATERNIDAD TERESIANA	G.V.Corts Catalanes, 602, 2a	08007-BARCELONA
FRATERNITAT CRISTIANA MALALTS	Pg. Ciutat de Mallorca, 1-3	08016-BARCELONA
FUNDACIO AJUDA I ESPERANCA	Modolell. 41	08021-BARCELONA

NOM	ADREÇA	POBLACIÓ
FUNDACIO CAT.SINDROME DOWN	València, 229, pral	08007-BARCELONA
FUNDACIO ENRIQUETA VILLAVECCHIA	St.A.M.Claret,167-P.Sta.Vic.	08025-BARCELONA
FUNDACIO ESCLEROSI MULTIPLE	Teodora Lamadrid, 14, bx.	08021-BARCELONA
FUNDACIO INSTITUT GUTTMAN	Garcilasso, 57	08027-BARCELONA
FUNDACIO PRIVADA BANC DELS ALIMENTS	Sbofarull, 11	08027-BARCELONA
FUNDACIO SER-GI	Pg. Lluís Companys, 12	17003-GIRONA
FUNDACIO TUTELAR ASPANIAS	Aragó, 117, 1r 4a	08015-BARCELONA
FUNDACIÀ RAMON NOGUERA	Indústria, 22(Pol.Ind Mas Xirg	17005-GIRONA
GERMANDAT DONADORS SANG SEGURETAT	Sav.França-Hos.Dr.Trueta, s/n	17007-GIRONA
GICOR - As.Giron.Prev.Malalt.Cor	Rutlla, 20-22	17002-GIRONA
GRAMC	Pl. Lluís Companys, 12	17003 GIRONA
GRUP "AGATA" (As.dones afec.càncer	Virtut, 5	08012-BARCELONA
GRUP HORITZO DE BERGUEDA	Fra Frederic, 17	08600-BERGA
GRUP MARIA AUXILIADORA	Lavaderos, 19	08921-STA.COLOM
GRUPS D'AMISTAT I INTEGRACIO	Marià Cubí, 111, baixos	08021-BARCELONA
INST.PERE TARRÉS	Numància, 149-151.	08029-BARCELONA
IRÉS	Capellans, 2, 1r 1a	08002-BARCELONA
JOVENTUT IDENTE	Còrsega, 292, 2n	08008-BARCELONA
JUSTICIA I PAU-BARCELONA	Rivadeneyra, 6, 10è	08002-BARCELONA
JUSTICIA I PAU-GIRONA	Portal Nou, 27	17004-GIRONA
L'EDAT LLIURE DEL VALLES	Josep Umbert, 9, 1r	08400-GRANOLLER
LA TERCERA EDAT PEL TERCER MÀN	Pere Vergés, 1, 7è	08020 BARCELONA
LLEVANT-AJUDA TOXICOMANS	G.V.Corts Catalanes, 562, p.1a	08011-BARCELONA
LLIGA CONTRA CANCER COM-TARRAGONA	Av. Reina Maria Cristina, 54	43002-ARRAGONA
LLIGA REUMATOLOGICA CATALANA	Enric Granados, 114, pral. 1a	08008 BARCELONA
LLIURES PER A LLIBERTAR-LLEIDA	La Mercè, s/n	25003-LLEIDA
MANS UNIDES-BARCELONA	Rbla. Catalunya, 32, 1r 1a	08007-BARCELONA
MANS UNIDES-GIRONA	Ctra. Barcelona, 47, 3r B	17001-GIRONA
MANS UNIDES-TORTOSA	Cruera, 5	43500-TORTOSA
MEDICUS MUNDI-CATALUNYA	Elisa, 14	08023-BARCELONA
MENSAJEROS DE LA PAZ	Puig i Xoriguer, 24, entr. 4a	08004-BARCELONA
MINUSVALIDOS AS.TRANSF.ADAPTADO	Cuba, 2	08030-BARCELONA
MOVIBAIX	Ap.C. 99 - P.Torreblanca,s/n	08980-ST.FELIU
MOVIMENT COORD.DE PROMOCIO	Racona, 7	43204-REUS
NOU HORITZO	Art, 18	08041-BARCELONA
NOUS CAMINS	Clot, 97, baixos	08018-BARCELONA
OBRA MERCEDARIA	Torres i Amat, 15 baixos	08001-BARCELONA
OBRA RELIGIOSA SOCIAL	de la Torre, 28, àtic 1a	08006-BARCELONA
OBRA SANITARIA SOCIAL COR DE MARIA	Grassot, 32-37, baixos	08025-BARCELONA
SECIN	Roger de Llúria, 100	08037-BARCELONA
SECRETARIAT CAT. PEL VOLUNT. SOCIAL	Grassot, 3, 2n	08025-BARCELONA
SECRETARIAT JOVES LA SALLE	Marqués Santa Ana, 7	08023-BARCELONA
SIDA STUDI	St.Pere Més Alt, 17, baixos	08003-BARCELONA
SOCIEDAD S. VICENTE PAUL	Alt del Carme, 49, 1r	43201-REUS
TAULA JOVES COMTAL	Amadeu Vives, 6	08003-BARCELONA
TEMPS PER LA GENT GRAN	Rutlla, 20-22	17002-GIRONA
TOTHOM	De La Riereta, 4	08830-ST BOI DE
UD PUEDE AYUDAR A LOS DEMAS	Pj.Dr Trueta 30b. Ap.96	08860-CASTELLDE
VOL DE PONENT	Forn, 28, 1r	25620-TREMP
VOLUNTARIS DE SITGES	Pau Casals. 17	08870-SITGES

CARACTERÍSTIQUES DE LA MOSTRA D'ASSOCIACIONS (1996)

NOM	VOLUNT	QUEST	RESPOST
AAT - As.Ajuda Toxicòmans	4	3	4
ABS - As.Benestar i Salut	80	16	14
ACA - AS.Coordinadora Ancianitat	300	60	0
ACAS - As. Comunitària Anti-Sida	45	9	0
ACC - As. Catalana de Cecs	15	5	4
ACCIO PSORIASI	3	3	3
ACCIO SOLID.CONTRA L'ATUR	10	3	3
ACLLADEM - As.Cat.La LLar A.Esclerosi	17	4	0
ACPAM - As.Com.Prom.Ajuda Minus.	8	3	0
ACUDAM - As.Co.Urgell Ajuda Minu.	797	150	0
AFAC	13	4	0
AFANOC - As. Fam. Amics Nens Oncològics	70	14	15
AFOCA	5	3	0
AGEMAD - As. Gent Maresme Ajut Drogode.	10	3	5
AGRUPACION DE INSUFICIENCIA RENAL CRÒNIC			
ALTEM	9	3	0
ALZHEIMER CATALUNYA	90	18	4
AMARG	50	10	1
AME - As. Ajuda Marg. Etn. Drog.	21	4	0
AMISALL-LLEIDA	5	3	0
ANDEC	7	3	4
APA - Institució Esperança	8	3	0
APASO - Ayuda Social Ocupacional	63	12	0
AS.AJUDA SOLIDARITAT GUINARDO	210	42	0
AS.ALC.REHAB.-STA.ROSA	5	3	3
AS.ALCOHOLICS REHABILITATS			
AS.AMICS DEL C.C.U.	7	3	3
AS.ANTI-SIDA DE LLEIDA	60	12	0
AS.ANTI-SIDA TARRAGONA	9	3	2
AS.ATENCIO SERVEIS I SOLIDARITAT	5	3	0
AS.AVIS Mn. CAMI DE GUIMERA	14	3	2
AS.CARIDAD S.VICENTE PAUL	21	5	5
AS.CARITAT ST. VICENÇ PAUL	60	12	8
AS.CAT.CONTRA EL PARQUINSON	7	3	0
AS.CAT.D'HEMOFILIA	11	3	0
AS.CAT.D'INT.I DESENVOLUP.HUMA	24	5	5
AS.CAT.DISLEXIA I ALTRES DIF.	10	3	0
AS.CAT.INTER.SER.JOVENT.FEMENINA	27	5	6
AS.CIUTADANA ANTI-SIDA	100	20	0
AS.COMARCAL CONTRA DROGA	2	2	1
AS.COMPARTIR	45	9	8
AS.CONTRA CANCER	50	10	8
AS.CULTURAL 3a EDAT	12	3	0
AS.DONANTS SANG ST.PAU	30	6	3
AS.ESP.LARINGECTOMITZATS	30	6	6
AS.FAMILIARS MALALTS MENTALS	134	26	7
AS.FAMILIES ACOLLIDORES	30	6	0
AS.GIRONINA ESPINA BIFIDA	3	3	2
AS.GRUP SOLIDARITAT "AKWABA"	154	30	0
AS.JOSEP VIDAL LLECHA	7	3	0
AS.JUBILATS I PENSION. JOIA D'ENVELLIR	13	3	3
AS .JUV CASAL. AMIC DE CAMPCLAR	25	5	5

NOM	VOLUNT	QUEST	RESPOST
AS.LARINGECTOMITZATS GIRONA	9	3	4
AS.MALALTS REUMATICS	11	3	3
AS.MONTSENY-GUILLERIES	30	6	5
AS.PARES AMB FILLS ESPINA BIFIDA	11	3	0
AS.PAVIS	25	5	1
AS.PERE RELATS PER ANCIANS	25	5	0
AS.PRO DISMIN.PSIQUIC	15	3	3
AS.PRO SUB. DE TARREGA I COMARCA	9	3	0
AS.PRO-JOVENTUT	9	3	1
AS.PROMOCIO OCUPACIONAL I SOCIAL	9	3	9
AS.PROT. DE MIN. PSIQUICS "ASPROS"	10	3	0
AS.PROVINCIAL PARALISI CEREBRAL	4	3	0
AS.PRUDENCI MIRALLES	6	3	2
AS.RAUXA	33	6	4
AS.SENSE TRAVES	12	3	1
AS.SERVEIS INIC.SOCIAL-XARVOL	30	6	6
AS.SHALOM	12	3	1
AS.SIDA I PRESO	10	3	0
AS.TRI.D.21 - As. Síndrome Down(7	3	3
AS.VALLS AMICS NEUROLOGIA-AVAN	21	4	0
AS.VIDA ABUNDANT	13	3	0
AS.VOL.BLANENC	17	3	3
AS.VOL.LLIÇA DE VALL	16	3	6
AS.VOL.SOC.CIUTAT BADIA			
AS.VOL.ST.JOAN DE DEU	400	80	55
ASEM-CATALUNYA	15	3	2
ASPASIM	50	10	4
ASPRONIS - As.Pers.Retard Mental	7	3	0
ATENEU POPULAR DE SANT ROC	90	18	0
AUXILIA	60	12	19
BOSNIA PLA DE L'ESTANY	9	3	3
BRAÇOS OBERTS D'ASSISTENCIA SOCIAL	13	3	0
CAMM - Campaments Minusvàl. Moreres	8	3	3
CARITAS-BARCELONA	1600	320	94
CARITAS-GIRONA	640	128	25
CARITAS-LLEIDA	210	42	14
CARITAS-SEU URGELL	146	29	12
CARITAS-SOLSONA	446	100	98
CARITAS-TARRAGONA	250	50	0
CARITAS-TARREGA	424	85	0
CARITAS-TORTOSA	338	67	0
CARITAS-VIC	601	120	0
CASA FAMILIA "EL CENACLE"	11	3	0
CASAL INF. I JUVENIL DE MARIANAO	40	8	6
CAVIS - Coord.Inter.Atenc.Ancianitat	51	10	0
CENTRE OBERT JOAN SALVADOR GAVINA	13	3	0
CIUTADANS PER LA SALUT	2	2	0
CLUB MINUSVALIDS HORITZO	11	3	3
COAM	15	3	3
COL·LECTIU INIC.JUV.CONTRA ATUR			
COMISSIO T.ASSIST.SOCIAL	2	2	0
COMITE CIUDADANO CONTRA SIDA	30	6	0
CONESTI	13	3	0

NOM	VOLUNT	QUEST	RESPOST
CONEX	50	10	7
COORD.JUBILATS I PENSIONISTES	25	5	9
CREU ROJA ASSEMBLEA CATALANA	11000	2500	397
DELEG.PASTORAL DE LA SALUT	1000	0	0
DRAPAIRES D'EMAUS	12	3	3
ESCLEROSI MULTIPLE-AS.DE GIRONA	5	3	3
ESCOLA MIRALL	50	10	0
FADESIA	5	3	0
FRATERNIDAD TERESIANA	5	3	0
FRATERNITAT CRISTIANA DE MALALTS	85	17	3
FUNDACIO "AJUDA I ESPERANÇA"	180	36	23
FUNDACIO CAT.SINDROME DOWN	10	3	0
FUNDACIO ENRIQUETA VILLAVECCHIA	50	10	10
FUNDACIO ESCLEROSI MULTIPLE	30	6	2
FUNDACIO INSTITUT GUTTMAN	12	3	4
FUNDACIO PRIVADA BANC DELS ALIMENTS	16	3	0
FUNDACIO SER-GI			
FUNDACIO TUTELAR ASPANIAS	14	3	0
FUNDACIÀ RAMON NOGUERA	8	3	2
GERMANDAT DONADORS SANG SEGUR.SOCIAL	15	3	0
GICOR - As.Giron.Prev.Malalt.Cor			
GRAMC	230	46	0
GRUP "AGATA" (dones afect. càncer mama)	11	3	3
GRUP HORITZO DE BERGUEDA	13	3	4
GRUP MARIA AUXILIADORA			
GRUPS D'AMISTAT I INTEGRACIO	192	38	0
INST.PERE TARRÉS			
IRES	12	3	0
JOVENTUT IDENTE	80	16	16
JUSTICIA I PAU-BARCELONA	75	15	11
JUSTICIA I PAU-GIRONA	110	22	0
L'EDAT LLIURE DEL VALLES	10	3	0
LA TERCERA EDAT PEL TERCER MÀN	11	3	1
LLEVANT-AJUDA TOXICOMANS	40	8	0
LLIGA CONTRA CANCER COM-TARRAGONA	16	3	0
LLIGA REUMATOLOGICA CATALANA	28	5	5
LLIURES PER A LLIBERTAR-LLEIDA			
MANS UNIDES-BARCELONA	100	20	10
MANS UNIDES-GIRONA	100	20	5
MANS UNIDES-TORTOSA	60	12	4
MEDICUS MUNDI-CATALUNYA	69	13	7
MENSAJEROS DE LA PAZ	14	3	4
MINUSVALIDOS AS.TRASP.ADAPTADO	24	5	5
MOVIBAIX			
MOVIMENT COORD.DE PROMOCIO	30	6	2
NOU HORITZO	18	3	3
NOUS CAMINS	30	6	0
OBRA MERCEDARIA	40	8	0
OBRA RELIGIOSA SOCIAL	20	4	3
OBRA SANITARIA SOCIAL COR DE MARIA	100	20	7
SECIN	9	3	0
SECRETARIAT CAT. PEL VOLUNT. SOCIAL			
SECRETARIAT JOVES LA SALLE	452	90	0

NOM	VOLUNT	QUEST	RESPOST
SIDA STUDI	7	3	0
SOCIEDAD S.VICENTE PAUL	45	9	0
TAULA JOVES COMTAL	175	35	8
TEMPS PER LA GENT GRAN	35	7	6
TOTHOM	37	7	3
UD PUEDE AYUDAR A LOS DEMAS	30	6	6
VOL DE PONENT	37	7	0
VOLUNTARIS DE SITGES	60	12	3

ANNEX-15

ESCOLES DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS (1997)

- 01- E. F.V. CÀRITAS DIOCESANA DE BARCELONA
- 02- AFANOC
- 03- ESCOLA DE VOLUNTARIS DE SETEM CATALUNYA
- 04- ESCOLA DE PSICOLOGIA DE LA FUNDACIÓ VIDAL I BARRAQUER
- 05- ESCOLA DE PARTICIPACIÓ CIUTADANA DE LLEIDA
- 06- ESCOLA DE L'ESPLAI DE LLEIDA
- 07- ESCOLA DE L'ESPLAI DE GIRONA
- 08- ESCOLA DE LLENGUA DE SIGNES CATALANA DE LA FESOCA
- 09- INSTITUT DE FORMACIO DE LA FUNDACIÓ PERE TARRÉS
- 10- FUNDACIÓ GARBÍ
- 11- CAE. ESCOLA DE FORMACIÓ DE VOLUNTARIS
- 12- AULA DE L'ESPLAI DEL VALLÉS
- 13- GABINET D'ESTUDIS SOCIALS
- 14- ESCOLA D'EDUCADORS D'OSONA
- 15- ESCOLA DE L'ESPLAI DE TARRAGONA
- 16- CREU ROJA CATALUNYA
- 17- SUPORT ASSOCIATIU
- 18- AS. RAUXA
- 19- AS. CATALANA D'INTEGRACIÓ I DESENVOLUPAMENT HUMÀ
- 20- AMICS DE LA GENT GRAN
- 21- PROIDE
- 22- ESCOLA DE VOLUNTARIAT EVANGÈLIC
- 23- L'ESCOLA DEL BAIX

24- ESCOLA MIRALL PER A EDUCADORS EN EL TEMPS LLIURE

25- ESCOLA URGELL D'EDUCACIÓ EN EL LLEURE

26- ESCOLA DE FORMACIÓ DE LA FCVS

27- ESCOLA DE FORMACIÓ D'ACA

ANNEX-16

CURSOS IMPARTITS PER LES ESCOLES DE FORMACIÓ ADREÇATS (O ADEQUATS) PER A VOLUNTARIS SOCIALS (1997-98 i 1998-99)

CURS D'INICIACIÓ AL VOLUNTARIAT (12 hores)

Impartit per la majoria de les escoles.

CURS INTENSIU DE LLENGUA DE SIGNES PER A VOLUNTARIS (40 hores)

Impartit per la FESOCA (Federació de Sords de Catalunya).

CURS D'INTRODUCCIÓ A LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL (12 hores)

Impartit per SETEM.

CURS D'INTRODUCCIÓ A LA SOLIDARITAT INTERNACIONAL (12 hores)

Impartit per SETEM.

CURS D'APROFUNDIMENT EN SOLIDARITAT INTERNACIONAL (12 hores)

Impartit per SETEM.

CURS DE FORMACIÓ DE CAMPS DE SOLIDARITAT (40 hores)

Impartit per SETEM.

CURS DE VOLUNTARIS I ATENCIÓ A MALALTS (6 hores)

Impartit per la Fundació Vidal i Barraquer.

EL VOLUNTARIAT EN SALUT MENTAL I EN L'ÀMBIT HOSPITALARI (24 h)

Impartit per la Fundació Vidal i Barraquer.

ENVELLIMENT I ACOMPANYAMENT A LA MORT (8 hores)

Impartit per la Fundació Vidal i Barraquer.

CURS BÀSIC D'INTERVENCIÓ AMB PERSONES AMB DISMINUCIÓ (20 hores)

Impartit per ACIDH.

INTERVENCIÓ SOBRE PERSONES DISMINUÏDES LÍMITS ASSOCIADES A TRASTONS DE PERSONALITAT (20 hores)

Impartit per ACIDH.

EL TREBALL D'INTEGRACIÓ AMB COL·LECTIUS DE MARGINACIÓ (10 hores)

Impartit pel CAE de Manresa.

CURS DE GESTIÓ D'ENTITATS (16 hores)

Impartit pel CAE de Manresa.

GESTIÓ ECONOMICOADMINISTRATIVA D'UNA ASSOCIACIÓ (8 hores)

Impartit pel CAE de Manresa.

CURS BÀSIC SOBRE DROGODEPENDÈNCIES (8 hores)

Impartit pel CAE de Manresa.

VOLUNTARIAT DE COOPERACIÓ INTERNACIONAL (8 hores)

Impartit pel CAE de Manresa.

ALCOHOLISME

Impartit per l'Escola de Participació Ciutadana de Lleida.

CURS BÀSIC D'INTERVENCIÓ AMB PERSONES AMB DISMINUCIÓ

Impartit per l'Escola de Participació Ciutadana de Lleida.

INTERVENCIÓ EN EL CAMP DE LA MARGINACIÓ

Impartit per l'Escola de Participació Ciutadana de Lleida.

SALUT MENTAL

Impartit per l'Escola de Participació Ciutadana de Lleida.

TALLER DE PREVENCIÓ DEL CONSUM ABUSIU DE L'ALCOHOL I PREVENCIÓ DE LA SIDA

Impartit per l'Escola de Participació Ciutadana de Lleida.

CURS SOBRE INTERVENCIÓ EN PERSONES AMB DISMINUCIÓ (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Girona.

CURS SOBRE DISMINUÏTS DINS L'ESPLAI (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Girona.

CURS D'ANIMACIÓ TERAPÈUTICA (16 hores)

Impartit per Amics de la Gent Gran.

CURS DE PSICOLOGIA HUMANISTA PER A L'ATENCIÓ A LA GENT GRAN (nivell I) (16 hores)

Impartit per Amics de la Gent Gran.

CURS DE PSICOLOGIA HUMANISTA PER A L'ATENCIÓ A LA GENT GRAN (nivell II) (16 hores)

Impartit per Amics de la Gent Gran.

CURS DE FORMACIÓ BÀSICA I (8 hores)

Impartit per Creu Roja. (Formació institucional.)

CURS DE FORMACIÓ BÀSICA II (40 hores)

Impartit per Creu Roja.

DISMINUCIONS (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

GENT GRAN (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

TELEASSISTÈNCIA DOMICILIÀRIA (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

HOSPITALS (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

DROGODEPENDÈNCIES (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

PRESONS (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

REFUGIATS I IMMIGRANTS (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

SALUT MENTAL (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

FORMACIÓ DE FORMADORS/ES EN L'ÀMBIT SOCIAL (40 hores)

Impartit per Creu Roja.

SUPORT DAVANT LA MALALTIA I LA MORT (20 hores)

Impartit per Creu Roja.

EL FINANÇAMENT I LA GESTIÓ COMPTABLE A LES ENTITATS (10 hores)

Impartit per Suport Associatiu.

INTRODUCCIÓ A LA GESTIÓ COMPTABLE I EL FINANÇAMENT (12 hores)

Impartit per Suport Associatiu.

PROGRAMES INFORMÀTICS SUPORT (8 hores)

Impartit per Suport Associatiu.

MARC LEGAL I FISCAL DE LES ASSOCIACIONS (12 hores)

Impartit per Suport Associatiu.

LLIBRE DE CAIXA I BANCS (4 hores)

Impartit per Suport Associatiu.

ACCEDIR A EUROPA (12 hores)

Impartit pel Gabinet d'Estudis Socials.

CURS D'ATENCIÓ INTEGRAL A LA GENT GRAN (15 hores)

Impartit per la Fundació Garbí.

LA MORT, UN TEMA DEL QUAL PARLAR (6 hores)

Impartit per la Fundació Garbí.

ANIMACIÓ SOCIOCULTURAL DE GENT GRAN (60 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

INTERVENCIÓ SOCIOCULTURAL EN MARGINACIÓ (30 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

APROFUNDIMENT EN LA PEDAGOGIA D'ENSENYAMENT A IMMIGRANTS (30 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

MINORIES ÈTNIQUES (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

DROGODEPENDÈNCIES (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

ANIMACIÓ I DISMINUCIONS (30 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

DISMINUÏTS DINS DE L'ESPLAI (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

ACTIVITATS FISICORECREATIVES PER A LA GENT GRAN (10 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

ACTIVITATS D'ANIMACIÓ AMB GENT GRAN (10 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Lleida.

NENS I NENES AMB DESAVANTATGES SOCIALS (10 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Tarragona.

CURS D'ANIMADORS DE GENT GRAN (85 hores teòriques + 60 hores pràctiques)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

ANIMACIÓ TERAPÈUTICA (40 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

CURS BÀSIC D'INTERVENCIÓ AMB PERSONES AMB DISMINUCIONS (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

INTERVENCIÓ SOCIOCULTURAL EN MARGINACIÓ (180 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

CURS BÀSIC D'INTERVENCIÓ AMB PERSONES AMB DISMINUCIONS (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

EDUCACIÓ D'INFANTS AMB PROBLEMES SOCIALS DES DEL LLEURE (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

L'ALFABETITZACIÓ COM A EINA D'INSERCIÓ SOCIAL (24 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

PREVENCIÓ DE LES DROGODEPENDÈNCIES EN ELS CENTRES DE LLEURE (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

MINORIES ÈTNIQUES I IMMIGRACIÓ: PERCEPCIÓ, CONEIXEMENT I INTERVENCIÓ (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

INTERVENCIÓ SOCIOEDUCATIVA AMB DISMINUÏTS (42 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

MANUALITAT I ANIMACIÓ TERAPÈUTICA (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

ACTIVITAT FÍSICA I ESPORTIVA PER A GENT GRAN DISCAPACITADA (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

MÚSICA EN L'ANIMACIÓ AMB GENT GRAN (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

ANIMACIÓ AMB GENT GRAN I JOC (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

MUSICOTERÀPIA AMB GENT GRAN (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

ACOMPANYAR EN LA MORT DE LA PERSONA GRAN (20 hores)

Impartit per l'Escola de l'Esplai de Barcelona.

PREVENCIÓ DE LA SIDA I HEPATITIS (4 hores)

Impartit per l'Escola d'Educadors d'Osona.

CURS D'APROFUNDIMENT DE LA FORMACIÓ DEL VOLUNTARI SOCIAL (14 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE ATENEN DISMINUÏTS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS DE PRESONS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE ATENEN GENT GRAN (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE ATENEN MALALTS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE ATENEN INFANTS AMB DIFICULTATS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE ATENEN PERSONES CEGUES O AMB DEFICIÈNCIES VISUALS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS D'INICIACIÓ A LA COOPERACIÓ PER AL DESENVOLUPAMENT (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A VOLUNTARIS QUE COL·LABOREN EN L'ÀREA DE POBRESA (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS SOBRE LA MANERA COM DONAR PLENITUD A LA JUBILACIÓ (14 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS DE FORMACIÓ DE FORMADORS DE VOLUNTARIS (20 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A ENTREVISTADORS-INFORMADORS (12 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS PER A PROFESSIONALS EN ORGANITZACIONS DE SERVEIS SOCIALS (20 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

CURS SOBRE LA REUNIÓ (8 hores)

Impartit per la Federació Catalana de Voluntariat Social.

ANNEX-17

PLA DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT DE CATALUNYA

ORDRE PER LA QUAL S'APROVA EL PLA DE FORMACIÓ DEL VOLUNTARIAT DE CATALUNYA

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL

DIARI OFICIAL DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA - Núm. 1911 - 20.6.1994 - pàg. 4198

Ordre de 2 de juny de 1994, per la qual s'aprova i es dóna publicitat al Pla de formació del voluntariat de Catalunya, emès pel Consell Rector de l'Incavol.

El Pla de formació del voluntariat de Catalunya comporta per part de la Generalitat, el reconeixement o la creació de cursos de formació de voluntaris, com també el reconeixement d'escoles o entitats amb capacitat docent per a cadascun dels cursos. Atesa la llarga experiència de formació acumulada per moltes entitats i escoles de formació de voluntaris, i per un principi de respecte i promoció del món associatiu, aquest reconeixement pretén impulsar la consolidació de les estructures de formació des de la mateixa realitat associativa i de voluntariat.

1. Reconeixement d'escoles de formació de voluntaris.

1.1. L'Institut Català del Voluntariat reconeixerà com a escola de formació de voluntaris aquelles entitats o escoles que, degudament legalitzades, facin regularment formació de voluntaris.

1.2. Les escoles de formació de voluntaris, reconegudes com a tals, podran programar i realitzar, a més dels cursos oficials del PFVC, altres activitats formatives que contribueixin a la consecució de les seves finalitats docents.

1.3. Les entitats o escoles reconegudes, i tan sols aquestes, podran fer constar la denominació "Escola de Formació de Voluntaris".

1.4. Els cursos reconeguts pel PFVC només podran ser impartits per les escoles o entitats reconegudes i/o autoritzades a aquest efecte.

2. Requisits per al reconeixement.

2.1. Podrà sol·licitar el reconeixement d'escola de formació de voluntaris qualsevol persona jurídica sense ànim de lucre.

2.2. Perquè sigui reconeguda com a escola de formació de voluntaris, caldrà sol·licitar-ho presentant la documentació següent:

a. Titularitat del centre, estatuts de l'entitat o escola i acreditació de la seva constitució legal.

b. Projecte educatiu, organigrama i estructuració de l'escola i del seu professorat, departaments o àrees en els quals s'estructura, i òrgans de gestió.

c. Informe sobre la infraestructura de què disposa. El local haurà de tenir com a mínim espai d'atenció al públic, aula, espai específic d'arxiu i sala de reunions per al professorat.

d. Els programes de formació dels diferents nivells on consti el programa específic de formació.

e. Els procediments i els instruments concrets d'avaluació de les diferents etapes dels diferents nivells i cursos.

f. La justificació i documentació acreditativa de les possibilitats de realització de pràctiques que l'escola ofereix a tots els seus alumnes, en el cas de cursos que en prevegin.

2.3. El director d'una escola de formació de voluntaris haurà d'estar en possessió d'un títol universitari.

2.4. Les escoles hauran de tenir un claustre de professors format per persones amb experiència en el món del voluntariat i amb la preparació idònia per a la funció docent. Així mateix, el claustre estarà integrat per especialistes en les diferents matèries que s'imparteixen en els cursos d'aprofundiment. El professorat de l'escola haurà d'estar en possessió d'algun diploma o titulació que li reconegui la capacitat per a la formació que ha d'impartir.

2.5. Els cursos d'iniciació al voluntariat seran impartits en la seva totalitat per professorat del claustre de l'escola. En els altres cursos regulats per aquest Decret, el 75 % de les hores lectives ha de ser impartit per professorat del claustre de l'escola, amb excepció d'aquells cursos que, per la seva especialització, requereixin la presència de professors externs.

2.6. Les escoles reconegudes hauran d'impartir, com a mínim, un curs de primer nivell cada any i un curs de segon nivell cada dos anys.

2.7. Les escoles reconegudes recolliran en un expedient personal el procés de formació de cada alumne i estendran les actes corresponents de cada un dels cursos, en els quals, a més de la llista

d'alumnes, constarà el resultat de les avaluacions de cada una de les etapes del curs i el de l'avaluació final.

2.8. Les escoles reconegudes trametran cada any a l'INCAVOL i durant el mes d'octubre la llista del seu professorat, la programació del curs acadèmic que comença i la memòria de les activitats del curs anterior. Així mateix, mitjançant imprès normalitzat i amb una antelació mínima d'una setmana a la seva iniciació, hauran de notificar la realització dels cursos del PFVC, indicant el nom del curs, les dates de realització, el professorat i l'alumnat.

2.9. Qualsevol canvi de personal directiu o docent, com també qualsevol modificació que afecti la documentació que exigeix el punt 2.2 del present Pla, s'haurà de comunicar per escrit en el termini d'un mes a l'Institut Català del Voluntariat.

3. Nivells formatius del Pla de formació del voluntariat de Catalunya.

3.1. S'estableixen dins del Pla de formació del voluntariat de Catalunya dos nivells formatius: el primer nivell de formació bàsica i el segon nivell de formació d'aprofundiment.

3.2. El primer nivell, que correspon a la formació bàsica, comprèn aquells cursos de formació que tenen un caràcter d'iniciació tant en general al món del voluntariat com en alguna de les seves especialitzacions.

3.3. El segon nivell correspon a la formació d'aprofundiment i comprèn aquells cursos el contingut dels quals comporta una especialització i aprofundiment en el camp del voluntariat.

4. Curs d'iniciació al voluntariat.

4.1. S'estableix el curs d'iniciació al voluntariat (CIV). Aquest curs té una durada de 12 hores i el seu objectiu és donar a conèixer la realitat i el sentit del voluntariat a totes les persones interessades a incorporar-se en alguna organització de voluntariat o a iniciar el seu procés de formació sobre el voluntariat.

4.2. Serà condició per matricular-se al curs d'iniciació al voluntariat tenir com a mínim 16 anys.

4.3. Cada curs haurà de tenir un màxim de 35 alumnes matriculats.

4.4. Els continguts del curs d'iniciació al voluntariat són els següents:

Objectius, continguts i metodologia.

Definició i diversitat del voluntariat. El seu origen i evolució històrica.

Opcions. Sentit i valors de l'acció voluntària.

Anàlisi de les mancances de l'entorn. El voluntariat com a resposta.

El voluntari. Motivacions bàsiques. Perfil.

La intervenció segons àmbits. Els projectes: l'organització, el treball en equip, les funcions i els nivells d'intervenció.

Les entitats de voluntariat. L'associacionisme a Catalunya.

El marc legal del voluntariat. Drets i deures del voluntari.

Presentació de l'Institut Català del Voluntariat (INCAVOL). Altres recursos al servei del voluntariat.

Avaluació del curs.

4.5. Com a criteri d'avaluació per atorgar el diploma es considerarà l'assistència de l'alumne a un 80 % del curs.

4.6. Aquest curs també podrà ser organitzat per l'Incavol.

7. Cursos de formació d'aprofundiment.

L'Institut Català del Voluntariat podrà reconèixer o establir cursos de formació d'aprofundiment a proposta de qualsevol escola autoritzada o a iniciativa pròpia.

8. Reconeixement de cursos.

8.1. Per al reconeixement de cursos a proposta de les escoles o entitats, aquestes hauran de presentar la sol·licitud corresponent, i aportar la documentació i les dades següents:

a. Proposta de denominació del curs.

b. Durada.

c. Condicions de matriculació.

d. Continguts.

e. Sistema d'avaluació de l'aptitud de l'alumnat.

f. Qualificació de l'equip docent.

g. Experiència o tradició del curs.

h. Justificació de la necessitat d'establir el curs.

8.2. L'Institut Català del Voluntariat, amb la valoració prèvia dels aspectes esmentats al punt anterior, decidirà sobre la necessitat o no d'establiment del curs.

9. Autorització per impartir cursos del PFVC.

9.1. Les escoles de formació de voluntaris reconegudes com a tals podran impartir cursos del Pla de formació del voluntariat de Catalunya, amb l'autorització prèvia de l'Institut Català del Voluntariat.

9.2. L'autorització se sol·licitarà en imprès normalitzat; l'atorgament d'aquesta autorització tindrà caràcter indefinit temporalment i podrà ser revocada a petició de la mateixa escola i a criteri de l'Incavol, quan es produeixi una inadequació a les característiques del curs.

10. Promoció dels cursos del PFVC.

En la promoció dels cursos del PFVC hauran de constar, segons els casos, les expressions "Curs d'iniciació al voluntariat", "Curs per a animadors cívics", "Curs bàsic del pla de formació del voluntariat de Catalunya" o "Curs d'aprofundiment del pla de formació del voluntariat de Catalunya", les quals sols podran ser usades per les entitats i escoles reconegudes i de manera exclusiva per als cursos reconeguts i autoritzats.

11. Condicions de matriculació als cursos del PFVC.

Les condicions per a la matriculació d'alumnes quedaran marcades per cada escola i podran ser diferents per a cada curs.

12. Expedició de diplomes.

L'Incavol expedirà, a proposta de l'escola corresponent, un diploma als alumnes que hagin realitzat satisfactòriament el curs. El diploma farà esment de l'escola que hagi impartit el curs, el nom i el DNI de l'alumne, i la denominació, el nivell i el nombre d'hores del curs.